

Załącznik nr 1 do uchwały Nr .....
Rady Miejskiej w Kleszczelach
z dnia .....

Gmina Kleszczele

Powiat hajnowski, województwo podlaskie

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY KLESZCZELE

ul. Wiejska 18/9
00-490 Warszawa

ZESPÓŁ AUTORSKI:

Karolina Ciulkin	wpis na listę Okręgowej Izby Urbanistów z siedzibą w Warszawie Nr WA-405
Dorota Gadomska	wpis na listę Okręgowej Izby Urbanistów z siedzibą w Warszawie Nr WA-272
Paweł Decewicz	

Spis treści

.....	2
1. WPROWADZENIE	6
1.1 Podstawa prawna, cele opracowania i funkcje Studium.....	6
1.2 Zakres opracowania.....	6
1.3 Metodyka opracowania	7
1.4 Źródła danych.....	8
1.5 Materiały planistyczne	9
2. UWARUNKOWANIA ROZWOJU	10
2.1 Dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie i uzbrojenie terenu.....	10
2.1.1 Położenie gminy	10
2.1.2 Infrastrukturalne powiązania funkcjonalne gminy z otoczeniem.....	11
2.1.3 Uwarunkowania zewnętrzne zagospodarowania przestrzennego gminy	11
2.1.4 Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych	21
2.1.5 Dokumenty strategiczne gminy	22
2.1.6 Struktura administracyjna – podział na obręby geodezyjne.....	26
2.1.7 Struktura użytkowania gruntów	27
2.1.8 Struktura funkcjonalno-przestrzenna.....	28
2.2 Stan ładu przestrzennego i wymogi jego ochrony.....	29
2.2.1 Dokumenty planistyczne uchwalone do 1 stycznia 1995 r.....	30
2.2.2 Dokumenty planistyczne uchwalone po 1 stycznia 1995 r.....	32
2.2.3 Ustalanie lokalizacji inwestycji celu publicznego i warunków zabudowy w drodze decyzji .	33
2.2.4 Ocena aktualności studium z 1999 r. – zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym gminy w okresie 1999–2020 r.....	35
2.3 Stan środowiska przyrodniczego oraz wymogi jego ochrony	44
2.3.1 Położenie geograficzne i morfologia (ukształtowanie terenu)	44
2.3.2 Ukształtowanie terenu	44
2.3.3 Budowa geologiczna	45
2.3.4 Wody podziemne.....	46
2.3.5 Wody powierzchniowe.....	46
2.3.6 Klimat, stan powietrza.....	49
2.3.7 Klimat akustyczny	50
2.3.8 Stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej.....	51
2.3.9 Łowiectwo	59
2.3.10 Formy prawnej ochrony przyrody	60
2.4 Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.....	62
2.4.1 Rys historyczny	62
2.4.2 Zabytki nieruchome i zabytki archeologiczne.....	64

2.4.3	Dobra kultury współczesnej	67
2.5	Rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym.....	67
2.6	Warunki i jakość życia mieszkańców.....	67
2.6.1	Ludność	67
2.6.2	Mieszkalnictwo	70
2.6.3	Infrastruktura społeczna	71
2.6.4	Ochrona zdrowia, żłobki, pomoc społeczna i świadczenia na rzecz rodziny	73
2.6.5	Kultura i sport.....	73
2.6.6	Turystyka.....	74
2.6.7	Rynek pracy i bezrobocie	76
2.6.8	Zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.....	77
2.6.9	Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia.....	77
2.7	Stan prawny gruntów.....	81
2.8	Obiekty i tereny chronione na podstawie przepisów odrębnych	82
2.9	Udokumentowane złoża kopalin, zasoby wód podziemnych oraz udokumentowane kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla.....	82
2.10	Tereny i obszary górnicze	85
2.11	Stan systemów infrastruktury transportowej, infrastruktury technicznej i gospodarki komunalnej	85
2.11.1	Infrastruktura transportowa	85
2.11.2	Gospodarka wodno-ściekowa	88
2.11.3	Elektroenergetyka - zaopatrzenie w energię elektryczną	93
2.11.4	Gazownictwo i ciepłownictwo	94
2.11.5	Telekomunikacja i łączność elektroniczna	94
2.11.6	Gospodarka odpadami	95
2.11.7	Cmentarze.....	96
2.12	Występowanie urządzeń wytwarzających energię z OZE.....	96
2.13	Tereny zamknięte	97
2.14	Wymagania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej.....	98
2.15	Potrzeby i możliwości rozwoju gminy	98
2.15.1	Analizy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne	98
2.15.2	Prognoza demograficzna	101
2.15.3	Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę	105
2.15.4	Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej oraz infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy	110
2.15.5	Potrzeby inwestycyjne gminy wynikające z konieczności realizacji zadań własnych, związanych z lokalizacją nowej zabudowy	111
3.	WPLYW UWARUNKOWAŃ ROZWOJU NA USTALENIE KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA GMINY	111

4.	CELE POLITYKI PRZESTRZENNEJ GMINY	113
5.	KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO	114
5.1	Kierunki i zasady realizacji celów polityki przestrzennej	114
5.1.1	Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy i przeznaczeniu terenów oraz wskaźniki dotyczące zagospodarowania i użytkowania terenów	114
5.1.2	Zasady realizacji kierunków polityki przestrzennej w planach miejscowych	120
5.1.3	Zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego	121
5.1.4	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej	123
5.1.5	Kierunki rozwoju systemu infrastruktury transportowej	125
5.1.6	Kierunki rozwoju systemów infrastruktury technicznej	127
5.1.7	Kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej	128
5.2	Inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym	129
5.3	Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym	129
5.4	Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego	130
5.5	Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego	130
5.6	Obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszary osuwania się mas ziemnych	130
5.7	Obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny	131
5.8	Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych	131
5.9	Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji	131
5.10	Obszary zdegradowane	132
5.11	Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych	133
5.12	Obszary rozmieszczenia urządzeń wytwarzających energię z OZE	133
5.13	Monitoring realizacji kierunków	133
6.	UZASADNIENIE I SYNTEZA PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ	133

1. WPROWADZENIE

1.1 Podstawa prawna, cele opracowania i funkcje Studium

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kleszczele, zwane dalej „Studium”, zostało sporządzone na podstawie:

- ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym¹, zwanej dalej „ustawą o planowaniu”;
- uchwały Nr XIII/115/20 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 30 grudnia 2020 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kleszczele;
- umowy Nr RGK.6720.2.2020.ZW zawartej pomiędzy Gminą Kleszczele a Centrum Gospodarki Przestrzennej Sp. z o.o. – Wykonawcą Studium.

Cele opracowania i funkcje Studium

- Studium jest instrumentem polityki przestrzennej samorządu gminy Kleszczele transmitującym odpowiednie ustalenia dokumentów strategicznych, koncepcyjnych, programowych - rządowych i samorządowych (wojewódzkich i powiatowych) – do przestrzeni gminy.
- Studium zawiera rozpoznanie aktualnych uwarunkowań rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy Kleszczele i dokonuje diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej gminy.
- Studium określa politykę przestrzenną gminy poprzez ustalenie kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i opracowanie lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego.
- Studium jest dokumentem wiążącym organy gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, zwanych dalej „planami miejscowymi”.
- Studium zastępuje Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Kleszczele, przyjęte na podstawie art. 6 ust. 6 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym² uchwałą Nr VIII/69/99 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 29 grudnia 1999 r., zmienione Zarządzeniem zastępczym nr 1/2015 Wojewody Podlaskiego z dnia 2 lipca 2015 r. (zwane dalej „studium z 1999 r.).

1.2 Zakres opracowania

Zakres przestrzenny

Opracowanie obejmuje gminę (w tym miasto) Kleszczele, przy czym wybrane aspekty uwarunkowań rozwoju rozpoznano dla powiatu hajnowskiego.

Zakres rzeczowy

Opracowanie odpowiada wymaganiom art. 10 ustawy o planowaniu oraz rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy³ (zwanego dalej „rozporządzeniem w sprawie zakresu projektu studium”).

Dokument Studium zawiera:

- 1) część tekstową obejmującą:
  - a. wprowadzenie,
  - b. uwarunkowania rozwoju,
  - c. określenie wpływu uwarunkowań rozwoju na ustalenia kierunków zagospodarowania przestrzennego,
  - d. określenie celów polityki przestrzennej gminy,
  - e. kierunki zagospodarowania przestrzennego,

¹ t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 503

² Dz. U. z 1999 r. Nr 15, poz.139 z późn. zm.

³ Dz. U. z 2004 r. Nr 118, poz. 1233

- f. uzasadnienie i syntezę przyjętych rozwiązań;
- 2) część graficzną, składającą się z map w skali 1:25 000 o następujących tytułach:
  - a. rysunek Studium – uwarunkowania rozwoju, przedstawiający odniesienia przestrzenne dla uwarunkowań rozwoju gminy,
  - b. rysunek Studium – kierunki zagospodarowania, przedstawiający odniesienia przestrzenne dla ustaleń określających kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy;
- 3) danych przestrzennych zapisanych w formie elektronicznej.

Zakres czasowy

Uwarunkowania rozwoju – rozpoznanie uwarunkowań obejmuje okres grudzień 1999 r. – grudzień 2020 r., wybrane aspekty dotyczą lat wcześniejszych oraz I półrocza 2021 r. Generalnie rozpoznanie uwarunkowań dotyczy okresu od uchwalenia Studium w grudniu 1999 r. do podjęcia uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzania Studium w grudniu 2020 r.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego – lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego, które stanowią podstawową część polityki przestrzennej gminy ustalono dla perspektywy krótkoterminowej – czyli okresu dekady do 2030 r.

1.3 Metodyka opracowania

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego jest dokumentem, którego celem jest przewidywanie przeszłości na podstawie przesłanek ustalonych w toku badań przez specjalistów z zakresu gospodarki przestrzennej. Na wstępie oceniono stan realizacji kierunków zagospodarowania przestrzennego wytyczonych dwie dekady wcześniej w ramach analogicznego dokumentu z 1999 r. Następnie przebadano uwarunkowania zewnętrzne rozwoju gminy, analizując dokumenty strategiczne kraju, województwa podlaskiego i powiatu hajnowskiego. Kolejne badania obejmowały zgromadzenie danych o gminie, wykonanie analiz ekonomicznych, środowiskowych i społecznych, które wraz z podsumowaniem stanowią diagnozę stanu gminy. Równolegle zostały rozpoznane potrzeby gminy i jej szeroko rozumianego otoczenia poprzez zebranie i przeanalizowanie wniosków złożonych po zawiadomieniu zainteresowanych stron o fakcie sporządzania dokumentu. Następnie autorzy na podstawie wykonanej diagnozy i rozpoznanych potrzeb, wykorzystując swoją wiedzę o naturze zjawisk przestrzennych, społecznych i gospodarczych, ich wzajemnych powiązaniach i mechanizmach, oraz kierując się wymaganiami przepisów, w tym koniecznością wykonania bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę w konfrontacji z prognozą demograficzną - określili kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy, będące najbardziej prawdopodobną formą projekcji przyszłości.

Autorsko określona wizja przyszłości została poddana weryfikacji interesariuszy w toku procedury formalnej przewidzianej prawem – art. 11 pkt 4 – 8 ustawy o planowaniu.

Dokument Studium jest opracowaniem złożonym z tekstu uzupełnionego tabelami, wykresami, rycinami i fotografiami. Odniesienia przestrzenne zostały przedstawione na planszach w skali referencyjnej 1:25 000. Układ tekstu nawiązuje kolejnością i merytoryczną zawartością do art. 10 ust. 1, 2 oraz 2a i 3b ustawy o planowaniu i został podzielony na dwa tomy, z czego I tom zawiera wprowadzenie i uwarunkowania rozwoju podsumowane diagnozą stanu a II tom – określa kierunki i lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego.

Opracowanie dokumentu wymagało obróbki różnych danych, które generalnie można podzielić na: dane statystyczne i dane przestrzenne. Uzupełnieniem danych była dokumentacja fotograficzna wykonana podczas prac terenowych oraz dane z literatury. Do obróbki danych statystycznych, opracowania tabel i wykresów użyto arkuszy kalkulacyjnych programu EXCEL. Dane przestrzenne zostały umieszczone w bazie danych i podlegały obróbce przy pomocy oprogramowania GIS, które także posłużyło do wykonania cyfrowych kompozycji

mapowych a następnie raportów graficznych - rysunków umieszczonych w tekście (map tematycznych) oraz dwóch podstawowych plansz dokumentu.

1.4 Źródła danych

- Roszczenko M., *Kleszczele*, Bielsk Podlaski – Kleszczele 2002 r.
- *Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030*, GUS, Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy, Warszawa sierpień 2017 r.
- *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kleszczele* przyjęte uchwałą Rady Miasta i Gminy Kleszczele Nr VIII/69/99 z dnia 29 grudnia 1999 r.
- *Zarządzenie zastępcze Nr 1/2015 Wojewody Podlaskiego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie wprowadzenia obszarów udokumentowanych złóż kopalin do Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kleszczele*
- *Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatu hajnowskiego*, WIOŚ BIAŁYSTOK, październik 2018 r.
- *Wyniki badań pól elektromagnetycznych wykonanych na terenie województwa podlaskiego w 2017 roku*, WIOŚ Białystok, maj 2018 r.
- *Ocena stanu ekologicznego, potencjału ekologicznego i stanu chemicznego i stanu wód powierzchniowych województwa podlaskiego w 2015 roku* (ocena w punktach pomiarowo-kontrolnych na podstawie danych z lat 2010 – 2015), WIOŚ BIAŁYSTOK, czerwiec 2016 r.
- *Raport o stanie gminy Kleszczele za 2020 r.*, maj 2021 r. Załącznik do zarządzenia Nr 171/2021 Burmistrza Kleszczel z dnia 31 maja 2021 r.
- *Raport o stanie gminy Kleszczele za 2019 r.*, lipiec 2020 r. Załącznik do zarządzenia Nr 92/2020 Burmistrza Kleszczel z dnia 28 lipca 2020 r.
- *Raport o stanie gminy Kleszczele za 2018 r.*, maj 2019 r. Załącznik do zarządzenia Nr 29/2019 Burmistrza Kleszczel z dnia 30 maja 2019 r.
- *Strategia rozwoju gminy Kleszczele na lata 2000 – 2015 r.*, Załącznik do uchwały Nr XIV/119/2000 RM w Kleszczelach z dnia 31 października 2000 r.
- *Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2021-2024* (aktualizacja)
- *Strategia zrównoważonego rozwoju powiatu hajnowskiego na lata 2015 –2020*, Hajnówka 2014 r.
- *Program ochrony środowiska dla gminy Kleszczele na lata 2019-2022, z perspektywą na lata 2023-2026*, Załącznik do uchwały Nr V/53/2019 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 5 sierpnia 2019 r.
- *Raport z wykonania Programu Ochrony Środowiska Województwa Podlaskiego za lata 2017-2018.*, Instytut Zrównoważonego Rozwoju na zlecenie Zarządu Województwa Podlaskiego, Białystok 2019 r.
- *Plan Odnowy Miejscowości Żuki na lata 2016-2023*, Załącznik do uchwały Nr X/100/2016 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 13 czerwca 2016 r.
- *Plan Odnowy Miejscowości Repczyce na lata 2016-2023*, Załącznik do uchwały Nr XIII/113/2016 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 28 listopada 2016 r.
- *Plan Odnowy Miejscowości Kleszczele na lata 2016-2023*, Załącznik do uchwały Nr VIII/86/2016 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 14 marca 2016 r.
- *Plan Odnowy Miejscowości Saki na lata 2015-2022*, Załącznik do uchwały Nr VII/75/2015 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 30 grudnia 2015 r.
- *Plan Odnowy Miejscowości Pogreby na lata 2015-2022*, Załącznik do uchwały Nr VII/74/2015 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 30 grudnia 2015 r.
- *Plan Odnowy Miejscowości Dasze na lata 2015-2022*, Załącznik do uchwały Nr VII/73/2015 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 30 grudnia 2015 r.

- *Plan Odnowy Miejscowości Biała Straż na lata 2015-2022*, Załącznik do uchwały Nr VII/72/2015 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 30 grudnia 2015 r.
- *Plan Odnowy Miejscowości Zaleszany na lata 2015-2022*, Załącznik do uchwały Nr VII/71/2015 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 30 grudnia 2015 r.
- *Plan Odnowy Miejscowości Policzna na lata 2009-2015*, Załącznik do uchwały Nr XIX/169/2009 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 24 marca 2009 r.
- *Plan Odnowy Miejscowości Toporki na lata 2010-2017*, Załącznik do uchwały Nr XXVIII/229/2010 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 29 czerwca 2010 r.
- *Plan Odnowy Miejscowości Dobrowoda na lata 2009-2015*, Załącznik do uchwały Nr XIX/167/2009 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 24 marca 2009 r.
- *Waloryzacja przyrodnicza i kulturowa gmin powiatu hajnowskiego – raport*, EKOVERT, Wrocław 2014 r.
- <http://onw.iung.pulawy.pl/linki>
- https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Kleszczele#dane-demograficzne
- *Zielone Płuca Polski w 2018 r.*, GUS, US w Białymstoku, Warszawa, Białystok 2020 r.
- Perspektywa rozwoju gmin członków Stowarzyszenia Gmin Puszczy Białowieskiej w świetle podstawowych dokumentów określających kierunki rozwojowe Polski
- <http://www.euroregion-pb.pl/wordpress/o-stowarzyszeniu/>
- Mapa glebowo-rolnicza
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego, Uchwała Nr XXXVI/330/17 Sejmiku Województwa Podlaskiego z 22 maja 2017 r. zmieniona uchwałą Nr XXXIX/356/17 z dnia 28 sierpnia 2017 r.

1.5 Materiały planistyczne

Zgodnie z § 2 pkt 3 rozporządzenia w sprawie zakresu projektu studium, przez materiały planistyczne należy rozumieć opracowania, analizy, prognozy i studia sporządzone na potrzeby projektu studium, a także opracowania, koncepcje, projekty, plany i programy dotyczące obszaru objętego projektem studium, sporządzone na podstawie przepisów odrębnych. Przy sporządzaniu materiałów planistycznych na potrzeby projektu studium można stosować mapy zasadnicze, katastralne, fotomapy lub ortofotomapy oraz zdjęcia lotnicze i satelitarne.

Inicjatywa INSPIRE⁴, której efektem jest m.in. dostęp przez Internet do otwartych danych przestrzennych⁵ (informacji o terenie) publikowanych (udostępnianych) na serwerach instytucji odpowiedzialnych za wytwarzanie publicznych danych przestrzennych w zakresie określonym przepisami, stwarza całkowicie nowe możliwości w osiągnięcia efektów, które były celem opracowywania materiałów planistycznych w epoce przed Internetem i przed INSPIRE.

W ramach stale rozbudowującej się infrastruktury informacji przestrzennej⁶ istnieje możliwość określenia zakresu informacji, która jest potrzebna do charakterystyki problemu planistycznego. Tak zdefiniowana mapa tematyczna (odwzorowanie zbioru warstw) jest zwracana przez serwer w postaci WMS⁷ lub pobierana w postaci WFS⁸.

⁴ 2007/2/WE INSPIRE - zespół działań, służących budowie europejskiej infrastruktury informacji przestrzennej w celu zapewnienia dostępu do danych przestrzennych każdego z członków Unii Europejskiej. Dane te są wykorzystywane na szczeblu europejskim do prac planistycznych, badawczych, związanych m.in. z polityką ekologiczną, rolnictwem, transportem, energetyką.

⁵ Zestawienie danych publicznych można znaleźć na <https://dane.gov.pl/pl>.

⁶ W rozumieniu ustawy z dnia 4 marca 2010 r. o infrastrukturze informacji przestrzennej.

⁷ WMS - Web Map Service; standard udostępniania w Internecie danych geograficznych (map) w postaci rastrowej.

W zapytaniu do serwera WMS podaje się parametry mapy (żądane warstwy, obszar geograficzny, układ współrzędnych).

W odpowiedzi przesyłany jest obraz mapy (np. w formacie JPEG, PNG, GIF), wygenerowany przez serwer na podstawie danych zawartych w bazach danych (np. PostGIS) lub plikach (np. GML, ESRI shapefile).

⁸ WFS - Web Feature Service - usługą służącą do pobierania danych w postaci wektorowej, na podstawie kryteriów zdefiniowanych przez użytkownika.

W zależności od potrzeb, dane mogą być przetwarzane przez eksperta (planistę z kompetencjami specjalisty GIS). Proces przetwarzania danych i wyciągania wniosków jest niczym innym jak tym co dawniej nazywane było „opracowaniami studialnymi”. Taka metoda pracy i uzyskiwania danych została zastosowana w pracach nad niniejszym dokumentem. W toku prac studialnych, których przedmiotem było rozpoznanie uwarunkowań rozwoju gminy Kleszczele, wykorzystano informacje o terenie publikowane na publicznie dostępnych portalach. Wszystkie mapy zamieszczone w niniejszym opracowaniu, będące zrzutem z ekranu ekspercko dobranych zestawu danych (warstw tematycznych) zostały opatrzone informacją z jakiego portalu pochodzą.

2. UWARUNKOWANIA ROZWOJU

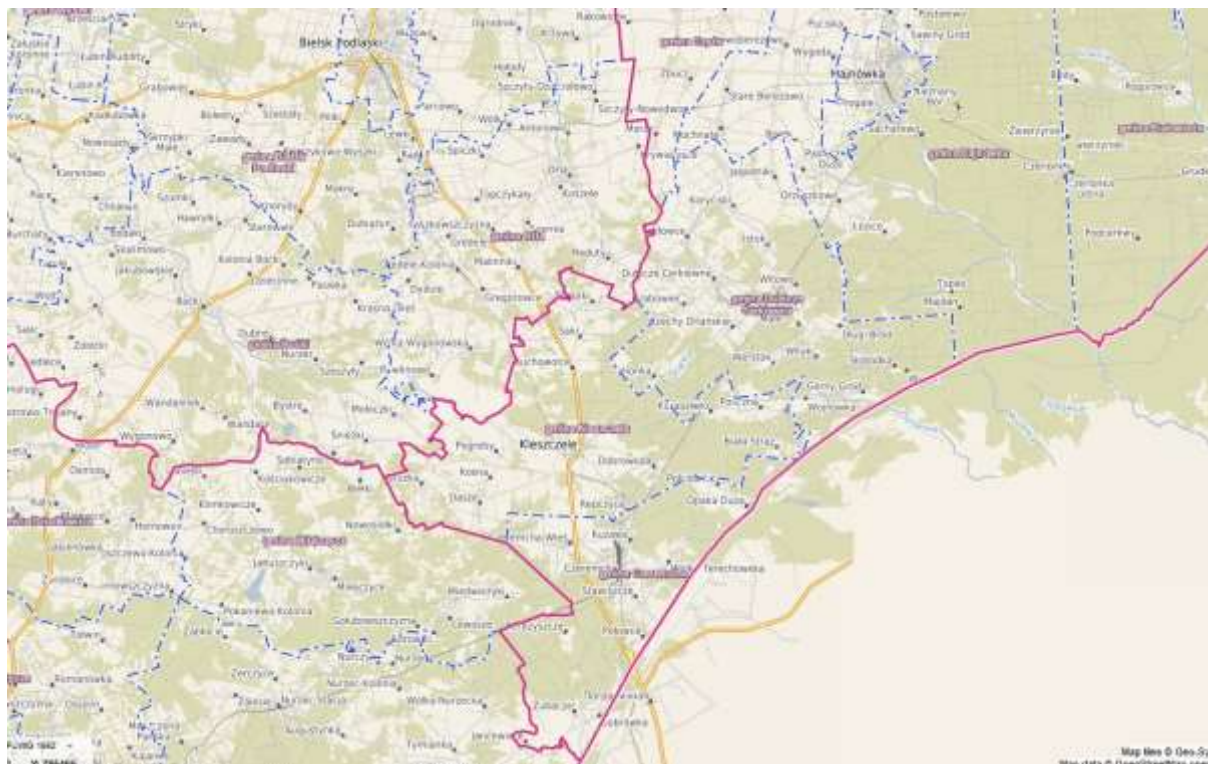
2.1 Dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie i uzbrojenie terenu

2.1.1 Położenie gminy

Gmina Kleszczele, położona jest w południowo-wschodniej części województwa podlaskiego w powiecie hajnowskim, na styku kultur ukraińskiej, polskiej i białoruskiej. Od wschodu obszar gminy przylega do granicy Polski z Białorusią (na długości niespełna 420 m), od południa graniczy z gminą Czeremcha i Milejczyce, od zachodu - z gminą Boćki, od północy - z gminą Orla i Dubicze Cerkiewne. Gmina jest jedną z kilkuset gmin leżących na terenie obszaru funkcjonalnego Zielonych Płuc Polski, na obrzeżach Puszczy Białowieskiej. Siedzibą władzy jest miasto Kleszczele oddalone od Białegostoku o 75 km oraz o 25 km od Hajnówki – siedziby powiatu. Przez gminę przebiega linia kolejowa Siedlce-Białystok oraz droga krajowa do przejścia granicznego z Białorusią w Połowcach oddalonych od Kleszczel o 12 km.

W TERYT gmina miejsko-wiejska Kleszczele ma kod 2005073, miasto Kleszczele ma kod 2005074, obszar wiejski gminy Kleszczele ma kod 2005075. Urząd Pocztowy Kleszczele ma kod 17-250 i znajduje się pod adresem Plac Parkowy 5.

Rys. 1 Położenie gminy Kleszczele

Źródło: <https://hajnowski.e-mapa.net>

2.1.2 Infrastrukturalne powiązania funkcjonalne gminy z otoczeniem

System drogowy

Przez Kleszczele przebiega droga krajowa Nr 66 zakończona przejściem granicznym w Połowcach, dwie drogi wojewódzkie Nr 693 i Nr 685 oraz 9 powiatowych. Położenie Kleszczel w systemie drogowym należy uznać za korzystne.

System transportu kolejowego

Przez Kleszczele przebiegają dwie linie kolejowe, zapewniające bezpośrednie połączenie z Białymstokiem – stolicą województwa (Nr 32), z Hajnówką – stolicą powiatu (Nr 31), oraz z Czeremchą – ważnym węzłem kolejowym. Położenie Kleszczel w systemie kolejowym należy uznać za korzystne.

System energetyczny

W energię elektryczną gmina jest zaopatrywana za pośrednictwem napowietrznych linii średniego napięcia z GPZ położonego w sąsiedniej gminie. Przez obszar gminy nie przebiegają i nie są planowane do realizacji urządzenia przesyłowe wysokich i najwyższych napięć.

System gazowy

Gmina nie ma dostępu do systemu.

System zaopatrzenia w wodę

W wodę mieszkańcy Kleszczel zaopatrywani są z pięciu sieci wodociągowych - trzech własnych oraz dwóch sieci z gmin sąsiednich (Czeremcha i Dubicze Cerkiewne). Gmina jest autonomiczna w zakresie poboru, uzdatniania i dostawy wody dla mieszkańców.

Odprowadzenie i oczyszczanie ścieków komunalnych

Kleszczele mają dwie oczyszczalnie ścieków, które przyjmują ścieki z terenu miasta i gminy Kleszczele oraz z jednej wsi położonej częściowo na obszarze gminy sąsiedniej. Obie oczyszczalnie mają rezerwy. Gmina ma autonomię w odprowadzaniu i oczyszczaniu ścieków komunalnych.

Telekomunikacja i stacje bazowe telefonii komórkowej

Na obszarze gminy znajduje się jedna stacja bazowa. Jakość połączeń uzależniona jest więc od pracy stacji znajdujących się w gminach sąsiednich.

Na obszarze gminy brak instalacji czy urządzeń o istotnym znaczeniu ponadlokalnym. Więcej informacji o stanie systemów infrastruktury znajduje się w [rozdziale 2.12.](#)

2.1.3 Uwarunkowania zewnętrzne zagospodarowania przestrzennego gminy

Kleszczele należą do powiatu hajnowskiego, który jest jednym z 14 powiatów województwa podlaskiego, które wraz z województwem warmińsko-mazurskim, lubelskim, świętokrzyskim tworzy makroregion Wschodniej Polski.

W okresie poprzedzającym wejście Polski do UE⁹ prognozowano dynamikę przekształceń poszczególnych regionów, systemów i ośrodków i już wtedy wśród optymistycznych wizji rozwoju centrum i zachodu kraju zwracano uwagę, że „*poza dynamizującym rozwój kraju oddziaływaniem znajdzie się jednak rozległa przestrzeń strefa Polski Północno-Wschodniej i Wschodniej, słabo rozwinięta, zagrożona trwałą recesją, lecz przyrodniczo niezdegradowana*”.¹⁰

Od wstąpienia Polski do Unii Europejskiej minęło 17 lat, a region północno-wschodniej i wschodniej Polski, mimo że uległ pewnym przeobrażeniom to dalej odstaje od reszty kraju.

⁹ Co ostatecznie nastąpiło 1 maja 2004 roku.

¹⁰ Perspektywa rozwoju gmin członków Stowarzyszenia Gmin Puszczy Białowieskiej w świetle podstawowych dokumentów określających kierunki rozwojowe Polski.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)

Podstawowym dokumentem strategicznym na szczeblu krajowym, którego rolą są m.in. skoordynowane działania na rzecz wyrównywania dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych regionów jest Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony) przyjęta w 2019 roku i rozwijająca postanowienia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.). Strategia ta jest zbiorem wspólnych wartości, zasad współpracy rządu i samorządów oraz partnerów społeczno-gospodarczych na rzecz rozwoju kraju i województw.

Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorzady: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030¹¹.

Podstawą nowego podejścia terytorialnego polityki rozwoju jest lepsze niż dotychczas¹² rozpoznanie poszczególnych obszarów kraju, w celu identyfikacji potencjałów, które później przełożą się na ich rozwój, jak również określenia obszarów strategicznej interwencji (OSI), które powinny dostać wsparcie, aby zapobiec ich dalszej marginalizacji.

Głównym celem KSRR 2030 jest *efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiąganiu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym*.

Cel główny polityki regionalnej do roku 2030 realizowany będzie w oparciu o uzupełniające się trzy cele szczegółowe:

Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym m.in. poprzez¹³:

- wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo i obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją (w tym Kleszczel i gmin powiatu hajnowskiego),
- zwiększenie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze (w tym Hajnówki),
- rozwój infrastruktury: transportowej, komunalnej, społecznej i łączności elektronicznej, wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów.

Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych.

Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

Obszary Strategicznej Interwencji (OSI)

Są to obszary o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania, potencjałów rozwojowych. Do OSI kierowana jest interwencja publiczna łącząca inwestycje finansowane z różnych źródeł, w tym w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne i w zasoby ludzkie, lub rozwiązania regulacyjne.

Obszarami największej koncentracji problemów rozwojowych i w największym stopniu zagrożonymi trwałą marginalizacją są skupiska gmin wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast, których kumulacja występuje głównie w pasie północnej i wschodniej części kraju.

¹¹ <https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>

¹² To jest w okresie realizacji KSRR 2010-2020.

¹³ Pominięto *Przyspieszenie transformacji profilu gospodarczego Śląska i przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych* – jako w mniejszym stopniu odnoszące się do województwa podlaskiego i powiatu hajnowskiego

Obszary te cechują się peryferyjnym położeniem poza obszarami największych aglomeracji i słabą dostępnością transportową. Wyróżniają je m.in. problemy strukturalne w rolnictwie, niski poziom przedsiębiorczości i niski zasób pozarolniczych miejsc pracy. Obszary te borykają się z niekorzystną sytuacją demograficzną oraz dużą migracją młodych i wykształconych mieszkańców, a także ze słabym dostępem do podstawowych usług publicznych i dużym zapotrzebowaniem na świadczenia pomocy społecznej. Istotną kwestią jest niewystarczająca zdolność instytucjonalna JST do efektywnego i skutecznego zarządzania procesami rozwojowymi, jak również problem z dostępnością transportową, tak wewnętrzną, jak i zewnętrzną oraz dostępnością komunikacyjną (w tym IT) i elektroenergetyczną.

Jednocześnie region ten charakteryzuje się dużym bogactwem przyrodniczym, które może stanowić jeden z czynników rozwoju tego regionu, a związane z nim usługi ekosystemowe (np. czyste powietrze, możliwość spędzania wolnego czasu w otoczeniu przyrody, potencjał turystyczny, korzystne warunki do produkcji żywności wysokiej jakości, dostęp do roślin leczniczych itp.) podnoszą jego atrakcyjność dla potencjalnych inwestorów.

KSRR 2030 zweryfikowało **OSI - obszary strategicznej interwencji**, określone w KSRR 2010¹⁴. OSI, zwłaszcza obszary zagrożone trwałą marginalizacją¹⁵ i miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze zostaną obligatoryjnie uwzględnione w krajowych strategiach rozwoju. Regionalne strategie rozwoju muszą zaprogramować dla tych OSI wsparcie o charakterze komplementarnym. Działania w ramach polityki regionalnej co do zasady będą miały formę zintegrowanych pakietów i będą indywidualnie dostosowane do potrzeb, problemów i możliwych do wykorzystania potencjałów rozwojowych subregionów składających się z grupy gmin lub gmin i powiatów tworzących obszar funkcjonalny. Katalog działań obejmuje m.in:

- wdrożenie i rozwój systemu preferencji podatkowych uzależnionych od miejsca inwestycji, jej charakteru i jakości tworzonych miejsc pracy, inkubowanie przedsięwzięć wykorzystujących lokalny potencjał i zasoby (np. klastry energii), wsparcie rozwoju przedsiębiorstw i ich sieciowanie oraz wsparcie w eksporcie usług i produktów poza rodzimym region i środowisko lokalnych konsumentów,
- aktywizacja lokalnej społeczności na rzecz pobudzania rozwoju społeczno-gospodarczego w zakresie podnoszenia kompetencji i umiejętności mieszkańców oraz wzmacnianie poczucia tożsamości i integracji społeczności lokalnej (jako czynnik m.in. przeciwdziałający decyzjom o migracji),
- poprawa dostępności usług publicznych m.in. poprzez ich rozwój a docelowo integrację ich świadczenia oraz określenie lokalnych standardów ich dostępności z uwzględnieniem depopulacji oraz procesu starzenia się społeczeństwa, wspieranie procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych, w szczególności przez włączanie PES w ich realizację,
- rozwijanie i integrowanie systemów transportu zbiorowego usprawniających połączenia między miastami i ich otoczeniem oraz ważnymi dla nich sąsiadującymi ośrodkami, jak również wewnątrz obszarów miejskich i wiejskich,
- uzupełnienie i dostosowanie infrastruktury technicznej (energetycznej, telekomunikacyjnej, wodno-kanalizacyjnej) i społecznej na potrzeby rozwoju gospodarczego i mieszkańców oraz modernizacja infrastruktury transportowej łączącej obszary zagrożone trwałą marginalizacją z lokalnymi, subregionalnymi i regionalnymi ośrodkami rozwoju,

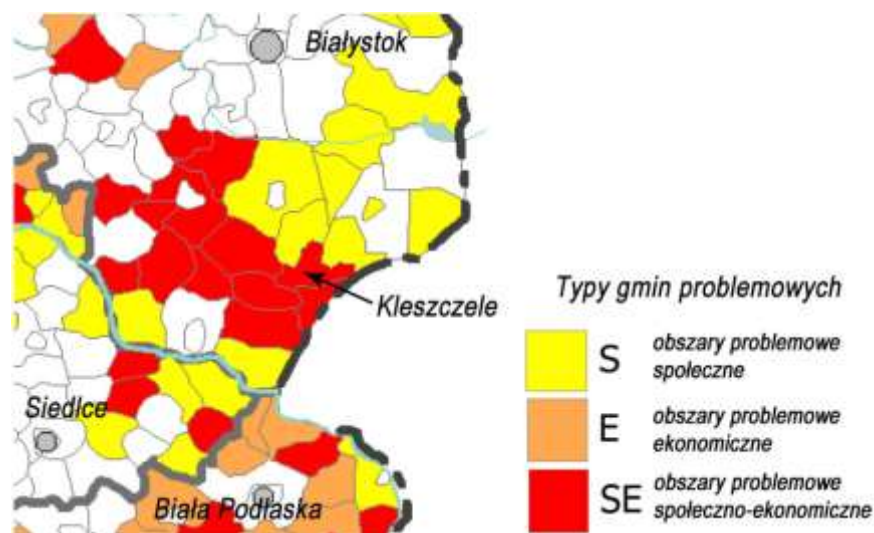
---

¹⁴ Aktualizacja delimitacji obszarów problemowych na 2018 rok – opracowano dla potrzeb programowania kolejnej perspektywy finansowej na lata 2021-2027; Polska Akademia Nauk, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania; Warszawa 13 grudnia 2019 r.

¹⁵ zróżnicowane przestrzenne pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i funkcji gospodarczych skupiska gmin wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast, w których nastąpiła kumulacja negatywnych zjawisk społecznych i ekonomicznych. Obszary te zostały wyznaczone na podstawie wielowskaźnikowej metodyki opracowanej na potrzeby Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – SOR.

- racjonalne gospodarowanie przestrzenią i zapobieganie konfliktom dla osiągnięcia ładu przestrzennego i dostosowania przestrzeni lokalnej lub wykorzystania istniejących uwarunkowań (np. przyrodniczych) do potrzeb zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego, a także działania na rzecz ochrony i poprawy stanu środowiska,
- rozwój usług opartych o technologie telekomunikacyjne, a także szkolenia na rzecz włączenia cyfrowego osób wykluczonych cyfrowo i zagrożonych tym wykluczeniem,
- wsparcie kultury i rozwój kapitału społecznego, jako ważnych czynników rozwoju społeczno-gospodarczego danego obszaru, w tym integracji społeczności lokalnej na rzecz rozwoju lokalnego (m.in. poprzez tworzenie „miejsc trzecich” poza domem i pracą, pozwalających na kształtowanie postaw: sprzyjających kooperacji, kreatywności, komunikacji, powstawaniu oddolnych inicjatyw, kreowaniu lokalnych liderów oraz wzmacnianiu integracji społecznej),
- działania na rzecz współpracy transgranicznej w obszarach przygranicznych, a także otwartości granic przy jednoczesnym zapewnieniu bezpieczeństwa.

Rys. 2 Położenie gminy na tle mapy obszarów problemowych

Źródło: Aktualizacja Delimitacji Obszarów Problemowych na rok 2018, PAN, IGiPP, str. 8

W 2019 roku zostały zweryfikowane obszary problemowe wyznaczone w 2014 roku. Gmina Kleszczele wraz z innymi 68 gminami województwa podlaskiego została zaliczona do gmin problemowych wymagających strategicznej interwencji. W powiecie hajnowskim za takie gminy uznano także: Hajnowkę, Białowieżę, Czeremchę, Czyże, Dubicze Cerkiewne i Narew. Do gmin problemowych zaliczono wszystkie gminy sąsiadujące z Kleszczelami, w tym gminy Boćki i Orla z powiatu bielskiego oraz gminę Milejczyce z powiatu siemiatyckiego.

Obszary problemowe zdelimitowano ze względu na dominujące problemy (społeczne, ekonomiczne) oraz ze względu na genezę powstania, czyli uwarunkowania historyczne. W pierwszej klasyfikacji Kleszczele zaliczone są do gmin, gdzie występują zarówno problemy społeczne jak i ekonomiczne (OP SE), natomiast w klasyfikacji uwarunkowań historycznych, Kleszczele (i wszystkie gminy sąsiednie) zostały zaliczone do OP opóźnienia urbanistycznego¹⁶. OP tego typu wskutek wolniejszego uprzemysłowienia nie rozwinęły sieci miast i poziomu urbanizacji w takim stopniu, jak to miało miejsce na terenach zachodnich i częściowo południowych. Warty podkreślenia jest fakt, że w stosunku do delimitacji z 2014 roku, sytuacja Kleszczel pogorszyła się.

¹⁶ Pozostałe typy OP to: szoku transformacyjnego, wewnętrzne peryferie, przygraniczne, górskie, izolowane.

Dla gmin zaliczonych do OP opóźnienia urbanizacyjnego w celu przeciwdziałania grożącej gminom marginalizacji sformułowano następujące rekomendacje:

- działania hamujące odpływ migracyjny (w tym w szczególności odpływu pracowników wykwalifikowanych) i optymalizujące strukturę demograficzną;
- poprawa struktury wielkościowej gospodarstw rolnych;
- utrzymanie i/lub pobudzenie policentrycznych rynków pracy (wzorem Podkarpacia);
- integracja transportu publicznego i poprawa dostępności ośrodków centralnych gmin, miast powiatowych i subregionalnych;
- wzmocnienie funkcji gospodarczych i rozwój społeczno-gospodarczy ośrodków subregionalnych;
- innowacyjne rozwiązania w zakresie dostępności na obszarach silnie wyludniających się (autobus na życzenie, car sharing, car pooling itd.);
- wsparcie wyspecjalizowanego rolnictwa, grup producenckich oraz klastrów rolno-przemysłowych;
- wsparcie dla podstawowych usług publicznych w strefach depopulacji;
- wsparcie dla migracji powrotnych oraz ułatwienia dla inwestowania kapitału od osób przebywających na emigracji;
- „cywilizowanie” reżimu granicznego na granicy wschodniej;
- rozwój infrastruktury na obszarach przygranicznych i tworzenie nowych przejść granicznych;
- kształtowanie atrakcyjnych miejsc pracy i dobrych warunków życia dla ludności napływającej z Białorusi i Ukrainy (np. utrzymanie łatwości zatrudnienia, ułatwienie procedur przekraczania granicy, program typu Mieszkanie+);
- rozwój szkolnictwa zawodowego we współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami oraz w branżach wykorzystujących zasoby endogeniczne;
- pomoc w przygotowaniu terenów inwestycyjnych dla podmiotów produkcyjnych i usługowych średniej wielkości, w tym pomoc w opracowaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i ogólnym uporządkowaniu sytuacji planistycznej (także aktualizacja planów pochodzących z lat 1994-2003).¹⁷

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2030 roku – Ambitne Podlaskie¹⁸

Strategia została przyjęta Uchwałą Nr XVIII/213/2020 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 27 kwietnia 2020 r., a więc już pod działaniem KSRR 2030. Określone w niej zostały trzy główne cele strategiczne, a w ich ramach 12 celów operacyjnych:

Cel strategiczny 1. **Dynamiczna gospodarka** - z pięcioma celami strategicznymi: 1.1 Przemysły przyszłości, 1.2 Podlaski system otwartych innowacji, 1.3. Lokalna przedsiębiorczość, 1.4. Rewolucja energetyczna i gospodarka obiegu zamkniętego, 1.5 E-podlaskie.

Cel strategiczny 2. **Zasobni mieszkańcy** - z trzema celami strategicznymi: 2.1. Kompetentni mieszkańcy, 2.2. Aktywni mieszkańcy, 2.3. Przestrzeń wysokiej jakości.

Cel strategiczny 3. **Partnerski region** - z czterema celami operacyjnymi: 3.1. Dobre zarządzanie, 3.2. Kapitał społeczny, 3.3. Partnerstwa międzynarodowe i ponadregionalne, 3.4. Gościnny region.

Lokalizacja województwa podlaskiego na zewnętrznej granicy UE implikuje peryferyjność pogłębianą niską dostępnością transportową do centrów rozwojowych, niekorzystnymi zjawiskami demograficznymi czy też niskim poziomem zamożności mieszkańców. Pogranicze często utożsamiane jest także z niepewnością w stosunkach gospodarczych i politycznych. Obecnie ciągle słabo rozwinięty układ komunikacyjny szczególnie w zakresie dróg wojewódzkich

¹⁷ Aktualizacja delimitacji obszarów problemowych na 2018 rok – opracowano dla potrzeb programowania kolejnej perspektywy finansowej na lata 2021-2027; Polska Akademia Nauk, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania; Warszawa 13 grudnia 2019 r., s. 23.

¹⁸ Uchwała Nr XVIII/213/2020 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 27 kwietnia 2020 r.
https://www.wrotapodlasia.pl/pl/region_i_gospodarka/region-i-gospodarka-sg.html

o znaczeniu regionalnym oraz ciągle niezadowalający stan infrastruktury kolejowej, stanowią barierę do wykorzystania potencjałów wynikających z położenia geograficznego. Dzięki realizowanym inwestycjom dostępność komunikacyjna ulega stopniowej poprawie¹⁹.

Na terenie województwa podlaskiego liczba cudzoziemców z ważnymi dokumentami uprawniającymi do pobytu w Polsce od 2017 roku stale rośnie. Zdecydowaną większość cudzoziemców stanowią Białorusini oraz Ukraińcy, ponadto Rosjanie i Litwini. W roku 2018 w regionie mieszkało 4099 osób z obywatelstwem białoruskim, 2087 osób z obywatelstwem ukraińskim, 328 Rosjan, 304 Litwinów oraz innych narodowości 1773 osoby. Ponad połowę, bo 55% cudzoziemców stanowią osoby w wieku 20-39 lat, 27% osoby w wieku 40-59 lat. Wydaje się, iż region, jak i cała Polska, gdzie notowany jest wzrost liczby cudzoziemców, staje się miejscem atrakcyjnym pod kątem zatrudnienia, zwłaszcza dla obywateli państw zza wschodniej granicy. Obecna sytuacja regionu nie wskazuje na istnienie w regionie potencjalnych zagrożeń wynikających z obserwowanych procesów migracyjnych²⁰.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego (zwany dalej PZPWP) został przyjęty Uchwałą Nr XXXVI/330/17 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 maja 2017 r. zmienioną uchwałą Nr XXXIX/356/17 z dnia 28 sierpnia 2017 r.²¹ Plan jest instrumentem polityki przestrzennej samorządu województwa odnoszącym odpowiednie ustalenia dokumentów strategicznych, koncepcyjnych, programowych rządowych i samorządowych do przestrzeni województwa. Plan jest ponadto instrumentem transmisji polityki przestrzennej samorządu województwa i pośrednio ustaleń dokumentów rządowych do polityk przestrzennych gmin – studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz planów miejscowych. Generalnym horyzontem czasowym obowiązywania planu był rok 2020, choć część ustaleń może obowiązywać do roku 2030. Plan uwzględnia niezrealizowane zadania wyznaczone w dokumentach programowych do roku 2013 (2015) oraz długofalowe z planów na lata 2014-2020 (2025). Plan wyznaczył cel strategiczny polityki przestrzennej województwa podlaskiego oraz 5 celów cząstkowych:

Cel strategiczny – „Zrównoważone zagospodarowanie przestrzeni województwa podlaskiego sprzyjające rozwojowi społeczno-gospodarczemu, spójności społecznej i terytorialnej, konkurencyjności, sprawności funkcjonowania oraz wykorzystaniu potencjału przyrodniczego, kulturowego i położenia przygranicznego”

- 1) Zwiększenie konkurencyjności miejskich obszarów funkcjonalnych ośrodków wojewódzkiego Białegostoku, subregionalnych Łomży i Suwałk oraz powiatowych w zakresie jakości infrastruktury funkcji ponadlokalnych publicznych, potencjału gospodarczego, powiązań funkcjonalnych zewnętrznych i struktur przestrzennych zagospodarowania (...).
- 2) Wzmocnienie spójności województwa w procesie zrównoważonego terytorialnie rozwoju i modernizacji zagospodarowania przestrzennego obszarów wiejskich z wykorzystaniem ich potencjału wewnętrznego, specjalizacji regionalnej i położenia przygranicznego – realizowany poprzez:
  - a. wzmocnienie zewnętrznych powiązań transportowych,
  - b. zwiększenie wewnętrznej dostępności transportowej,
  - c. ochronę i poprawę jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, organizacji funkcjonalnej wiejskiej sieci osadniczej i zagospodarowania małych miast i wsi,
  - d. wsparcie modernizacji i rozwoju rolnictwa, przetwórstwa rolno-spożywczego oraz otoczenia rolnictwa,
  - e. poprawę zagospodarowania w małych miastach i wsiach,

¹⁹ Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego..., s. 21.

²⁰ Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2030 roku – Ambicje Podlasie, s. 9.

²¹ Dz. Urz. Województwa Podlaskiego z 2017 r. poz. 2777 i 3270

- f. modernizację i rozwój zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego,
  - g. wsparcie zagospodarowania obszaru funkcjonalnego przygranicznego,
  - h. wsparcie wykorzystania specjalizacji terytorialnej.
- 3) Poprawy dostępności terytorialnej zewnętrznej i wewnętrznej województwa podlaskiego, poprzez rozwój infrastruktury transportowej ze zmniejszeniem kosztów środowiskowych, oraz telekomunikacyjnej i teleinformatycznej – realizowany poprzez:
- a. stosowanie zasad rozwoju infrastruktury transportowej,
  - b. wzmocnienie powiązań drogowych województwa,
  - c. rozwój systemów transportowych Białegostoku, Łomży i Suwałk,
  - d. rozwój infrastruktury: kolejowej, komunikacji zbiorowej autobusowej, lotniczej, przejść graniczny ruchu rowerowego, żeglugi wodnej i promowej województwa,
  - e. rozwój infrastruktury telekomunikacji i teleinformatyki.
- 4) Osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego województwa, w tym sieci ekologicznej i walorów dziedzictwa kulturowego i krajobrazowych oraz racjonalne użytkowanie ich zasobów – realizowany poprzez:
- a. integrację zarządzania siecią ekologiczną województwa,
  - b. zwiększanie obszarów chronionych sieci ekologicznej transgranicznych przyrodniczych i krajobrazowych województwa,
  - c. przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej,
  - d. wzmocnienie potencjału edukacyjnego i turystycznego,
  - e. racjonalne gospodarowanie wodami i lasami,
  - f. ochronę powierzchni ziemi, obszarów występowania złóż kopalin, powietrza atmosferycznego przed zanieczyszczeniami oraz przed hałasem,
  - g. ochronę i racjonalne zagospodarowanie dziedzictwa kulturowego.
- 5) Zwiększenia odporności struktury przestrzennej województwa na zagrożenia bezpieczeństwa energetycznego, naturalne i awariami przemysłowymi oraz jego zdolności obronnych i ochronnych – realizowany poprzez:
- a. stosowanie zasad rozwoju systemów energetycznych,
  - b. rozwój systemów: elektroenergetycznego, gazowniczego, gazociągów przesyłowych, zaopatrzenia w ciepło i odnawialnych źródeł energii,
  - c. zwiększenie bezpieczeństwa powodziowego i przeciwdziałania skutkom suszy,
  - d. ograniczanie zagrożeń ruchami masowymi i osuwiskami ziemi,
  - e. zabezpieczenia przed oddziaływaniem pól elektroenergetycznych,
  - f. spełnienie wymogów zagospodarowania przestrzennego w zakresie obronności i bezpieczeństwa państwa oraz zapobiegania awariom przemysłowym.

Uwzględniając położenie, rozwój historyczny i istniejące zagospodarowanie gminy Kleszczele, kierunki zagospodarowania określone w Studium dla Kleszczel zwłaszcza służą realizacji 2 i 4 celu cząstkowego i wszystkich celów operacyjnych tam określonych oraz niektórym celom operacyjnym służącym realizacji celu cząstkowego 3 i 5 określonych w PZPWP.

Zadaniom służącym realizacji ponadlokalnych zadań publicznych m.in. określonym w PZPWP poświęcony jest [rozdział 2.1.4.](#) i tam te zadania zostały wylistowane.

Program Rozwoju Powiatu Hajnowskiego do roku 2020

Program Rozwoju Powiatu Hajnowskiego do 2020 r. został przyjęty Uchwałą Nr X/75/15 Rady Powiatu Hajnowskiego z dnia 29 października 2015 r. i składa się z trzech części: *Strategia Rozwoju Powiatu Hajnowskiego na lata 2015-2020, Zadania inwestycyjne i nieinwestycyjne planowane do realizacji w Powiecie Hajnowskim w okresie 2016-2020, Plan finansowy Powiatu Hajnowskiego na lata 2016-2020.*

Załącznikiem nr 1 do Programu jest Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Hajnowskiego na lata 2015-2020 (zwana dalej Strategią). W Strategii została sformułowana wizja i misja dla Powiatu Hajnowskiego.

Wizja: Powiat Hajnowski innowacyjnym obszarem opartym na zrównoważonym gospodarowaniu usługami środowiska regionu Puszczy Białowieskiej na rzecz wzrostu zatrudnienia i rozwoju przedsiębiorczości.

Misja: Powiat Hajnowski kreatorem zrównoważonej gospodarki opartej na wiedzy, zaspokajającej potrzeby i poprawiającej jakość życia mieszkańców oraz zachowującej wartości przyrodnicze i kulturowe.

Realizacji wyżej przytoczonej wizji i misji Powiatu Hajnowskiego służy Strategia, która opiera się na 14 celach strategicznych zagregowanych w obrębie pięciu obszarów rozwojowych: przyrodniczego, społecznego, gospodarczego, instytucjonalnego, przestrzennego.

W obszarze przyrodniczym wytyczono 2 cele strategiczne:

- 1.1. – zachowanie wysokiej jakości zasobów przyrodniczych powiatu
- 1.2. – wykorzystanie potencjału naukowo-przyrodniczego na rzecz zrównoważonego rozwoju.

W obszarze społecznym wytyczono 3 cele strategiczne:

- 2.1. – rozwój kapitału ludzkiego
- 2.2. – rozwój kapitału społecznego
- 2.3. – rozwój infrastruktury społecznej na rzecz poprawy jakości życia.

W obszarze gospodarczym wytyczono 3 cele strategiczne:

- 3.1. – poprawa klimatu dla biznesu
- 3.2. – wzmocnienie i efektywne wykorzystanie potencjału marki regionu Puszczy Białowieskiej
- 3.3. – zwiększenie atrakcyjności turystycznej w tym dywersyfikacja ruchu turystycznego.

W obszarze gospodarczym wytyczono 3 cele strategiczne:

- 4.1.- realizacja zasad dobrego rządzenia dla kreowania zrównoważonego rozwoju
- 4.2.- rozwój i wzmocnienie organizacji pozarządowych na terenie powiatu hajnowskiego
- 4.3.- rozwój współpracy transgranicznej.

W obszarze przestrzennym wytyczono 3 cele strategiczne:

- 5.1.- poprawa ładu przestrzennego
- 5.2.- poprawa dostępności komunikacyjnej powiatu
- 5.3. modernizacja infrastruktury komunalnej jako niezbędny element rozwoju powiatu hajnowskiego.²²

Powiat hajnowski niekiedy nazywany jest Regionem Puszczy Białowieskiej.²³ Gminy tworzą związki i stowarzyszenia: Stowarzyszenie Gmin Euroregionu Puszcza Białowieska, LGD Puszcza Białowieska, Związek Gminny Regionu Puszczy Białowieskiej.

Mając na uwadze specyfikę położenia i gospodarki gminy Kleszczele na uwagę zasługują także inne dokumenty o znaczeniu ponadregionalnym i regionalnym, których ustalenia warto uwzględnić w dokumentach strategicznych gminy.

Stowarzyszenie Samorządów Euroregionu Puszcza Białowieska

Euroregion „Puszcza Białowieska” został utworzony w 2002 r. w oparciu o transgraniczny obiekt przyrodniczy - Puszcę Białowieską, w celu wspierania współpracy transgranicznej.

Celem nadrzędnym Euroregionu Puszcza Białowieska jest rozwijanie przyjaznej i wzajemnie korzystnej współpracy transgranicznej bezpośrednio sąsiadujących obszarów w Republice Białoruś i Rzeczypospolitej Polskiej, zbliżenie lokalnych społeczności poprzez podejmowanie wspólnych działań zmierzających do wspierania rozwoju gospodarczego, społecznego

²² Program Rozwoju Powiatu Hajnowskiego do roku 2020, załącznik nr 1 Strategia zrównoważonego rozwoju powiatu Hajnowskiego na lata 2015 – 2020, Hajnówka 2014, s. 283 – 289.

²³ *Waloryzacja przyrodnicza i kulturowa gmin powiatu hajnowskiego – raport*, EKOVERT, Wrocław 2014 r.

i kulturalnego, inicjowanie kontaktów różnego typu instytucji i samorządów, placówek oświatowych, sportowych, kulturalnych i innych. Istotnym celem Euroregionu, przede wszystkim ze względu na Puszcę Białowieską, jest ochrona środowiska naturalnego przygranicznych regionów, prowadzenie działań zapobiegających klęskom żywiołowym i zagrożeniom²⁴.

Rys. 3 Granice Euroregionu Puszcza Białowieska

Źródło: <http://www.euroregion-pb.pl/wordpress/o-stowarzyszeniu/>

Zielone Płuca Polski

Idea Zielonych Płuc Polski została sformułowana w 1983 r. przez Krzysztofa Wolframa. Zakładała ona integrację ochrony środowiska z rozwojem gospodarczym i postępowaniem cywilizacyjnym w północno-wschodnim regionie kraju należącym do ostatnich w Europie obszarów o nieskażonej przyrodzie oraz niezwykłych walorach krajoznawczych i kulturowych²⁵. Zielone Płuca Polski są wyróżniającym się obszarem funkcjonalnym o dużym stopniu zwartości i homogeniczności, poddanym silnym uwarunkowaniom zewnętrznym. Jego rozwój cechuje z jednej strony wyjątkowo wysoka jakość środowiska przyrodniczego, a z drugiej strony relatywnie niski poziom rozwoju gospodarczego i zacofanie cywilizacyjne.

²⁴ <http://www.euroregion-pb.pl/wordpress/o-stowarzyszeniu/>

²⁵ *Zielone Płuca Polski w 2018 r.*, GUS, US w Białymstoku, Warszawa, Białystok 2020, s. 3.

Rys. 4 Gminy tworzące obszar Zielonych Płuc Polski

Źródło: Zielone Płuca Polski w 2018 r, GUS Warszawa, US w Białymstoku, str. 20

W dniu 20 grudnia 2004 r. z inicjatywy Samorządu Województwa Podlaskiego podpisano Porozumienie Zielone Płuca Polski, którego głównym założeniem jest współdziałanie na rzecz zrównoważonego rozwoju oraz promocja obszaru Zielone Płuca Polski z zachowaniem jego różnorodności biologicznej i tożsamości kulturowej, ze szczególnym uwzględnieniem wzrostu atrakcyjności i konkurencyjności obszaru ZPP. W dniu 28 września 2005 r. powołana została Fundacja Zielone Płuca Polski oraz podpisany został Statut Fundacji.

- Strategie rozwojowe gmin i powiatów leżących w granicach obszaru ZPP zakładają m.in., że:
- rolniczy kierunek gospodarowania powinien być realizowany w całym obszarze ZPP pod warunkiem dostosowania form jego rozwoju i stopnia ekologizacji do zróżnicowanego potencjału środowiska, z koniecznością nawiązania do tradycyjnych form uprawy i przestrzegania norm Dobrej Kultury Rolnej. Dominującym kierunkiem powinna być produkcja roślinna, gospodarka łąkarska (dla której bazą byłaby sukcesywnie zwiększająca się powierzchnia użytków zielonych), chów bydła mlecznego i hodowla owiec z wyłączeniem chowu wielkofermowego;
  - turystyka powinna stanowić, obok rolnictwa, główny czynnik rozwoju obszaru ZPP z uwzględnieniem wzrostu znaczenia ekoturystyki, agroturystyki i turystyki leczniczej, dla której bazą mogą być duże zasoby złóż surowców balneologicznych; zahamowaniu powinna natomiast ulec ekspansja turystyki masowej, wpływającej na degradację środowiska;
  - gospodarka leśna powinna polegać przede wszystkim na zwiększaniu lesistości i kształtowaniu wielofunkcyjności lasów (zwłaszcza funkcji ochronnych i rekreacyjnych) przy ograniczaniu funkcji produkcyjnych; eksploatacja drzewostanów musi być dostosowana do ich zdolności regeneracyjnych i możliwości produkcyjnych siedlisk leśnych; bezwzględnie powinny być chronione kompleksy puszczańskie;
  - gospodarka wodna powinna koncentrować się przede wszystkim na ochronie zasobów wód przed zanieczyszczeniem oraz na problemach związanych z poborem wody. W związku z tym należy m.in.: rozbudowywać oczyszczalnie ścieków, ograniczać zużycie substancji biogenych w rolnictwie oraz przekształcać grunty orne w leśne na obszarach zagrożonych eutrofizacją, wprowadzić zakaz lokalizacji na obszarach źródłiskowych uciążliwego dla środowiska przemysłu, składowisk odpadów itp.;
  - przemysł powinien być czynnikiem stymulującym rozwój gospodarczy na obszarze ZPP, ale w zgodzie z zasadami rozwoju zrównoważonego i pod warunkiem wprowadzania proekologicznych technologii i eliminowania uciążliwych dla środowiska zanieczyszczeń

przemysłowych; należy więc dążyć do rozwoju przemysłu rolno-spożywczego, drzewnego, lekkiego, dla którego bazą byłyby lokalne surowce; sukcesywnie powinien także wzrastać udział źródeł energii odnawialnej (mała hydroenergetyka, energetyka wiatrowa, słoneczna, biogaz) w zaspokajaniu potrzeb energetycznych obszaru.

2.1.4 Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych

W wykazie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym ustalonych dla obszaru województwa podlaskiego w dokumentach przyjętych przez Sejm RP, Radę Ministrów, właściwego ministra i Sejmik Województwa Podlaskiego, dla Kleszczel przewidziano trzy zadania:

- 2. Infrastruktura transportowa, 2.1. Infrastruktura kolejowa, 2.1.4. **Prace na linii kolejowej nr 31 na odcinku granica województwa-Czeremcha-Hajnówka**; KTdWP, DIdoSRT, KPK; przedsięwzięcia priorytetowe Lista podst. KPK²⁶;
- 2. Infrastruktura transportowa, 2.1. Infrastruktura kolejowa, 2.1.4. **Prace na linii kolejowej nr 32 odcinek Lewki-Czeremcha**; KTdWP, DIdoSRT, KPK; przedsięwzięcia priorytetowe Lista podst. KPK²⁷;
- 3. Inwestycje gospodarki wodnej, 3.1. Infrastruktura komunalna – oczyszczalnie ścieków i kanalizacja, 3.1.37. **Modernizacja i rozbudowa kanalizacji sanitarnej do oczyszczalni w Kleszczelach**; KPW poniżej 2000 RLM; SW1506²⁸.

Według PZPWP (2017), gmina Kleszczele wraz z powiatem Hajnowskim (a także siemiatyckim i bielskim) znalazła się w granicach wiejskich obszarów funkcjonalnych i jednocześnie w obszarach funkcjonalnych cennych przyrodniczo. Obszar gminy stanowi element sieci głównych korytarzy ekologicznych kraju. Kleszczele zaliczone zostały także do przygranicznych obszarów funkcjonalnych wymagających wsparcia instrumentami polityki regionalnej.

Polityka przestrzenna samorządu województwa na rzecz modernizacji i rozwoju zagospodarowania obszarów wiejskich, w ramach interwencji strategicznej ma sprzyjać uaktywnieniu potencjału rozwojowego ich różnych funkcji dla zwiększenia konkurencyjności, stosownie do uwarunkowań przyrodniczych, kulturowych, krajobrazowych, istniejącego zagospodarowania i dostępności transportowej.

Zasady organizacji struktury funkcjonalnej sieci osadniczej obszarów wiejskich

Miasto Kleszczele zostało zaliczone do „małych miast i wsi gminnych pozostałych” z infrastrukturą standardowych funkcji publicznych oraz funkcjami mieszkalnictwa i gospodarczymi. W wyniku działań inwestycyjnych wykorzystujących walory położenia oraz korzystne uwarunkowania środowiskowe (np. zbiorniki retencyjne), istnieją w nich warunki do rozwoju funkcji rekreacji i obsługi turystyki o znaczeniu ponadlokalnym.²⁹

Kierunki rozwoju i modernizacji infrastruktury transportowej

- Droga krajowa nr 66 klasy GP - poprawa bezpieczeństwa ruchu w ramach programu Likwidacji Miejsc Niebezpiecznych (LMN) PBDK na lata 2014-2023 (2025).
- Kolidacja drogi krajowej nr 66 z zabudową Kleszczel³⁰.
- Przebudowa drogi wojewódzkiej nr 693 na odcinku Kleszczele-Siemiatycze³¹.

²⁶ Załącznik nr 3 do uchwały Nr XXXVI/330/17 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 maja 2017 r. wykaz ponadlokalnych inwestycji celu publicznego PZP Województwa Podlaskiego, s. 5.

²⁷ Załącznik nr 3 do uchwały Nr XXXVI/330/17 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 maja 2017 r. wykaz ponadlokalnych inwestycji celu publicznego PZP Województwa Podlaskiego, s. 5.

²⁸ Załącznik nr 3 do uchwały Nr XXXVI/330/17 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 22 maja 2017 r. wykaz ponadlokalnych inwestycji celu publicznego PZP Województwa Podlaskiego, s. 9.

²⁹ PZP Województwa Podlaskiego, s. 203.

³⁰ ...tamże, s. 120.

³¹ ...tamże, s. 216

- Zapewnienia właściwych warunków do obsługi ruchu rowerowego, z priorytetem dla tras rowerowych: przez 5 województw „Green Velo” i Podlaskiego Szlaku Bocianiego.
- Prace na linii kolejowej nr 31 odc. granica województwa–Czeremcha-Hajnówka (linia Siedlce–Siemianówka, dostosowanie do prędkości 100-120 km/h, z zak. robót budowlanych w 2020 r.).
- Prace na linii kolejowej nr 32 odc. Lewki–Hajnówka (linia Lewki–Białowieża z zak. robót budowlanych w 2020 r. i dostosowaniem do prędkości 100 km/h).

Kierunki rozwoju infrastruktury telekomunikacji i teleinformatyki

Utrzymanie istniejącej sieci szkieletowej i dystrybucyjnej przebiegającej przez gminę oraz istniejącego w Kleszczelach węzła dystrybucyjnego.³²

Ochrona i zarządzanie siecią ekologiczną województwa

- Przestrzeganie zasad z ustaleń aktów prawnych powszechnie obowiązujących oraz z dokumentów ochronnych, zarówno nowych jak i aktualizowanych, pod kątem uwzględniania zakresu ochrony obszarów Natura 2000 w tym zwłaszcza planów ochrony i ustalonych działań ochronnych (dotyczy Doliny Górnego Nurca i Ostoi w Dolinie Górnego Nurca).
- Przeciwdziałanie fragmentacji sieci ekologicznej, w tym w korytarzach ekologiczno-migracyjnych.
- Wzmocnienie potencjału turystycznego sieci ekologicznej, poprzez realizację inwestycji Programu Rozwoju Puszczy Białowieskiej, w tym m.in. poprawę dostępności transportowej, rozbudowę i unowocześnienie przejść granicznych Siemianówki i Połowiec, nowoczesne kształcenie zawodowe, inwestycje ALP, budowę systemów wodociągowo kanalizacyjnych, i przygotowywanie terenów inwestycyjnych.

Ochrona i kształtowanie dziedzictwa kulturowego

Przez Kleszczele projektowane są dwa szlaki kulturowe (do wytyczenia i zagospodarowania) – Szlak Gotyku Mazowieckiego i Wschodni Szlak Architektury Drewnianej Czterech Wyznań³³.

Kierunki gospodarowania lasami

Sukcesywne zalesianie gruntów marginalnych dla potrzeb produkcji rolniczej w gminach objętych *Krajowym Programem Zwiększania Lesistości*.³⁴

Kierunki rozwoju infrastruktury odnawialnych źródeł energii

Wspieranie priorytetowego rozwoju OZE na bazie biomasy, wdrażania programu budowy minimum jednej biogazowni w każdej gminie województwa do końca 2020 r.³⁵

2.1.5 Dokumenty strategiczne gminy

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy KLESZCZELE na lata 2000-2015³⁶

Dokument był opracowywany razem ze „strategią” rozwoju dla Stowarzyszenia Gmin Puszczy Białowieskiej³⁷ i pełni w stosunku do niej rolę dokumentu operacyjnego. Nie wchodząc w szczegóły na ile dokument wiodący pozostał aktualny w świetle zmian jakie nastąpiły w strategiach na szczeblu krajowym, wojewódzkim i powiatowym, nakreślona w 2000 roku strategia rozwoju społeczno-gospodarczego dla Kleszczel nie straciła wiele na aktualności a wytyczone cztery cele strategiczne są „w trakcie realizacji”. Co ważne dokument

³² ...tamże, s.226

³³ ...tamże s. 245-246

³⁴ ...tamże, s. 241

³⁵ ...tamże s. 262

³⁶ Przyjęta uchwałą Nr XIV/119/2000 RM w Kleszczelach z dnia 31 października 2000 r.

³⁷ Perspektywa rozwoju gmin członków Stowarzyszenia Gmin Puszczy Białowieskiej w świetle podstawowych dokumentów określających kierunki rozwojowe Polski.

jest spójny ze wszystkimi wcześniej wymienionymi dokumentami strategicznymi poziomu krajowego, wojewódzkiego i powiatowego i wspiera ich realizację.

Wizja Kleszczel:

Miasto i gmina z rejonu „Zielonych Płuc Polski”, przyjazna, gościnna i czysta, miejsce tradycyjnych targów i handlu przygranicznego, obszar rozwijającej się małej i średniej przedsiębiorczości, związanej z produkcją „zdrowej żywności”, przetwórstwem rolnym, runem leśnym i przeróbką drewna. Gmina bogata różnorodnością tradycji, obyczajów oraz rękodzieła ludowego, z ciekawą ofertą turystyczną, rekreacyjną i wypoczynkową.

Misja Kleszczel:

Miasto i gmina Kleszczele – miejsce tradycyjnych targów i handlu przygranicznego, obszar produkcji „zdrowej żywności”.

Cele strategiczne i zadania do realizacji celów³⁸:

Cel I – Zapewnienie właściwego poziomu infrastruktury społecznej i technicznej, dostosowanych do potrzeb i aspiracji mieszkańców oraz kierunków rozwoju gospodarczego gminy, spełniających wymogi ochrony środowiska. Realizacja celu poprzez następujące zadania:

- 1) Opracowanie programu inwestycji gminnych.
- 2) Modernizacja nawierzchni dróg powiatowych i gminnych.
- 3) Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na terenach wiejskich.
- 4) Zabieganie o utrzymanie ruchu kolejowego (na obu liniach).³⁹
- 5) Gazyfikacja obszaru gminy.
- 6) Opracowanie programu utylizacji odpadów stałych.
- 7) Podniesienie stopnia czystości i estetyki obszaru gminy⁴⁰.
- 8) Zwiększenie stopnia lesistości obszaru gminy.
- 9) Poprawa stosunków wodnych na obszarze gminy.
- 10) Ocena możliwości i opłacalności pozyskiwania energii z niekonwencjonalnych źródeł.
- 11) Zapewnienie właściwych warunków do nauki i rozwoju dzieci i młodzieży.⁴¹
- 12) Utworzenie Ośrodka Sportu i Rekreacji.

Cel II – Stwarzanie sprzyjających warunków do powstawania i rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw produkcyjnych, handlowych i usługowych związanych z obsługą przygranicznego ruchu osobowego i transportowego, produkcja rolną, hodowlą i przetwórstwem. Realizacja celu poprzez następujące zadania:

- 1) Rozbudowa i zagospodarowanie targowiska w Kleszczelach (mieście).
- 2) Zabieganie o rozwój istniejących firm i przedsiębiorstw.⁴²
- 3) Upowszechnianie wiedzy o prowadzeniu działalności gospodarczej (ogółem).⁴³
- 4) Upowszechnianie wiedzy o prowadzeniu działalności gospodarczej w zakresie usług turystyki i prowadzenia agroturystyki.
- 5) Doradztwo w zakresie ubiegania się o środki na prowadzenie działalności rolnej lub gospodarczej.⁴⁴

³⁸ W celu zwiększenia przejrzystości wykazu celów i zadań skrócono nazwy zadań, podając oryginalne brzmienie w przypisach.

³⁹ W oryginale: Podjęcie działań zmierzających do utrzymania ruchu kolejowego na trasach Czeremcha-Siedlce, Czeremcha – Kleszczele – Bielsk Podlaski – Białystok oraz do Hajnówki. Modernizacja linii kolejowej Czeremcha – Białystok.

⁴⁰ W oryginale: Podniesienie stopnia czystości i estetyki obszarów gospodarstw domowych i obszaru gminy.

⁴¹ ... niwelujących różnice w dostępie do wiedzy i kultury pomiędzy miastem a wsią.

⁴² W oryginale: Podjęcie aktywnych działań na rzecz rozwoju istniejących firm i przedsiębiorstw.

⁴³ W oryginale: Upowszechnianie wiedzy na temat zasad, możliwości i celowości podejmowania działalności gospodarczej.

⁴⁴ W oryginale: Utworzenie punktu informacji o możliwościach i zasadach ubiegania się o kredyty i środki pomocowe na prowadzenie działalności rolnej lub gospodarczej.

- 6) Ożywienie kontaktów z instytucjami i przedsiębiorcami z przygranicznego rejonu Białorusi.⁴⁵
- 7) Opracowanie koncepcji wykorzystania niezagospodarowanych obiektów w gminie.
- 8) Pomoc w przedstawianiu się gospodarstw rolnych na bardziej opłacalną produkcję.⁴⁶
- 9) Utworzenie gospodarstwa hodowlanego dzikich jeleni – danieli.
- 10) Ocena możliwości zbytu zasobów torfu.⁴⁷
- 11) Utworzenie zakładów przetwórstwa ziemniaków, przetwórstwa runa leśnego.
- 12) Promocja wyrobów i produktów oraz usług turystyki Kleszczel na terenie gmin Członków Stowarzyszenia.⁴⁸

Cel III – Rozwój turystyki i agroturystyki jako alternatywnego źródła dochodów mieszkańców gminy. Realizacja celu poprzez następujące zadania:

- 1) Zachowanie i kultywowanie tożsamości kulturowej mieszkańców gminy.
- 2) Wytyczenie i oznaczenie szlaków turystycznych.⁴⁹
- 3) Rozwój edukacji ekologicznej.
- 4) Wytyczenie i urządzenie ścieżek dydaktycznych (edukacyjnych).
- 5) Szeroka i aktywna promocja gminy.

Cel IV – Zorganizowanie przyjaznego mieszkańcom i petentom, sprawnego i efektywnego systemu zarządzania gminą, aktywnego w działaniu na rzecz jej rozwoju gospodarczego, stwarzającego warunki autentycznego współuczestnictwa mieszkańców gminy. Realizacja celu poprzez następujące zadania:

- 1) Uzyskanie rekompensat w związku z poszerzeniem granic Białowieskiego Parku Narodowego.
- 2) Stworzenie „Gminnej Bazy Danych” – narzędzia do zarządzania gminą.
- 3) Aktywna współpraca z organizacjami pozarządowymi.
- 4) Opracowanie i upowszechnianie oferty gminnej dla potencjalnych inwestorów.⁵⁰
- 5) Stworzenie preferencyjnych warunków dla inwestorów przy pozyskiwaniu gruntów.⁵¹
- 6) Stworzenie i wdrożenie w Urzędzie Gminy „szybkiej ścieżki obsługi”.⁵²
- 7) Poszerzenie konsultacji społecznych.⁵³
- 8) Wdrożenie, realizacja i bieżący monitoring realizacji strategii gminnej.

Przyjęto założenie, że kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy powinny wspierać realizację wyznaczonych celów strategicznych poprzez tworzenie warunków do realizacji zadań:

- Celu I – zwłaszcza zadania 3, 7, 8, 9, 10;
- Celu II – zwłaszcza zadania 2, 4, 7, 8, 11, 12;
- Celu III – zwłaszcza zadania 1, 2, 4, 5;
- Celu IV – zwłaszcza zadania 2, 4, 5.

⁴⁵ W oryginale: Nawiązanie kontaktów instytucjonalnych i dwustronnych z administracją i przedsiębiorcami z przygranicznych regionów Republiki Białorusi.

⁴⁶ W oryginale: Aktywna pomoc w zmianie i dostosowaniu profilu produkcji rolnej oraz przetwórstwa do potrzeb rynkowych, ze szczególnym uwzględnieniem wzrostu konkurencyjności wytwarzanych produktów oraz osiągnięcia standardów UE.

⁴⁷ W oryginale: Dokonanie oceny ekonomicznej efektywności oraz potencjalnego rynku zbytu dla wykorzystania zasobów torfu.

⁴⁸ W oryginale: Aktywna promocja wyrobów i produktów wytwarzanych na terenie gminy oraz oferowanych usług w zakresie turystyki (na terenach gmin Członków Stowarzyszenia).

⁴⁹ W oryginale: Wytyczenie i zorganizowanie szlaków oraz ścieżek turystycznych obejmujących atrakcyjne miejsca i tereny gminy.

⁵⁰ W oryginale: Opracowanie i aktywne upowszechnianie informacji i oferty dla zainteresowanych prowadzeniem działalności gospodarczej w gminie – Oferty gminnej.

⁵¹ W oryginale: Stworzenie preferencyjnych warunków w zakresie pozyskiwania gruntów oraz ulg i preferencji dla inwestorów.

⁵² Ma to dotyczyć podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej.

⁵³ W oryginale: Podniesienie stopnia współuczestnictwa lokalnej społeczności w decyzjach i działaniach na rzecz rozwiązywania problemów gminnych.

Strategia Rozwoju Kultury w Gminie Kleszczele na lata 2015-2020⁵⁴

W Strategii przyjęto następujące priorytetowe działania:

- 1) współpraca na rzecz kultury - celem jest realizacja potrzeb mieszkańców i dotarcie z ofertą do wszystkich grup odbiorców kultury w Gminie,
- 2) miejsca kultury – celem jest stworzenie w świetlicach centrów życia kulturalnego i społecznego wsi, przestrzeni do działalności kulturalnej i realizowania oddolnych inicjatyw mieszkańców,
- 3) kultura motorem integracji - głównym celem jest umożliwienie realizacji potrzeb wszystkim grupom mieszkańców Gminy; adresatami działań w priorytecie są zarówno poszczególne grupy wiekowe odbiorców kultury, jak i wszyscy mieszkańcy sołectw i miasta Kleszczele, którzy dzięki udziałowi w wydarzeniach kulturalnych mogą się poznawać i integrować; drugim ważnym celem jest zapobieganie wykluczeniu społecznemu przez włączenie dotychczas nieaktywnych mieszkańców do współorganizowania działań kulturalnych, co przyczyni się u tej grupy do wzrostu poczucia wpływu na jej najbliższe otoczenie
- 4) kultura motorem rozwoju - celem priorytetu jest wykorzystanie bogatego dziedzictwa kulturowego Gminy do stworzenia oferty promocyjnej; dzięki wykorzystaniu lokalnych zasobów kulturowych we wsiach, takich jak obrzędy, umiejętności w zakresie tradycyjnego rzemiosła i rękodzieła czy kuchni, może zostać stworzona marka poszczególnych miejscowości, która przyczyni się do rozwoju poszczególnych sołectw i integracji mieszkańców wokół dziedzictwa kulturowego.

Podmiotem realizującym powyższe działania jest Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach we współpracy z Urzędem Miejskim w Kleszczelach, jednostkami organizacyjnymi gminy, sołtysami, organizacjami pozarządowymi.

Program ochrony środowiska dla gminy Kleszczele na lata 2019-2022, z perspektywą na lata 2023-2026⁵⁵

Dokument jest zarówno długoterminowym planem strategicznym do roku 2026, jak też planem wdrożeniowym na lata 2019–2022. Jest też aktualizacją dotychczasowego „Programu ochrony środowiska dla gminy Kleszczele na lata 2004-2011”. Nadrzędnym celem Programu jest:

Zrównoważony rozwój gminy Kleszczele przy promocji środowiska naturalnego.

Zapewnia to poprawę standardu życia mieszkańców miasta i gminy. Gwarantuje wzrost gospodarczy i rozwój gminy przy jednoczesnym zachowaniu istniejących miejsc cennych przyrodniczo.

Cele polityki ekologicznej dla Gminy Kleszczele:

- 1) ograniczenie emisji substancji i energii;
- 2) ochrona środowiska przyrodniczego i krajobrazu;
- 3) racjonalne gospodarowanie środowiskiem;
- 4) zwiększenie aktywności obywatelskiej i podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa.

Przyjęto założenie, że kierunki zagospodarowania przestrzennego powinny uwzględniać zwłaszcza realizację celu 2 i 3.

⁵⁴ Przyjęta uchwałą Nr VII/67/2015 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 30 grudnia 2015 r.

⁵⁵ Przyjęty uchwałą Nr V/53/2019 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 5 sierpnia 2019 r.

Związek Gmin Regionu Puszczy Białowieskiej

Od 2007 roku Kleszczele wraz z 25 innymi gminami tworzy Związek Gmin Regionu Puszczy Białowieskiej. Zadaniem Związku jest prowadzenie gospodarki odpadami komunalnymi, gospodarki energetycznej, gospodarki wodno-ściekowej, spraw wynikających z ustawy o ochronie zwierząt, drogownictwa oraz promocji gmin.⁵⁶

2.1.6 Struktura administracyjna – podział na obręby geodezyjne

Obszar gminy ma powierzchnię 142,9 km² (GUS) i podzielony jest na 14 obrębów geodezyjnych: Biała Straż (200507_5.001), Dasze (200507_5.002), Dobrowoda (200507_5.003), Gruzka, (200507_5.004), Kuraszewo (200507_5.006), Piotrowszczyzna (200507_5.007), Pogreby (200507_5.008), Policzna (200507_5.009), Saki (200507_5.010), Suchowolce (200507_5.011), Toporki (200507_5.012), Zaleszany (200507_5.0131), Żuki (200507_5.014) oraz Kleszczele (200507_4.005). Z granicami obrębów pokrywają się granice miasta i sołectw z wyjątkiem obrębu Dobrowoda, w którym wydzielone są dwa sołectwa: Dobrowoda i Repczyce.

Tabela 1 Charakterystyka i zaludnienie obrębów ewidencyjnych

l.p.	id obrębu	nazwa obrębu	powierzchnia [ha]	ludność [31 XII 2020 r.]	
				ogółem	na pobyt stały
1	200507_5.0001	Biała Straż	354	27	27
2	200507_5.0002	Dasze	956	190	190
3	200507_5.0003	Dobrowoda	1783	226	225
		Repczyce		37	37
4	200507_5.0004	Gruzka	594	35	35
5	200507_5.0006	Kuraszewo	218	49	46
6	200507_5.0007	Piotrowszczyzna	334	25	25
7	200507_5.0008	Pogreby	391	56	56
8	200507_5.0009	Policzna	1384	133	125
9	200507_5.0010	Saki	862	127	126
10	200507_5.0011	Suchowolce	1075	119	113
11	200507_5.0012	Toporki	447	97	97
12	200507_5.0013	Zaleszany	409	49	49
13	200507_5.0014	Żuki	817	38	35
		Kośna		3	3
14	200507_4.0005	Kleszczele	4674	1260	1239
15	razem gmina Kleszczele		14297	2471	2428

Źródło: <https://hajnowski.e-mapa.net>, Raport o stanie gminy Kleszczele za 2020 r. s. 4,5

W niektórych sołectwach poza miejscowością, od której bierze się nazwa sołectwa zwyczajowo używa się nazw historycznych mniejszych, przestrzennie wyodrębniających się kolonii. W sołectwie Żuki jest to Kośna; w Zaleszanach – Sad, Rowy; w Sakach – Dębniaki, Nowiny, Ciuchcielejki, Na Byczkowej Górcie, Rudawka, Koło Konotopu, Za Maściowszyczną, Na Zagruszce, Za Bagnem, Suchowolszczyzna. W obrębie Kleszczele odrębną jednostką jest Stacja Kolejowa oraz zabudowa kolonijna Klebanka, Januckie, Seredobórki, Wielkie i małe Kuraziki.

Powierzchnia gminy stanowi 8,8% powierzchni powiatu hajnowskiego.

⁵⁶ Obwieszczenie wojewody podlaskiego z dnia 14 marca 2007 r. w sprawie ogłoszenia statutu Związku Gmin Regionu Puszczy Białowieskiej (Dz. Urz. Woj. Podl. 2007.64.539 z późn. zm.).

2.1.7 Struktura użytkowania gruntów

Według ewidencji gruntów i budynków na koniec 2020 roku blisko 49% powierzchni gminy było w użytkowaniu rolniczym, 46% zajmowały lasy i zadrzewienia, a ok. 5% gruntów zostało zurbanizowanych, z czego ponad 4% jako tereny komunikacyjne, 3,7% jako tereny zabudowy, a 2,3% jako użytki kopalne. Zaledwie 1,3 % powierzchni gminy stanowiły grunty pod wodami.

Taka struktura użytkowania gruntów stawia gminę Kleszczele wśród gmin rolniczych ze znacznym udziałem gospodarki leśnej, mimo, że formalnie Kleszczele zaliczane są do gmin miejsko-wiejskich.

Tabela 2 Użytkowanie gruntów

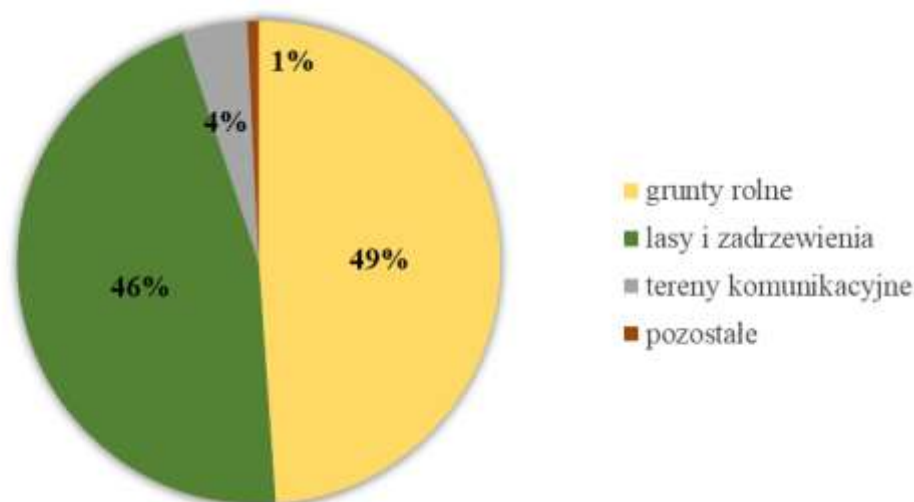
grupy użytków	użytki wg klasyfikacji ewidencji gruntów i użytków	powierzchnia	
		ha	udział
grunty rolne	grunty orne R	3630,97	25,40%
	sady S	4,60	0,03%
	łąki Ł	1731,45	12,11%
	pastwiska Ps	847,13	5,93%
	grunty pod stawami Wsr	24,42	0,17%
	grunty pod rowami W	58,25	0,41%
	nieużytki N	84,38	0,59%
	grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych Lzr	344,45	2,41%
	grunty rolne zabudowane B-R, B-Ł, B-Ps	263,60	1,84%
grunty leśne	lasy Ls	6569,76	45,95%
	grunty zadrzewione i zakrzewione Lz	5,17	0,04%
	grunty pod rowami W	2,39	0,02%
grunty zabudowane i zurbanizowane	tereny mieszkaniowe B	7,96	0,06%
	tereny przemysłowe Ba	8,60	0,06%
	inne tereny zabudowane Bi	36,71	0,26%
	tereny rekreacyjno-wypoczynowe Bz	4,23	0,03%
	użytki kopalne K	32,78	0,23%
	tereny komunikacyjne Tk, dr	621,15	4,34%
wody	grunty pod wodami Wp, Ws	19,00	0,13%
razem gmina Kleszczele		14297,00	100%
w tym miasto Kleszczele		4674,00	33%

Źródło: opracowanie własne na podstawie EGİB

Miasto Kleszczele należy do 20 najmniejszych miast w Polsce⁵⁷ i mimo, że zajmuje 1/3 powierzchni gminy, grunty zajęte pod zabudowę osiedlową stanowią mniej niż jeden promil powierzchni gminy. Powodem częściowo jest fakt, że większość zabudowy miasta położona jest na gruntach rolnych. Zamiana tych użytków na tereny mieszkaniowe (oznaczone symbolem B) umożliwiłaby uzyskiwać większe dochody z podatków za nieruchomości.

⁵⁷ wg <https://pl.wikipedia.org/> do końca 2018 roku miasto Kleszczele zajmowało szóste miejsce w rankingu 10 najmniejszych miast Polski, ale wypadło z „10” po zaliczeniu 4 miejscowości z województwa świętokrzyskiego liczących mniej niż tysiąc mieszkańców. Aktualnie jest drugim po Suraziu najmniejszym miastem województwa podlaskiego <https://www.polskawliczbach.pl/Miasta>

Wykres 1 Użytkowanie gruntów

Źródło: opracowanie własne na podstawie EGiB

2.1.8 Struktura funkcjonalno-przestrzenna

Aktualna struktura funkcjonalno-przestrzenna odzwierciedla 500 letnią historię osadnictwa na tym obszarze oraz powojenne planowanie przestrzenne, w postaci opisanych dalej w [rozdziale 2.2.1](#) dokumentów planistycznych opracowywanych zarówno dla miasta jak i dla miejscowości wiejskich.

Przyjęte w 1999 r. studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Kleszczele zidentyfikowało istniejącą strukturę funkcjonalno-przestrzenną gminy oraz określiło kierunki jej rozwoju uwzględniając wymagania obowiązujących przepisów dotyczących zakresu ustaleń Studium. Strukturę tworzą trzy podstawowe strefy funkcjonalne oraz nakładająca się na nie **strefa ochrony zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego**. Elementami struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy są:

I - obszary zabudowy w podziale na:

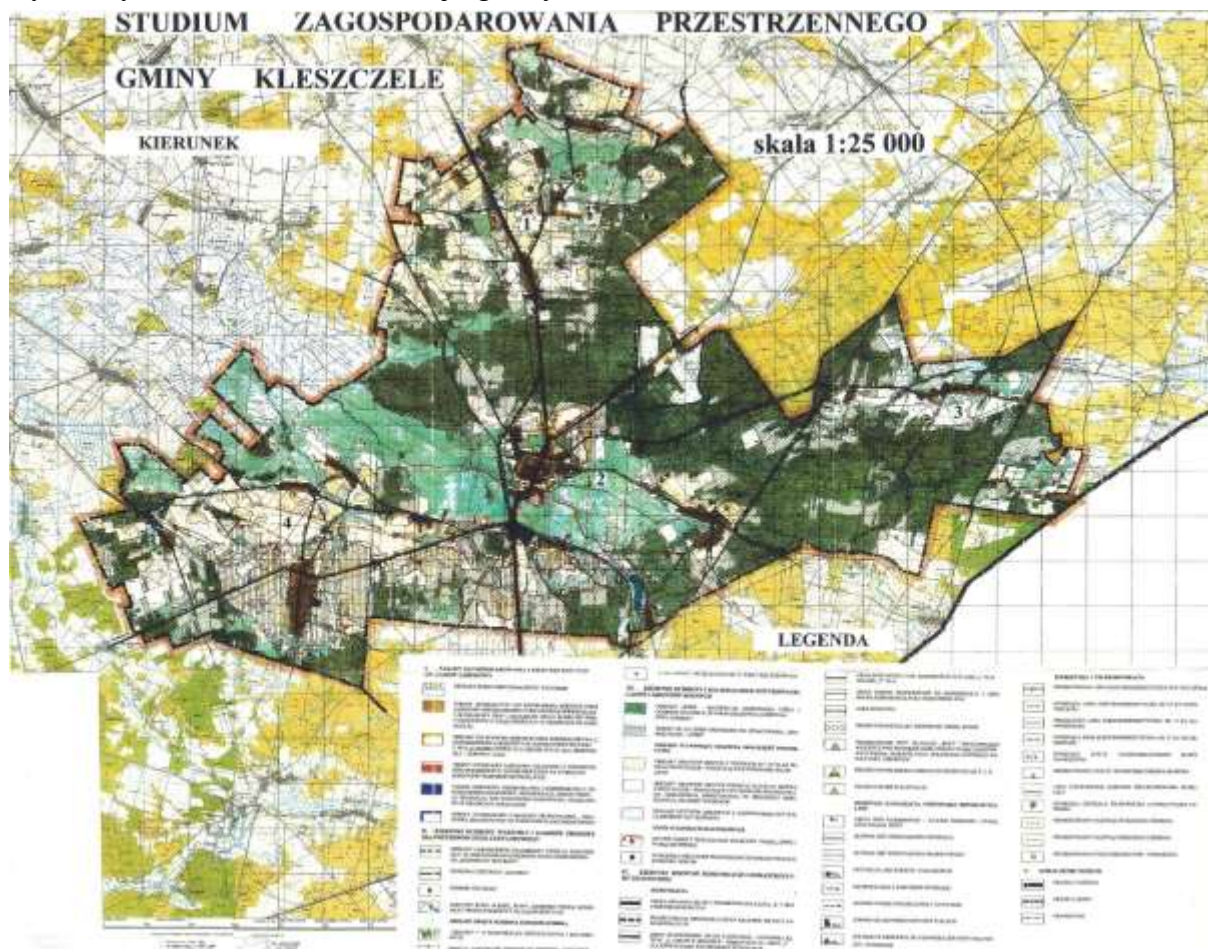
- 1) tereny istniejących i do uzupełnienia różnych form zabudowy mieszkaniowej;
- 2) obszary do rozwoju różnych form mieszkalnictwa z dopuszczeniem zabudowy usługowej i produkcyjnej;
- 3) tereny istniejącej zabudowy usługowej;
- 4) tereny zabudowy przemysłowej i gospodarczej;
- 5) tereny potencjalnej zabudowy przemysłowo-usługowej;

II - lasy i grunty rolne oraz obszary **złóż** w podziale na:

- 1) obszary leśne (lasy);
- 2) tereny do zalesień;
- 3) obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej z gruntami ornymi z przewagą III i IV klas bonitacyjnych gleb;
- 4) obszary gruntów ornich pozostałych klas bonitacyjnych gleb;
- 5) obszary użytków zielonych);
- 6) czynne punkty eksploatacji kruszyw;
- 7) wyrobiska nieczynne;

III - komunikacja i infrastruktura techniczna.

Rys. 5 Rysunek kierunków rozwoju gminy Kleszczele w studium z 1999 r.

Źródło: UM w Kleszczelach

Tabela 3 Bilans powierzchni terenów i obszarów wskazanych pod zabudowę w studium z 1999 r.

l.p.	funkcja	powierzchnia [ha]	udział w powierzchni gminy
1	tereny istniejących i do uzupełnienia różnych form zabudowy mieszkaniowej	456,70	3,19%
2	obszary do rozwoju różnych form mieszkalnictwa z dopuszczeniem zabudowy usługowej i produkcyjnej	118,01	0,83%
3	tereny istniejącej zabudowy usługowej	21,78	0,15%
4	tereny zabudowy przemysłowej i gospodarczej	32,04	0,22%
5	tereny potencjalnej zabudowy przemysłowo-usługowej	14,55	0,11%
razem		643,08	4,50%

Źródło: opracowanie własne na podstawie obmiaru z rysunku studium z 1999 r. za pomocą programu GIS

Podsumowując 23 lata, jakie minęły od uchwalenia studium z 1999 r., generalnie można stwierdzić, że kierunki rozwoju przestrzennego w żadnym z 5 terenów (obszarów) nie zostały zrealizowane, a tereny i obszary wskazane pod zabudowę pozostają niezabudowane.

2.2 Stan ładu przestrzennego i wymogi jego ochrony

Stan ładu przestrzennego jest wynikiem blisko 5 wieków rozwoju miasta Kleszczele i pozostałych miejscowości aktualnie znajdujących się w granicach gminy. Po wojnie strukturę

funkcjonalno-przestrzenną kształtowały wymienione dalej dokumenty planistyczne uchwalone do 1 stycznia 1999 r.⁵⁸ oraz po tej dacie.

2.2.1 Dokumenty planistyczne uchwalone do 1 stycznia 1995 r.

- 1) Uchwała Nr 21/112a/65 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hajnówce z dnia 17 grudnia 1965 r. w sprawie zatwierdzenia planu zagospodarowania przestrzennego Zespołu Wiejskich Jednostek Osadniczych powiatu hajnowskiego (Dz. Urz. WRN w Białymstoku z 1966 r. Nr 3, poz. 24).
- 2) Uchwała Nr 74/373/67 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hajnówce z dnia 20 czerwca 1967 r. w sprawie wyznaczenia terenów budowlanych na obszarze wsi Policzna.
- 3) Uchwała Nr 128/584/68 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hajnówce z dnia 17 grudnia 1968 r. w sprawie w sprawie zatwierdzenia planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego wsi Kleszczele pow. Hajnówka (Dz. Urz. WRN w Białymstoku z 1970 r., poz. 102); zmieniona uchwałą Nr 53/261/71 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hajnówce z dnia 29 stycznia 1971 r. w sprawie częściowej zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wsi Kleszczele [...] (Dz. Urz. WRN w Białymstoku z 1971 r., Nr 2 „poz. 32).
- 4) Uchwała Nr 73/18/69 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hajnówce z dnia 21 czerwca 1969 r. w sprawie wyznaczenia terenów budowlanych na obszarze wsi Dobrowoda.
- 5) Uchwała Nr 34/145/70 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hajnówce z dnia 14 maja 1970 r. w sprawie wyznaczenia terenów budowlanych na obszarze wsi Toporki.
- 6) Uchwała Nr 58/291/71 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hajnówce z dnia 6 kwietnia 1971 r. w sprawie wyznaczenia terenów budowlanych na obszarze wsi Gruzka.
- 7) Uchwała Nr 72/411/71 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hajnówce z dnia 28 września 1971 r. w sprawie wyznaczenia terenów budowlanych na obszarze wsi Kuraszewo.
- 8) Uchwała Nr II/16/74 Gminnej Rady Narodowej w Kleszczelach z dnia 10 lutego 1974 r. w sprawie zatwierdzenia miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego wsi Kleszczele (Dz. Urz. WRN⁵⁹ z 1974 r. Nr 10, poz. 63). Plan był przedstawiony na rysunku w skali 1:5 000 oraz w tekście planu.
- 9) Uchwała Nr II/17/74 Gminnej Rady Narodowej w Kleszczelach z dnia 10 lutego 1974 r. w sprawie zatwierdzenia miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego „Centrum” w Kleszczelach (Dz. Urz. WRN z 1974 r. Nr 10, poz. 64). Plan był przedstawiony na rysunku w skali 1:1000 oraz w tekście planu.
- 10) Uchwała Nr IV/27/74 Gminnej Rady Narodowej w Kleszczelach z dnia 24 listopada 1974 r. w sprawie zatwierdzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego zespołu wiejskich jednostek osadniczych typu II gminy Kleszczele powiatu hajnowskiego. Plan był przedstawiony na rysunku planu w skali 1:10 000 oraz w tekście planu. (Dz. Urz. WRN z 1975 r. Nr 1, poz. 12). Gminna Rada Narodowa jednocześnie uchyliła:
  - a. Uchwałę Nr 21/112a/65 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hajnówce z dnia 17 grudnia 1965 r. w sprawie zatwierdzenia planu zagospodarowania przestrzennego Zespołu Wiejskich Jednostek Osadniczych powiatu hajnowskiego – w części dotyczącej gminy Kleszczele,
  - b. Uchwałę Nr 74/373/67 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hajnówce z dnia 20 czerwca 1967 r. w sprawie wyznaczenia terenów budowlanych na obszarze wsi Policzna,
  - c. Uchwałę Nr 73/18/69 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hajnówce z dnia 21 czerwca 1969 r. w sprawie wyznaczenia terenów budowlanych na obszarze wsi Dobrowoda,

⁵⁸ Opracowanie własne na podstawie danych z Podlaskiej Biblioteki Cyfrowej.

⁵⁹ Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku.

- d. Uchwałę Nr 34/145/70 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hajnówce z dnia 14 maja 1970 r. w sprawie wyznaczenia terenów budowlanych na obszarze wsi Toporki,
  - e. Uchwałę Nr 58/291/71 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hajnówce z dnia 6 kwietnia 1971 r. w sprawie wyznaczenia terenów budowlanych na obszarze wsi Gruzka,
  - f. Uchwałę Nr 72/411/71 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Hajnówce z dnia 28 września 1971 r. w sprawie wyznaczenia terenów budowlanych na obszarze wsi Kuraszewo,
  - g. Uchwałę Nr 2/15/74 Gminnej Rady Narodowej w Kleszczelach z dnia 10 lutego 1974 r. w sprawie wyznaczenia terenów budowlanych na obszarze wsi Dasze,
  - h. Uchwałę Nr 2/17/74 Gminnej Rady Narodowej w Kleszczelach z dnia 10 lutego 1974 r. w sprawie wyznaczenia terenów budowlanych na obszarze wsi Suchowolce.
- 11) Uchwała Nr XXXII/90/84 Gminnej Rady Narodowej w Kleszczelach z dnia 19 marca 1984 r. (Dz. Urz. WRN Nr 8, poz. 62) w sprawie zatwierdzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kleszczele. Plan składał się z rysunku planu w skali 1:10 000 i tekstu planu. Gminna Rada Narodowa jednocześnie:
- a. zatwierdziła program rolniczego wykorzystania gruntów rolnych przeznaczonych na cele nierolnicze do czasu faktycznego ich wyłączenia z produkcji,
  - b. postanowiła, że we wsiach gminy na terenach zwartej zabudowy dopuszcza się przeznaczenie niezainwestowanych działek (plombowych) pod budownictwo jednorodzinne, usługowe i infrastruktury technicznej o ile nie dotyczy to gruntów będących pod ochroną. W przeciwnym przypadku obowiązuje tok postępowania jak w ustawie z dnia 26 marca 1982 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. Nr 11, poz. 79),
  - c. upoważniła Naczelnika Gminy w Kleszczelach do dokonywania w drodze zarządzeń, odstępstw od zatwierdzonego planu w zakresie ustalonym w tekście planu,
  - d. uchyliła uchwałę z Nr VI/27/74 Gminnej Rady Narodowej w Kleszczelach z dnia 24 listopada 1974 r. (Dz. Urz. WRN w Białymstoku Nr 1, poz. 12).
- 12) Uchwała Nr VII/42/85 Gminnej Rady Narodowej w Kleszczelach z dnia 27 września 1985 r. w sprawie zatwierdzenia planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy jednorodzinnej w Kleszczelach (Dz. Urz. Woj. Białostockiego z 1985 r. Nr 18, poz. 261). Plan dotyczył terenów za POM.
- 13) Uchwała Nr VIII/50/85 Gminnej Rady Narodowej w Kleszczelach z dnia 27 grudnia 1985 r. w sprawie zatwierdzenia zmian w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miejscowości Kleszczele oraz w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Kleszczele (Dz. Urz. Woj. Białostockiego z 1985 r. Nr 6, poz. 66).
- 14) Uchwała Nr XVI/94/87 Gminnej Rady Narodowej w Kleszczelach z dnia 2 października 1987 r. w sprawie ustalenia granic gruntów przeznaczonych pod skoncentrowane budownictwo jednorodzinne w Kleszczelach (przy szosie do Czeremchy)⁶⁰. (Dz. Urz. Woj. Białostockiego z 1987 r. Nr 14, poz. 164).
- 15) Uchwała Nr IV/27/89 Gminnej Rady Narodowej w Kleszczelach z dnia 24 lutego 1989 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego miejscowości Kleszczele⁶¹ (Dz. Urz. Woj. Białostockiego z 28 kwietnia 1989 r. Nr 11, poz. 130).
- 16) Uchwała Nr V/23/94 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 15 listopada 1994 r. w sprawie zmian w miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Kleszczele⁶² (Dz. Urz. Woj. Białostockiego z 1994 r. Nr 20, poz. 103).

Uchwalanie planów miejscowych rozwoju poszczególnych miejscowości nastąpiło po komasacji gruntów i budowie melioracji, co miało miejsce pod koniec lat sześćdziesiątych.

⁶⁰ <http://pbc.biaman.pl/dlibra/publication?id=20820&tab=3>

⁶¹ <http://pbc.biaman.pl/dlibra/publication?id=20822&tab=3>

⁶² <http://pbc.biaman.pl/dlibra/publication/20827?tab=1>

Rozwój przestrzenny poszczególnych „wiejskich jednostek osadniczych” oraz miejscowości Kleszczele, w latach 1965 - 1985 – następował według aktualizowanych raz na dekadę ogólnych planów zagospodarowania przestrzennego obszaru gminy oraz w zależności od potrzeb - planów poszczególnych wsi (Policzna, Toporki, Gruzka, Kuraszewo, Dobrowoda). Dla miejscowości Kleszczele, która w tym czasie straciła a następnie odzyskała prawa miejskie, plany były sporządzane osobno, powstały także dla tego obszaru dwa plany szczegółowe. Ukształtowana w ten sposób klarowna struktura funkcjonalno-przestrzenna, ze zwartymi układami osadniczymi i lokalnie występującą zabudową kolonijną, nie ulega degradacji, mimo uchylecia planów w 2003 roku i dalszym rozwoju zabudowy w drodze decyzji administracyjnych.

2.2.2 Dokumenty planistyczne uchwalone po 1 stycznia 1995 r.

Od 31 grudnia 2003 roku, kiedy to straciły moc plany miejscowe uchwalone przed dniem 1 stycznia 1995 roku, miasto i gmina Kleszczele ma wyjątkowo mało dokumentów, które formalnie rzecz biorąc - stoją na straży ładu przestrzennego.

- Pierwsze i jedyne studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Kleszczele pochodzi z roku 1999 i nigdy nie było przedmiotem analizy, o której mowa w art. 32 ustawy o planowaniu, czyli formalnej oceny czy zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym miasta i gminy nie odbiegają od kierunków zagospodarowania przestrzennego określonych w tym dokumencie.
- Prowadzony przez burmistrza rejestr planów miejscowych zawiera 3 pozycje, a więc prawo miejscowe w postaci planów zagospodarowania przestrzennego dotyczy 3 obszarów o łącznej powierzchni 81,6850 ha, co stanowi 0,57% powierzchni gminy.
- Dla obszaru gminy nie zostały opracowane i przyjęte zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane, o których mowa w art. 37a ustawy o planowaniu.
- Dla obszaru gminy nie był opracowywany gminny program rewitalizacji, a co za tym idzie nie obowiązuje żaden miejscowy plan rewitalizacji.

Tabela 4 Obowiązujące plany miejscowe

I.p.	Uchwała zatwierdzająca plan miejscowy	Publikacja	Powierzchnia [ha]
1.	Uchwała Nr XXVII/143/98 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 30 marca 1998 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu II-go etapu eksploatacji złóż kruszywa naturalnego w miejscowości Dobrowoda gm. Kleszczele	Dz. Urz. Woj. Białostockiego z 1998 r., Nr 8, poz. 34	32,27
2.	Uchwała Nr XIV/140/04 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 16 grudnia 2004 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjno-wypoczynkowych wokół zbiornika wodnego Repczyce, w gminie Kleszczele, pow. hajnowski, woj. podlaskie	Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 2004 r. Nr 20, poz. 292	47,75
3.	Uchwała Nr XIV/142/04 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 16 grudnia 2004 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, położonej na działkach Nr ew. 2778/2 i 2787/3 w Kleszczelach, pow. hajnowski, woj. podlaskie.	Dz. Urz. Woj. Podlaskiego z 2004 r., Nr 20, poz. 293	1,665
	razem		81,685

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM w Kleszczelach

Rada Miejska w Kleszczelach podjęła cztery uchwały w sprawie przystąpienia do sporządzania planu miejscowego bądź zmiany planu obowiązującego.

Tabela 5 Plany miejscowe będące w trakcie sporządzania

I.p.	Uchwała w sprawie przystąpienia do sporządzania lub zmiany planu miejscowego	Czas jaki minął od podjęcia uchwały	Powierzchnia [ha]
1.	Uchwała Nr VII/56/07 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 11 czerwca 2007 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmian w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego terenów rekreacyjno-wypoczynkowych wokół zbiornika wodnego Repczyce, w gminie Kleszczele, pow. hajnowski, woj. podlaskie	14 lat	5,33
2.	Uchwała Nr VII/57/07 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 11 czerwca 2007 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części gminy Kleszczele, pow. hajnowski, woj. podlaskie	14 lat	3,92
3.	Uchwała Nr X/75/07 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 22 listopada 2007 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części miasta Kleszczele	14 lat	23,19
4.	Uchwała Nr XXI/195/18 Rady Miejskiej w Kleszczelach z dnia 30 marca 2018 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru obejmującego fragment obrębu miasta Kleszczele	3 lata	22,41

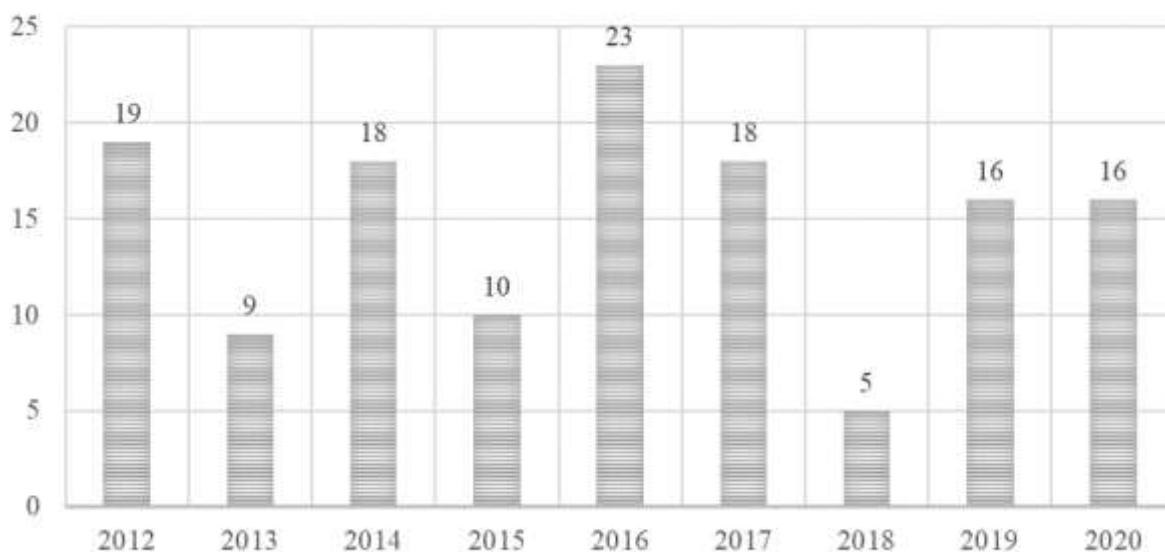
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM w Kleszczelach

2.2.3 Ustalanie lokalizacji inwestycji celu publicznego i warunków zabudowy w drodze decyzji

Urbanizacja gminy, rozumiana jako rozwój przestrzenny zabudowy, terenów komunikacji i uzbrojenia od 2003 roku odbywa się głównie w drodze decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz w drodze decyzji ustalających warunki zabudowy.

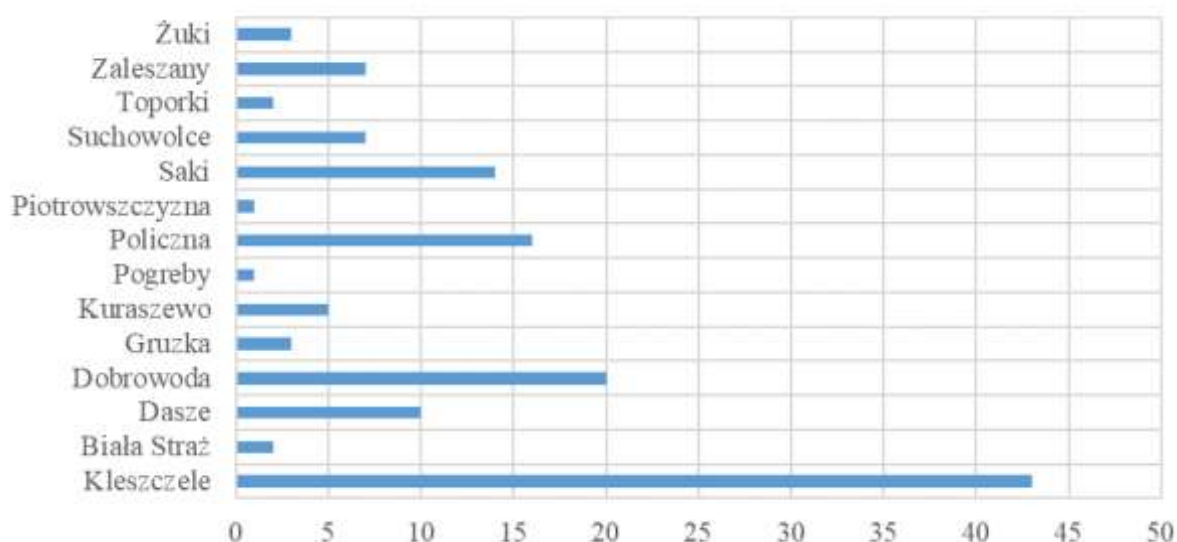
Konsekwencją postępującego od połowy lat siedemdziesiątych wyludniania się gminy jest niewielki ruch budowlany. Przez ostatnią dekadę wydano niewiele ponad 130 decyzji ustalających warunki zabudowy (WZ) i 25 decyzji ustalających lokalizację inwestycji celu publicznego.

Wykres 2 Dynamika wydawania decyzji ustalających warunki zabudowy w latach 2012-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM w Kleszczelach

Wykres 3 Decyzje ustalające warunki zabudowy w latach 2012-2020 w podziale na sołectwa

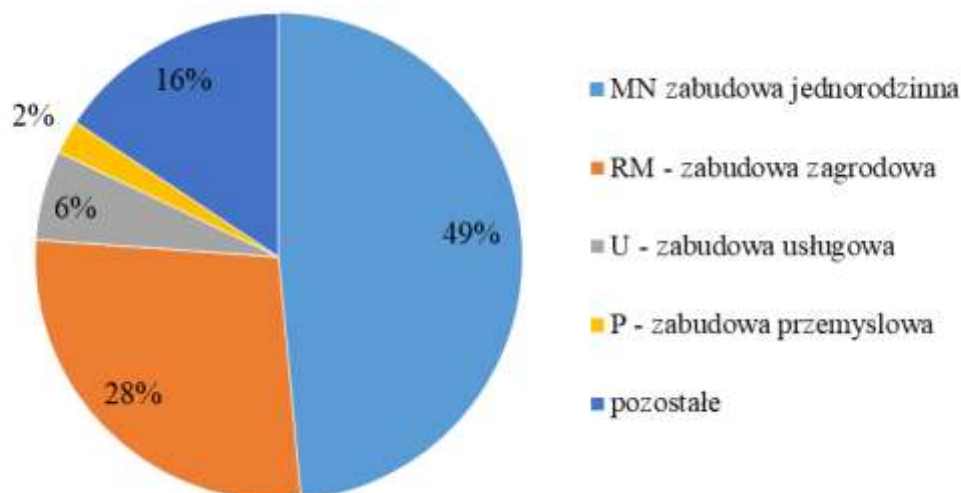

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM w Kleszczelach

Prawie połowa wniosków o wydanie decyzji ustalającej warunki zabudowy dotyczyła zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, a blisko 1/3 zabudowy zagrodowej. 91 decyzji wydano dla obrębów wiejskich, a 43 dla miasta Kleszczele. 10 wniosków pozostało bez rozpatrzenia, a w 4 przypadkach decyzja była negatywna. We wszystkich przypadkach nieruchomości, dla których decyzją ustalono warunki zabudowy, były położone w obrębie terenów, które w studium z 1999 r. określono jako „tereny istniejących i do uzupełnienia różnych form zabudowy mieszkaniowej [...]” lub usługowej czy przemysłowej.

17 na 25 decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego dotyczyło infrastruktury. Dokumentami wspierającymi realizację inwestycji celu publicznego były (i są) Plany Odnowy Miejscowości. W celu uzyskania dofinansowania z funduszy unijnych, począwszy od 2009 r. gmina opracowała i uchwaliła i sukcesywnie aktualizuje Plany Odnowy dla większości miejscowości gminy (Kleszczele, Dobrowoda, Repczyce, Policzna, Saki, Dasze, Toporki, Zaleszany, Żuki, Biała Straż, Pogreby).

Wykres 4 Decyzje ustalające warunki zabudowy według przeznaczenia

Źródło: dane uzyskane z UM Kleszczele

W latach 1998 -2004 uzyskano zgody na zmianę przeznaczenia 48,23 ha gruntów rolnych lub leśnych na inne cele takie jak: tereny usług turystycznych, usług kultury, urządzeń sportowych, zabudowy lotniskowej, ciągi pieszo-jezdne, budownictwo jednorodzinne, drogi gminne, ośrodek interwencyjno-opiekuńczo-wychowawczy, zbiornik wodny, tereny zieleni, rekreacji i wypoczynku, ogrody przydomowe, wieża PTK Centertel.

2.2.4 Ocena aktualności studium z 1999 r. – zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym gminy w okresie 1999–2020 r.

W tym okresie nastąpiły istotne zmiany w prawie regulującym zakres jak i procedurę sporządzania dokumentów planistycznych. W 2003 r. weszła w życie ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. W 2008 r. wprowadzony został obowiązek przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania projektów dokumentów, w tym planistycznych - na środowisko⁶³. W 2015 r. weszła w życie tzw. ustawa krajobrazowa⁶⁴ oraz ustawa o rewitalizacji⁶⁵, która istotnie zmieniła ustawę o planowaniu wiążąc m.in. kierunki rozwoju przestrzennego z realnymi potrzebami gminy opartymi na prognozach demograficznych oraz możliwościach finansowania przez gminę budowy infrastruktury technicznej i społecznej. Z dniem 1 stycznia 2018 r. weszło w życie nowe Prawo wodne⁶⁶.

⁶³ Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 247 z późn. zm.).

⁶⁴ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 poz.774).

⁶⁵ Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 485).

⁶⁶ Ustawa z dnia 20 lipca 20017 r. Prawo wodne (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 2233 z późn. zm.).

Rys. 6 Schemat kierunków rozwoju gminy Kleszczele w studium z 1999 r.

Źródło: UM w Kleszczelach

Pomijając wymagania formalne, jakie są obecnie stawiane dokumentowi Studium, których studium z 1999 r. nie spełnia, wobec braku wymaganych art. 32 ustawy o planowaniu cyklicznych analiz⁶⁷ zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy, konieczne było podsumowanie faktycznego rozwoju przestrzennego gminy jaki nastąpił przez ostatnie dwie dekady oraz stanu realizacji celów (zadań) określonych w studium z 1999 r.

Kierunki zagospodarowania przestrzennego w studium z 1999 r. zostały dość szczegółowo opisane w postaci celów i zadań do realizacji w podziale na osiem podstawowych sfer polityki rozwoju gminy i miasta Kleszczele. Część zadań ma odniesienia przestrzenne, ale wiele celów dotyczy rozwoju jakościowego przestrzeni, bez implikacji w zmianie przeznaczenia terenu. Tylko nieliczne cele zostały w pełni osiągnięte, a zadania zrealizowane. Oznacza to, że jeśli cele nie straciły na aktualności to większość nakreślonych w 1999 roku kierunków rozwoju powinna być kontynuowana. Kierując się ustawowo określonym zakresem ustaleń Studium, pominięto analizę zadań, których realizacja powinna być sterowana innymi dokumentami strategicznymi, ponieważ wykraczają poza zakres nawet dość szeroko rozumianej gospodarki przestrzennej z instrumentami w postaci planów zagospodarowania przestrzennego.

⁶⁷ W celu oceny aktualności studium i planów miejscowych wójt, burmistrz albo prezydent miasta dokonuje analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy, ocenia postępy w opracowywaniu planów miejscowych i opracowuje wieloletnie programy ich sporządzania w nawiązaniu do ustaleń studium, z uwzględnieniem decyzji zamieszczonych w rejestrach, o których mowa w art. 57 ust. 1-3 i art. 67, oraz wniosków w sprawie sporządzenia lub zmiany planu miejscowego.

Tabela 6 Ocena aktualności kierunków rozwoju określonych w studium z 1999 r.

	Kierunki (cele) rozwoju przestrzennego	stan realizacji celu
1.	OCHRONA WARTOŚCI I ZASOBÓW ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	
1.1.	Dolina rzeki Nurzec	
1.1.1.	zachowanie dotychczasowego sposobu użytkowania, objęcie ochroną wszystkich części składowych doliny, dna, tarasów i zboczy łącznie z nadaniem im statusu ochronnego w formie obszaru chronionego krajobrazu	aktualny
1.1.2.	wyłączenia spod zainwestowania kubaturowego w otulinie doliny oraz ustalenie zasad organizacji gospodarki ściekowej na terenach zabudowanych bezpośrednio sąsiadujących z doliną rzeki Nurzec.	aktualny
1.2.	Doliny rzek Dobrowódka, Policzna, Biała⁶⁸	
1.2.1.	zachowanie funkcji i walorów środowiska przyrodniczego, ochrona przed zainwestowaniem degradacją sanitarną	aktualny
1.2.2.	utrzymanie dotychczasowego użytkowania	aktualny
1.2.3.	zakaz odprowadzania nieoczyszczonych ścieków	aktualny
1.2.4.	zakaz realizacji obiektów kubaturowych i innych	aktualny
1.3.	Lasy	
1.3.1.	ochrona walorów przyrodniczych, racjonalne wykorzystanie dla potrzeb gospodarczych i rekreacji	aktualny
1.3.3.	rekultywacje wyrobisk o kierunku leśnym	aktualny
1.3.4.	zakaz zmniejszania powierzchni leśnej na cele nieleśne	aktualny
1.3.6.	prowadzenie zalesień w/g z wyznaczonych granic polno-leśnych	aktualny
1.4.	Formy ochrony przyrody	
1.4.1.	ochrona istniejącego pomnika przyrody (<i>grupy drzew na posesji przy stacji PKP w Kleszczelach</i>)	aktualny
1.4.2.	stosowanie się do zasad gospodarowania na terenie obszaru chronionego krajobrazu "Puszcza Białowieska"	aktualny
1.5.	Ochrona wód powierzchniowych i podziemnych	
1.5.4.	budowa oczyszczalni ścieków, z punktem zlewnym w mieście Kleszczele	zrealizowane
1.5.5.	budowa zbiorników małej retencji	aktualny
1.6.	Ochrona powietrza atmosferycznego	
1.7.	Ochrona ludzi i środowiska przed hałasem i wibracjami	
1.8.	Ochrona powierzchni ziemi	
1.8.5.	utrzymanie wartościowych i intensywnie użytkowanych gruntów rolnych z zachowaniem dotychczasowych form użytkowania i kierunków produkcji, przy jednoczesnym prowadzeniu działań inspirujących na rzecz rozwoju rolnictwa ekologicznego	aktualny
1.8.6.	wyłączenie obszarów użytków ornych zdrenowanych spod jakiegokolwiek zabudowy kubaturowej	aktualny
1.8.7.	racjonalne eksploatacje surowców mineralnych	aktualny
1.8.8.	sukcesywne rekultywacje wyrobisk poeksploatacyjnych	aktualny
2.	OCHRONA DÓBR KULTURY	
2.1.	Zachowanie historycznego układu urbanistycznego, wpisanego do rejestru zabytków w rozwoju przestrzennym miasta Kleszczele oraz kościoła parafialnego p.w. św. Zygmunta, dzwonnicy p.w. Św. Mikołaja, cerkwi p.w. Zaśnięcia NMP, dworca kolejowego, zespołu cerkwi p.w. Dymitra Sołuńskiego (cerkiew, dzwonnica i cmentarz przycerkiewny)	aktualny

⁶⁸ Oraz innych cieków i obniżen terenowych.

2.3.	Uwzględnianie w planach miejscowych właściwej rekonstrukcji obiektów zabytkowych pod kątem sposobu ich użytkowania oraz ochronę stanowisk archeologicznych	aktualny
2.5.	Tworzenie nowych wartości kulturowych, kultywując regionalne formy architektoniczne, tradycje materiałowe i konstrukcyjne oraz dążąc do indywidualizowania przestrzennych form zabudowy dostosowanych do otaczającej zabudowy i krajobrazu	aktualny
3.	KIERUNKI ROZWOJU INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ	
3.1.	Dostosowanie się do tendencji demograficznych⁶⁹	
3.1.1.	Prognoza demograficzna	do weryfikacji
3.1.2.	ukierunkowanie instrumentów polityki na powiększanie się powierzchni gospodarstw rolnych	aktualny
3.1.3.	dostosowanie zmian w infrastrukturze społecznej	aktualny
3.1.4.	zagospodarowywanie obiektów opuszczonych przez użytkowników	aktualny
3.2.	Mieszkalnictwo⁷⁰	
3.2.1.	Modernizacja, wymiana i uzupełnienie nowej zabudowy w plombach	aktualny
3.2.3.	Rozwój infrastruktury technicznej (zwłaszcza kanalizacji i sieci gazowej) podnoszącej standard mieszkań i warunków zamieszkania ludności	aktualny
3.2.5.	Wykorzystanie opuszczonych siedlisk rolniczych na cele letniskowe dokonując stosownej regulacji w miejscowych planach	aktualny
3.2.6.	W przypadku wystąpienia nowych potrzeb mieszkaniowych dążyć do ich realizacji w mieście Kleszczelach na wskazanych terenach rozwoju budownictwa mieszkaniowego	aktualny
3.3.	Usługi komunalne (inwestycje celu publicznego)	
3.3.1.	Utrzymanie, modernizacja i rozbudowa urządzeń i obiektów komunalnych:	
	– Szkoły podstawowej w Kleszczelach i Sakach	aktualny dla Kleszczel
	– Przedszkola w Kleszczelach	aktualny
	– Miejskiego Ośrodka Kultury w Kleszczelach	aktualny
	– Świetlic wiejskich w Daszach, Żukach, Gruzce, Dobrowodzie, Policznej, Toporkach, Zaleszanach, Sakach i Suchowolcach	aktualny
	– biblioteki w Kleszczelach i punktów bibliotecznych we wsiach: Toporki, Dasze i Policzna	aktualny dla Kleszczel, reszta do weryfikacji
	– przychodni zdrowia i apteki w Kleszczelach	aktualny
	– urządzeń sportowych - basenu, boiska sportowego, sali gimnastycznej, kortów tenisowych w Kleszczelach oraz boiska sportowego we wsiach: Dasze, Toporki, Policzna, Suchowolce	aktualny z wyjątkiem basenu
	– remiz strażackich wraz z basenami p. poż. w Kleszczelach, Daszach, Dobrowodzie, Sakach, Policznej, Toporkach i samych basenów p. poż. w Piotrowszczyźnie, Gruzce, Żukach, Białej Straży, Suchowolcach i Pogrebach	aktualny
3.3.2.	adaptacja opuszczonych obiektów dla nowych funkcji - budynku administracyjnego PGR w Kleszczelach na Dom Sierot, budynku inwentarskich na stajnie koni, budynków i terenów szkół w Kleszczelach, Daszach i Sakach i na zabudowę mieszkaniową z usługami towarzyszącymi	nieaktualny
3.3.3.	tworzenie warunków do utrzymania, modernizacji i rozbudowy - urzędów pocztowych w Kleszczelach i Policznej, sklepów i obiektów gastronomicznych, obiektów sakralnych, cmentarzy itp	nieaktualny
4.	KIERUNKI ROZWOJU TERENÓW POD REALIZACJĘ POTRZEB GOSPODARCZYCH⁷¹	

⁶⁹ nieznaczny spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym, spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym, wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym, Studium 1999 s. 11.

⁷⁰ „Uwzględniając aktualne zasoby mieszkaniowe oraz prognozę demograficzną na terenie gminy nie wystąpią potrzeby zwiększenia ilościowego poza miastem Kleszczelach” – Studium 1999 s. 11.

⁷¹ „2.4. Kierunki i zadania rozwoju gospodarczego miasta i gminy i terenów dla tych potrzeb”, s. 13.

4.1.	Obszary przekształceń przestrzennych	
4.1.1.	Północny - obejmujący wsie: Suchowolce, Saki, Zaleszany, Toporki i Rowy - generalnie związany z funkcją i obsługą drogi krajowej Nr 692	aktualny
4.1.2.	Centralny - obejmujący miasto Kleszczele oraz wsie Dobrowoda i Repczyce związany z funkcją ośrodka gminnego i ponadgminnego	aktualny
4.1.3.	Wschodni - obejmujący wsie: Policzna, Kuraszewo i Biała Straż – o kierunku leśnym	do weryfikacji
4.1.4.	Zachodni - obejmujący wsie: Dasze, Pogreby, Żuki i Gruzka - rolny, predysponowany do uprawy "zdrowej żywności" i agroturystyki	aktualny
4.1.5.	Korytarze komunikacyjne , drogi krajowej, dróg wojewódzkich i powiatowych, integrujące poza funkcją drogową ciągi piesze, ciągi infrastruktury technicznej, miejsca obsługi podróżnych oraz parkingi zbiorcze dla obsługi terenów rekreacyjno-turystycznych	aktualny
4.1.6.	Korytarz dla przebiegu gazociągu zasilającego gminę, występujący w przypadku braku możliwości jego integracji z korytarzami komunikacyjnymi	do weryfikacji
4.1.7.	Obszar tranzytu kolejowego do Terespoła i Brześcia, wyznaczający uciążliwość szlaku dla otoczenia oraz możliwości jego wykorzystania dla obsługi terenów gminy	do weryfikacji
4.1.8.	Obszar doliny rzeki Nurzec wnioskowany do zagospodarowania dla niekolizyjnych funkcji rekreacyjno turystycznych, szlaków pieszych, konnych, rowerowych, ze szczególnym wyróżnieniem obszaru w granicach administracyjnych miasta Kleszczele	aktualny
4.1.9.	Obszar zbiornika Repczyce i jego otoczenia do zagospodarowania dla funkcji rekreacyjno - turystycznych	aktualny
4.1.10.	Obszar administracyjny miasta Kleszczele z uwzględnieniem obwodnicy dla drogi krajowej po zachodniej stronie miasta oraz rozwoju budownictwa mieszkaniowego na kierunku północno - wschodnim	do weryfikacji w zakresie rozwoju zabudowy
4.2.	Kierunki rozwoju przemysłu i rzemiosła oraz obszary pod zabudowę przemysłowo rzemieślniczą	
4.2.1.	Adaptacja istniejących w mieście zakładów przemysłowych i rzemieślniczych	do weryfikacji
4.2.2.	adaptacja niewykorzystanego majątku produkcyjnego wyznaczając w planach miejscowych funkcje przemysłowe dla tych obszarów ⁷²	do weryfikacji
4.2.3.	tworzenie warunków terenowych dla nowych inwestycji przetwórstwa rolno spożywczego	aktualny
4.2.4.	Pobudzanie aktywności gospodarczej mieszkańców poprzez tworzenie warunków terenowych dla nowych inwestycji	aktualny
4.2.5.	Tworzenie warunków do eksploatacji surowców mineralnych poprzez dokumentowanie geologiczne złóż piasków, żwirów i gliny oraz wyznaczenie ewentualnych miejsc przetwórstwa surowców w pobliżu udokumentowanych, opłacalnych złóż	aktualny
4.2.6.	Rozwój rzemiosła indywidualnego promowany poprzez uwzględnianie w planach miejscowych zabudowy mieszkaniowej działek rzemieślniczych o uciążliwościach nie wykraczających poza własną działkę	poza zakresem ustaleń studium
4.3.	Usługi ponadpodstawowe	
4.3.1.	Związane z obsługą przejścia granicznego w Połowcach – realizować w mieście Kleszczele	aktualny
4.3.2.	Związane z obsługą ruchu turystycznego – w powiązaniu z obszarami (i szlakami) określonymi w Studium	aktualny
4.4.	Kierunki rozwoju rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej	
4.4.1.	popieraniu rozwoju dużych gospodarstw rolnych poprzez scalenie i wymianę gruntów oraz zbywanie gruntów Skarbu Państwa i komunalnych	w większości poza zakresem ustaleń Studium

⁷² Zapewne chodzi o tereny po POM i PGR

4.4.2.	podnoszeniu poziomu technologii produkcji rolniczej i warunków zamieszkiwania ludności wiejskiej	j.w
4.4.3.	poprawie jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez dalszą regulację stosunków wodnych oraz zwiększanie udziału nawożenia naturalnego	j.w
4.4.4.	preferowanie rolnictwa ekologicznego na terenach posiadających najkorzystniejsze warunki do produkcji "zdrowej żywności"	j.w
4.4.5.	zmianę sposobu użytkowania terenów o złej jakości gleb oraz niekorzystnych walorach siedliskowych dla rolnictwa na cele nierolnicze	aktualny
4.4.8.	przeciwdziałanie procesom obniżania się poziomu wód gruntowych oraz ujemnych skutkom melioracji	aktualne
4.4.9.	unikanie koncentracji nadmiernej hodowli oraz jej upowszechniania w wielofunkcyjnych gospodarstwach rolnych	w większości poza zakresem ustaleń Studium
4.4.1 1.	upowszechnianie stosowania przyjaznych środowisku nośników energii - wody, wiatru, substancji organicznych	aktualne
4.4.1 2.	wprowadzenie zakazu realizacji zabudowy w obszarach rolniczej przestrzeni produkcyjnej na terenach nie wyznaczonych na ten cel w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego	aktualne
4.4.1 3.	Rozwijanie proekologicznego kierunku gospodarki na terenach leśnych polegających na: – ochronie różnorodności biologicznej lasów naturalnych kierunków hodowli lasów z zachowaniem zgodności siedliskowej – przeciwdziałanie monokulturom lasów – zwiększanie odporności biologicznej lasów poprzez wprowadzanie wielogatunkowości drzew i zapobieganie masowemu pojawianiu się szkodników	aktualne
4.4.1 5.	zwiększanie lesistości poprzez zalesienia marginalnych terenów rolniczych oraz dolesień i rekultywacji terenów powyrobiskowych	aktualne
4.4.1 6.	wprowadzenie zakazów przeznaczania terenów leśnych na cele nieleśne, za wyjątkiem urządzeń turystyczno-wypoczynkowych i obiektów służących gospodarce leśnej	aktualne
4.5.	Kierunki rozwoju obszarów wypoczynkowych	
4.5.1.	Organizacja wypoczynku świątecznego i pobyтового na obszarach wypoczynkowych związanych z doliną Nurca, zbiornika wodnego Repczyce, lasami i otuliną Białowieskiego Parku Narodowego	do weryfikacji (tworzenie warunków)
4.5.2.	Możliwość lokalizacji (na obszarach wypoczynkowych) pól biwakowych, zespołów domów letniskowych, pensjonatów i innych urządzeń wypoczynkowych	aktualne
4.5.3.	Kąpieliska otwarte z plażami nad zalewem Repczyce	aktualne
4.5.4.	Szlaki turystyczne, piesze, konne i rowerowe biegnące wzdłuż granicy państwa do Białowieskiego Parku Narodowego i w dolinie rzeki Nurzec	aktualne
4.5.6.	Miejsca obsługi podróżnych wzdłuż drogi krajowej do granicy państwa z programem stacji paliw, handlu i gastronomii, moteli i parkingów strategicznych oraz parkingów zbiorczych w rejonach wypadowych na szlakach do usług rekreacyjno-turystycznych	aktualne
5.	KIERUNKI ROZWOJU UKŁADU TRANSPORTOWEGO⁷³	
5.0.	Modernizacja układu drogowego i kolejowego winna odbywać się wg oddzielnych opracowań studialno przestrzennych, w których zostałyby m.in. określony zakres i etapowanie poszczególnych zadań wraz z uwzględnieniem tras przewidywanych do transportu niebezpiecznych ładunków	aktualne
5.1.	Układ drogowy	

⁷³ „2.5. Kierunki i zadania rozwoju komunikacji gminy Kleszczel”, Studium 1999, s. 15.

5.1.1.	segregacja ruchu wewnętrznego od tranzytowego oraz wytworzenie odpowiedniego odizolowania ruchu turystycznego	aktualne
5.1.2.	Wyposażenie dróg w punkty obsługi i parkingi zbiorcze	aktualne
5.1.2.	Projektowanie ciągów rowerowych, konnych i pieszych dla ruchu turystycznego w celu ograniczenia penetracji samochodami wartościowych obszarów przyrodniczych	do weryfikacji (częściowo zrealizowane)
5.1.3.	Nie wymaga zwiększenia gęstość wszystkich kategorii sieci dróg publicznych, ale jest pilna potrzeba podniesienia stanu technicznego tych dróg zwłaszcza poprzez budowę nawierzchni twardych i dostosowania do odpowiednich klas technicznych podstawowych parametrów	aktualne
5.1.4.	Modernizacja drogi krajowej opracowanie studium modernizacji drogi krajowej na całej długości uwzględniając najbliższe jej otoczenie wraz z wyposażeniem w infrastrukturę komunikacyjną (miejsca obsługi samochodów, parkingi, stacje paliw, motele itp.)	do weryfikacji (częściowo zrealizowane)
5.1.5.	Docelowe uwzględnienie obwodnicy po zachodniej stronie miasta, poza linią kolejową (w związku z prognozowanym zwiększeniem natężenia ruchu ciężarowego), po przeprowadzeniu odpowiednich studiów	aktualne
5.1.6.	Modernizacja i dostosowanie do zakładanej klasy technicznej (Z), pasów drogowych istniejących (dwóch) dróg wojewódzkich tak w kształtowaniu sytuacji jak i w profilu podłużnym i przekrojach poprzecznych na odcinkach przebiegających przez Kleszczele	aktualne
5.1.7.	Modernizacja i dostosowanie do zakładanej klasy Z wyjątkowo L odcinków dróg powiatowych przebiegających przez gminę, a zwłaszcza na terenie miasta Kleszczele	aktualne
5.1.8.	Modernizacja i dostosowanie do zakładanej klasy L lub D istniejących ciągów dróg gminnych	aktualne
5.2.	Szlaki rowerowe, konne i piesze	
5.2.1.	Zaprojektowane ciągi w gminie Kleszczele zostały powiązane z obszarem gminy Czeremcha oraz w przyszłości powinny mieć powiązanie z Puszcą Białowieską i doliną Bugu: Szlak doliną rzeki Nurzec (wschód zachód), Szlak biegnący do Parku Krajobrazowego (po północnej granicy gminy od doliny Nurca), Szlak (północ-południe) Pohulanka Policzna - ogólna długość 26 km	do weryfikacji (częściowo zrealizowane)
5.2.2.	Sześć baz obsługi ruchu turystycznego (wypożyczalnie rowerów, koni, zakup pamiątek i wyżywienia)	aktualne
5.2.3.	Nad drogą krajową szlaki powinny przebiegać bezkolizyjnie	aktualne
5.3.	Kolej	
5.3.1.	Stworzenie większych możliwości przewozowych	do weryfikacji
5.3.2.	Konieczność modernizacji linii	zrealizowane
5.4.	Komunikacja autobusowa	
5.4.1.	Odległość do przystanku komunikacji autobusowej z poszczególnych jednostek osadniczych nie powinna być większa niż 2 km	aktualne
5.5.	Stacje paliw i miejsca obsługi pojazdów	
5.5.1.	Na terenie gminy budowa 3 stacji paliw: na skrzyżowaniu drogi krajowej i drogi wojewódzkiej (Nr 693), przy drodze wojewódzkiej nr 693 w miejscowości Dasze, przy skrzyżowaniu dróg powiatowych między miejscowościami Policzna i Wojnówka (ew. na drodze wojewódzkiej nr 685 ⁷⁴)	do weryfikacji
5.5.2.	Planowany wskaźnik zmotoryzowania mieszkańców 260 samochodów osobowych na 1000 mieszkańców	do weryfikacji
6.	KIERUNKI ROZWOJU INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ	
6.1.	Zaopatrzenie w wodę	
6.1.1.	eksploatacja istniejących wodociągów Kleszczele I, II, III i SuchowoIce	do weryfikacji

⁷⁴ Zastosowano aktualną numerację dróg wojewódzkich – w 1999 roku droga miała nr 692.

6.1.2.	połączenie wodociągu Kleszczele I i Kleszczele II przewodem wodociągowym o długości ok. 2,0 km, celem uzyskania korzystniejszych warunków techniczno-eksploatacyjnych	zmiana koncepcji
6.1.3.	dalsze korzystanie z wodociągu Kuzawa do poboru wody we wsiach Repczyce i Dobrowoda z podłączeniem obiektów związanych z projektowanym zbiornikiem retencyjnym na rzece Nurzec	częściowo zrealizowane
6.1.4.	dalsze korzystanie z wodociągu Dubicze Cerkiewne dla obsługi mieszkańców wsi Policzna i Kuraszewo z możliwością doprowadzenia wody do wsi Biała Straż, przewodem o długości ok. 4,0 km, po przeprowadzeniu analizy rzeczywistych potrzeb i kosztów realizacji	aktualne
6.1.5.	Adaptacja 5 ujęć prywatnych	aktualne
6.1.6.	Korzystanie z ujęć lokalnych (indywidualnych) dla nielicznej zabudowy kolonijnej	aktualne
6.2.	Odprowadzania i oczyszczanie ścieków sanitarnych	
6.2.1.	Dwa (dopuszczone) systemy odprowadzania i oczyszczania ścieków: system zbiorczy i lokalne odprowadzanie do zbiorników szczelnych lub przydomowych oczyszczalni.	aktualne
6.2.2.	Do miejskiej oczyszczalni ścieków BOS-100 ⁷⁵ będą odprowadzane ścieki z centralnej części miasta oraz z południowych terenów miasta tzw. przemysłowo-składowych i osiedla mieszkaniowego przy ul. Kolejowej	aktualne
6.2.3.	Rozbudowa miejskiej sieci kanalizacji sanitarnej łącznie z kanałem wzdłuż torów PKP aż do kolonii Serebobórki o długości ok. 3,0 km. W zasięgu systemu jest wieś Dobrowoda, której krańce zabudowy są oddalone ok. 2,3 km od miasta Kleszczele.	częściowo zrealizowane
6.2.4.	Ścieki z Repczyce mogą być odprowadzone do kanalizacji w Kleszczelach lub poprzez sieć Kuzawa do oczyszczalni w Czeremsze	zrealizowane (do Kleszczel)
6.2.5.	Do oczyszczalni ścieków BOS-SO byłego PGR Kleszczele będą odprowadzone ścieki z istniejących w tym rejonie obiektów oraz z osiedla mieszkaniowego przy ul. Akacyjnej. Teoretycznie w zasięgu tego systemu są wsie: Pogreby, Żuki i Dasze od których łączna długość kanałów odprowadzających wynosi ok. 4,5 km.	aktualne
6.2.6.	Objęcie zbiorczymi systemami kanalizacji wsi musi być poprzedzone analizą techniczno ekonomiczną i rzeczywistych potrzeb.	aktualne
6.2.7.	Dla obsługi zabudowy wiejskiej można stosować dwa warianty oczyszczania ścieków: przydomowe oczyszczalnie ścieków dla poszczególnych gospodarstw lub niewielkich ich zespołów, oraz szczelne zbiorniki z wywożeniem ścieków do oczyszczalni gminnej.	aktualne
6.3.	Odprowadzanie wód opadowych (i roztopowych)	
6.3.1.	W perspektywie miasto Kleszczele powinno mieć rozdzielczy system kanalizacyjny.	aktualne (choć mało prawdopodobne ze względu na koszty)
6.3.2.	Dla odprowadzania wód opadowych z utwardzonych nawierzchni ulic i wód drenażowych, należy w dolnych odcinkach zlewni projektować kanały deszczowe. W górnych odcinkach zlewni, ulice o długości 100-200 m można odwodnić powierzchniowo rynsztokami.	j.w
6.3.3.	Wyloty kanałów do rowów odwadniających lub bezpośrednio do rzeki Nurzec powinny być wyposażone w urządzenia podczyszczające - separatory, aby utrzymać ustaloną klasę czystości wód powierzchniowych	wynika z przepisów
6.4.	Gospodarka odpadami	
6.4.1.	Realizacja Programu Gospodarki Odpadami ⁷⁶	nieaktualne (zmiana przepisów)

⁷⁵ Przy ul. Sienkiewicza.

⁷⁶ przyjęty Uchwałą Nr V/50/99 przez Radę Miasta w Kleszczelach z dnia 30.04.1999 r.

	– Transporcie odpadów do Gminnego Centrum Surowców Wtórnych, które powinno być zrealizowane na terenie wysypiska gminnego	nieaktualne, lokalizacja GPSZOK w innym miejscu
6.5.	Zaopatrzenie w energię elektryczną	
6.5.2.	Rozbudowa istniejących linii SN i NN i stacji transformatorowych na terenie miasta i całej gminy	aktualne
6.5.3.	zamknięcie pierścienia miejskiego Kleszczel oraz linii SN 15 kV i stacji transformatorowych na terenie miasta w szczególności na terenach zabudowy mieszkaniowej.	nieaktualne
6.5.4.	budowa linii WN 110 kV zasilającej projektowaną stację transformatorowo – rozdzielczą RPZ 110/15 kV w Czeremsze, relacji Hajnówka - Czeremcha. Trasa w/w linii przebiegać będzie we wschodniej części gminy Kleszczele	nieaktualne
6.5.5.	budowa linii SN 15 kV będącymi powiązaniem wyjsc liniowych SN 15 kV wychodzących z projektowanego RPZ-tu Czeremcha z siecią istniejącą na terenie gminy Kleszczele oraz służącymi do powiązań z RPZtern w Bielsku Podlaskim i Hajnówce.	nieaktualne
6.5.6.	Na terenie gminy Kleszczele zakłada się budowę linii SN 15 kV w kierunkach: Bielsk Podlaski, Saki, Bocki, Milejczyce, miasta Kleszczele, Miedwieżyki - Adamowo, Berezyszczce, Orla.	nieaktualne
6.5.7.	Na terenie gminy zakłada się rezerwę terenu pod projektowaną przez Polskie Sieci Energetyczne. sp. z o.o. linię elektroenergetyczną WN 400 kV Białoruś - GPZ "Narew". Jest to jeden z wariantów połączenia sieci na napięciu 400 kV Białorusi z systemem Polski.	nieaktualne
6.6.	Zaopatrzenie w gaz	
6.6.1.	gmina Kleszczele będzie zasilana w gaz ze stacji redukcyjno - pomiarowej I o zlokalizowanej w południowej części miasta Kleszczele po realizacji gazociągu wysokiego ciśnienia relacji Łapy-Bielsk Podlaski-Hajnówka ⁷⁷	do weryfikacji (po ustaleniu koncepcji)
6.6.2.	Zasilanie w/w stacji będzie odbywać się gazociągiem odgałęźnym wysokiego ciśnienia od projektowanego gazociągu wysokiego ciśnienia Bielsk Podlaski – Hajnówka w miejscowości Stare Berezowo, gmina Hajnówka, po dostosowaniu go do nowych warunków pracy na obszarze gminy Dubicze Cerkiewne do stacji redukcyjno pomiarowej w Kleszczelach.	j.w
6.6.3.	Sieć rozdzielcza średniego ciśnienia zakładana w w/w stacji redukcyjnej obejmować będzie wsie: Zaleszany, Toporki, Suchowolce, Gruzka, Żuki, Pogreby, Dasze, Kleszczele, Dobrowoda, Kuraszewo i Policzna.	j.w
6.6.4.	Układ przestrzenny i położenie wsi zlokalizowanych we wschodniej części gminy Kleszczele i Czeremcha wymaga budowy odcinka gazociągu średniego ciśnienia wspólnego dla obu gmin. Jest to trasa relacji Dobrowoda - Pohulanka (gmina Czeremcha) - Opaka Duża (gmina Czeremcha) - Biała Straż - Policzna - Kuraszewo.	j.w
6.7.	Zaopatrzenie w ciepło	
6.7.1.	Zwiększenie udziału proekologicznych nośników energetycznych, takich jak: gaz, olej opałowy, energia elektryczna oraz energia słoneczna i wiatr; stosowanie proekologicznych rozwiązań ciepłowniczych - baterie słoneczne, elektrownie wiatrowe.	aktualne
6.7.2.	Priorytet ekologizacji nośników energetycznych dla większych źródeł komunalnych i obiektów użyteczności publicznej	aktualne
6.8.	Kierunki rozwoju telekomunikacji.	
6.8.1.	pełne wykorzystanie istniejących urządzeń telekomunikacyjnych, utrzymanie istniejących urządzeń telekomunikacyjnych dla zapewnienia sprawnego i niezawodnego funkcjonowania systemu, zakończenie realizacji linii	do weryfikacji; zwiększenie dostępu do Internetu

⁷⁷ wybudowano gazociąg podwyższonego średniego ciśnienia o długości 15,87 km relacji Wyszki – Bielsk Podlaski oraz dwie stacje gazowe: w mieście Wyszki o przepustowości 10 000 m.szeć./h oraz w mieście Bielsk Podlaski o przepustowości 5 000 m.szeć./h. Następnie na terenie Bielska Podlaskiego wybudowano sieć rozdzielczą o długości ponad 9,3 km.

	rozdzielczych na terenie gminy, wykonanie przyłączy abonenckich do wszystkich potencjalnych abonentów na terenie zabudowy mieszkaniowej, usługowej itp. rezerwowanie terenu pod urządzenia telefoniczne w ulicach na terenach planowanej zabudowy	
7.	OBRONA CYWILNA I OCHRONA PRZECIWPOŻAROWA	
7.1.	Przy sporządzaniu planów miejscowych nie dopuszczać do likwidacji występujących lub przewidzianych do realizacji przedsięwzięć obronnych i ochrony pożarowej	aktualne
7.2.	W rejonach budownictwa wielorodzinnego w części północnej i wschodniej miasta Kleszczele przewidzieć rezerwę terenową pod budowlę obrony cywilnej (schrony, ukrycia, szczeliny)	trudno powiedzieć, możliwa zmiana przepisów
7.3.	W rejonach budownictwa jednorodzinnego, ustalać obowiązek wykonywania przez mieszkańców we własnym zakresie ukryć typu II	j.w
7.4.	Bez względu na typ zabudowy rezerwować tereny pod budowę awaryjnych studni wody pitnej o wydajności 7,5 l/osobę/dobę, wykorzystując studnie istniejące, zabezpieczając je przed likwidacją i przystosowania do sprawnego uruchamiania eksploatacyjnego w sytuacjach kryzysowych	j.w
7.5.	Utrzymać w należytym stanie istniejące obiekty i urządzenia przeciwpożarowe, oraz w miarę zapotrzebowania wyznaczyć nowe tereny dla tych potrzeb	aktualne

Źródło: opracowanie własne

Ogółem w części tekstowej kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kleszczele sformułowano blisko 160 celów (zadań do realizacji). Co najmniej połowa z nich nie została zrealizowana i pozostaje aktualna (z drobnymi korektami). Połowa pozostałych wymaga głębszej weryfikacji a pozostałe zostały zrealizowane lub do ich realizacji przewidziano inny dokument strategiczny (kierunki poza zakresem ustaleń Studium nie zostały umieszczone w tabeli).

2.3 Stan środowiska przyrodniczego oraz wymogi jego ochrony

Zgodnie z art. 10 ust. 1 pkt 3 ustawy o planowaniu diagnoza stanu środowiska obejmuje rozpoznanie i ocenę stanu środowiska, w tym stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu, w tym krajobrazu kulturowego.

2.3.1 Położenie geograficzne i morfologia (ukształtowanie terenu)

Według fizyczno-geograficznej regionalizacji Polski (Kondracki, 1972) gmina położona jest w podprowincji Wysoczyzny Podlasko - Białoruskiej, makroregionie Niziny Północno-Podlaskiej i mezoregionie Równiny Bielskiej. Według podziału geobotanicznego (Szafer, 1972) gmina znajduje się w Dziale Bałtyckim, Poddziale Pasa Wielkich Dolin, Krainie Podlaskiej i Okręgu Północno-Podlaskim.

2.3.2 Ukształtowanie terenu

Mezoregion Równiny Bielskiej jest obszarem w całości łagodnie ukształtowanym, chociaż w wielu miejscach urozmaiconym grupami niewysokich wzniesień i płytkich obniżień. Cała północno-wschodnia część gminy jest równiną gliniastą urozmaiconą przez liczne wzgórza czołowomorenowe. Rzeźba jest tu w znacznym stopniu zamaskowana przez pokrywę leśną. Najbardziej rozległą i czytelną formą morfologiczną jest morena czołowa składająca się z kilku wzgórz okolicy Dobrowody. Wysokości bezwzględnie w obrębie tej formy sięgają 186 m n.p.m. Morenę przecina wał ozu o dość krętym przebiegu i nierównej linii brzegowej. W najwyższym punkcie osiąga wysokość 195 m n.p.m. Dodatkowo charakteryzuje się dość dużym kątem nachylenia zboczy. Pagórki czołowomorenowe występujące między Kleszczelami i Zaleszanami są słabiej czytelne w morfologii terenu. Wznoszą się one do wysokości 184 m n.p.m. Najczęściej jednak ich wysokość nie przekracza 175 m n.p.m. i mają małe nachylenie zboczy. Równina

gliniasta wykazuje łagodny spadek w kierunku północno-zachodnim. Drugim elementem morfologicznym gminy jest dolina Nurca. Dolina ta początkowo (od granicy z gminą Czeremcha po Kolonię Seredobórki) jest bardzo wąska - ok. 150 m i ma przebieg południkowy. W latach 2001-2002 w Repczycach powstał na Nurcu zalew o powierzchni lustra wody 10,69 ha. Na wysokości miejscowości Kolonia Seredobórki dolina zmienia przebieg na północno-zachodni i znacznie rozszerza się przekraczając na zachodniej granicy gminy szerokość 2 km. Dolina Nurca jest płaskim, zatorfionym obniżeniem. Dno doliny w okolicy Kleszczel znajduje się na wysokości ok. 159 m n.p.m., na północno – zachodniej granicy gminy - na wysokości 153 m n.p.m. Leży więc ono ok. 10 m poniżej otaczających ją form lodowcowych.

Od strony południowo - zachodniej dolinę Nurca ograniczają lodowcowe formy szczelinowe - kemy oraz ozy tworzące ciągi wzgórz o przebiegu północno - zachodnim. Pagórki kemowe występują między miejscowością Pogreby na zachodzie i szosą Kleszczele-Czeremcha na wschodzie. Tworzą one izolowane wzgórza o zarysie mniej więcej izometrycznych i łagodnych zboczach. Wysokości bezwzględne tych wzgórz dochodzą do 178 m n.p.m.

Nieco dalej na południe występują dwa ciągi wzgórz ozowych. Ciągną się od miejscowości Gruzka poprzez Dasze w kierunku Czeremchy. Tworzą charakterystyczne wydłużone wzgórze o przebiegu północno-południowym, którego wysokość w rejonie Dasz przekracza 183 m n.p.m. Powierzchnia otaczającej je równiny gliniastej znajduje się kilka metrów niżej.

Ochrona powierzchni ziemi

Współczesne procesy geomorfologiczne na obszarze gminy nie powodują istotnych zmian w rzeźbie terenu - brak zagrożeń erozją wodną. Niewielkie zmiany w krajobrazie powodowane są dorywczą, chaotyczną powierzchnią eksploatacją zasobów geologicznych oraz przejściowo podczas eksploatacji złóż kruszyw naturalnych metodą odkrywkową – wyrobiska docelowo są rekultywowane najczęściej w kierunku rolniczym lub leśnym.

2.3.3 Budowa geologiczna

Gmina Kleszczele pod względem geologicznym usytuowana jest w zachodniej części prekambryjskiej platformy wschodnioeuropejskiej, w obniżeniu podlaskim. Wszędzie na powierzchni występują utwory czwartorzędowe o miąższości 80-100 m - osady, głównie stadiału mazowiecko-podlaskiego, zlodowacenia środkowopolskiego, lokalnie stadiału mazowieckiego. Najstarszym osadem występującym na powierzchni są piaski i żwiry wodnolodowcowe oraz glina zwałowa głównego nasunięcia lądolodu stadiału mazowiecko-podlaskiego. Gлина występuje płatami w północno-zachodniej i zachodniej części gminy (w rejonie Suchowolców, Rowów, Kleszczel) oraz w południowo - zachodniej części gminy (w rejonie Dasz i Gruzki). Miąższość jej wynosi 2,2 m. W dolinie Nurca glina ta została miejscami zupełnie zniszczona i usunięta. Dolinie towarzyszą piaski wodnolodowcowe o miąższości 2,5-5 m. Z recesji lądolodu głównego nasunięcia stadiału mazowiecko-podlaskiego pozostały ropy, mułki, piaski pylaste zastoiskowe na północ od Suchowolców (Saki), o miąższości od kilku do kilkunastu metrów. Piaski lodowcowe ze żwirami i głazami oraz związane z nimi żwiry z głazami strefy moren czołowych pokrywają całą północną, północno - wschodnią i wschodnią część gminy (2/3 powierzchni). Utwory te są intensywnie eksploatowane w miejscowości Dobrowoda. Między poszczególnymi ciągami moren czołowych występują osady ozów, szczególnie licznie w południowo-wschodniej części gminy, na linii Dobrowoda - Opaka Duża oraz w południowo - zachodniej części gminy, między Gruzką, Daszami i Czeremchą. Tworzą one kręte, długie (np. w Daszach do 6 km) wały wznoszące się do 10 m, o nierównej linii grzbietowej. Miąższość ich waha się od 10 do ponad 30 m. Ozom towarzyszą wzgórza kemowe (w rejonie miejscowości Żuki i Kleszczele) o miąższości od 6 do 14 m. W najdalej na wschód wysuniętej części gminy (okolice Policznej) występują piaski i żwiry wodnolodowcowe stadiału północno-mazowieckiego. Do schyłkowej części zlodowacenia północnopolskiego i do halocenu należy zaliczyć piaski eoliczne

występujące płatami między Kleszczelami i Suchowolcami, wydmy oraz deluwialne piaski i gliny występujące pasem wzdłuż doliny Nurca na zboczu wysoczyzny gliniastej. W halocenie, po okresie wietrzenia, denudacji i erozji, w dolinach rzecznych zaczęły przeważać procesy akumulacji. Z tego okresu pochodzą żwiry, piaski i mady rzeczne w południowym odcinku doliny rzeki Nurzec oraz w dolinie rzeki Białej, między Suchowolcami i Toporkami. Miąższość ich dochodzi do kilku metrów. W zamkniętych obniżeniach na wysoczyźnie między Daszami i Czeremchą powstają humusowe, mułkowate namuły. W dolinach Nurca, Białej i Policznej i innych drobnych cieków powstają torfy o miąższości 1,1-2,3 m.

2.3.4 Wody podziemne

Głównym źródłem zaopatrzenia ludności w wodę pitną i na potrzeby gospodarcze są wody podziemne pochodzące z utworów czwartorzędowych, a konkretnie z tzw. poziomu międzymorenowego. Warstwy tego poziomu tworzą naprzemianległe z glinami piaski i żwiry, znajdujące się na znacznych głębokościach. Pod względem jakości, wody te charakteryzują się średnią twardością, zawartością żelaza średnio 0,1-0,6 mg/litr⁷⁸.

Część gminy znajduje się na obszarze JCWPd 52, część na obszarze JCWPd 55 oraz na obszarze JCWPd 56, zgodnie z obowiązującym od roku 2016 podziałem Polski na 172 jednolite części wód podziemnych.

Obszar gminy, a nawet całego powiatu hajnowskiego, nie znajduje się w granicach żadnego Głównego Zbiornika Wód Podziemnych.

Stan wód podziemnych

Monitoring jakości wód podziemnych prowadzi Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy w sieci otworów badawczych obejmujących wszystkie JCWPd w Polsce. Ostatnie badania stanu chemicznego, w ramach monitoringu diagnostycznego na terenie powiatu hajnowskiego, PiG przeprowadził w 2016 i 2019 roku.

W punkcie pomiarowym 1811 Kleszczele/Policzna stan chemiczny wód podziemnych na stropie 2,8 m zyskał jakość klasy I. Wartości elementów fizykochemicznych wody są kształtowane wyłącznie w efekcie naturalnych procesów zachodzących w wodach podziemnych i mieszczą się w zakresie tła hydrogeochemicznego. Wartości elementów fizykochemicznych nie wskazują na wpływ działalności człowieka.

Są to wody bardzo dobrej jakości, najlepszej stwierdzonej w powiecie hajnowskim⁷⁹.

Rejon Puszczy Białowieskiej, w tym dorzecze Nurca, został zaliczony do obszaru deficytu wód – co oznacza, że zasoby wód czwartorzędowych są ograniczone⁸⁰. Przy opracowywaniu dokumentów strategicznych należy uwzględnić Program przeciwdziałania niedoborowi wody (zwany dalej PPNW) opracowany przez Ministerstwo Infrastruktury i opublikowany w Monitorze Polskim w grudniu 2021 r.

2.3.5 Wody powierzchniowe

Rzeki

Pod względem hydrograficznym obszar gminy należy w 79% do dorzecza Bugu i położony jest w zlewni Nurca. Pozostały obszar należy do dorzecza rzeki Narwi i położony jest w zlewni rzeki Białej. Zlewnie Narwi i Bugu to typowe zlewnie nizinne. Cechami charakterystycznymi rzek są meandrujące koryta tworzące rozległe doliny, często o charakterze podmokłym i bagienno-torfowym.

Główny układ sieci hydrograficznej gminy tworzy rzeka Nurzec i jej dopływy: Dobrowódka – łącząca swoje wody z Nurcem przed miastem Kleszczele, dopływ z Suchowolc, dopływ spod

⁷⁸ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kleszczele* przyjęte uchwałą Rady Miasta i Gminy Kleszczele Nr VIII/69/99 z dnia 29 grudnia 1999 r.; s. 19-21.

⁷⁹ *Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatu hajnowskiego*, WIOS Białystok, październik 2018, s. 17-18.

⁸⁰ *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego*, s. 74, 75, 182, 235

Dasz. Ponadto w południowo-zachodnim rejonie gminy znajdują się źródła dopływu ze Śnieżek, który wpada do Nurca w gminie Boćki. Na Nurcu wydzielono trzy JCWP⁸¹. Odcinek Nurca przepływający przez obszar gminy Kleszczele stanowi JCWP o kodzie RW200023266619 – Nurzec od źródeł do Nurczyka (ujście przed Boćkami). Podlega Zarządowi Zlewni w Sokołowie Podlaskim, nadzór wodny NW Ciechanowiec, RZGW w Lublinie.

Nurzec należy do rzek typowo nizinnych przepływających przez tereny bagienne i podmokłe. Jest prawostronnym dopływem Bugu, IV rzędu. Długość 100,2 km i powierzchni dorzecza ponad 2000 km² stawiają rzekę w pierwszej grupie największych rzek Makroregionu Północno-Wschodniego. Odwadnia głównie Równinę Bielską oraz częściowo Wysoczyznę Wysokomazowiecką i Wysoczyznę Drohiczyńską. Wypływa z bagien koło wsi Stawiszczce, tuż przy granicy z Białorusią, na południowy wschód od Czeremchy na wysokości około 180 m n.p.m., a do Bugu uchodzi w okolicy wsi Wojtkowice-Dady, około 10 km na południowy zachód od Ciechanowca na wysokości 105,4 m n.p.m. Górny odcinek jest wyprostowany i uregulowany od 1937 roku. Głębokość w nurcie nie przekracza 1,4 m, a szerokość koryta zwiększała się od 3,2 m na stopniu 1. do 7 m na stopniu 4⁸². W odległości ok. 2 km na południe od Kleszczel na rzece Nurzec powstał zbiornik wodny⁸³.

Północna część gminy odwadniana jest przez rzekę Białą⁸⁴, biorącą swój początek w okolicy miejscowości Toporki i odprowadzającą wody w kierunku północnym do Narwi. Podlega Zarządowi Zlewni w Białymstoku, nadzór wodny NW Bielsk Podlaski, RZGW w Białymstoku.

We wschodniej części gminy bierze swój początek rzeka Policzna, odprowadzająca wody w kierunku wschodnim, na obszar Białorusi do rzeki Białej – dopływu Bugu. Na obszarze gminy koryto Policznej jest uregulowane, w przeciwieństwie do sąsiedniej gminy, gdzie na długim fragmencie koryto jest kręte i pełne zakoli. Podlega Zarządowi Zlewni w Sokołowie Podlaskim, nadzór wodny NW Siemiatycze, RZGW w Lublinie.

Zbiorniki wodne i mała retencja

Obszar gminy Kleszczele, z uwagi na niewystarczające zasoby wód powierzchniowych, został zaliczony do obszarów o ograniczonej naturalnej zasobności wód. Na obszarze gminy Kleszczele w latach dziewięćdziesiątych⁸⁵ zaplanowano budowę lub odbudowę 4 obiektów służących małej retencji i modernizację 60 budowli na obiektach melioracji szczegółowych służących nawodnieniom. Zakładano uzyskanie dodatkowej pojemności retencyjnej $V=745,5$ tys. m³.

Na terenie gminy Kleszczele projektowano następujące zbiorniki⁸⁶:

- Repczyce na Nurcu, powierzchnia 47 ha, objętość 692,0 tys. m³;
- Dobrowoda na Dobrowódce, powierzchnia 0,5 ha, objętość 7,5 tys. m³;
- Gruzka, na cieku bez nazwy, powierzchnia 3 ha, objętość 39 tys. m³;
- Policzna, na Policznej, powierzchnia 1 ha, objętość 7,0 tys. m³.

W latach 2002–2003 wybudowano zbiornik wodny Repczyce o ogólnej powierzchni 13 ha, przy powierzchni lustra wody 10,69 ha i pojemności 205,46 tys. m³. Średnia głębokość to 2 m. Koszt budowy wyniósł 2,1 mln zł⁸⁷. Zbiornik pełni kilka funkcji: zapewnienie niezbędnej ilości

⁸¹ Pojęcie jednolitej części wód powierzchniowych wprowadzone zostało w związku z implementacją Ramowej Dyrektywy Wodnej, stosowane jest w kontekście zarządzania wodami, w tym ich monitoringu środowiskowego. JCWP oznacza oddzielny element wód powierzchniowych, taki jak jezioro lub inny naturalny lub sztuczny zbiornik wodny, struga, strumień, potok, rzeka, kanał lub ich części.

⁸² Wikipedia Wolna encyklopedia.

⁸³ A.Siemieniuk, J.Szczykowska, R.Miłaszewski, *Ekonomiczne i ekologiczne aspekty budowy i funkcjonowania małej retencji wodnej na Podlasiu*, *Ekonomia i Środowisko* 2015, 2(53), s. 108.

⁸⁴ W okolicy są dwie rzeki Białe. Jedna jest dopływem Narwi a druga dopływem Bugu, do którego wpada na terenie Białorusi.

⁸⁵ *Programem małej retencji w zlewni rzeki Bug na terenie województwa białostockiego; Program małej retencji wodnej dla województwa białostockiego*, Warszawa 1996 r.

⁸⁶ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kleszczele* przyjęte uchwałą Rady Miasta i Gminy Kleszczele Nr VIII/69/99 z dnia 29 grudnia 1999 r.; s. 22.

⁸⁷ *Ekonomiczne i ekologiczne aspekty budowy i funkcjonowania małej retencji wodnej na Podlasiu ...*, s. 107.

wody na potrzeby gospodarcze, ochrona przeciwpowodziowa, wzrost atrakcyjności przylegających terenów oraz ożywienie gminy pod względem turystycznym. Zalewowi towarzyszy relatywnie bogata infrastruktura turystyczno-wypoczynkowa. Istnieje także zbiornik na rzece Policznej o powierzchni lustra wody blisko 1,5 ha oraz zbiornik na Dobrowódce przy OSP (zbiornik ppoż).

Ponadto na obszarze gminy, głównie w dolinach Nurca, Białej i Policznej istnieje kilkaset drobnych zbiorników wodnych o powierzchni rzadko przekraczającej 1000 m², wykopanych w granicach siedlisk lub pastwisk, pełniących różne funkcje w gospodarstwach, ale głównie służące pojeniu bydła. W rozległej, zmeliorowanej dolinie Białej, na łąkach i pastwiskach, gdzie zbiorników nie wykopano, do pojenia bydła służą stare żeliwne wanny. Część zbiorników jest efektem gospodarczego wydobywania torfu.

Duży zaniedbany zbiornik znajduje się także na terenach popegeerowskich⁸⁸.

Na uwagę zasługuje zbiornik „Bagno” we wsi Suchowolce, powstały na działce o powierzchni 9,02 ha zakupionej w 1993 r. przez Koło Łowieckie z przeznaczeniem na budowę zbiornika wodnego. W latach 1994-1999 powstały dwa zbiorniki (3 ha i 0,5 ha), które zostały zarybione, a otoczenie obsadzone drzewami i krzewami⁸⁹. Z inicjatywy Koła Łowieckiego powstał też zbiornik przy strzelnicy w sołectwie Dobrowoda, na terenie wyrobiska (przy torze kolejowym).

PPNW na obszarze gminy Kleszczele nie lokalizuje nowych działań inwestycyjnych takich jak zbiorniki czy zapory.

Stan czystości wód powierzchniowych

Wielkość presji na wody prezentuje stopień wyposażenia w infrastrukturę obsługującą gospodarkę wodnościekową. W Kleszczelach 97,3% ludności korzysta z sieci wodociągowej i 34,2% z sieci kanalizacyjnej. Na terenie gminy działają dwie oczyszczalnie ścieków. W 2017 r. 1132 mieszkańców było obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków⁹⁰. W ostatnich dwóch dekadach nastąpił wzrost długości sieci, a w miejscowościach oddalonych od głównych kolektorów, gdzie budowa sieci ze względów ekonomicznych jest nieuzasadniona, budowane są indywidualne, przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Oczyszczalnie określone wskaźnikiem równoważnej liczby mieszkańców (RLM) mniejszym od 10000, odprowadzające ścieki do wód płynących, nie mają ustawowego obowiązku badania biogenów.

JCWP o kodzie RW200023266619 – Nurzec od źródeł do Nurczyka - była monitorowana⁹¹ w cyklu badań 2010-2012 i została objęta cyklem, który rozpoczął się w 2014 r.⁹² W ocenie stanu za lata 2010-2012 stan/potencjał ekologiczny został oceniony „poniżej dobrego”, stan chemiczny jako „dobry”, a stan ogólny jako „zły” z zastrzeżeniami o braku danych dla tej JCWP i ocenie na podstawie podobnej monitorowanej JCWP (RW2000232664989).

W ocenie z 2019 r. stan/potencjał ekologiczny został oceniony jako „umiarkowany”, stan chemiczny jako „poniżej dobrego”, a stan ogólny jako „zły stan wód”⁹³.

Źródła zanieczyszczeń

Ze względu na brak monitoringu presja na terenie Kleszczel jest nierozpoznana.

Nurzec jest odbiornikiem ścieków oczyszczonych z oczyszczalni w gminie Czeremcha. Na jakość wód znaczący wpływ ma również depozycja zanieczyszczeń z atmosfery. Prowadzi ona

⁸⁸ Obecnie Andrzej Brzozowski, GR w Parcewie.

⁸⁹ <http://www.cietrzewkleszczele.pl/monografia-kola>

⁹⁰ *Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatu hajnowskiego*, WIOŚ Białystok, październik 2018, s. 9-11.

⁹¹ Punkty monitoringowe ustanawiane są na odcinkach reprezentatywnych jednostek, wyznaczonych przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, zwanych Jednolitymi Częściami Wód Powierzchniowych (JCWP), najczęściej na zamknięciach zlewni. Monitoring JCWP prowadzi się w sposób umożliwiający ocenę ich stanu oraz ilościowe ujęcie czasowej i przestrzennej zmienności elementów jakości i parametrów wskaźnikowych dla elementów biologicznych, hydromorfologicznych, fizykochemicznych i chemicznych.

⁹² *Program monitoringu środowiska województwa podlaskiego w latach 2016-2020*.

⁹³ *Program ochrony środowiska województwa podlaskiego do 2030 roku*; s. 60.

do zakwaszenia wód powierzchniowych, jest też najprawdopodobniej główną przyczyną zanieczyszczenia wód wielopierścieniowymi węglowodorami aromatycznymi (WWA), pochodzącymi przede wszystkim z tzw. emisji niskiej (spalanie paliw w gospodarstwach domowych). Szacuje się, że nawet jedna trzecia zanieczyszczeń wód pochodzi z atmosfery.

2.3.6 Klimat, stan powietrza

Klimat

Klimat województwa podlaskiego w porównaniu z innymi regionami Polski jest bardziej surowy, a to ze względu na silny wpływ mas powietrza kontynentalnego, który najbardziej jest odczuwalny w części północno-wschodniej województwa. Klimat Podlasia charakteryzuje się, długą i mroźną zimą, krótkim przedwiośniem i niskim poziomem opadów atmosferycznych.

Średnia roczna temperatura mierzona w stacji meteorologicznej w Bielsku Podlaskim wynosi ok. 6,9°C (dla województwa 7,5°C). Amplitudy temperatur są większe niż przeciętne w kraju i wynoszą 23°C. Początek wegetacji przypada średnio na 5 kwietnia, a koniec na 30 października. Okres bezprzymrozkowy trwa średnio 155 dni, zaś pokrywa śnieżna utrzymuje się przez ok. 95 dni. Średnia liczba dni pochmurnych - 150, dni pogodnych - 26,3, a średnia częstotliwość burz wynosi 14,7⁹⁴. Średnie roczne zachmurzenie na terenie gminy Kleszczele wynosi 6,9 (w skali 8-stopniowej) i największe występuje od listopada do lutego, a najmniejsze od maja do września. Nasłonecznienie dzienne w miesiącach od listopada do stycznia to średnio 1,2 h, a w okresie od maja do sierpnia 7,3 h. Średnia roczna prędkość wiatru wynosi 2,2 m/s, dominują wiatry wiejące z kierunku południowo-zachodniego.

Średni roczny opad w powiecie hajnowskim 598 mm (na południu województwa do 700 mm), z tego 60% opadów przypada na okres od kwietnia do września. Znaczna część opadów atmosferycznych występuje w postaci śniegu. Dość wczesny początek chłodniejszych dni i późniejsze ich zakończenie sprawia, że okres wegetacyjny trwa ok. 190 dni w roku.

W ostatnich latach obserwuje się wzrost średnich temperatur oraz zwiększyła się częstotliwość występowania zjawisk ekstremalnych⁹⁵.

Adaptacja do zmian klimatu

Wyniki wieloletnich badań naukowych jednoznacznie wskazują, że zmiany klimatu stanowią realne zagrożenie dla społecznego i gospodarczego rozwoju wielu krajów, w tym także dla Polski.

Pobrany z serwisu IUNG⁹⁶ klimatogram prezentuje roczny przebieg średniej miesięcznej temperatury powietrza i sumy miesięcznej opadu atmosferycznego z lat 1981-2010 (klimat aktualny) oraz prognozę klimatyczną na lata 2021-2050 (prognoza zmiany klimatu), według scenariusza klimatycznego RCP4.5.

IUNG⁹⁷ opracował scenariusz klimatyczny zgodnie z którym, można spodziewać się wzrostu opadów oraz wzrostu temperatur, minimalnej, średniej i maksymalnej. W obszarach północnych Europy – w tym na Podlasiu, gdzie dotychczas warunki termiczne ograniczały uprawę wielu roślin, na skutek ocieplenia nastąpi wzrost produktywności oraz zwiększy się możliwość uprawy nowych upraw. Efekt ten ma być spowodowany prognozowanym wydłużeniem się okresu wegetacyjnego, zmniejszeniem wpływu na rozwój roślin niskiej temperatury podczas okresu zimowego i wydłużeniem się okresu bez występowania przymrozków.

⁹⁴ Program ochrony środowiska dla gminy Kleszczele na lata 2019-2022, z perspektywą na lata 2023-2026; s. 13-14.

⁹⁵ Program ochrony środowiska województwa podlaskiego do 2030 roku; s. 13.

⁹⁶ Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznastwa Państwowy Instytut Badawczy - System informacji o wpływie zmian klimatycznych na rolnictwo oraz o metodach adaptacji.

⁹⁷ Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznastwa Państwowy Instytut Badawczy - System informacji o wpływie zmian klimatycznych na rolnictwo oraz o metodach adaptacji.

Stan powietrza i źródła zanieczyszczeń

Głównymi źródłami zanieczyszczeń atmosfery na terenie powiatu hajnowskiego są rozproszone źródła emisji z sektora komunalno-bytowego, a także zanieczyszczenia komunikacyjne związane z ruchem pojazdów, głównie na DK 66 droga nr 8 (Zambrów)-droga nr 63 (Zambrów)-Wysokie Mazowieckie-Brańsk-Bielsk Podlaski-Kleszczele-Czeremcha-Połowce-granica Państwa.

Do 2017 roku nie było w Kleszczelach ani podmiotów, będących źródłami emisji zorganizowanej, ani emitorów punktowych o wielkości emisji powyżej 1000 kg/rok SO_x, 2000 kg/rok NO_x, 2000kg/rok PM₁₀.

W województwie podlaskim na terenie strefy podlaskiej nie ma problemu z poziomami stężeń dwutlenku siarki (SO₂), dwutlenku azotu (NO₂), tlenku węgla (CO), metali ciężkich – ołów, arsen, nikiel, kadm (Pb, As, Ni, Cd), benzenu (C₆H₆), pyłu zawieszonego grubego (PM₁₀). Od 2013 r. obserwuje się wysoki poziom benzo(a)pirenu (Bp) i pyłu zawieszonego PM_{2,5}. Przekroczenia w zakresie zanieczyszczeń związane są z emisją pochodzącą głównie z indywidualnych źródeł ogrzewania, spalaniem paliw niskiej jakości oraz spalaniem odpadów. Problem ten dotyczy szczególnie obszarów wiejskich które nie są monitorowane pod tym kątem⁹⁸.

Na terenie województwa podlaskiego nie występują przekroczenia poziomów informowania i alarmowych dla ozonu⁹⁹.

Chemizm opadów atmosferycznych¹⁰⁰

Wyniki badań chemizmu opadów atmosferycznych na terenie województwa podlaskiego w latach 2016-2018 wskazują na stopniowe zmniejszanie się depozycji części zanieczyszczeń do podłoża. Całkowite roczne obciążenie powierzchniowe obszaru województwa należy do jednych z niższych w kraju¹⁰¹.

2.3.7 Klimat akustyczny

Istniejący układ komunikacyjny i położenie przygraniczne województwa podlaskiego, powiatu hajnowskiego i gminy Kleszczele powoduje znaczącą presję na środowisko ze strony transgranicznego ruchu samochodowego, zwłaszcza samochodów ciężarowych, których liczba z roku na rok wzrasta¹⁰². Wywołują one duże uciążliwości akustyczne dla ludności i środowiska na terenach sąsiadujących z drogami, zwłaszcza DK 66 (Białystok – Bielsk Podlaski – Kleszczele – przejście graniczne Połowce). Źródłem uciążliwości są także drogi wojewódzkie nr 685 (Kleszczele-Hajnówka), nr 693 (Kleszczele-Siemiatyce).

Przeprowadzone w 2015 roku pomiary hałasu komunikacyjnego na terenie województwa podlaskiego wykazały powszechne występowanie przekroczeń wartości dopuszczalnych hałasu zarówno w porze dziennej i nocnej. Pomiar ruchu na drodze krajowej nr 66 w latach 2010 i 2015 wykazał wzrost średniego dobowego natężenia ruchu o 22,6%. W 2010 roku notowano 7647 pojazdów na dobę (2,79 mln/rok), natomiast w roku 2015 już 9 374 (3,42 mln/rok)¹⁰³. Po DK8 i DK61 był to trzeci co do wielkości wzrost natężenia ruchu. W ramach

⁹⁸ Program ochrony środowiska województwa podlaskiego do 2030 roku; s. 23.

⁹⁹ Stan środowiska w województwie podlaskim – raport 2020, GIOŚ - Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Białymstoku, s. 23-35.

¹⁰⁰ Atmosfera kumulując zanieczyszczenia naturalne i antropogeniczne stanowi źródło obszarowe zanieczyszczeń. Istotnym elementem meteorologicznym gromadzącym i przenoszącym zanieczyszczenia jest opad atmosferyczny, którego jakość jest ważnym wskaźnikiem stopnia zanieczyszczenia powietrza. Czas i intensywność opadów oraz okres bezdeszczowy wpływają na wielkość stężeń substancji szkodliwych znajdujących się w powietrzu.

¹⁰¹ Stan środowiska w województwie podlaskim – raport 2020, GIOŚ - Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Białymstoku, s. 37.

¹⁰² Na drodze krajowej nr 66 nastąpił wzrost średniego dobowego ruchu samochodowego o blisko 23% - Program ochrony środowiska województwa podlaskiego do 2030 roku; s. 36.

¹⁰³ Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska GIOŚ zobowiązany jest do wykonywania pomiarów monitoringowych hałasu komunikacyjnego na terenach miast o liczbie ludności poniżej 100 tys., a także na terenach znajdujących się przy drogach o natężeniu ruchu poniżej 3 milionów pojazdów na rok (8 200 pojazdów na dobę). Na pozostałych terenach istnieje obowiązek wykonywania map akustycznych - przez prezydentów miast o liczbie

realizacji zadań „Programu Państwowego Monitoringu Środowiska woj. podlaskiego na lata 2016-2020” DK 66 nie była objęta badaniem uciążliwości akustycznej, podobnie jak drogi wojewódzkie. Nie została także wykonana mapa akustyczna. Ze względu na pandemię COVID-19 i wprowadzenie stanu epidemicznego w kraju pomiary pierwotnie zaplanowane na marzec i maj 2020 r. zostały przesunięte na rok 2021¹⁰⁴.

Na terenie gminy Kleszcze nie ma zakładów przemysłowych, które emitują ponadnormatywny hałas. Zagrożenia nie stanowi także transport kolejowy, czy ruch lotniczy¹⁰⁵.

2.3.8 Stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

Morfologia gleb

Gleby gminy Kleszczele zostały ukształtowane przez zlodowacenie środkowopolskie i powstały w procesie glebotwórczym z utworów polodowcowych. Są to gleby biellicowe i pseudobiellicowe, gleby brunatne (właściwe, wylugowane i kwaśne), różne postacie gleb oglejonych, a w dolinach rzek i w obniżeniach bezodpływowych gleby organogeniczne: czarne ziemie (właściwe, deluwialne i zdegradowane), gleby murszowo-mineralne i murszowate oraz gleby torfowe i murszowo-torfowe. Znikomy jest udział mad rzecznych. Największy areał zajmują gleby brunatne wylugowane i kwaśne - blisko połowę sklasyfikowanych gleb, oraz gleby biellicowe i pseudobiellicowe – 1/5 sklasyfikowanych gleb¹⁰⁶.

Ze względu na głębokość zmiany składu mechanicznego można wyróżnić gleby, gdzie zmiana następuje na głębokości mniejszej niż 25 cm, w przedziale pomiędzy 25 a 50 cm oraz na głębokości powyżej 50 cm. Te ostatnie to gleby organiczne, zazwyczaj z piaskami luźnymi w podłożu, występujące w rozległych dolinach rzek - Nurca, Białej, i Policznej. W sumie stanowią one nieco ponad 7% ogółu sklasyfikowanych gleb. W dolinie Nurca w dwóch rejonach położonych w bliskim sąsiedztwie zabudowy Kleszczel występują gleby organiczne, gdzie zmiana profilu następuje na głębokości ponad 1m.

90% gleb gminy Kleszczele to gleby, w których zmiana składu mechanicznego występuje na głębokości mniejszej niż 25 cm. Na mapie glebowo-rolniczej rozróżniono w tych glebach 15 rodzajów skały macierzystej. Niecały 1% to gliny (lekkie, piaszczyste i średnie), reszta to piaski z czego zdecydowana większość to piaski słabogliniaste (64%), piaski gliniaste lekkie (11%) oraz piaski luźne (8,5%).

Waloryzacja przyrodnicza gleb

Na obszarze gminy Kleszczele wyróżniono 11 typów gleb według waloryzacji przyrodniczej, opierającej się na warunkach powstawania i uwzględniającą naturalne cechy gleby.

Tabela 7 Typy i podtypy gleb występujące w gminie

symbol, typ i podtyp gleby		powierzchnia		w tym zalesione	
		ha	udział	ha	udział
A	biellicowe i pseudobiellicowe	2765,39	20,6%	1725,32	62,4%
B	gleby brunatne właściwe	55,57	0,4%	2,10	3,8%
Bw	gleby brunatne wylugowane i brunatne kwaśne	6582,60	49,1%	3704,28	56,3%
D	czarne ziemie właściwe	394,50	2,9%	62,18	15,8%
Dd	czarne ziemie deluwialne (namyte)	19,95	0,1%	0,24	1,2%
Dz	czarne ziemie zdegradowane	750,32	5,6%	9,79	1,3%
E	gleby mułowo torfowe i torfowo mułowe	12,72	0,1%	0,22	1,7%

mieszkańców powyżej 100 tysięcy, bądź przez zarządcę drogi, po której przejeżdża powyżej 3 milionów pojazdów w ciągu roku.

¹⁰⁴ wydłużeniu uległ również okres na opracowanie wyników pomiarów i podczas sporządzania Studium wyniki nie były dostępne.

¹⁰⁵ Program ochrony środowiska województwa podlaskiego do 2030 roku; s. 32, 35, 38.

¹⁰⁶ Mapa glebowo-rolnicza IUING skala 1:5000, aktualność danych 1978-80.

F	mady	6,04	0,0%	0,00	0,0%
G	gleby glejowe	118,76	0,9%	3,37	2,8%
M	gleby murszowo-mineralne i murszowate	1352,06	10,1%	16,33	1,2%
Tn	gleby torfowe i murszowo-torfowe	1347,24	10,1%	5,27	0,4%
	razem gleby sklasyfikowane	13405,16	100,0%	5529,11	41,2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie mapy glebowo-rolniczej 1:5000

Kompleksy przydatności rolniczej¹⁰⁷

Kompleksami przydatności rolniczej gleb albo kompleksami glebowo-rolniczymi nazywamy zespół różnych jednostek taksonomicznych gleb, które wykazują zbliżone właściwości rolnicze i mogą być podobnie użytkowane. Kompleksy glebowo-rolnicze stanowią zatem zbiorcze typy siedliskowe rolniczej przestrzeni produkcyjnej, z którymi powiązane są odpowiednie rośliny uprawne. Przy kwalifikowaniu gleb do odpowiednich kompleksów bierze się pod uwagę następujące kryteria: charakter i właściwości samej gleby (typ, podtyp, rodzaj, gatunek, właściwości fizyczne, fizykochemiczne i chemiczne, stopień kultury), warunki klimatyczne gleb, sytuacje geomorfologiczną gleby (położenie w rzeźbie terenu), układ stosunków wodnych (wilgotnościowych), przydatność lub nieprzydatność pod użytki rolne.

Tabela 8 Kompleksy przydatności rolniczej gleb według mapy glebowo-rolniczej

symbol	kompleksy przydatności rolniczej gleb według mapy glebowo-rolniczej (stan 1978-80)	powierzchnia wg mapy g-r		w tym obecnie zalesionych	
		ha	udział	ha	udział
2	kompleks pszenney dobry	97,56	0,7%	0,22	0,00%
3	kompleks pszenney wadliwy	3,57	0,0%	0,07	0,00%
4	kompleks żytni bardzo dobry (pszenno-żytni, żytnio-ziemniaczany)	612,49	4,3%	39,83	0,28%
5	kompleks żytni (żytnio-ziemniaczany) dobry	809,52	5,7%	96,70	0,68%
6	kompleks żytni (żytnio-ziemniaczany) słaby	1615,82	11,3%	272,58	1,91%
7	kompleks żytni bardzo słaby (żytnio-lubinowy)	1918,11	13,4%	885,79	6,20%
8	kompleks zbożowo-pastewny mocny	119,82	0,8%	9,84	0,07%
9	kompleks zbożowo-pastewny słaby	407,81	2,9%	99,68	0,70%
2z	kompleks użytków zielonych średni	1151,93	8,1%	24,37	0,17%
3z	kompleks użytków zielonych słaby i bardzo słaby	1965,32	13,7%	318,06	2,22%
Ls	las	4234,76	29,6%	4043,17	28,28%
RN	gleby rolniczo nieprzydatne	475,72	3,3%	363,40	2,54%
N	nieużytki	136,36	1,0%	50,96	0,36%
Tnk	tereny nieklasyfikowane	496,29	3,5%	367,12	2,57%
Tz	tereny zabudowane	251,74	1,8%	0,66	0,00%
	razem gmina	14297	100%	6572,45	45,97%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie mapy glebowo-rolniczej

Klasyfikacja gleb gminy Kleszczele została wykonana na potrzeby mapy glebowo-rolniczej w latach 1978-80. W tym okresie zalesienie gminy było znacznie mniejsze. Proporcja między użytkami rolniczymi a lasami wynosiła 61% do 30%. Znaczna część gleb sklasyfikowanych wówczas jako użytki rolne zostało zalesionych. Mapa wykazuje 7% gruntów rolniczo nieprzydatnych lub nieklasyfikowanych (w tym czynnych wyrobisk). Tabela zawiera dane na

¹⁰⁷ Kompleksami przydatności rolniczej gleb albo kompleksami glebowo-rolniczymi nazywamy zespół różnych jednostek taksonomicznych gleb, które wykazują zbliżone właściwości rolnicze i mogą być podobnie użytkowane. Kompleksy glebowo-rolnicze stanowią zatem zbiorcze typy siedliskowe rolniczej przestrzeni produkcyjnej, z którymi powiązane są odpowiednie rośliny uprawne. W Polsce roślinami wskaźnikowymi w odniesieniu do gruntów ornych nizinnych są pszenica i żyto oraz ziemniaki.

temat powierzchni i udziału kompleksów w mapie glebowo-rolniczej oraz dane o tym, które gleby zostały zalesione. Kierując się wyłącznie tą klasyfikacją (bez uwzględniania uwarunkowań ochrony przyrody), można śmiało stwierdzić, iż w gminie Kleszczele część najsłabszych i najbardziej ryzykownych dla produkcji rolnej gleb to potencjalne gleby pod zalesienia.

Mapa glebowo-rolnicza dla Kleszczel wyodrębnia 8 kompleksów przydatności rolniczej gruntów ornych. Przeważają kompleksy 6 i 7 – żytni słaby i bardzo słaby, przy czym połowa najsłabszego kompleksu żytniego została już zalesiona. Łącznie stanowią one 41% użytków rolnych i aż 63% gruntów ornych. Gleby kompleksów 2, 3, 4 o dużej przydatności dla rolnictwa, które zdecydowanie powinny pozostać w użytkowaniu rolniczym zajmują 8% użytków rolnych i 11% gleb ornych. Gleby kompleksu 5 o średniej przydatności stanowią 9% użytków rolnych i 14% gleb ornych. Gleby kompleksów 2–5 powinny pozostać w użytkowaniu rolniczym i stanowią bazę dla rozwoju rolnictwa ekologicznego.

Na obszarze Kleszczel sklasyfikowano użytki zielone klasy 2z – średnie oraz klasy 3z – słabe i bardzo słabe. Powierzchnia użytków klasy 2z stanowi 13% ogółu użytków rolnych i 37% użytków zielonych. Dla klasy 3z jest to odpowiednio 23% i 63%. Klasa 2z to użytki zielone występujące na glebach mineralnych, mułowo-torfowych, torfowych i murszowych. Stosunki wodne gleb tego kompleksu nie są do końca uregulowane, co powoduje, że gleby te są okresowo za suche lub nadmiernie uwilgotnione. W klasyfikacji bonitacyjnej zaliczono je do III i IV klasy¹⁰⁸. Klasa 3z to użytki, które znajdują się na glebach mineralnych oraz torfowych i mułowo-torfowych charakteryzujących się nadmierną lub niedostateczną wilgotnością. Są to jednokośne zbiorowiska turzycowo-trawiaste¹⁰⁹. W klasyfikacji bonitacyjnej zaliczane są do V i VI klasy.

Waloryzacja użytkowa gleb¹¹⁰

W ogólnej powierzchni 6554 ha użytków rolnych 3850,03 ha (58,7%) to grunty z glebami ornymi, a 2703,97 (41,3%) to gleby darniowe pod trwałymi użytkami łąkowo-pastwiskowymi. W powierzchni uwzględnione zostały także grunty rolne zadrzewione¹¹¹, których odpowiednio jest 219 ha na gruntach ornych i 125,39 ha na użytkach zielonych. W porównaniu do roku 1999 powierzchnia użytków wzrosła o 165,5 ha, przy czym ubyło 19 ha użytków zielonych, a przybyło 184,5 ha gruntów ornych.

Na obszarze gminy nie występują gleby orne najlepsze (klasy I) i bardzo dobre (klasy II), a udział gleb dobrych (klasy IIIa) jest symboliczny. Gleby orne średniej jakości łącznie stanowią 1/3 gruntów ornych, przy czym przeważają w nich grunty gleby z klasą IVb określane jako *gleby orne średniej jakości gorsze*. Generalna różnica pomiędzy glebami dobrej i średniej jakości polega na ograniczonym wyborze roślin uprawnych i wysokości uzyskiwanych plonów, nawet gdy stosuje się dobrą agrotechnikę. Najwięcej w ogólnej powierzchni gruntów z glebami ornymi stanowią gleby V klasy bonitacyjnej, które zajmują blisko 40% gruntów ornych. Gleby te są mało żyzne, słabo urodzajne i zawodne. Należą tu gleby zbyt lekkie, za suche, przydatne do uprawy żyta i łubinu, a w latach obfitujących w opady – ziemniaków i roślin pastewnych. Bardzo ograniczona jest ich przydatność pod sady. Jedna czwarta gleb ornych gminy Kleszczele to gleby orne najsłabsze – klasa VI. Gleby te są słabe, wadliwe i zawodne, plony uprawianych na nich roślin są bardzo niskie i niepewne. W zasadzie gleby te nadają się bardziej pod zalesienie niż pod uprawę rolną, a podmokłe gleby tej klasy powinny być wykorzystywane raczej jako pastwiska.

Gleby użytków zielonych reprezentowane są w czterech klasach, przy czym nie występują klasy I i II – czyli użytki zielone najlepsze i bardzo dobre. Udział gleb III klasy z użytkami

¹⁰⁸ Z tego kompleksu można uzyskać do 3 ton siana średniej jakości, z kolei plon zielonki wystarczy do wyżywienia 2 krów przez okres 130 dni.

¹⁰⁹ Łąki plonują bardzo słabo, z 1 hektara uzyskuje się około 1,5 tony siana słabej jakości. Pastwiska utrzymywane na tych glebach mogą w ciągu 120 dni wyżywić tylko 1 krowę.

¹¹⁰ Bonitacja gleb - ocena jakości gleby pod względem wartości użytkowej, uwzględniająca żyzność gleby, stosunki wodne w glebie, stopień kultury gleby i trudność uprawy w powiązaniu z agroklimatem, rzeźbą terenu oraz niektórymi elementami stosunków gospodarczych.

¹¹¹ Zadrzewienia śródpolne.

zielonymi dobrymi stanowi niespełna 1% użytków zielonych. 2/5 użytków zielonych to użytki klasyfikowane jako średniej jakości z glebami klasy IV. Związane są z glebami mułowo torfowymi, murszowo mineralnymi, murszowo torfowymi i torfowymi i mimo iż są to gleby także charakterystyczne dla III klasy bonitacyjnej to występują zazwyczaj wadliwe stosunki wodne (okresowy nadmiar lub niedobór wody) oraz utrudnione warunki gospodarowania np. liczne krzewy. Wszystko to powoduje, że przeważają jednokośne łąki, produktywność użytków jest niższa a siano jest gorszej jakości niż na glebach klasy III.

Blisko połowa użytków zielonych gminy Kleszczele to użytki klasy V – określane jako użytki zielone słabe. Ze względu na nadmiar wody na glebach organicznych lub niedobór składników pokarmowych, a także zachwaszczenie, wysoki udział turzyc, kępiastość i zarośla – produktywność użytków jest bardzo słaba.

W gminie sklasyfikowano także użytki zielone najslabsze – klasy VI będące częściowo nieużytkami, na glebach torfowych i torfowo-murszowych silnie zmurszałych, lub na glebach mineralnych albo torfowych, stale podtapianych, trudno dostępnych, gdzie zbiór siana odbywa się jedynie ręcznie. Porośnięte są głównie turzycami, chwastami i trawami niskiej jakości.

Tabela 9 Klasy bonitacyjne gleb na gruntach rolnych (stan 2020 r.)

użytki	klasa bonitacyjna	ogółem [ha]	udział	w tym zadrzewione	
		ha	%	ha	%
grunty orne	klasa IIIa	0,15	0,004%	0,00	
	klasa IIIb	206,24	5,4%	3,04	
	klasa IVa	463,89	12,0%	9,88	
	klasa IVb	687,88	17,9%	21,59	
	klasa V	1511,08	39,2%	75,44	
	klasa VI	980,79	25,5%	109,11	
razem grunty orne		3850,03	100,0%	219,06	5,7%
użytki zielone	klasa III	24,15	0,9%	0,04	
	klasa IV	1134,69	42,0%	16,57	
	klasa V	1315,68	48,7%	76,75	
	klasa VI	229,45	8,5%	32,03	
razem użytki zielone		2703,97	100,0%	125,39	4,6%
razem użytki rolne		6554,00		344,45	5,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie EGiB

Melioracje

Znaczna część zlewni Nurca została zmeliorowana w latach 1956-1973, równoległe z prowadzoną komasacją gruntów. Zmeliorowano obszar o łącznej powierzchni 1630,06 ha, co stanowi 11% powierzchni gminy. Melioracje objęły 9 sołectw.

Tabela 10 Grunty zmeliorowane

sołectwo	powierzchnia		powierzchnia		długość rowów melioracyjnych [km]
	zmeliorowana	% sołectwa	zdrenowana	% sołectwa	
Dasze	12,58	1,3%	500,71	52,4%	11,277
Dobrowoda	98,91	5,9%			9,505
Gruzka			0,17	0,0%	0,451
Kleszczele	900,29	19,3%	358,66	7,7%	69,387

Kuraszewo	4,18	1,9%			0,608
Piotrowszczyzna	102,54	30,7%	0,16	0,0%	10,08
Pogreby	101,25	25,9%			8,882
Policzna	34,8	2,5%			3,008
Żuki	375,51	46,0%	7,03	0,9%	25,043
razem	1630,06		866,73		138,241

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z RZGW w Lublinie i RZGW w Białymstoku

Struktura obszarowa i liczba gospodarstw rolnych

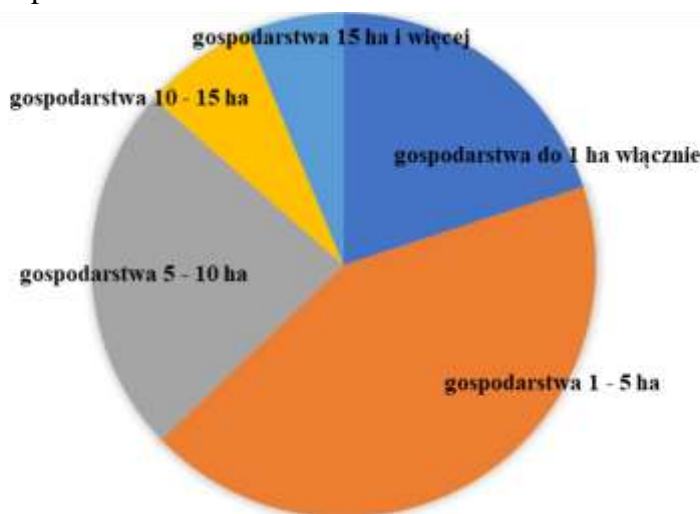
W 2010 r. według spisu rolnego w gminie Kleszczele było 716 gospodarstw prowadzących działalność rolniczą.

Tabela 11 Gospodarstwa rolne - struktura wielkości w 2010 r.

	wielkość gospodarstw	liczba	udział
1	gospodarstwa ogółem	716	100%
2	gospodarstwa do 1 ha włącznie	143	20%
3	gospodarstwa 1 - 5 ha	307	43%
4	gospodarstwa 5 - 10 ha	169	24%
5	gospodarstwa 10 - 15 ha	52	7%
6	gospodarstwa 15 ha i więcej	45	6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Wykres 5 Gospodarstwa rolne - struktura wielkości

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Struktura zasiewów, główne kierunki produkcji rolnej

W strukturze zasiewów gmin powiatu hajnowskiego dominują cztery podstawowe zboża: żyto, jęczmień, pszenica i owies oraz ziemniaki. Rośliny przemysłowe, strączkowe i kukurydzę uprawia się sporadycznie. Relatywnie niewielka liczba uprawianych gatunków jest wynikiem niekorzystnych warunków glebowych i klimatycznych, a także miejscowej tradycji. Cechą charakterystyczną rolnictwa powiatu hajnowskiego jest dekapitalizacja maszyn, urządzeń i budynków oraz coraz częstsze odłogowanie ziemi, mające swoje źródło w migracji młodych mieszkańców wsi do miast oraz nieopłacalności produkcji rolnej. Starzenie się wsi, brak środków finansowych, niski poziom edukacji znajdują swoje odzwierciedlenie w sposobie gospodarowania. Stosowanie w niewielkim stopniu kwalifikowanego materiału siewnego oraz nieprawidłowe zmianowanie roślin są przyczyną niskiej wydajności jednostkowej produkcji rolniczej. Większość płodów rolnych przeznaczona jest jedynie na potrzeby własne rolników i ich rodzin. Znaczenie

rolnictwa jako źródła utrzymania ludności w powiecie hajnowskim (i w Kleszczelach) jest coraz mniejsze. W większości gmin powiatu, pomimo dominacji w strukturze gospodarczej sektora I, rolnictwo pełni rolę uzupełniającą wobec leśnictwa. Odnosząc się do istniejących uwarunkowań należy jednak podkreślić, iż gminy powiatu hajnowskiego mają dobre warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego. Powiat hajnowski jest siedzibą firm produkujących zdrowe, o wysokiej jakości produkty mleczarskie (Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Hajnówce), zielarskie (RUNO sp. z o.o. w Hajnówce), mięsne czy piekarskie.

Produkcji żywności w tym systemie poza jakością przestrzeni produkcyjnej sprzyjają także takie czynniki, jak różnorodność krajobrazu, udział obszarów chronionych, udział trwałych użytków zielonych (TUZ), lesistość, jak również czynniki o charakterze organizacyjnym i społecznym¹¹².

Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej

W celu porównania poszczególnych gmin w aspekcie przydatności ich środowiska przyrodniczego dla potrzeb rolnictwa utworzono syntetyczny wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej, który uwzględniając jakość gleb, agroklimat, warunki wodne oraz rzeźbę terenu, przeliczył je na wartość punktową. Według tego opracowania każda gmina mogła otrzymać maksymalnie 125 pkt. Najwięcej punktów gminy mogły otrzymać za jakość i przydatność rolniczą gleb (skala 100 pkt) oraz agroklimat (skala 15 pkt). Warunki wodne i rzeźbę terenu oceniono zaledwie w skali 5 pkt, gdyż brane były już one pośrednio pod uwagę przy ocenie jakości gleb, jako ściśle z nimi związane.

Najwyżej sklasyfikowana gmina w Polsce uzyskała 108,6 pkt, a najłabsze 31,0 pkt. Wartość średnia dla Polski obliczona w ten sposób wyniosła 66,6 pkt¹¹³. Gmina Kleszczele, podobnie jak większość powiatu hajnowskiego w tej klasyfikacji uzyskała mniej niż 50 pkt¹¹⁴ i na tej podstawie zaliczana jest do obszarów z ograniczeniami naturalnymi do produkcji rolnej.

Klasyfikacja wg obszarów z ograniczeniami naturalnymi [ONW]¹¹⁵

Przynależność do określonej strefy *ONW typ nizinny* odzwierciedla fakt kumulacji ograniczeń naturalnych do produkcji rolnej takich jak: klimat (długość okresu wegetacyjnego, temperatura w okresie wegetacyjnym, brak wody), gleba (słaba przepuszczalność gleby, uziarnienie gleby i kamienistość, głębokość strefy korzeniowej, słabe właściwości chemiczne) oraz ukształtowanie terenu. Zgodnie z rozporządzeniem UE nr 1305/2013 (art. 32 ust. 3) obszar uznaje się za charakteryzujący się znaczącymi ograniczeniami naturalnymi, jeśli co najmniej 60% użytków rolnych w danej jednostce administracyjnej spełnia, co najmniej jedno z kryteriów biofizycznych na poziomie podanej wartości progowej. Delimitacja ONW prowadzona jest na poziomie gminy lub na poziomie mniejszej wyraźnie wytyczonej jednostki lokalnej, która stanowi jeden jasno określony, zwarty obszar geograficzny, o wyraźnej tożsamości gospodarczej i administracyjnej¹¹⁶. Jej celem jest określenie stawki dopłat dla rolników, którzy użytkują grunty rolne obszarów ONW¹¹⁷. Stawki płatności są zróżnicowane w zależności od typu obszaru ONW w celu właściwego uwzględnienia siły ograniczeń naturalnych dla produkcji rolnej na danym obszarze, co powinno zapewnić właściwą skuteczność pod względem przeciwdziałania porzucaniu gruntów i utracie różnorodności biologicznej.

¹¹²Markowski A., *Uwarunkowania rozwoju rolnictwa w województwie podlaskim, Studia i Raporty JUNG, Zeszyt 62(16) 2020, s.196.*

¹¹³ https://pl.wikipedia.org/wiki/Waloryzacja_rolniczej_przestrzeni_produkcyjnej

¹¹⁴ Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego, s. 51.

¹¹⁵ Do 2013 roku „obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania” obecnie „obszary z ograniczeniami naturalnymi” - zwane także ONW typ nizinny. Obszary ONW to tereny, na których produkcja rolnicza jest utrudniona ze względu na warunki naturalne.

¹¹⁶ <http://onw.iung.pulawy.pl/delimitacja>

¹¹⁷ "Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami" objęte Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – na podstawie *Artykuł 31 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013.*

O zaliczeniu do ONW typ nizinny całej gminy Kleszczele zdecydowały takie czynniki jak: niekorzystna tekstura i kamienistość gleby (lekkie gleby piaszczyste), występowanie gleb organicznych (zawartość materii organicznej od 30% w górę), lokalnie zakwaszenie gleby. W ramach ONW z ograniczeniami naturalnymi funkcjonuje podział na strefy. Podział został wykonany w oparciu o wartość wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP). Do ONW z ograniczeniami naturalnymi strefy 1 zostały zakwalifikowane obszary z wartością WWRPP powyżej 52 pkt, do ONW z ograniczeniami naturalnymi strefy 2 zostały zakwalifikowane obszary z wartością WWRPP równą lub poniżej 52 pkt.

83% powierzchni gminy, zamieszkiwanych przez 85,5% jej ludności, zakwalifikowane zostało do strefy 2. Są to obszary charakteryzujące się najniższymi walorami rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Pozostałe 17%, zamieszkiwane przez 14,5% ludności gminy, zaliczono do strefy 1.

Tabela 12 Charakterystyka położenia sołectw w obszarach z naturalnymi ograniczeniami dla produkcji rolnej (ONW)

lp.	nazwa obrębu	kwalifikacja	powierzchnia		ludność [XII 2020 r.]	
			[ha]	udział	szt.	udział
1	Biała Straż	ONW - strefa 2	354	2%	27	1,10%
2	Dasze	ONW - strefa 1	956	7%	190	7,71%
3	Dobrowoda/Repczyce	ONW - strefa 2	1783	12%	263	10,67%
4	Gruzka	ONW - strefa 2	594	4%	35	1,42%
5	Kuraszewo	ONW - strefa 2	218	2%	46	1,87%
6	Piotrowszczyzna	ONW - strefa 2	334	2%	25	1,01%
7	Pogreby	ONW - strefa 2	391	3%	56	2,27%
8	Policzna	ONW - strefa 2	1384	10%	133	5,40%
9	Saki	ONW - strefa 2	862	6%	127	5,15%
10	Suchowolce	ONW - strefa 1	1075	8%	119	4,83%
11	Toporki	ONW - strefa 2	447	3%	97	3,94%
12	Zaleszany	ONW - strefa 1	409	3%	49	1,99%
13	Żuki	ONW - strefa 2	817	6%	38	1,54%
14	Kleszczele	ONW - strefa 2	4674	33%	1260	51,12%
15	razem	ONW - strefa 2	11857	83%	2107	85,48%
16	razem	ONW - strefa 1	2440	17%	358	14,52%
17	razem gmina Kleszczele		14297	100%	2465	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z <http://onw.iung.pulawy.pl/wykazy> i <https://hajnowski.e-mapa.net>

Chemizm gleb¹¹⁸

Na terenie Powiatu Hajnowskiego znajduje się jeden punkt monitoringu gleb o numerze 169 w miejscowości Podolany. Na obszarze gminy Kleszczele nie stwierdzono gleb nadmiernie zanieczyszczonych.

Lasy – stan leśnej przestrzeni produkcyjnej

Lasy gminy Kleszczele położone są w granicach administracyjnych Nadleśnictwa Bielsk i tworzą obręb Kleszczele. Według podziału kraju na regiony przyrodniczo-leśne, lasy

¹¹⁸Monitoring chemizmu gleb ornych Polski jest realizowany od roku 1995. W 5-letnich odstępach czasowych pobierane są próbki glebowe z 216 stałych punktów pomiarowo-kontrolnych, zlokalizowanych na gruntach ornych charakterystycznych dla pokrywy glebowej kraju. Kolejna, piąta tura Monitoringu przypadła na lata 2015-2017 i podobnie jak w poprzednich latach była realizowana przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy, na zlecenie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

Nadleśnictwa Bielsk położone są w obrębie IV Krainy Mazowiecko-Podlaskiej, zaliczanej do 5 Dzielnicy Niziny Podlaskiej i Wysoczyzny Siedleckiej. Udział lasów i gruntów leśnych w ogólnej powierzchni gminy wynosi 45,6% i od 1999 roku wzrósł o 21%¹¹⁹. Jest znacznie wyższy niż dla województwa podlaskiego (31%) i dla Polski (32,6%).

W układzie typów siedliskowych dominuje bór świeży (Bśw) i bór mieszany świeży (BMśw). Sosna zajmuje największą powierzchnię leśnej zalesionej – 82,67%. Najmniejszy udział procentowy ma dąb – 1,55%. Mniejsze znaczenie odgrywa brzoza (5,52%), świerk (4,04%), olsza (4,42%). Dominującą klasą drzewostanu jest klasa IA – 47,39 %, i I – 42,59%. Są to drzewostany do 20 lat. Klasa II (21-40 lat) – 8,66%, III (41-60 lat) - 1,24%, klasa IV (powyżej 60 lat) – 0,12%¹²⁰.

Są to głównie lasy gospodarcze, których podstawową funkcją jest produkcja surowca drzewnego na wielorakie potrzeby gospodarcze. Znaczny procent powierzchni gminy zajmują lasy stanowiące genetyczną całość z Puszcą Białowieską, w tym rejonie jednak znacznie wytrzebione. Bardziej zwarte kompleksy leśne znajdują się na północ od linii Dobrowoda - Kleszczele.

Poza funkcjami gospodarczymi lasy pełnią także funkcje wodo i glebochronne, krajobrazowe, rekreacyjne oraz są ostoją dla ptactwa i zwierzyny.

W gminie występują 3 rodzaje lasów ochronnych:

- 1) lasy wodochronne - 201,35 ha (wszystkie w wiejskiej części gminy);
- 2) lasy ochronne w miastach i wokół miast - 1447,36 ha (wszystkie w granicach miasta);
- 3) lasy stanowiące stałe powierzchnie badawcze i doświadczalne - 14,16 ha (w granicach miasta).

Tabela 13 Powierzchnia i struktura własnościowa lasów w roku 2020

l.p	własność lasów i gruntów leśnych	ha	udział
1.	Skarb Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	4134,78	63,0%
2.	Skarb Państwa w tym Agencja Rynku Rolnego	83,84	1,3%
3.	osoby fizyczne	2289,39	34,9%
4.	wspólnoty gruntowe	8,04	0,1%
5.	gmina Kleszczele	16,05	0,2%
6.	inne	27,49	0,4%
7.	razem grunty leśne i lasy	6559,59	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

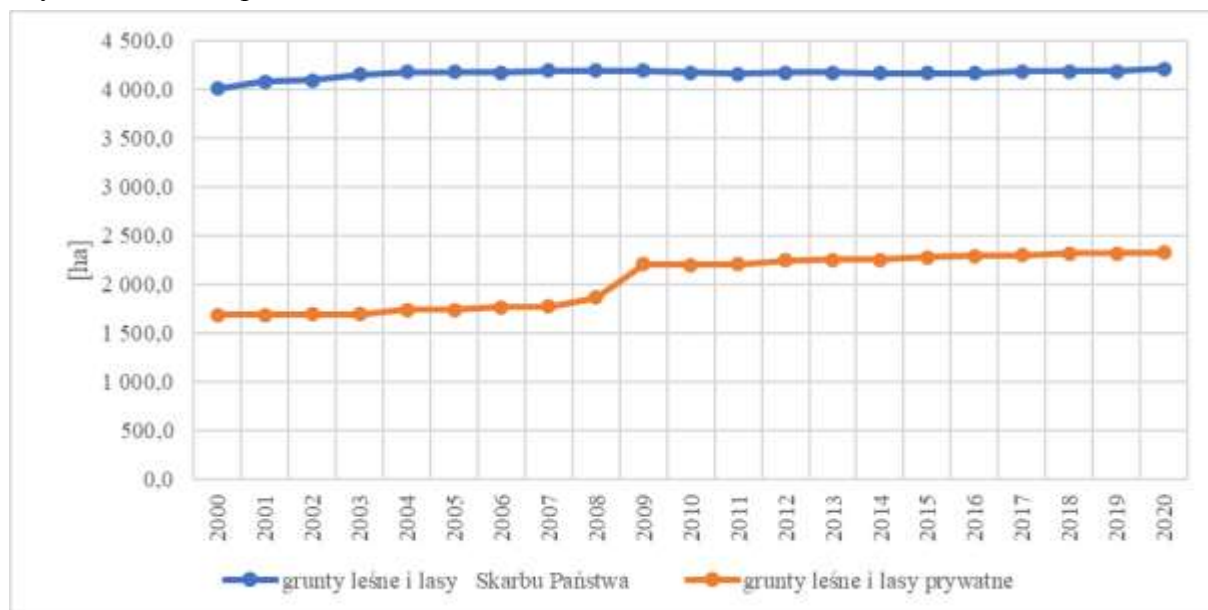
W 2020 roku większość, tj. 64,3%, lasów i gruntów leśnych gminy Kleszczele należała do Skarbu Państwa (SP), w tym 63% było w Zarządzie Lasów Państwowych (ZLP), przy czym udział ten w stosunku do gruntów prywatnych w okresie 1999-2020 zmalał o 6%. Lasy prywatne stanowią ogółem 35,2%, w tym 34,9% to lasy i grunty leśne osób fizycznych. Lasy należące do gminy mają powierzchnię 16,5 ha, co stanowi 0,2% ogółu lasów i gruntów leśnych gminy. Pozostałe 8,04 ha należy do wspólnot gruntowych (0,1% ogólnej powierzchni).

W latach 1999-2020 wszystkie wymienione podmioty zwiększyły swój zasób lasów, przy czym największa dynamika wzrostu dotyczy lasów prywatnych należących do osób fizycznych, która wyniosła 39%.

¹¹⁹ W 1999 roku – 37,59%.

¹²⁰ Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2021-2024 (aktualizacja), s. 21.

Wykres 6 Wzrost powierzchni lasów w latach 2000-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL

Dynamika zalesień jest bardzo zmienna w czasie. Najwięcej zalesień było w latach 2000 i 2007 – powyżej 50 ha rocznie i dotyczyło zarówno lasów SP jak i prywatnych. Począwszy od 2014 roku dynamika zalesień wyraźnie zmalała, co wiąże się z faktem, iż wszystkie grunty sklasyfikowane w 2000 roku jako klasa VIz – pod zalesienia¹²¹, przez dwie dekady zostały zalesione. Zalesieniami zostały objęte także znaczne areale najsłabszych gruntów ornych osób fizycznych, ponieważ ogólny wzrost powierzchni lasów w okresie 2000-2020 to 833,3 ha, a grunty sklasyfikowane jako VIz w 2000 roku miały powierzchnię zaledwie 120,7 ha i były to wyłącznie grunty Skarbu Państwa w Zarządzie Lasów Państwowych. Zalesianie tych gruntów zostało zakończone w 2005 roku. Obecnie gospodarka leśna polega głównie na odnowieniach, choć sporadycznie zdarzają się większe zalesienia zarówno na gruntach SP (2017 r. - 24,73 ha) jak i prywatnych (w okresie 2015-2020 – łącznie 21,44 ha).

Sytuacja ta wynika z dużego lokalnego zapotrzebowania na surowiec drzewny, ale także z poziomu wdrażania polityki unijnej w ramach programów operacyjnych w zakresie wzrostu zalesień wynikających w prowadzonych dopłat dla rolników.

2.3.9 Łowiectwo

Gmina Kleszczele położona jest w granicach siedmiu obwodów łowieckich – 284, 285, 286, 294, 295, 297, 307, z których korzysta pięć Kół łowieckich.

Tabela 14 Koła łowieckie

l.p.	Koło łowieckie	dzierżawione obwody łowieckie	powierzchnia obwodów [ha]	powierzchnia leśna w obwodach [ha]
1	„Puszcza” w Białowieży	269, 270, 284	19 745	7 140
2	„Cietrzew” w Kleszczelach	285, 286	14 936	4 951
3	„Dzik” w Czeremsze	294, 305, 306, 315	12 824	10 661
4	„Żubr” w Hajnówce	260, 261, 262, 295	5 827	2 218
5	„Jeleń” w Milejczycach	297, 298, 307	10 847	5 591

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://agro.ongeo.pl/zgloszenie-szkody-lowieckiej/>

¹²¹ Wg GUS powierzchnia gruntów pod zalesienia wynosiła wówczas 120,7 ha.

Z inicjatywy i ze środków Koła łowieckiego „Cietrzew” w latach dziewięćdziesiątych na obszarze gminy powstały obiekty, które służą nie tylko działalności statutowej Koła. Są to zbiorniki wodne w uroczysku „Bagno” w sołectwie Suchowolce, o łącznej powierzchni 3,5 ha oraz strzelnica myśliwska ze zbiornikiem wodnym w sołectwie Dobrowoda, jako wynik rekultywacji wyrobiska kruszywa.

2.3.10 Formy prawnej ochrony przyrody

Rezerwat Jelonka¹²²

Rezerwat krajobrazowy, którego celem ochrony jest zachowanie szczególnego krajobrazu i środowiska na szachownicy jałowych gruntów, będących pozostałością tradycyjnej gospodarki rolnej oraz zabezpieczenie przebiegu sukcesji wtórnej (powrót lasu) na porzuconych jałowych gruntach porolnych. Zajmuje powierzchnię 227 ha, i są to grunty Skarbu Państwa położone na terenie Nadleśnictwa Bielsk (obręb Kleszczele) po obu stronach drogi wojewódzkiej nr 685 Hajnówka – Kleszczele, na południowym skraju Puszczy Białowieskiej.

Dla rezerwatu nie opracowano planu ochrony.

Jelonka (kod obszaru PLH200019)

Specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa) obejmujący rezerwat przyrody Jelonka, wraz z otoczeniem oraz rezerwat przyrody Czechy Orlańskie, stanowiący pozostałość dawnej Puszczy Bielskiej (gmina Dubicze Cerkiewne). W obszarze znalazły się fragmenty obrębów ewidencyjnych: Kleszczele Miasto i Suchowolce. Trzy czwarte obszaru obejmują lasy iglaste, pozostałą część: siedliska rolnicze, łąkowo-zaroślowe i pozostałe leśne. Pomimo ubogich gleb szata roślinna jest dość bogata i urozmaicona i występują liczne populacje chronionych gatunków roślin. Ostoja jest niezwykle cenna ze względu na bezkręgowce. Występuje tu stabilna populacja szlaczkonii szafranka oraz przeplatki aurinii. Ponadto jest ona obecnie jednym z dwóch miejsc w województwie podlaskim (i w Polsce) rzeczywistego występowania modraszka eroidesa. Częste stwierdzanie obecności wilka w tym rejonie sugeruje, iż obszar ten stanowi ostoję dla tego gatunku.

Dla obszaru nie opracowano planu ochrony.

Ostoja w Dolinie Górnego Nurca (kod obszaru PLH200021)

Specjalny obszar ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa) o powierzchni 5524 ha. Osią Obszaru jest rzeka Nurzec, prawostronny dopływ Bugu IV rzędu. Na całym terenie zdecydowanie dominują łąki i pastwiska, zajmujące około 75% areału. O wartości przyrodniczej Doliny Górnego Nurca decydują przede wszystkim rozległe wielkoprzestrzenne użytki zielone, zajmujące ponad 90% powierzchni całego obiektu. Najcenniejsze fitocenozy tych ekstensywnie użytkowanych łąk, lokują się w przykrawędziowej strefie doliny, zwłaszcza w jej części północnej i wschodniej. Cennym uzupełnieniem krajobrazu doliny są zbiorowiska zajmujące wyniesienia wśród gruntów hydrogenicznnych, a także siedliska mineralne przy krawędzi doliny: murawy napiaskowe, wrzosowiska oraz murawy bliźniczkowe. W obszarze znalazły się fragmenty obrębów ewidencyjnych: Kleszczele Miasto, Pogreby, Żuki.

Dla tego obszaru ustanowiono Plan Zadań Ochronnych na mocy Zarządzenia nr 21/2013 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku z dnia 26 września 2013 r.¹²³, zmieniony zarządzeniem z dnia 5 grudnia 2018 r.¹²⁴.

¹²² Powołany Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych z dnia 8 grudnia 1989 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. Nr 44, poz. 357, z późn. zm.)

¹²³ w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja w Dolinie Górnego Nurca PLH200021 Dz. Urz. Woj. Podl. 2013r. poz. 3498.

¹²⁴ Dz. Urz. Woj. Podl. 2018r. poz. 4893.

Dolina Górnego Nurca (kod obszaru PLB200004)

Obszar specjalnej ochrony ptaków (Dyrektywa Ptasia). Obszar obejmuje dolinę rzeki Nurzec na odcinku pomiędzy miejscowościami Kleszczele i Nurzec. Jest to rozległy kompleks podmokłych łąk. Dawniej silnie zabagniony i corocznie zalewany teren, został osuszony w połowie lat 50-tych. Łąki są częściowo użytkowane, częściowo opuszczone. Nieużytkowane obszary zaczynają zarastać drzewami i krzewami. W obszarze znalazły się fragmenty obrębów ewidencyjnych: Kleszczele Miasto, Pogreby, Żuki.

Dla obszaru od 2013 r. obowiązuje plan zadań ochronnych¹²⁵. Działania ochronne ustanowiono dla fragmentów miasta Kleszczele oraz sołectw Żuki, Pogreby i Piotrowszczyzna. Ochrona dotyczy 5 gatunków ptaków.

Obszar Chronionego Krajobrazu Puszcza Białowieska

Wyznaczony w 1989 roku na powierzchni 76303,14 ha w gminach Narew, Hajnówka, Kleszczele, Białowieża, Czeremcha, Dubicze Cerkiewne i Narewka. Celem jest czynna ochrona ekosystemów Obszaru polegająca na zachowaniu różnorodności biologicznej Puszczy Białowieskiej stanowiącej ostatnie ostoje naturalnych puszczy nizinnych w Europie oraz wyróżniającej się wysokimi walorami krajobrazowymi, kulturowymi i wypoczynkowymi. W granicach gminy Kleszczele ochrona objęto 3042,42 ha co stanowi niespełna 4% powierzchni całego Obszaru. Ochrona sprawowana jest na podstawie Uchwały Nr XXIII/203/16 Sejmiku Województwa Podlaskiego z 21 marca 2016 r w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Puszcza Białowieska”¹²⁶ i Uchwały Nr L/473/18 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 25 czerwca 2018 r. zmieniającej uchwałę w sprawie obszaru Chronionego Krajobrazu „Puszcza Białowieska”¹²⁷.

Pomniki Przyrody

Rozporządzeniem Nr 10/96 Wojewody Białostockiego z dnia 29 listopada 1996 r.¹²⁸ uznano m.in. w gminie Kleszczele twory przyrody za pomniki przyrody i objęto je ochroną. Była to grupa drzew zespołu Dworca Kolejowego składająca się początkowo z 6 klonów zwyczajnych, 3 jesionów wyniosłych i 4 kasztanowców w wieku 120-200 lat. W 2018 r. Rada Miejska w Kleszczelach podjęła dwie uchwały w sprawie pozbawienia statusu pomnika przyrody dotyczące dwóch klonów oraz dwóch kasztanowców.

Aktualny wykaz pomnikowych drzew przedstawia tabela.

Tabela 15 Wykaz pomników przyrody (stan 2020 r.)

I.p.	Gatunek drzewa	Wysokość [m]	Obwód [cm]	Pierśnica [cm]
1	Jesion wyniosły - <i>Fraxinus excelsior</i>	20	258	82
2	Jesion wyniosły - <i>Fraxinus excelsior</i>	20	261	83
3	Kasztanowiec zwyczajny (Kasztanowiec biały) - <i>Aesculus hippocastanum</i>	22	276	88
4	Kasztanowiec zwyczajny (Kasztanowiec biały) - <i>Aesculus hippocastanum</i>	20	273	87
5	Klon pospolity (Klon zwyczajny) - <i>Acer platanoides</i>	22	276	88
6	Klon pospolity (Klon zwyczajny) - <i>Acer platanoides</i>	20	311	99
7	Klon pospolity (Klon zwyczajny) - <i>Acer platanoides</i>	20	333	106
8	Kasztanowiec zwyczajny (Kasztanowiec biały) - <i>Aesculus hippocastanum</i>			

Źródło: <https://geoserwis.gdos.gov.pl/>

¹²⁵ Dz. Urz. Woj. Podl. z 2013 r. poz. 3497

¹²⁶ Dz. Urz. Woj. Podl. z 2016 r. poz. 1504

¹²⁷ Dz. Urz. Woj. Podl. z 2018 r. poz. 2911

¹²⁸ Dz. Urz. Woj. Białostockiego Nr 38, poz. 137 str. 1685-1687.

Korytarze ekologiczne

Gmina Kleszczele położona jest w zasięgu:

- 1) obszaru węzłowego GKPN-C-2 Puszcza Mielnicka (fragmenty wsi Gruzka i Dasze);
- 2) głównego korytarza GKPN-C-2B Puszcza Białowieska - Puszcza Mielnicka (wsie Kuraszewo, Policzna i Biała Straż, fragment miasta Kleszczele oraz fragmenty wsi Dasze, Gruzka, Piotrowszczyzna, Żuki, Pogreby, Suchowolce, Saki i Dobrowoda);
- 3) uzupełniającego korytarza KPn-24A Dolina rzeki Orłanki (fragmenty wsi Toporki, Zaleszany i Saki),

będących elementem sieci ekologicznej województwa podlaskiego¹²⁹.

2.4 Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

Gmina Kleszczele położona jest na styku kultur ukraińskiej, polskiej i białoruskiej, co przejawia się w folklorze, architekturze i wyznaniu religijnym lokalnej społeczności. Bogate i różnorodne dziedzictwo kulturowe miasta i gminy jest wynikiem skomplikowanej i pełnej zakrętów historii tego rejonu Polski.

2.4.1 Rys historyczny

Historia gminy związana jest nierozzerwalnie z miastem Kleszczele, jednak pierwsze ślady osadnictwa odkryto na obszarze gminy w okolicy miejscowości Toporki.

Nazwa Kleszczele¹³⁰ pojawiła się w dokumentach już w XV w., a prawa miejskie miejscowość uzyskała 22 marca 1523 r., kiedy to król Zygmunt I Stary zatwierdził lokację wojewody wileńskiego Olbrachta Martynowicza Gasztołda i nadał prawo miejskie chełmińskie Kleszczelom. Do XVI w. miejscowość zamieszkiwała wyłącznie ludność pochodzenia ruskiego, która napływała z Wołynia od wczesnego średniowiecza. W XVI w. istniały w Kleszczelach dwie prawosławne cerkwie parafialne: p.w. Św. Jerzego i p.w. Św. Mikołaja, należące do diecezji włodzimierskiej ze stolicą we Włodzimierzu Wołyńskim. Okres panowania litewskiego zapoczątkował proces zmiany sytuacji etnicznej i wyznaniowej. W rozwój miasta, a szczególnie umocnienie religii rzymsko-katolickiej, dużo wysiłku włożyły królowa Bona, żona Zygmunta Starego, oraz królowa Anna, żona Stefana Batorego. W 1533 r. królowa Bona wykupiła z rąk kanclerza Olbrachta Golsztołda m.in. Kleszczele, otrzymując je w dożywotnie władanie. Z inicjatywy królowej Bony przeprowadzono pomiary włóczęną, która przyniosła duże zmiany w procesie zasiedlania podlaskich królewskich ziem. W jej wyniku zlikwidowano wiele małych osad tworząc duże, zwarte wsie. Dla Kleszczel wymierzono 5 wsi - przedmieście (Dobra Woda, Babicz-Kuzawa, Trubianka, Nurzec-Czeremcha, Kośna-Daszewice). W roku 1544 Bona założyła kościół parafialny łaciński p.w. św. Zygmunta i na jego uposażenie oddała targowe od rzemieślników. Natomiast królowa Anna w 1581 r. udzieliła miastu pozwolenia na zbudowanie ratusza z postrzegalnią, szynkiem i wagą. W tym samym czasie miasto otrzymało drugi przywilej - prawo używania pieczęci z herbem (baranek z chorągiewką oraz napis: SIGILLUM CIVITATIS KLESZCZELOWIENSIS). W tym okresie miasto liczyło ok. 2 300 mieszkańców trudniących się przeważnie rzemiosłem, handlem oraz sprzedażą chmielu. Po zawarciu unii brzeskiej w 1596 r. prawosławni parafianie kleszczelowscy przez dłuższy czas pozostawali przy wierze ojców. Dopiero od 1633 r. cerkiew p.w. Św. Mikołaja została przekształcona w unicką. W literaturze znajdują się wzmianki o istnieniu huty szkła w 1758 r. Wielki rozwój miasta przerwały wojny szwedzkie oraz pożar w 1777 r., po którym ze 181 domów pozostało tylko 13, ale już źródła z 1794 roku podają, że miasto liczyło 270 domów.

Do III rozbioru Polski miasto należało do ziemi bielskiej w woj. podlaskim, a za czasów pruskich do powiatu bielskiego w departamencie białostockim. Mieszkańcy zajmowali się

¹²⁹ Zgodnie z Planem zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego, rozdz. 4.3, str. 188-193.

¹³⁰ w miejscowej gwarze ukraińskiej – Kliszczeli.

głównie rolnictwem. Kleszczele słynęły z plantacji chmielu, który eksportowano do Królewca. Po III rozbiórce Polski tereny te znalazły się w granicach Prus. Po podpisaniu traktatu pokojowego w Tylży w 1807 r., aż do wybuchu I wojny światowej, należały do Cesarstwa Rosyjskiego. Okres panowania carskiego spowodował powrót od 1839 r. ogółu podlaskich Rusinów do kanonów Cerkwi prawosławnej wprowadzając jednocześnie rosyjską otoczkę obrzędowo-kulturową widoczną szczególnie w rosyjskiej wymowie cerkiewnosłowiańskich tekstów liturgicznych, głoszeniu kazań w języku rosyjskim oraz w formach architektonicznych cerkwi budowanych w II połowie XIX w. W tym okresie wymurowano cerkwie w Kleszczelach p.w. Zaśnięcia NMP oraz w Kośnej p.w. Św. Mikołaja. Pochodzące z panowania rosyjskiego oznaki zewnętrznego życia religijnego w cerkwi prawosławnej pozostały do dziś.

W drugiej połowie XIX w. w centrum miasta Żydzi wzniesli synagogę. Do dzisiejszych czasów zachowały się pozostałości cmentarza żydowskiego, położonego za zabudową w niedalekiej odległości od drogi prowadzącej do Czeremchy. W 1910 r. wybudowano rzymsko-katolicki kościół parafialny p.w. św. Zygmunta Burgundzkiego, który funkcjonuje również obecnie.

W czasie I wojny światowej w 1915 r. w wyniku ewakuacji ludności prawosławnej w głąb Rosji liczba mieszkańców zmalała. We wrześniu tego roku na skutek działań wojennych została rozbita cerkiew p.w. Św. Mikołaja. Ocalała dzwonnica, która od 1937 r. spełnia rolę kaplicy.

Po uzyskaniu przez Polskę niepodległości obszary te znów znalazły się w granicach państwa polskiego. Podczas pożaru miasta w 1924 r. spłonęła cerkiew p.w. Św. Jerzego. W miejsce dawnej cerkwi w 1998 r. wybudowano kapliczkę pod wezwaniem Św. Jerzego.

W czasie II wojny światowej miasto uległo kolejnym zniszczeniom, a ludność w znacznym stopniu wymordowano. Wyzwolenie Kleszczel nastąpiło 20 lipca 1944 r. przez 65 Armię Frontu Białoruskiego. Przez cały okres powojenny ludność wiejska była narażona na działania różnego rodzaju formacji partyzanckich oraz band o charakterze rabunkowym¹³¹.

Po II wojnie światowej miasto Kleszczele nie odzyskało już dawnej świetności i utraciło w 1950 r. prawa miejskie, niemniej jednak przez kolejne trzy dekady dla odmiany intensywnie w gminie rozwinęło się rolnictwo. Jeszcze w latach czterdziestych zbudowano w Kleszczelach cegielnię, szkołę, a na początku lat pięćdziesiątych Państwowy Ośrodek Maszynowy, który miał być technicznym zapleczem dla założonej w 1952 roku rolniczej spółdzielni. Przeprowadzono elektryfikację miasta, a potem i całej gminy, co pozwoliło zlikwidować analfabetyzm. Szerzeniu oświaty służyła gminna biblioteka, świetlica oraz kino „Hel”. Ten pierwszy powojenny okres historii Kleszczel, mimo oczywistego zakłamania ideologicznego i znacznej represyjności, przyniósł mieszkańcom wiele pozytywnych zmian, z których najważniejszymi były bezpłatna opieka lekarska, powszechny dostęp do szkolnictwa i całkowita likwidacja bezrobocia. W 1954 r. przeprowadzono reformę struktury administracyjnej kraju likwidując gminy i tworząc gromady. Gromada kleszczelowska obejmowała zaledwie osadę Kleszczele oraz wsie Dobrowoda i Repczyce. Gromadami w tym czasie były Dasze, Policzna i Saki oraz Czeremcha. Taki podział przetrwał do 1973 r. kiedy to przywrócono gminy.

Najbardziej pomyślnym okresem w powojennej historii Kleszczel były lata 1956-1973. Pod koniec lat pięćdziesiątych przeprowadzono komasację gruntów i zaczęto melioracje tysięcy hektarów błotnistych łąk, co znacznie poprawiło warunki gospodarowania i stało się podstawą rozwoju produkcji bydła i mleka¹³².

W końcu lat pięćdziesiątych oddano do użytku łaźnię miejską jako jedną z pięciu w województwie. W latach sześćdziesiątych powstał szereg inwestycji, takich jak odkryty 50 m basen kąpielowy (co było i pozostaje ewenementem na wsi), remiza strażacka, wodociąg w Kleszczelach oddany do użytku jako jeden z pierwszych w województwie. W Kleszczelach

¹³¹ <https://bialowieza.travel/gminy-obszaru-igd-puszcza-bialowieska/atrakcja/5>

¹³² M. Roszczenko, *Kleszczele*, Bielski Podlaski – Kleszczele 2002, s. 238-243.

działała cegielnia, zakład betoniarski, GS, masarnia, wytwórnia wód gazowanych, magazyny zbożowe PZZ, fabryczka chemiczna „Betesca” wytwarzająca galanterię z plastiku, a wcześniej także mleczarnia. W ramach corocznych akcji „Zielona Niedziela” zalesiono ok. 1 000 ha nieużytków. Kleszczele słynęły w owym czasie z uprawy fasoli, ogórków oraz wyrobów garncarskich¹³³.

W latach sześćdziesiątych powiększono szkołę w Kleszczelach oraz powstały szkoły w Dobrowodzie, Daszach i Sakach. W Kleszczelach działała trzyletnia Zasadnicza Szkoła Rolnicza, a później także Wieczorowe Technikum Rolnicze. Przy POM-ie utworzono Zasadniczą Szkołę Mechaniczną. W latach siedemdziesiątych Kleszczele zdobyły status gminy wzorcowej, co dawało niemal nieograniczone możliwości inwestycji. Wprowadzenie „za Gierka” rent rolniczych doprowadziło jednak do szybkiego ograniczania użytkowania ziemi i gwałtownego zwiększania się zasobu Państwowego Funduszu Ziemi. Wieś zaczęła się wyludniać. W 1976 roku władze centralne postanowiły wybudować w Kleszczelach Państwowe Gospodarstwo Rolne, które miało zagospodarować setki hektarów odłogowanej ziemi. Niestety kończyły się lata boomu inwestycyjnego, a bardzo słabe grunty nie mogły zapewnić gospodarstwu rentowności.

Pogorszenie sytuacji gospodarczej w całym kraju w latach osiemdziesiątych spowodowało pogorszenie się sytuacji finansowej wszystkich zakładów produkcyjnych i usługowych oraz PGR, który ostatecznie upadł, pozostawiając po sobie bloki w szerym polu przy ulicy Akacyjowej oraz zabudowania produkcyjne¹³⁴.

Powołanie w 1990 r. samorządów terytorialnych oraz ponowne nadanie w 1993 r. praw miejskich stworzyły kolejną szansę rozwoju miasta i gminy.

2.4.2 Zabytki nieruchome i zabytki archeologiczne

Tabela 16 Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru oraz umieszczonych w wojewódzkiej ewidencji

Lp.	Obiekt	Adres	Data powstania	Numer w rejestrze zabytków	Data wpisu	Nr ewidencyjny	Nr inwentarzewy
DOBROWODA							
1	Cmentarz prawosławny					2843	57
2	Cmentarz prawosławny					2844	56
KLESZCZELE							
3	Układ przestrzenny		XVI w.	455	6.08.1979	2847	
4	Zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Zygmunta Męczennika	ul. Kościelna					
	a Kościół		1907-1910 r.	696	11.03.1988	2848	2978
	b Dzwonnica		ok. 1923 r.	A-237	15.07.2009	2849	3819
	c Brama		1 ćw. XX w.	A-237	15.07.2009	2850	3820
	d Cmentarz przykościelny					2851	121
5	Cerkiew prawosławna parafialna p.w. Zaśnięcia NMP	ul. 1 Maja 2	ok. 1870 r.	695	11.03.1988	2852	2980
6	Budynek drewniany dawnej dzwonnicy, obok kaplica prawosławna p.w. Św. Mikołaja			157	16.09.1959	2853	632
7	Cmentarz przycerkiewny					2854	584
8	Cmentarz przy nieistniejącej cerkwi p.w. Św. Jerzego					2855	585

¹³³ <https://bialowieza.travel/gminy-obszaru-igd-puszcza-bialowieska/atrakcja/5>

¹³⁴ M. Roszczenko, *Kleszczele*, Bielsk Podlaski – Kleszczele 2002, s. 245-247.

9	Cmentarz parafialny parafii p.w. Św. Zygmunta			455	6.08.1979	2856	120
10	Cmentarz prawosławny p.w. Zaśnięcia NMP			455	6.08.1979	2857	122
11	Cmentarz unicki					2858	400
12	Cmentarz żydowski					2859	123
13	Dworzec kolejowy		ok. 1900 r.	672	21.12.1987	2860	
14	Budynek mieszkalny nr 12	ul. 1 Maja 12				2861	2469
15	Budynek mieszkalny nr 22	ul. 1 Maja 22				2862	951
16	Budynek mieszkalny nr 23	ul. 1 Maja 23				2863	952
17	Budynek mieszkalny nr 7	ul. Boćkowska 7				2864	953
18	Dom (chałupa)	ul. Boćkowska 12				2865	926
19	Budynek mieszkalny nr 6	ul. Kopernika 6				2866	927
20	Budynek mieszkalny nr 10	ul. Kopernika 10				2867	789
21	Budynek mieszkalny nr 13	ul. Kopernika 13				2868	934
22	Budynek mieszkalny nr 9	ul. Kościelna 9				2869	935
23	Budynek mieszkalny nr 13	ul. Kościelna 13				2871	941
24	Stodoła	ul. Kościelna 16				2872	942
25	Stodoła II	ul. Kościelna 16				6317	945
26	Budynek mieszkalny nr 24	ul. Kościelna 24				2873	946
27	Budynek mieszkalny nr 27	ul. Kościelna 27				2874	947
28	Budynek mieszkalny nr 40	ul. Kościelna 40				2875	948
29	Budynek mieszkalny nr 4	ul. Mickiewicza 4				2876	949
30	Dom nr 5	pl. Parkowy 5				2877	954
31	Budynek mieszkalny nr 10/12	pl. Parkowy 10/12				2878	3201
32	Budynek mieszkalny nr 22	pl. Parkowy 22				2879	955
33	Stodoła w zagrodzie nr 22	ul. Puszkina 22				2880	958
34	Budynek mieszkalny nr 5	ul. Puszkina 5				2881	960
35	Budynek mieszkalny nr 30	ul. Sienkiewicza 30				2882	959
KOŚNA							
36	Cmentarz przycerkiewny parafii prawosławnej p.w. Św. Mikołaja					2883	137
37	Cmentarz parafii prawosławnej p.w. Św. Mikołaja					2884	135
38	Cmentarz parafii prawosławnej p.w. Św. Mikołaja					2885	
SAKI							
39	Zespół cerkwi prawosławnej p.w. Św. Dymitra		k. XVIII-XIX w.			2886	
	a Cerkwiew			A-97	7.12.1994	2887	2708
	b Dzwonnica			A-97	7.12.1994	2888	2709
	c Cmentarz			A-97	7.12.1994	2889	256
40	Studnia (Krynoczka) na cmentarzu grzebalnym					2890	2710
SUCHOWOLCE							
41	Cmentarz prawosławny					2891	293
ZALESZANY							
42	Cmentarz prawosławny					844	98

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://wuozbialystok.bip.gov.pl/rejstry/>

Tabela 17 Wykaz zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru oraz umieszczonych w wojewódzkiej ewidencji

Nr obszaru	Nr stanowiska na obszarze	Nr w rejestrze zabytków	Data wpisu	Rodzaj stanowiska	Datowanie
DASZE					
49-87	13			śląd osadnictwa	
49-87	21			śląd osadnictwa	
DOBROWODA					
49-88	16			punkt osadniczy	
49-88	17			punkt osadniczy	
GRUZKA					
49-87		C-14	9.12.1975	kurhan	
49-87	2			osada	
49-87	3			cmentarz	
49-87	15			śląd osadniczy, osada	
49-87	16			śląd osadniczy, osada	
49-87	17			osada	
49-87	19			śląd osadnictwa	
KLESZCZELE					
49-88	2			punkt osadniczy, osada	
49-88	3			punkt osadniczy	
49-88	4			punkt osadniczy	
49-88	5			punkt osadniczy, osada	
49-88	6			punkt osadniczy	
49-88	7			punkt osadniczy	
49-88	8			punkt osadniczy	
49-88	9			punkt osadniczy	
49-88	10			punkt osadniczy	
49-88	11			punkt osadniczy	
49-88	12			punkt osadniczy	
49-88	14			osada	
49-88	15			punkt osadniczy	
49-88	19			śląd osadniczy, cmentarzysko	
49-88	20			osada, miasto	
49-88	21			punkt osadniczy	
PIOTROWSZCZYŻNA					
49-87	18			kurhan?	
49-87	19			osada	
POGREBY					
49-87	11			śląd osadnictwa	
49-87	12			śląd osadnictwa	
49-87	14			śląd osadniczy, osada	
REPCZYCE					
49-88	13			obozowisko, punkt osadniczy	
SAKI					
48-88	1			punkt osadniczy	
48-88	2			punkt osadniczy	
48-88	3			osada	
48-88	4			punkt osadniczy	
48-88	5			osada, punkt osadniczy	

48-88	18			punkt osadniczy	
48-88	20			osada	
48-88	22			osada, punkt osadniczy	
48-88	23			osada	
SUCHOWOLCE					
48-88	7			punkt osadniczy	
48-88	8			punkt osadniczy	
48-88	9			punkt osadniczy	
48-88	10			punkt osadniczy	
48-88	11			osada	
48-88	12			punkt osadniczy	
48-88	13			punkt osadniczy	
48-88	14			osada	
48-88	15			punkt osadniczy	
48-88	16			osada	
48-88	17			punkt osadniczy	
TOPORKI					
47-88	4			śląd osadnictwa	
47-88	5			punkt osadniczy, osada	
47-88	6			osada	
ZALESZANY					
48-88	6			punkt osadniczy	
ŻUKI					
49-87	9			śląd osadnictwa	
49-87	10			śląd osadnictwa	

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://wuozbialystok.bip.gov.pl/rejestry/>

2.4.3 Dobra kultury współczesnej

W gminie Kleszczele nie sporządzono wykazu dóbr współczesnych.

2.5 Rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym

Dla województwa podlaskiego nie został wykonany audyt krajobrazowy jak również nie określone są granice krajobrazów priorytetowych.

2.6 Warunki i jakość życia mieszkańców

W celu oceny poziomu warunków życia mieszkańców gminy Kleszczele przeanalizowano następujące procesy: warunki mieszkaniowe, infrastrukturę społeczną (ochrona zdrowia, żłobki, pomoc społeczna, opieka przedszkolna, szkolnictwo i oświata, kultura, wypoczynek), dochody, rynek pracy i poziom bezrobocia, dostępność transportową oraz zapewnienie dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

2.6.1 Ludność

Tereny Kleszczel i okolic od wieków zasiedlała ludność zróżnicowana etnicznie i religijnie. Zamieszkiwali tu Polacy, Rusini i Litwini oraz znacznie później Żydzi, Rosjanie i Prusacy¹³⁵. Kleszczele znajdują się w północnej części historycznego Podlasia, gdzie na terenach pomiędzy Bugiem i Narwią zwartą masą zamieszkuje prawosławna ludność ukraińskojęzyczna. Stanowi ona zdecydowaną większość we wsiach, natomiast w nielicznych miastach przemieszana jest z ludnością polską. Przed wojną licznie zamieszkiwała w nich również ludność żydowska. Z kolei kilkadziesiąt kilometrów na północ – za Narwią mieszka

¹³⁵ W. Szymanowski, *Obszar parafii Kleszczele w latach 1793-1866 – praca magisterska, Uniwersytet w Białymstoku, Białystok 2004 r.*

ludność białoruskojęzyczna. Jest to więc obszar pogranicza etnicznego, językowego oraz wyznaniowego, ponieważ tu styka się prawosławny Wschód z łacińskim Zachodem.¹³⁶

Liczba ludności gminy (31.XII.2020) to 2428 osób¹³⁷, w tym 1239 zamieszkujących miasto. 42 osoby są zameldowane czasowo. Gęstość zaludnienia wynosi 17 osób/km². Ludność Kleszczel stanowi 5,79% ludności powiatu i 0,22 % ludności województwa.

Na każdych 100 mężczyzn przypadają 103 kobiety i odpowiednio na każde 100 kobiet przypada 97 mężczyzn. 50,7% populacji gminy stanowią kobiety, a 49,3% mężczyźni. Średni wiek mieszkańców wynosi 48,9 lat i jest znacznie większy od średniego wieku mieszkańców województwa podlaskiego (42,3 lat) i Polski (42 lata). Średni wiek kobiety to 51,6 lat, a mężczyzny 46,2 lata.

Mieszkańcy gminy Kleszczele zawarli w 2019 roku 12 małżeństw, co odpowiada 4,8 małżeństwom na 1000 mieszkańców. Jest to wartość porównywalna do wartości dla województwa podlaskiego i Polski. W tym samym okresie odnotowano 2,0 rozwodów przypadających na 1000 mieszkańców. 26,1% mieszkańców gminy Kleszczele jest stanu wolnego, 52,5% żyje w małżeństwie, 6,1% mieszkańców jest po rozwodzie, a 13,7% to wdowy/wdowcy. W ostatnich dwóch dekadach średnia roczna zawieranych małżeństw to 15. Najmniej zanotowano w roku 2002 (6), a najwięcej w 2006 (23).

Gmina Kleszczele ma ujemny przyrost naturalny wynoszący -27. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu -10,91 na 1000 mieszkańców gminy Kleszczele. W 2019 roku urodziło się 15 dzieci, w tym 66,7% dziewczynek i 33,3% chłopców. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 0,34 i jest ponad dwukrotnie mniejszy od średniej dla województwa (0,72) oraz blisko dwukrotnie mniejszy od współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju (0,67). Współczynnik dzietności ogólnej¹³⁸ dla Kleszczel wynosi 1,1 podczas gdy dla podlaskiego jest to 1,31, a dla Polski 1,38. Współczynnik reprodukcji brutto¹³⁹ dla Kleszczel wynosi 0,56 i jest niższy niż w województwie podlaskim (0,63) i niższy niż w kraju (0,67).

W 2019 roku 38,6% zgonów w gminie Kleszczele spowodowanych było chorobami układu krążenia, przyczyną 21,8% zgonów w gminie Kleszczele były nowotwory, a 10,8% zgonów spowodowanych było chorobami układu oddechowego. Na 1000 ludności gminy Kleszczele przypada 16,97 zgonów. Jest to znacznie więcej od wartości średniej dla województwa podlaskiego (10,6) oraz znacznie więcej od wartości średniej dla kraju (10,7).

W 2019 roku zarejestrowano 37 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 40 wymeldowań, w wyniku czego saldo migracji wewnętrznych wynosi dla gminy Kleszczele -3. W tym samym roku 2 osoby zameldowały się z zagranicy oraz nie zarejestrowano wymeldowań za granicę - daje to saldo migracji zagranicznych wynoszące 2.

W roku odzyskania praw miejskich (1993) ludność miasta stanowiła 46% populacji gminy. Wówczas miasto Kleszczele liczyło 1678 osób, a wieś zamieszkiwało 1947 osób. Do 2010 roku populacja wiejskiej części gminy była większa niż miasta Kleszczele. W latach 1997 - 2013 liczebność wsi i miasta zrównała się i spadała w podobnym tempie. Począwszy od 2013 roku spadek liczby mieszkańców wiejskiej części gminy jest wyraźnie szybszy niż w mieście Kleszczele.

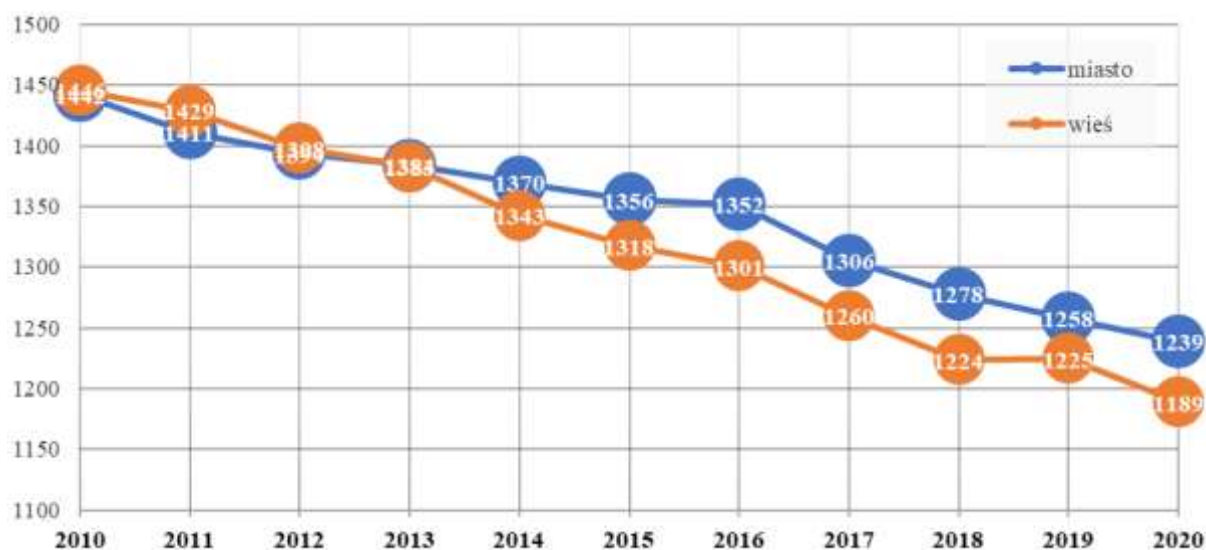
¹³⁶ M. Roszczenko, *Kleszczele, Bielsk Podlaski – Kleszczele 2002*, s. 15.

¹³⁷ Według GUS 2408.

¹³⁸ liczba dzieci, urodzonych przez przeciętną kobietę w ciągu całego okresu rozrodczego, 15-49 lat.

¹³⁹ Średnia liczba córek urodzonych przez kobietę w wieku rozrodczym, 15 - 49 lat.

Wykres 7 Dynamika spadku ludności w mieście i w wiejskiej części gminy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM w Kleszczelach.

W latach 1999-2020 liczba mieszkańców zmalała o jedną trzecią, a w ostatniej dekadzie (2010-2020) spadek ten wyniósł 16%, przy czym w mieście było to 14%, a w wiejskiej części 18%.

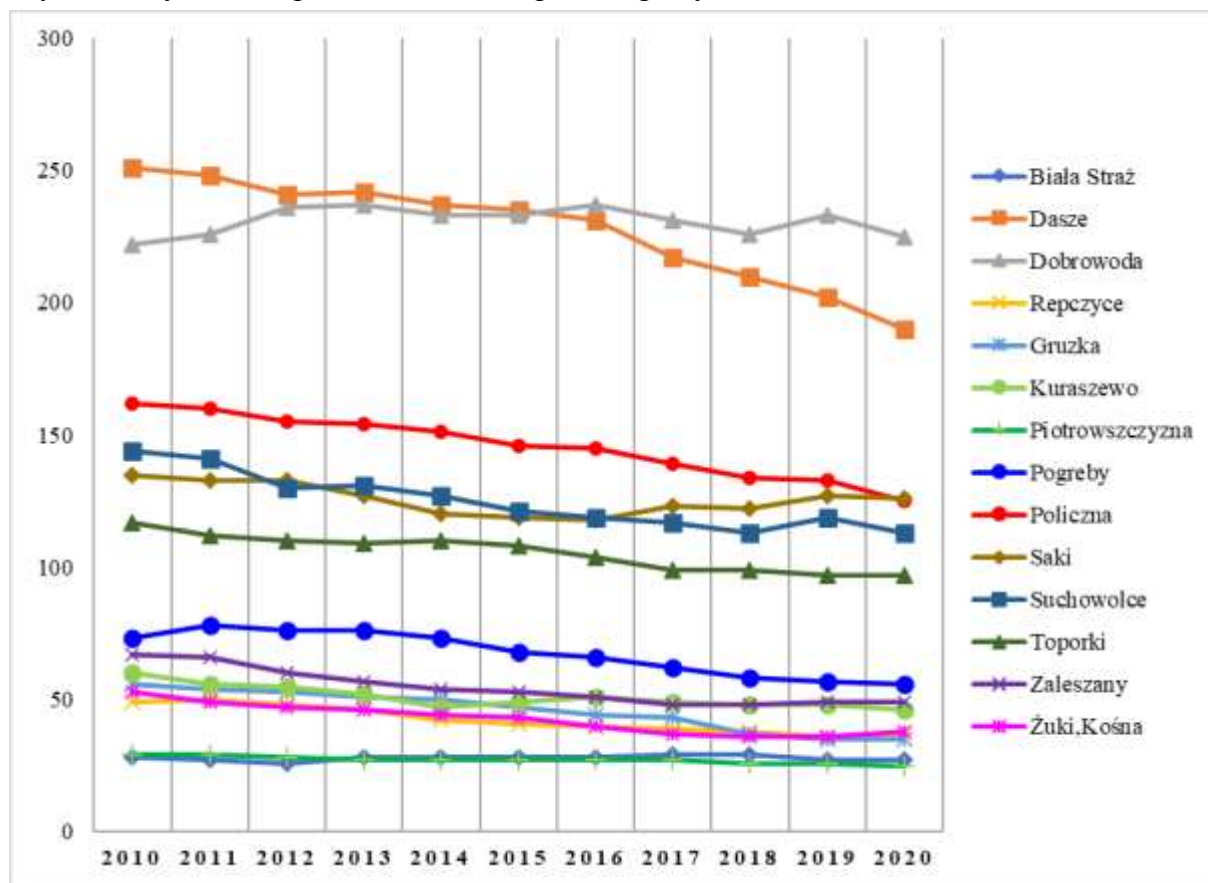
Wiejską część gminy tworzy 14 sołectw. Sołectwa liczą od 25 do 225 mieszkańców. W ostatniej dekadzie tylko w sołectwie Dobrowoda nastąpił niewielki wzrost liczby mieszkańców, we wszystkich pozostałych liczba mieszkańców spadła, przy czym w 9 wsiach spadek był drastyczny, od 22% do 38%.

Tabela 18 Zmiany ludności sołectw w latach 2010-2020

lp		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2010-2020
1	Biała Straż	28	27	26	28	28	28	28	29	29	27	27	-4%
2	Dasze	251	248	241	242	237	235	231	217	210	202	190	-24%
3	Dobrowoda	222	226	236	237	233	233	237	231	226	233	225	1%
4	Repczyce	49	50	48	46	42	41	40	39	38	36	37	-24%
5	Gruzka	56	54	53	51	50	47	44	43	37	35	35	-38%
6	Kuraszewo	60	56	55	52	47	49	51	49	48	48	46	-23%
7	Piotrowszczyzna	29	29	28	27	27	27	27	27	26	26	25	-14%
8	Pogreby	73	78	76	76	73	68	66	62	58	57	56	-23%
9	Policzna	162	160	155	154	151	146	145	139	134	133	125	-23%
10	Saki	135	133	133	127	120	119	118	123	122	127	126	-7%
11	Suchowolce	144	141	130	131	127	121	119	117	113	119	113	-22%
12	Toporki	117	112	110	109	110	108	104	99	99	97	97	-17%
13	Zaleszany	67	66	60	57	54	53	51	48	48	49	49	-27%
14	Żuki,Kośna	53	49	47	46	44	43	40	37	36	36	38	-28%
15	wieś	1446	1429	1398	1383	1343	1318	1301	1260	1224	1225	1189	-18%
16	miasto	1442	1411	1394	1384	1370	1356	1352	1306	1278	1258	1239	-14%
17	gmina	2888	2840	2792	2767	2713	2674	2653	2566	2502	2483	2428	-16%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM w Kleszczelach.

Wykres 8 Dynamika spadku zaludnienia poszczególnych wsi w latach 2010-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM w Kleszczelach.

Kleszczele niekorzystnie wypadają we wskaźnikach obciążenia demograficznego zarówno na tle województwa podlaskiego jak i kraju. 59,8% mieszkańców gminy Kleszczele jest w wieku produkcyjnym (15-64 lat), 10,4% w wieku przedprodukcyjnym (0-14 lat), a 29,9% mieszkańców jest w wieku poprodukcyjnym (65 lat i więcej). Dla województwa jest to odpowiednio 67,1%, 14,7%, 18,2%.¹⁴⁰

Wskaźnik ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w Kleszczelach wynosi 84 osoby i jest znacznie wyższy niż w województwie podlaskim (65 osób) i w całym kraju (68 osób). Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym to w Kleszczelach 61 osób i jest to blisko dwukrotnie więcej niż dla województwa podlaskiego (36 osób) i dla kraju (38 osób). Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym wynosi 265 osób jest ponad dwukrotnie wyższa niż w woj. Podlaskim (125) i w Polsce (123).

Liczba ludności w wieku produkcyjnym mobilnym w 2020 roku stanowiła 55,6% (60,2% kobiety i 52,4% mężczyźni), natomiast niemobilnym 44,4% (39,8% kobiety, 47,6% mężczyźni).¹⁴¹

2.6.2 Mieszkalnictwo

W 2020 roku w gminie Kleszczele oddano do użytku 6 mieszkań¹⁴². Na każdych 1000 mieszkańców oddano więc do użytku 2,49 nowych lokali. Jest to wartość znacznie mniejsza od wartości dla województwa podlaskiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski. Od

¹⁴⁰ https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Kleszczele#dane-demograficzne

¹⁴¹ https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Kleszczele#infoPrac1k

¹⁴² Oznaczenie mieszkanie w tym statystycznym kontekście rozumiane jest zarówno jako lokal mieszkalny jak i dom. Zastosowana terminologia jest zgodna z tą stosowaną przez Główny Urząd Statystyczny.

1999 roku przybyło 81 mieszkań, co daje średnią na rok 4,19 mieszkania, przy czym w latach 1999 i 2006 nie przybyło ani jedno mieszkanie. Od roku 2002¹⁴³ przyrost liczby mieszkań na terenach wiejskich gminy (61 mieszkań) jest prawie 2,5-krotnie większy niż w mieście (25 mieszkań).¹⁴⁴

Całkowite zasoby mieszkaniowe w gminie Kleszczele to 1394 mieszkań. Na każdym 1000 mieszkańców przypadają zatem 578,9 mieszkania. Jest to wartość znacznie większa od wartości dla województwa podlaskiego (391) oraz znacznie większa od średniej dla całej Polski (386). 100,0% mieszkań zostało przeznaczonych na cele indywidualne.¹⁴⁵

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w gminie Kleszczele wynosi 40,8 m² i jest większa od przeciętnej dla województwa podlaskiego (30,10 m²) oraz dla Polski (28,7 m²).¹⁴⁶

Przeciętna liczba pokoi w nowo oddanych mieszkaniach w gminie Kleszczele to 5,17 i jest znacznie większa od przeciętnej liczby izb dla województwa podlaskiego (4,0) oraz znacznie większa od przeciętnej liczby pokoi w całej Polsce (3,77).

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania oddanego do użytkowania w 2020 roku w gminie Kleszczele to 120,70 m² i jest znacznie większa od przeciętnej powierzchni użytkowej dla województwa podlaskiego (96,5 m²) oraz znacznie większa od przeciętnej powierzchni nieruchomości w całej Polsce (88,7m²).

Biorąc pod uwagę instalacje techniczno-sanitarne 90,9% mieszkań przyłączonych jest do wodociągu, 63,1% mieszkań wyposażonych jest w ustęp spłukiwany, 59,3% mieszkań ma łazienkę, 40,4% korzysta z centralnego ogrzewania. Brak dostępu do sieci gazowej i gazu sieciowego.¹⁴⁷

Z wyjątkiem wodociągu są to wskaźniki znacznie niższe niż dla województwa podlaskiego i dla kraju.

W gminie przeważa zabudowa mieszkaniowa indywidualna – jednorodzinna i budynki mieszkalne w ramach zabudowy zagrodowej. Zabudowę mieszkaniową wielorodzinną można spotkać w peryferyjnych dzielnicach miasta Kleszczele, a jej realizacja ma związek z utworzeniem w latach pięćdziesiątych rolniczej spółdzielni produkcyjnej i Państwowego Ośrodka Maszynowego (POM), który był technicznym zapleczem dla spółdzielni¹⁴⁸ oraz Państwowego Gospodarstwa Rolnego (PGR) powstałego w 1976 r. Zabudowa wielorodzinną wybudowana z myślą o pracownikach POM i PGR zachowała się przy ulicy Stacja Kolejowa - trzy budynki, a dalszych sześć (wraz z zespołami garaży) znajduje się przy ulicy Akacyjowej na byłych terenach PGR. Budynki są w dobrym stanie technicznym, czego nie można powiedzieć o pozostałych budynkach PGR i POM.

W Kleszczelach znajdują się ponadto obiekty zamieszkania zbiorowego – domy zakonne: Żeński Dom Zakonny Św. Wielkiej Męczennicy Katarzyny¹⁴⁹ w miejscowości Zaleszany, Męski Dom Zakonny p.w. Św. Dymitra Sołuńskiego¹⁵⁰ w Sakach.

2.6.3 Infrastruktura społeczna

Jednostki organizacyjne finansowane z budżetu gminy stanowiące jednocześnie mienie komunalne:

- Urząd Miejski w Kleszczelach,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kleszczelach,

¹⁴³ W latach wcześniejszych nie były gromadzone dane dotyczące zasobów mieszkaniowych na wsi i w mieście.

¹⁴⁴ BDL GUS Gospodarka mieszkaniowa i komunalna.

¹⁴⁵ BDL GUS Gospodarka mieszkaniowa i komunalna.

¹⁴⁶ BDL GUS Gospodarka mieszkaniowa i komunalna.

¹⁴⁷ BDL GUS Gospodarka mieszkaniowa i komunalna.

¹⁴⁸ M. Roszczenko, *Kleszczele*, Bielsk Podlaski – Kleszczele 2002, s.238.

¹⁴⁹ Jeden z sześciu żeńskich klasztorów prawosławnych w Polsce.

¹⁵⁰ W budynku byłej szkoły podstawowej.

- Szkoła Podstawowa w Kleszczelach,
- Przedszkole w Kleszczelach,
- Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach (MOKSiR):
  - Hładyszka tradycji - Centrum turystyczne,
  - kompleks boisk sportowych: „Moje boisko – Orlik 2012”,
  - basen sportowy,
  - ośrodek w Repczycach,
  - świetlice wiejskie,
- Miejska Biblioteka Publiczna w Kleszczelach,
- place zabaw w Kleszczelach, Dobrowodzie (przy świetlicy wiejskiej), Daszach, Repczycach.

Innymi obiektami użyteczności publicznej są: Bank Spółdzielczy, poczta, targowisko, podstacja pogotowia ratunkowego, apteka oraz ośrodek zdrowia.

Oświata

411 mieszkańców gminy Kleszczele jest w wieku potencjalnej nauki (3-24 lata) (w tym 200 kobiet oraz 211 mężczyzn). Według Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku 14,1% ludności posiada wykształcenie wyższe, 3,2% wykształcenie policealne, 11,6% średnie ogólnokształcące, a 18,3% średnie zawodowe. Wykształceniem zasadniczym zawodowym legitymuje się 17,2% mieszkańców gminy Kleszczele, gimnazjalnym 4,8%, natomiast 25,0% podstawowym ukończonym. 5,8% mieszkańców zakończyło edukację przed ukończeniem szkoły podstawowej. W porównaniu do całego województwa podlaskiego mieszkańcy gminy Kleszczele mają niższy poziom wykształcenia. Wśród kobiet mieszkających w gminie Kleszczele największy odsetek ma wykształcenie podstawowe ukończone (26,2%) oraz wyższe (15,8%). Mężczyźni najczęściej mają wykształcenie podstawowe ukończone (23,6%) oraz zasadnicze zawodowe (23,4%)¹⁵¹.

W gminie działa jedna publiczna szkoła podstawowa i jedno publiczne przedszkole. We wrześniu 2020 r. naukę w szkole podstawowej rozpoczęło 111 uczniów. W szkole odbywała się nauka dwóch języków obcych, tj. języka angielskiego i języka rosyjskiego (uczyło się 29 uczniów) oraz języka mniejszości narodowych – j. białoruskiego, którego uczyło się 32 uczniów.

W 2020 r. jedna klasa liczyła średnio 14 osób¹⁵². W najliczniejszej klasie było 21 uczniów, a w najmniej licznej 6 uczniów¹⁵³. W grupie wiekowej 3-24 lata na poziomie podstawowym (7-12 lat) kształcą się 26,8% ludności (27,5% wśród dziewczyn i 26,1% wśród chłopców). Współczynnik skolaryzacji brutto (stosunek wszystkich osób uczących się w szkołach podstawowych do osób w wieku 7-12 lat) wynosi 76,39. W grupie wiekowej do 24 lat na poziomie ponadgimnazjalnym (16-18 lat) kształcą się 16,8% mieszkańców (15,0% wśród dziewczyn i 18,5% wśród chłopaków). W przedziale wiekowym odpowiadającym edukacji w szkołach wyższych (19-24 lat) znajduje się 29,2% mieszkańców gminy Kleszczele w wieku potencjalnej nauki (27,5% kobiet i 30,8% mężczyzn)¹⁵⁴.

Do Przedszkola w Kleszczelach w 2020 r. zapisanych było 60 dzieci z następujących roczników:

- rocznik 2014 – 15 dzieci,
- rocznik 2015 – 20 dzieci,
- rocznik 2016 – 14 dzieci,
- rocznik 2017 – 11 dzieci.

¹⁵¹ https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Kleszczele#infoPrac1k

¹⁵² Na 1 oddział w szkole podstawowej przypada 13,8 uczniów.

¹⁵³ *Raport o stanie gminy Kleszczele za 2020 r. s. 36-38.*

¹⁵⁴ https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Kleszczele#infoPrac1k

Przedszkole może przyjąć 100 dzieci (w 2008 r. było ich 50). Na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego przypada 0,66 dzieci w wieku przedszkolnym.

Wydatki na oświatę i wychowanie w 2020 r. wyniosły 2.731.853,96 zł i stanowią ok. 24 % w ogólnych wydatkach budżetu Gminy. 54,8 % wydatków pokrytych zostało z subwencji oświatowej, przekazanej z budżetu państwa, 8% z dotacji celowych i 37,2 % z budżetu gminy¹⁵⁵.

Najbliższe szkoły średnie i zawodowe znajdują się w Hajnówce (Zespół Szkół Zawodowych, Liceum ogólnokształcące z dodatkową nauką języka białoruskiego), w Bielsku Podlaskim i Białymstoku.

2.6.4 Ochrona zdrowia, żłobki, pomoc społeczna i świadczenia na rzecz rodziny

Ochrona zdrowia i żłobki

W Kleszczelach zlokalizowana jest Podstacja SP ZOZ Wojewódzkiej Stacji Pogotowia Ratunkowego w Białymstoku, wyposażona w ambulans. Ambulatoryjną opiekę zdrowotną mieszkańcom gminy zapewniają przychodnie niepubliczne zlokalizowane w mieście Kleszczele. Działa gabinet stomatologiczny przy ul. Plac Parkowy 9. Z roku na rok liczba porad maleje (w 2008 roku było ich niespełna 14 tys., a w roku 2020 – 8,7 tys.). W mieście działa także prywatna Apteka przy Placu Parkowym 5.

Specjalistyczną opiekę lekarską zapewnia Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Hajnówce z lądowiskiem LPR. SP ZOZ znajduje się także w Bielsku Podlaskim.

W 2020 roku opieką w żłobku było objęte 39 dzieci. W 2015 roku taka opieka była zapewniona 63 dzieciom, a więc możliwości żłobka nie są w pełni wykorzystane.

Pomoc społeczna i świadczenia na rzecz rodziny

W Kleszczelach działa Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej podlegający samorządowi terytorialnemu.

Ze środowiskowej pomocy społecznej korzystało w 2020 roku ogółem 88 gospodarstw domowych, przy czym od roku 2009 liczba gospodarstw korzystających z pomocy sukcesywnie maleje – w 2009 roku było ich 144. W przeliczeniu na osoby w 2020 roku było ich 187 (w 2009 roku 454). Wskaźnik udziału gospodarstw korzystających z pomocy społecznej w stosunku do wszystkich gospodarstw także maleje. W 2020 roku wyniósł 7,7% podczas gdy w 2009 roku wynosił 16,3%.

Świadczenia na rzecz rodziny przyjmowało w 2020 roku 51 rodzin, 107 dzieci otrzymywało zasiłek rodzinny, co stanowiło 31,3% ogólnej liczby dzieci. W 2008 roku odpowiednio było to 142 rodziny, 299 dzieci i 68,9%. W 2020 roku przeciętna miesięczna liczba dzieci, na które rodziny otrzymują świadczenie 500+ wyniosła 251.

2.6.5 Kultura i sport

Kultura

W 2020 roku w gminie Kleszczele działało 10 obiektów – domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice wiejskie („Hładyszka” oraz świetlice w: Daszach, Dobrowodzie, Gruzce, Toporkach, Zaleszanach, Policznej, Sakach, Suchowolcach, Żukach). Działalność wszystkich tych obiektów była finansowana z budżetu gminy i koordynowana przez Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach (MOKSiR). Tylko jeden obiekt (Hładyszka) jest przystosowany dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich. W gminie 7 obiektów (świetlice i Hładyszka) ma sale, w których łącznie znajduje się 595 standardowych miejsc dla widzów.

W 2020 roku na obszarze gminy odbyły się ogółem 124 imprezy, w których uczestniczyło 2446 osób. Były to 2 seanse filmowe, 3 wystawy, 1 festiwal, 2 koncerty, 34 prelekcje (spotkania wykłady), 4 pokazy teatralne, 47 warsztatów, 19 imprez interdyscyplinarnych oraz 12 innych.

---

¹⁵⁵ Raport o stanie gminy Kleszczele za 2020 r. s. 36-38.

W gminie działa 7 klubów, które zrzeszają 129 członków, najwięcej w 5 kołach Gospodyń Wiejskich – 107. Poza KGW działa jeden klub muzyczny i jeden fotograficzny. W ramach obiektów kultury działają pracownie specjalistyczne: fotograficzna, plastyczna, muzyczna, ceramiczna i 10 sal tanecznych. W Kleszczelach 18 osób działa w 3 grupach artystycznych: teatralnej, muzyczno-instrumentalnej i folklorystycznej.

Miejska Biblioteka Publiczna zatrudnia 1 pracownika, a księgozbiór biblioteki liczy 11863 wolumeny. Katalog biblioteki jest dostępny on-line, w czytelnicy w 2020 roku 2 komputery z dostępem do Internetu były dostępne dla czytelników. W roku z biblioteki korzysta średnio 12 tys. czytelników¹⁵⁶.

„Hładyszka tradycji - Centrum turystyczne” - budynek, w którym mieści się „Hładyszka”¹⁵⁷ powstał na przełomie 1927-1933 r. i wówczas znajdowała się tu Powszechna Szkoła Podstawowa im. Józefa Piłsudskiego, a potem Zasadnicza Szkoła Rolnicza. W kolejnych latach Wieczorowe Technikum Rolnicze, a później, do roku 1996, ponownie Szkoła Podstawowa. Obecnie znajduje się tu: punkt Informacji Turystycznej, herbaciarnia „Filizanka Smaków”, wystawa rzeźby lokalnego artysty - Sławomira Smyka i Ametystowa Komnata - największa kolekcja minerałów w Polsce, ze zbiorów Mikołaja Podlaskczyka. Odbywają się tu różnego rodzaju warsztaty, spotkania, koncerty. W okresie wielkanocnym organizowane są warsztaty pieczenia busłowej łapy, tradycyjnego pisania jajek. Latem można odpocząć nad zalewem Repczyce, wziąć udział w imprezach plenerowych: Perepelica, Korowaj, Dni Kleszczel, Wianki, Dzień Pieczonego Ziemniaka.

Drewniane chaty w pustoszejących siedliskach adaptowane są na czasami zaskakujące funkcje, jak np. Instytut Teatru Przedmiotu w Policznej 48.

Sport

W 2016 roku w Kleszczelach działały 2 kluby sportowe zrzeszające 47 członków. Zajęcia rekreacyjno-sportowe oferują następujące obiekty:

- Kompleks boisk sportowych „Moje boisko – Orlik 2012” w Kleszczelach,
- Wypożyczalnia rowerów w „Hładyszce” (MOKSiR),
- Ośrodek MOKSiR nad zalewem w Repczycach (boiska, wypożyczalnia sprzętu pływającego, plac zabaw),
- boiska do piłki nożnej i siatkowej w Daszach,
- boisko dawnego POM przy ul. Stacji Kolejowej,
- boisko w Kleszczelach.

2.6.6 Turystyka

Piesze szlaki turystyczne

- „Kleszczele – królewskie miasto na kresach” (czerwony),
- „Dobrowódka” (czarny),
- „Do Zalewu w Repczycach (żółty),
- „Kariery” (niebieski),
- „Poznaj swój las” (czerwony),
- „Wymoczok” (czerwony),
- „Trubianka” (żółty).

---

¹⁵⁶ https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Kleszczele#infoPrac1k

¹⁵⁷ Niegdyś Kleszczele słynęły z wyrobów garncarskich, charakteryzujących się różną wielkością i kształtem, zależnie od przeznaczenia. Jeszcze w okresie powojennym popularne były tu tzw. „Hładyszki”, czyli gliniane naczynia bez ucha, dawniej używane do zbierania śmietany. Niestety obecnie na terenie gminy nie ma ani jednego garncarza, który zajmowałby się ich produkcją. Jednakże dla zachowania tradycji w pamięci mieszkańców, budynek Miejskiego Ośrodka Kultury, Sportu i Rekreacji otrzymał nazwę „Hładyszka” i prowadzi warsztaty z garncarstwa.

Wschodni Szlak Rowerowy Green Velo

Jest najdłuższym, spójnie oznakowanym szlakiem rowerowym w Polsce. Przebiega głównie po asfaltowych drogach publicznych o niskim natężeniu ruchu pojazdów, przez obszar pięciu województw leżących we wschodniej części kraju: warmińsko-mazurskiego (397 km), podlaskiego (598 km), lubelskiego (414 km), podkarpackiego (459 km) i świętokrzyskiego (210 km). Niemal 580 km (29% długości trasy) stanowią odcinki prowadzące przez tereny leśne, a 180 km (9% długości trasy) przypada na doliny rzek. Wyjątkowość i różnorodność regionów, przez które prowadzi szlak, podkreślają atrakcje turystyczne, zarówno te usytuowane bezpośrednio na trasie, jak i te znajdujące się na obszarze 20-kilometrowego "korytarza" po obu stronach trasy. Kleszczele są w szlaku oznakowane jako miejsce koncentracji takich atrakcji. Na trasie wybudowanych zostało 228 MOR-ów, czyli Miejsc Obsługi Rowerzystów, wyposażonych w stojaki, wiaty i ławki oraz kosze na śmieci i tablice informacyjne. W gminie Kleszczele zrealizowano dwa MOR-y, jedno przy CK „Hładyszka”, a drugie przy Zalewie Repczyce.

Przez obszar gminy Kleszczele poza podstawowym zielonym szlakiem Green Velo wiedzie:

- okólny szlak czerwony „Hajnówka - Piaski” (dł. 81 km) przebiegający przez Repczyce, miasto Kleszczele, Dobrowodę, Kuraszewo, Białą Straż,
- Szlak rowerowy „Doliny Nurca” (od Zalewu w Repczycach przez obszar Natura 2000 Dolina Górnego Nurca do Bociek).

Szlak krynic regionu Puszczy Białowieskiej

Początek szlaku stanowi źródło Dobrowódki znajdujące się wsi Dobrowoda. Woda ze źródła ma moc leczniczą, a część wsi leżąca nad potokiem w miejscowej gwarze nazywa się Kryniczna.

Noclegi, agroturystyka, kuchnia regionalna

Na terenie i w pobliżu miasta jest kilka kwater z możliwością noclegu oraz gospodarstwa agroturystyczne, oferujące obok noclegu możliwość zamówienia posiłków i spróbowania kuchni lokalnej lub skosztowania ekologicznych produktów z gospodarstwa. Liczba miejsc noclegowych w poszczególnych punktach od 8 do 15 – łącznie około 200 miejsc.

- Hładyszka (MOKSiR) – pokoje do wynajęcia, herbaciarnia,
- Gospodarstwo ekologiczno-turystyczne Halina i Janusz Soroczyńscy, ul. A. Puszkina 27A, Kleszczele,
- Pokoje noclegowe Kleszczele, ul. Kolejowa 37, Kleszczele,
- Noclegi – Kwatera 27, ul. Kolejowa 27, Kleszczele,
- Agroturystyka Kleszczele, ul. Kolejowa 5, Kleszczele,
- Agroturystyczne Zacisze, ul. Źródlana 4, Kleszczele,
- Noclegi Kleszczele, Plac Parkowy 11, Kleszczele,
- Noclegi Zalewscy, ul. Leśna 1, Kleszczele,
- U Jana, Lipińscy K.J., ul. Kleszczelowska 27, Dobrowoda,
- Agroturystyka Leśny Zakątek, ul. Leśna 7, Dobrowoda,
- Agroturystyka alona, ul. Kolejowa 6, Dobrowoda,
- Siedlisko Dobrowoda, ul. Główna 30, Dobrowoda,
- Dom Drewniany, ul. Główna 31, Dobrowoda,
- Kwatera Winnica ul. Kolejowa 17, Dobrowoda,
- Repka, Repczyce 6,
- Wakacyjny Dom, Saki 56,
- Puszczańskie Siedlisko Urszulanka, Policzna 21 (hotel **),
- Gamp w Suchowolcach (hotel ***).

Kuchnię regionalną serwuje także „Karczma u Walentego” przy rynku (Plac Parkowy 34).

Adaptacja zagród na domy rekreacji indywidualnej (letniskowe)

Z danych z ewidencji gospodarki odpadami komunalnymi wynika, że na obszarze gminy jest ok. 84 nieruchomości, które złożyły deklaracje sezonowe (zamieszkałe przez część roku). 43 podmioty podają adres zamiejscowy, natomiast 41 są podmioty z obszaru gminy. Adaptacja drewnianej zabudowy wiejskiej na zabudowę letniskową jest coraz częstsza praktyką. Liczne przykłady takiej praktyki można zaobserwować we wszystkich wsiach. Na uwagę zasługuje zwłaszcza adaptacja drewnianej zabudowy przy ul. Głównej w Dobrowodzie.

2.6.7 Rynek pracy i bezrobocie

W gminie Kleszczele w roku 2020 w rejestrze REGON zarejestrowanych było 158 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 102 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 12 nowych podmiotów, a 7 podmiotów zostało wyrejestrowanych. Na przestrzeni lat 2009-2017 najczęściej (21) podmiotów zarejestrowano w roku 2018, a najmniej (6) w roku 2010. W tym samym okresie najczęściej (42) podmiotów wykreślono z rejestru REGON w 2009 roku, najmniej (5) podmiotów wyrejestrowano natomiast w 2019 roku. Według danych z rejestru REGON wśród podmiotów posiadających osobowość prawną w gminie Kleszczele najczęściej (7) jest stanowiących spółki cywilne.

Analizując rejestr pod kątem liczby zatrudnionych pracowników można stwierdzić, że najczęściej (152) jest mikroprzedsiębiorstw, zatrudniających 0-9 pracowników. 5,7% (9) podmiotów jako rodzaj działalności deklarowało rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, jako przemysł i budownictwo swój rodzaj działalności deklarowało 31,6% (50) podmiotów, a 62,7% (99) podmiotów w rejestrze zakwalifikowana jest jako pozostała działalność. Wśród osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w gminie Kleszczele najczęściej deklarowanymi rodzajami przeważającej działalności są Budownictwo (22,5%) oraz Przetwórstwo przemysłowe (19,6%)¹⁵⁸.

W gminie Kleszczele na 1000 mieszkańców pracuje 78 osób,¹⁵⁹ w województwie podlaskim jest to 201 osób a w Polsce 255. 52,8% wszystkich pracujących ogółem stanowią kobiety, a 47,2% mężczyźni.

Bezrobocie rejestrowane¹⁶⁰ w gminie Kleszczele wynosiło w 2020 roku 7,2% (7,9% wśród kobiet i 6,8% wśród mężczyzn), w województwie podlaskim 7,9% a w całym kraju – 6,2%.

W 2019 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Kleszczele wynosiło 4 690,11 PLN, co odpowiada 90,50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce i 102,5% w woj. podlaskim.

Wśród aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Kleszczele 134 osób wyjeżdża do pracy do innych gmin, a 64 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy, tak więc saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy wynosi 70.

33,5% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Kleszczele pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), 29,1% w przemyśle i budownictwie, a 12,1% w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) oraz 1,2% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości).¹⁶¹

¹⁵⁸ https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Kleszczele#infoPrac1

¹⁵⁹ Bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności.

¹⁶⁰ Bezrobocie rejestrowane bywa definiowane w różny sposób. Najczęściej definiuje się stopę bezrobocia rejestrowanego jako stosunek liczby zarejestrowanych bezrobotnych do liczby ludności aktywnej ekonomicznie (zasobu siły roboczej danej populacji). Tak zdefiniowaną stopę bezrobocia rejestrowanego prezentujemy na tej stronie. Dane o bezrobociu na poziomie gmin są szacowane w oparciu o stopę bezrobocia rejestrowanego dla powiatu oraz porównanie stosunku liczby bezrobotnych do ogółu ludności w wieku produkcyjnym w powiecie i gminie.

¹⁶¹ https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Kleszczele#infoPrac1k

Najwięksi pracodawcy to: Andrzej Brzozowski - Gospodarstwo Rolne w Parcewie, CH Lewiatan i Biedronka, Drewexpol¹⁶², Urząd Miejski w Kleszczelach, Arhelan.

2.6.8 Zapewnienia dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

- 1) Nowe lub w ostatnich latach zmodernizowane obiekty mają udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami ruchowymi np. CK Hładyszka, Szkoła Podstawowa, sklepy „Biedronka”, „Arhelan” i „Top Market”. Budynki użyteczności publicznej powstałe przed lub tuż po II wojnie wymagają dostosowania dla osób ze szczególnymi potrzebami m.in. świetlice wiejskie.
- 2) Połączenia kolejowe z Białymstokiem, Bielskiem Podlaskim, Hajnówką i Czeremchą z przystanków kolejowych: Stacja Kolejowa Kleszczele, Suchowolce, Policzna, Dobrowoda. Transport pasażerski zapewniają autobusy szynowe z udogodnieniami dla osób z niepełnosprawnościami.
- 3) Połączenia autobusowe z Bielskiem Podlaskim, Hajnówką, Siemiatyczami i Czeremchą z 4 przystanków w mieście Kleszczele, przystanku w Daszach, Gruzce-Pawłach oraz Żukach.
- 4) Liczne inwestycje drogowe, chodniki i przejścia dostosowane dla osób o specjalnych potrzebach;
- 5) Układ dróg rowerowych.
- 6) Szlak Green Velo i szlak rowerowy „Hajnówka – Piaski” z dwoma MOR¹⁶³.
- 7) Drogi rowerowe wzdłuż DK66.
- 8) Dowożenie dzieci z terenu miasta i gminy do szkoły podstawowej w Kleszczelach.
- 9) Dowożenie dzieci z niepełnosprawnościami do Zespołu Szkół Specjalnych im. Jana Pawła II w Bielsku Podlaskim i do Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w Hajnówce.
- 10) Bariery architektoniczne w starych budynkach.

2.6.9 Zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia

Przestępczość i wypadki drogowe

W 2020 roku w gminie Kleszczele stwierdzono szacunkowo (w oparciu o dane powiatowe) 36 przestępstw. Oznacza to, że na każdym 1000 mieszkańców odnotowano 14,71 przestępstw. Jest to wartość porównywalna do wartości dla województwa podlaskiego oraz znacznie mniejsza od średniej dla całej Polski. Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw dla wszystkich przestępstw ogółem w gminie Kleszczele wynosi 88,30% i jest znacznie większy od wskaźnika wykrywalności dla województwa podlaskiego oraz znacznie większy od wskaźnika dla całej Polski¹⁶⁴.

Według danych z lat 2010-2020 w wyniku 8 wypadków drogowych w gminie Kleszczele odnotowano 1 ofiarę śmiertelną oraz 18 osób rannych.

Zagrożenie powodziowe

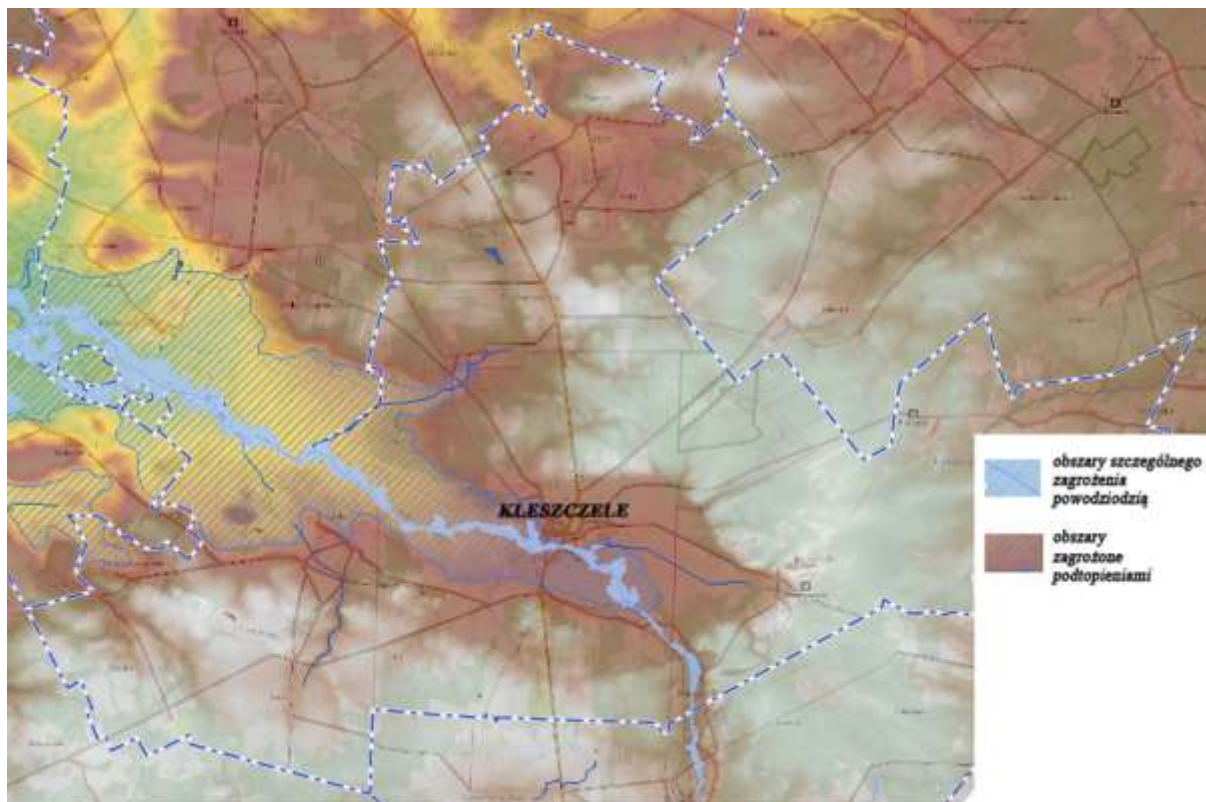
Tereny położone wzdłuż doliny Nurca, praktycznie na całej jego długości w gminie Kleszczele narażone są na niebezpieczeństwo powodzi, i opracowano dla nich plany zarządzania ryzykiem powodziowym (PZRP), które stanowią podstawę do prowadzenia polityki przestrzennej na obszarach zagrożenia powodziowego.

¹⁶² Od 2018 roku w stanie upadłości.

¹⁶³ Miejsce obsługi rowerzystów.

¹⁶⁴ https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Kleszczele#infoPrac1k

Rys. 7 Podtopnienie i zagrożenie powodzią

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem <https://kleszczele.e-mapa.net>

Szczegółowym celem zarządzania ryzykiem powodziowym przypisano grupy działań, którym następnie nadano priorytet uzależniony od specyfiki problemów, jakie zidentyfikowano w regionie wodnym. Działania zostały zgrupowane wg sposobu ich realizacji na działania:

- techniczne, obejmujące głównie prace związane z budową zbiorników wodnych, wałów czy przebudową aktualnie funkcjonujących urządzeń wodnych oraz innych budowli wpływających na cieki naturalne;
- nietechniczne, skupiające się przede wszystkim na zwiększaniu retencji, przywracaniu naturalnych warunków przepływu, konieczności budowy nowych systemów informujących o zagrożeniu, dostosowaniu zagospodarowania przestrzennego do określonego zagrożenia powodziowego¹⁶⁵.

W gminie łączna powierzchnia obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi i obszarów szczególnego zagrożenia powodzią wynosi blisko 200 ha, co stanowi 1,4% powierzchni gminy.

W celu ograniczenia strat powodziowych w gminie aktualnie prowadzi się głównie działania nietechniczne. Funkcję zbiornika przeciwpowodziowego pełni Zalew w Repczycach, który przy pojemności 205,46 tys m³ ma rezerwę powodziową 2,24 tys. m³.

¹⁶⁵ Program ochrony środowiska województwa podlaskiego do 2030 roku; s. 78-81.

Tabela 19 Zagrożenie powodziowe w gminie

obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi	Powierzchnia [ha]	% powierzchni gminy
obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi 0,2%	199,42	1,4%
w tym obszary szczególnego zagrożenia powodzią		
obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1%	177,39	1,2%
obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10%	125,08	0,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z RZGW w Lublinie i RZGW w Białymstoku

Tabela 20 Zagrożenie powodziowe w sołectwach

miejscowość/sołectwo	prawdopodobieństwo 0,2%		prawdopodobieństwo 1%		prawdopodobieństwo 10%	
	powierzchnia		powierzchnia		powierzchnia	
	[ha]	% sołectwa	[ha]	% sołectwa	[ha]	% sołectwa
Kleszczele	134,48	2,9%	117,44	2,5%	77,59	1,7%
Pogreby	17,3	4,4%	15,2	3,9%	10,73	2,7%
Repczyce	14,17	13,9%	13,51	13,2%	13,03	12,8%
Żuki	33,47	4,1%	31,24	3,8%	23,73	2,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z RZGW w Lublinie i RZGW w Białymstoku

Zagrożenie suszą¹⁶⁶

Wykonany bilans wodny dla wielolecia 1970-2015 wykazał, że powiat hajnowski charakteryzuje się niedoborami wody na obszarach na północ od Nurca, a na obszarze na południe zaznacza się lekko niedoborowy bilans wodny. Na obszarze gminy Kleszczele prawdopodobieństwo wystąpienia suszy atmosferycznej¹⁶⁷ oszacowano na 5% do 10%.

Ekstremalnie lub silne zagrożenie suszą glebową¹⁶⁸ (rolniczą) charakteryzuje tereny gminy położone na zachód od miasta Kleszczele.

Zagrożenie suszą hydrologiczną¹⁶⁹ jest „umiarkowane”, natomiast zagrożenie suszą hydrogeologiczną¹⁷⁰ na południe od Nurca jest „słabe”, na północ „umiarkowane”.¹⁷¹

Pola elektromagnetyczne

Pomimo wzrostu liczby uruchamianych nadajników na obszarze województwa, nie obserwuje się wzrostu zmierzonych wartości pól elektromagnetycznych. Poza pomiarami natężenia pól elektromagnetycznych prowadzona jest również działalność kontrolna poziomów pól elektromagnetycznych. Kontrolowane są linie 400 kV (których nie ma na terenie gminy Kleszczele) oraz wybrane stacje bazowe telefonii komórkowej.

W gminie postawiono jedną stację bazową telefonii komórkowej (T-Mobile i Orange) na terenie zrehabilitowanego składowiska odpadów, w odległości 1,64 km od centrum miasta. Pole emitowane z ww. stacji nie zagraża zdrowiu mieszkańców gminy. W sąsiedztwie gminy

¹⁶⁶ Susza to zjawisko naturalne, wywołane przez długie okresy bez opadów deszczu lub śniegu. Jest jednym z ekstremalnych zjawisk meteorologicznych i hydrologicznych, i obok powodzi jest jednym z najbardziej dotkliwych zjawisk naturalnych oddziałujących na społeczeństwo, środowisko i gospodarkę.

¹⁶⁷ którą charakteryzuje długotrwały brak/deficyt opadów i towarzyszące im wysokie temperatury sprzyjające parowaniu wilgoci z gleby oraz roślinności

¹⁶⁸ gleba traci więcej wilgoci niż przyjmuje jej w postaci opadów, co zaburza wzrastanie roślin oraz wpływa negatywnie na plony

¹⁶⁹ o której świadczą niskie stany wód w rzekach i potokach

¹⁷⁰ objawiająca się niskimi stanami wód podziemnych

¹⁷¹ Program ochrony środowiska województwa podlaskiego do 2030 roku; s. 81-86.

(nie najbliższym) położone są stacje w Dubiczach Cerkiewnych (2), Mołoczkach – gmina Boćki, Czeremcha-Wieś (2), Malinniki – gmina Orla.

Zagrożenie awariami¹⁷²

Poważne awarie mogą powstawać w przypadku awarii i katastrof w obiektach przemysłowych oraz w wyniku wypadków kolejowych i drogowych z udziałem cystern i autocystern przewożących materiały niebezpieczne. Szczególnie groźne są awarie w rejonach przepraw mostowych, które grożą bezpośrednim skażeniem wód płynących. Potencjalną trasą zagrożoną wystąpieniem takich wypadków jest trasa Białystok–Bielsk Podlaski–Kleszczele–przejście graniczne Połowce, w tym przeprawa mostowa przez Nurzec w rejonie miasta Kleszczele.

Na obszarze gminy Kleszczele nie ma żadnego zakładu o dużym lub o zwiększonym ryzyku powstania poważnej awarii przemysłowej.

Do zakładów mogących być źródłem poważnej awarii np. pożaru, należą stacje paliw. Stacje paliw istniały na terenie POM oraz PGR, ale są wyłączone z użytkowania. W ostatnich latach nie stwierdzono w gminie Kleszczele wypadków o znamionach poważnych awarii wynikających z transportu paliw płynnych do zaopatrzenia stacji paliw jak również gazu z istniejących baz przeładunkowo-magazynowych na terenie kraju¹⁷³.

Zagrożenie pożarami

Lasy mają przypisane klasy zagrożenia pożarowego. Nadleśnictwo Bielsk, do którego należy obręb Kleszczele, ma II kategorię zagrożenia pożarowego, co oznacza średnie zagrożenie. Przy kategoryzacji uwzględnia się takie czynniki jak:

- średnią, roczną liczbę pożarów lasu w okresie gospodarczym (z ostatnich 10 lat) przypadających na 10 km² powierzchni leśnej,
- udział procentowy powierzchni drzewostanów rosnących na siedliskach boru suchego, boru świeżego, boru mieszanego świeżego, boru wilgotnego i lasu łęgowego,
- średnią wilgotność względną powietrza (pomiar z wysokości 0,5 m) i procentowego udziału dni z wilgotnością ściółki mniejszą od 15% o godzinie 9.00,
- średnią liczbę mieszkańców przypadających na 0,01 km² powierzchni leśnej¹⁷⁴.

W celu minimalizowania zagrożenia pożarowego władze gminne wspierają działalność Ochotniczej Straży Pożarowej m.in. poprzez przekazanie budynków dla jednostek OSP w poszczególnych sołectwach oraz budowę zbiorników ppoż. Remizy strażackie wraz z basenami p.poż. istnieją w Kleszczelach, Daszach, Dobrowodzie, Sakach, Policznej, Toporkach, a same baseny p.poż. w Piotrowszczyźnie, Gruzce, Żukach, Białej Straży, Suchowolcach i Pogrebach.

Obszary naturalnych zagrożeń geologicznych

Na obszarze Kleszczel, podobnie jak w całym powiecie hajnowskim, nie stwierdzono osuwisk ani terenów zagrożonych osuwiskami¹⁷⁵.

Inne katastrofy w tym naturalne

Na obszarze gminy sieć kolejowa krzyżuje się z układem drogowym w 14 miejscach. Przejazdy nie są strzeżone, a więc można je uważać za miejsca o zwiększonym ryzyku wystąpienia katastrofy kolejowej wywołanej kolizją z pojazdami mechanicznymi. Ryzyko wystąpienia katastrofy na większości przejazdów jest niewielkie głównie ze względu na relatywnie niewielką częstotliwość kursowania pociągów (autobusów szynowych) oraz niewielki ruch samochodowy na drogach gminnych i powiatowych. Największe ryzyko wystąpienia kolizji jest na przecięciu linii kolejowej 31 (relacji Czeremcha-Białystok) z DK66.

¹⁷² Zdarzenia te charakteryzują się specyficznymi cechami takimi jak niepewność ich wystąpienia, złożoność przyczyn, różnorodność bezpośrednich skutków oraz indywidualnym, niepowtarzalnym przebiegiem.

¹⁷³ Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatu hajnowskiego, WIOŚ Białystok, październik 2018 r.

¹⁷⁴ Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2021-2024 (aktualizacja), s. 99-100.

¹⁷⁵ Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2021-2024 (aktualizacja), s. 100.

Zmiany klimatyczne zwiększają ryzyko wystąpienia klęsk żywiołowych takich jak: pożary, susze, deszcze nawalne, gradobicie, silne wiatry, gołoledź, szadź. Nie prowadzone są pomiary, które pozwoliłyby wskazać na obszarze gminy tereny szczególnie narażone na częstsze występowanie wymienionych zjawisk.

2.7 Stan prawny gruntów

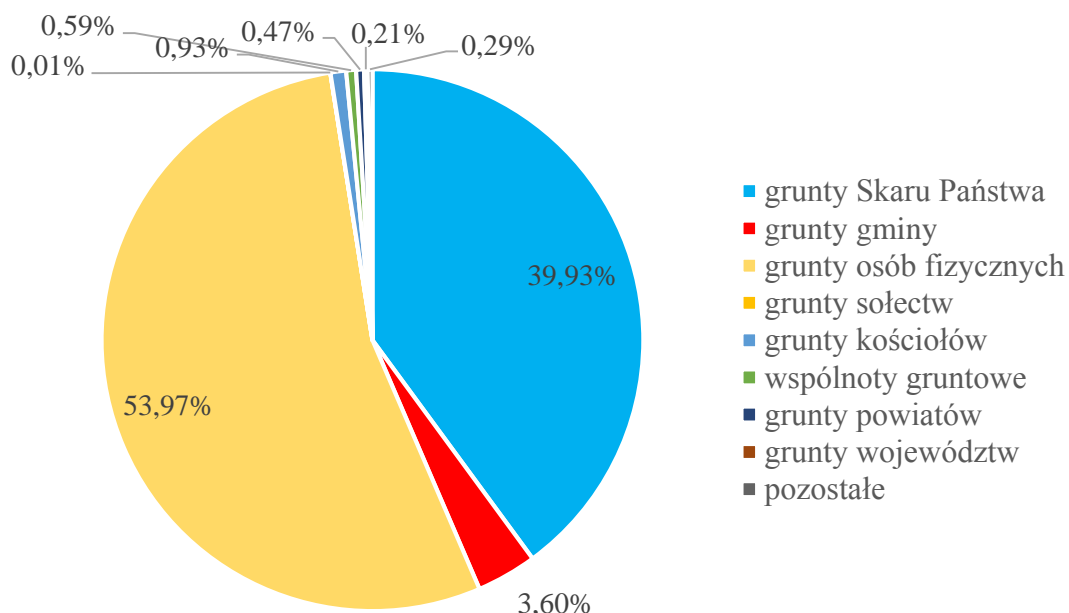
Według ewidencji gruntów i budynków na koniec 2020 roku blisko 54% powierzchni gminy stanowiły grunty osób fizycznych, przy czym 41,94% powierzchni miasta i 59,82% powierzchni wsi. Blisko 40% powierzchni gminy stanowią Grunty Skarby Państwa, w tym w mieście aż 51% jego powierzchni, a na terenach wiejskich 34,56%. Własność gminy stanowi 3,6% jej powierzchni.

Tabela 21 Struktura własności gruntów

własność	ogółem	miasto	wieś
	powierzchnia [ha]		
grunty Skaru Państwa [gr rej. 1-3]	5 706	2 382	3 324
grunty gminy [gr rej. 4-6]	515	159	356
grunty osób fizycznych [gr rej. 7]	7 713	1 959	5 754
grunty sołectw [gr rej. 8]	1	1	0
grunty kościołów [gr rej. 9]	133	60	73
wspólnoty gruntowe [gr rej. 10]	84	58	26
grunty powiatów [gr rej. 11-12]	67	28	39
grunty województw [gr rej. 13-14]	30	18	12
pozostałe [gr rej. 15]	41	6	35
SUMA	14 290	4 671	9 619

Źródło: Opracowanie własne na podstawie EGiB

Wykres 9 Struktura własności gruntów

Źródło: opracowanie własne na podstawie EGiB

2.8 Obiekty i tereny chronione na podstawie przepisów odrębnych

Do obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych zalicza się:

- 1) formy ochrony przyrody wymienione w art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹⁷⁶;
  - 2) ogrody botaniczne i zoologiczne, zgodnie z art. 65 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody;
  - 3) strefy ochronne ujęć wody oraz obszary ochronne zbiorników wód śródlądowych, o których mowa w art. 120 ustawy Prawo wodne;
  - 4) obszary szczególnego zagrożenia powodzią, zgodnie z art. 166 ust. 1 ustawy Prawo wodne;
  - 5) grunty rolne i leśne wymienione w art. 7 ust. 2 ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych¹⁷⁷;
  - 6) formy ochrony zabytków wymienione w art. 7 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
  - 7) granice Pomników Zagłady oraz ich stref ochronnych, określone na podstawie ustawy z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady¹⁷⁸.
- Formy ochrony przyrody zostały opisane w [rozdziale 2.3.10](#).
  - Na obszarze gminy Kleszczel nie istnieją ogrody botaniczne oraz ogrody zoologiczne.
  - Strefy ochronne ujęć wody zostały opisane w [rozdziale 2.11.2.1](#).
  - W gminie Kleszczel nie występują obszary ochronne zbiorników wód śródlądowych.
  - Obszary szczególnego zagrożenia powodzią zostały opisane w [rozdziale 2.6.9](#).
  - Obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych zostały opisane w [rozdziale 2.3.8](#).
  - Obiekty i obszary chronione na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zostały opisane w [rozdziale 2.4](#).
  - Na obszarze gminy Kleszczel nie występują Pomniki Zagłady.

2.9 Udokumentowane złoża kopalin, zasoby wód podziemnych oraz udokumentowane kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla

Zasoby wód podziemnych

Zasoby wód podziemnych obszaru gminy zostały opisane w [rozdziale 2.3.4](#).

Udokumentowane kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla

Na obszarze gminy nie występują udokumentowane kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla.

Udokumentowane złoża kopalin

Surowce mineralne na obszarze gminy występują przeważnie w przypowierzchniowej warstwie utworów czwartorzędowych i są eksploatowane metodą odkrywkową.

W gminie udokumentowano 26 złóż, przy czym 8 złóż zostało skreślonych z bilansu zasobów. Aktualnie 9 złóż jest eksploatowanych, w tym 3 okresowo, a w 5 zaniechano eksploatacji. Cztery złoża zostały rozpoznane szczegółowo.

Dodatkowo wyznaczono 3 obszary perspektywiczne¹⁷⁹ oraz 2 obszary prognostyczne (z określonymi zasobami złoża kopaliny) występowania złóż piasków lub piasków ze żwirem. 6 obszarów zostało negatywnie rozpoznanych z powodu braku lub małej miąższości poszukiwanej kopaliny – ilów, piasku kwarcowego niezawodnionego, piasku, piasku ze żwirem lub żwiru.

¹⁷⁶ t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 916

¹⁷⁷ t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 1326

¹⁷⁸ Dz. U. z 2015 r. poz. 2120 z późn. zm.

¹⁷⁹ Za obszary perspektywicznego występowania złóż surowców mineralnych stałych dla potrzeb lokalnych przyjmuje się rejonu złóż kruszyw z zatwierdzoną dokumentacją geologiczną.

Tabela 22 Wykaz udokumentowanych złóż kopalin w gminie Kleszczele (stan 08.2022 r.)

l.p.	nazwa złoża (ID złoża)	miejscowość nr działek	data zatwierdzenia dokumentacji	kopaliny	pow. złoża [ha]	wielkość zasobów [tys. ton]	stan zagospodarowania złoża	eksploatacja		sposób wykorzystania po rekultywacji
								rozpoczęcie	zakończenie	
1	DASZE (11592)	Dasze 593, 594, 595, 932	25.07.2008	piaski i żwiry	1,940	113,63	skreślone z bilansu zasobów dn. 31.12.2016	16.09.2008	31.12.2013	rolniczo-leśny
			1.06.2016*			0				
2	DASZE II (14365)	Dasze 592/1	25.05.2010	piaski i żwiry	1,349	27,43	eksploatacja zaniechana	02.01.2010	31.12.2012	leśno-wodny
3	DASZE III (14858)	Dasze 593, 594, 595, 932	30.12.2010	piaski i żwiry	0,750	166,976	eksploatowane okresowo	02.01.2011		rolniczo-leśny
			25.07.2017*			58,703				
4	DASZE IV (15492)	Dasze 103/2, 391	27.09.2011	piaski i żwiry	0,352	41,186	rozpoznane szczegółowo			rekreacyjny
5	DASZE V (15631)	Dasze 162/1	22.11.2011	piaski i żwiry	0,618	33,22	eksploatowane okresowo			leśno-wodny
6	DASZE VI (17516)	Dasze 144/4, 151, 152, 153	17.02.2015	piasek	7,197	638,46	zagospodarowane (Pole I i II)			rolniczo-wodny
7	DASZE VII (15544)	Dasze 593	27.12.2011	piaski i żwiry	0,167	9,91	eksploatacja zaniechana			leśno-wodny
8	DOBROWODA II (2611)	Dobrowoda 943		piaski i żwiry	1,160	78,30	eksploatacja zaniechana	01.01.1993		brak danych
9	DOBROWODA III** (7164)			piaski i żwiry	14,73		skreślone z bilansu zasobów dn. 31.12.1999	01.01.1998	31.12.1999	leśny
10	DOBROWODA IV** (8018)			piaski i żwiry	3,62		skreślone z bilansu zasobów dn. 31.12.2001	01.01.1999	31.12.2001	brak danych
11	DOBROWODA V (15092)	Dobrowoda 908/2	30.03.2011	piaski i żwiry	1,460	95,44	skreślone z bilansu zasobów dn. 31.12.2017	12.07.2011	31.12.2016	leśno-wodny
			11.12.2017*			0				
12	DOBROWODA VI (15379)	Dobrowoda 393/2	16.08.2011	piaski i żwiry	1,998	230,357	eksploatacja zaniechana	02.01.2012	31.12.2017	rolniczy
			25.04.2019*			166,40				
13	DOBROWODA VII (16252)	Dobrowoda 415, 417/1	9.11.2012	piasek	3,337	366,35	zagospodarowane	09.03.2015		leśno-wodny
			12.12.2016*			591,32				

14	DOBROWODA VIII (18129)	Dobrowoda 941/2	16.05.2016	piasek	1,998	398,16	zagospodarowane				leśno-wodny
15	DOBROWODA IX (18269)	Dobrowoda 417/1, 415	29.08.2016	piasek	1,072	244,90	rozpoznane szczegółowo				leśny
16	GRUZKA (17866)	Gruzka 237/1	09.11.2015	piasek	1,989	144,74	zagospodarowane				leśno-wodny
17	GRUZKA II (20463)	Gruzka 237/1	22.11.2021	piasek	1,998	455,653	rozpoznane szczegółowo				rolniczy
18	KLESZCZELE (16904)	Kleszczele 530, 531/2, 532/2, 534, 535/2, 537, 538, 539, 540, 541/4	12.11.2013	piaski i żwiry	2,312	491,36	rozpoznane szczegółowo				brak danych
19	PIOTROWSZCZYŻNA (14768)	Piotrowszczyzna 218/4, 219	18.11.2010	piaski i żwiry	1,980	193,23	skreślone z bilansu zasobów dn. 31.12.2012	02.03.2011	31.12.2012		leśno-wodny
			05.11.2012*			0					
20	PIOTROWSZCZYŻNA II** (15194)	Piotrowszczyzna 218/4, 219	25.05.2011	piaski i żwiry	0,856	104,13	skreślone z bilansu zasobów dn. 31.12.2012				leśno-wodny
21	PIOTROWSZCZYŻNA III (16069)	Piotrowszczyzna 218/7	29.02.2012	piaski i żwiry	2,970	392,123	zagospodarowane				brak danych
22	PIOTROWSZCZYŻNA IV (16154)	Piotrowszczyzna 218/4, 219	27.09.2012	piaski i żwiry	3,330	466,27	eksploatowane okresowo				brak danych
23	SUCHOWOLCE (11338)	Suchowolce 1259/1	19.12.2007	piasek	2,589	292,62	eksploatacja zaniechana	14.03.2008	31.12.2014		leśny
			13.05.2019*			252,74					
24	SUCHOWOLCE II (15524)	Suchowolce 833/1, 834/1, 834/2	16.11.2011	piasek	6,061	1485,19	zagospodarowane				leśny
25	ŻUKI (13435)	Żuki 501, 502	26.08.2009	piaski i żwiry	1,597	168,22	skreślone z bilansu zasobów dn. 31.12.2016	27.10.2009	31.12.2014		leśny
			11.07.2016*			0					
26	ŻUKI II (14628)	Żuki 499, 501, 502, 503, 504/1, 507, 508, 509	29.09.2010	piaski i żwiry	1,560	325,20	skreślone z bilansu zasobów dn. 31.12.2020	02.02.2011	31.12.2014		rolniczy
			11.01.2021*			0					

Źródło: opracowanie własne na podstawie [www. geoportal.pgi.gov.pl/midas-web](http://www.geoportal.pgi.gov.pl/midas-web)

* - data zatwierdzenia dodatku do dokumentacji geologicznej

** - złoża nie oznaczone na mapach Centralnej Bazy Danych Geologicznych

2.10 Tereny i obszary górnicze

Decyzjami Starosty Hajnowskiego (pozycje 1, 2 i 6-8 w tabeli 23) oraz Marszałka Województwa Podlaskiego (pozycje 3-5 i 9-12 w tabeli 23) na obszarze gminy Kleszczele wyznaczono 12 obszarów górniczych, w granicach których przedsiębiorcy upoważnieni zostali do wydobywania kopalin. Z uwagi na przewidywany szkodliwy wpływ robót górniczych prowadzonych w granicach obszarów górniczych, wyznaczono 12 terenów górniczych. Nadzór nad obszarami i terenami górniczymi prowadzi Okręgowy Urząd Górniczy w Lublinie.

Tabela 23 Wykaz obszarów i terenów górniczych (stan 10.2022 r.)

l.p.	nazwa obszaru i terenu górniczego	nr w rejestrze	eksploatowane złożo (nr ew. działek)	data wyznaczenia	data wygaśnięcia koncesji	pow. [m ²]
1	DASZE III/1	10-10/4/336a	Dasze III (593, 594, 595, 932)	25.10.2017	01.03.2026	9 496,00
2	DASZE V	10-10/4/393	Dasze V (162/1)	25.01.2012	31.12.2023	9 169,00
3	DASZE VI (Pole I)	10-10/6/547/a	Dasze VI (144/4)	01.07.2015	30.06.2023	37 902,00
4	DASZE VI (Pole II)	10-10/6/547/b	Dasze VI (151-153)	01.07.2015	30.06.2023	39 742,00
5	DOBROWODA VII/1	10-10/6/535a	Dobrowoda VII (415, 417/1)	23.11.2017	31.12.2036	41 000,00
6	DOBROWODA VIII	10-10/6/593	Dobrowoda VIII (941/2)	12.09.2016	15.09.2036	33 740,75
7	GRUZKA	10-10/6/581a	Gruzka (237/1)	17.06.2016 zm 5.07.2022	30.06.2026	24 515,00
8	GRUZKA II	10-10/8/829	Gruzka (237/1)	27.09.2022	31.12.2036	19 978,00
9	KLESZCZELE	10-10/5/514	Kleszczele (530, 531/2, 532/2, 534, 535/2, 537-540, 541/4)	16.07.2014	31.12.2033	28 216,00
10	PIOTROWSZCZYŻNA III	10-10/5/426	Piotrowszczyżna III (218/5)	06.11.2012	31.12.2022	29 683,00
11	PIOTROWSZCZYŻNA IV	10-10/5/441	Piotrowszczyżna IV (218/4, 219)	12.04.2013	31.12.2032	33 303,00
12	SUCHOWOLCE II	10-10/5/431	Suchowolce II (833/1, 834/1, 834/2)	17.12.2012	01.02.2033	62 980,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie [www. geoportal.pgi.gov.pl/midas-web](http://www.geoportal.pgi.gov.pl/midas-web)

2.11 Stan systemów infrastruktury transportowej, infrastruktury technicznej i gospodarki komunalnej

2.11.1 Infrastruktura transportowa

Kolej

Przez Kleszczele przebiegają dwie linie kolejowe, krzyżujące się w pobliskiej Czeremsze – dużym węźle kolejowym. Ruch pasażerski obsługuje POLREGIO.

Linia kolejowa nr 31 [LK 31] relacji Siedlce–Czeremcha–Hajnówka (Siemianówka), na obszarze gminy ma dwa przystanki: Policzna i Dobrowoda. W ostatnich latach wyremontowano całą infrastrukturę kolejową (tory, trakcję oraz przystanki) i wymieniono tabor (autobusy szynowe). Modernizacją objęto 40 km torów, po których pociągi pasażerskie mogą się poruszać z prędkością do 120 km/h, a towarowe do 80 km/h. Pociągi kursują średnio raz na 1,5 h. Dojazd z Policznej do Hajnówki zajmuje 21-27 min.

Linia kolejowa nr 32 [LK 32] relacji Czeremcha–Białystok o długości 76,423 km została oddana do użytku w 1873 roku. Na obszarze gminy są dwa przystanki: Kleszczele

i Suchowolce. Po remoncie w 2017 roku¹⁸⁰ autobusy szynowe poruszają się z prędkością 100 km/h. W ciągu doby kursuje kilka połączeń (5-7). Dojazd z przystanku Stacja Kolejowa Kleszczele do Bielska Podlaskiego trwa 25 min., a bezpośrednio do Białegostoku 1h 20 min.

Autobusy szynowe POLREGIO są klimatyzowane i mają ułatwienia dla osób z niepełnosprawnościami oraz dają możliwość przewozu rowerów.

Uwzględniając izochronę dojazdu 15 minut (ok. 1 km), od 2018 roku około 50% populacji gminy ma łatwy dostęp do kolei, a za jej pośrednictwem możliwość korzystania z infrastruktury społecznej i miejsc pracy w ośrodkach powiatowych i większych miejscowościach (Siedlce, Siemiatycze, Nurzec, Czeremcha, Hajnówka, Bielsk Podlaski). Oddalona o 6 minut jazdy od Stacji Kleszczele Czeremcha jest węzłem przesiadkowym, w którym istnieje możliwość skorzystania z połączeń kolejowych z resztą regionu i kraju.

Układ drogowy

Drogi publiczne układu drogowego gminy Kleszczele mają łącznie ponad 125 km długości. Układ tworzy jedna droga krajowa (11,2 km), 2 drogi wojewódzkie (12,4 km), 9 dróg powiatowych (łącznie 43,5 km) oraz 50 dróg gminnych o łącznej długości 58,5 km.

Tabela 24 Wykaz dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych biegnących przez obszar gminy Kleszczele

nr	własność	przebieg / nazwa	długość w gminie [km]
66	krajowa	Zambrów-Kleszczele-Połowce (granica RP)	11,2
685	wojewódzka	DK66 (Kleszczele)-Hajnówka-DK19	3,6
693	wojewódzka	DK66 (Kleszczele)-Siemiatycze-DK62	8,8
razem drogi krajowe i wojewódzkie			23,6
1652B	powiatowa	DW685 (Hajnówka)-Wiluki-Biała Straż-(Czeremcha-Wieś) DK66	2,67
1654B	powiatowa	Bielsk Podlaski-Orla-Dubicze Cerkiewne-Werstok-DP1652B	0,98
1742B	powiatowa	DP1740B-Mołodzki-Żuki-Kleszczele DW693	5,75
1743B	powiatowa	DP1742B-Piotrowszczyzna-Gruzka-DW 693	4,98
1744B	powiatowa	DP1742B-Pogreby	3,28
1747B	powiatowa	DK66 Kleszczele (Mickiewicza, Boćkowska)-Krasna Wieś	5,45
1748B	powiatowa	DK66 Suchowolce-Saki-Toporki	4,56
1775B	powiatowa	DK66 Kleszczele-Policzna-DP1652B	10,45
1777B	powiatowa	DK66 Kleszczele-Dobrowoda	4,31
1778B	powiatowa	DK66-stacja kolejowa Kleszczele	1,07
razem drogi powiatowe			43,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z UM w Kleszczelach

Tabela 25 Wykaz dróg gminnych gminy Kleszczele

nr	własność	przebieg / nazwa	długość w gminie [km]
108276 B	gminna	DK66 Suchowolce-granica gminy-przejazd kolejowy (Wólka Wygonowska)	2,72
108674 B	gminna	Saki-granica gminy (Grabowiec)	3,828
108680 B	gminna	DP1652B Policzna-granica gminy (Werstok)	0,905
108689 B	gminna	DK66 Suchowolce-granica gminy (Jelonka)	2,452
109141 B	gminna	DW693-granica gminy (Pawłowo)	0,635

¹⁸⁰ Z powodu prac remontowych ruch pasażerski został zamknięty na kilka miesięcy.

109142 B	gminna	DW693 Dasze-granica gminy (Mikulicze)	2,09
109143 B	gminna	DK66 - granica gminy (Rogacze)	2,285
109144 B	gminna	Dasze-granica gminy (Czeremcha-Wieś)	1,64
109145 B	gminna	Dasze-Żuki	1,68
109146 B	gminna	Żuki-Kośna	0,875
109147 B	gminna	Pogreby-Żuki	0,935
109148 B	gminna	Pogreby-Kośna-Dasze	2,375
109149 B	gminna	Suchowolce-droga powiatowa 1747B	2,634
109150 B	gminna	Saki -DK66-Kolonia Saki-granica gminy (Wólka Wygonowska)	3,40
109151 B	gminna	DK66-droga gm.109150 B	1,26
109152 B	gminna	DK66-Zaleszany Rowy-granica gminy (Wólka Wygonowska)	1,714
109153 B	gminna	Zaleszany Rowy	0,412
109154 B	gminna	Toporki-Zaleszany	0,915
109155 B	gminna	Saki-Zaleszany-DK66	3,322
109156 B	gminna	Toporki-granica gminy (Reduty)	0,954
109157 B	gminna	Stacja kolejowa Kleszczele-Repczyce-granica gminy (Kuzawa)	3,182
109158 B	gminna	Dobrowoda-droga gm. 109157 B	2,03
109159 B	gminna	Dobrowoda-granica gminy (Opaka Duża)	1,15
109160 B	gminna	Dobrowoda, ul. Główna	0,71
109161 B	gminna	Dobrowoda, ul. Cicha	0,384
109162 B	gminna	Dobrowoda, ul. Nowa	0,21
109163 B	gminna	Piotrowszczyzna, ul. bez nazwy	0,51
109164 B	gminna	Kuraszewo, ul. bez nazwy	0,45
109165 B	gminna	DP1652B-Biała Straż-granica gminy (Starzyna)	2,04
109166 B	gminna	Kleszczele, ul. Krótka	0,095
109167 B	gminna	Kleszczele, ul. Kościelna	0,558
109168 B	gminna	Kleszczele, ul. Aleksandra Puszkina	0,62
109169 B	gminna	Kleszczele, ul. Źródłana	0,346
109170 B	gminna	Kleszczele, ul. Tadeusza Kościuszki	0,314
109171 B	gminna	Kleszczele, ul. Mikołaja Kopernika	0,335
109172 B	gminna	Kleszczele, ul. Henryka Sienkiewicza	1,068
109173 B	gminna	Kleszczele, ul. Ciasna	0,745
109174 B	gminna	Kleszczele, ul. Adama Mickiewicza	0,366
109175 B	gminna	Kleszczele, ul. Nowa	0,212
109176 B	gminna	Kleszczele, ul. Plac Parkowy	0,328
109177 B	gminna	Kleszczele, ul. Leśna	0,20
109178 B	gminna	Kleszczele, ul. Sosnowa	0,235
109179 B	gminna		0,41
109180 B	gminna		0,145
109181 B	gminna	Kleszczele, ul. Wiśniowa	0,206
109182 B	gminna	Dobrowoda, ul. Kolejowa	0,513
109183 B	gminna	Dobrowoda, przejazd kolejowy na działce 568	
109184 B	gmina	Dobrowoda, przejazd kolejowy na działce 489	
109185 B	gmina	Dobrowoda, przejazd kolejowy na działce 663	
109186 B	gminna	Dobrowoda, działka 2494	0,79

109187 B	gminna	Dobrowoda, działka 619	0,43
109188 B	gminna	Kleszczele, działka 169	0,22
109189 B	gminna	Kleszczele, działka 2322/1	0,47
109190 B	gminna	Dobrowoda, działka 538	2,05
razem drogi gminne			58,353

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z UM w Kleszczelach

Autobusowa komunikacja publiczna

Połączenia autobusowe realizują prywatni przewoźnicy i Podlaska Komunikacja Samochodowa Nova SA - linia użyteczności publicznej organizowana przez marszałka województwa podlaskiego. Przedsiębiorstwo zapewnia regularny przewóz osób, m.in. na obszarze powiatów: białostockiego, hajnowskiego, monieckiego i sokólskiego. Z dworca PKS w Białymstoku, który jest własnością Spółki, są realizowane bezpośrednie połączenia do wszystkich miast powiatowych na terenie województwa. Podróż z przystanku Kleszczele-Szkoła do Hajnówki (3 kursy dziennie) trwa 38 minut, tyle samo do Bielska Podlaskiego (4 kursy dziennie), 1h 15 min. do Siemiatycz (1 kurs dziennie). Większość autobusów kursuje jedynie w dni powszednie. Przystanki PKS NOVA znajdują się w następujących miejscowościach: Kleszczele – szkoła, Kleszczele ul. Kolejowa, Kleszczele – stacja paliw, Kleszczele-Kolonia Klebanka, Dasze, Suchowolce, Gruzka-Pawły.

Odległość poszczególnych miejscowości od miasta Kleszczele: Stacja Kolejowa - 1,3 km, Dworzec Kolejowy - ścieżka 1,7 km, Dworzec Kolejowy – droga 2,2 km, Dasze-krzyżówka 6,3 km, Dasze pd – 7,6 km, Dasze pn – 6,5 km, Gruzka 10,5 km, PGR 3,8 km, Pogreby 5,4 km, Żuki – 6 km, Piotrowszczyzna - 9,3 km, Repczyce Wieś – 5,5 km, Repczyce Zalew – 5 km, Dobrowoda centrum – 4,4, Dobrowoda PKP – 5 km, Policzna centrum - 10 km, Biała Straż – 14,3 km, Policzna-Kuraszewo PKP – 7,3, Kuraszewo krzyżówki – 7,7 km, Suchowolce pd. – 4 km, Suchowolce pn – 5 km, Saki - 6,5 km, Toporki - 8,8 km, Zaleszany wsch. - 7,4 km, Zaleszany zach. - 7,5 km, kol. Dębniaki – 10 km.

2.11.2 Gospodarka wodno-ściekowa

W gminie sukcesywnie rozbudowywana jest sieć wodociągowa i kanalizacyjna.

Wykres 10 Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS BDL

O ile w latach dziewięćdziesiątych głównie budowane były wodociągi, to w ostatnich dwóch dekadach rośnie długość sieci kanalizacyjnej, dzięki czemu długość sieci kanalizacyjnej

w relacji do długości sieci wodociągowej osiąga bliższą zrównoważonemu rozwojowi wartość z 6,32 do 29,65 i oznacza to blisko czterokrotny wzrost.

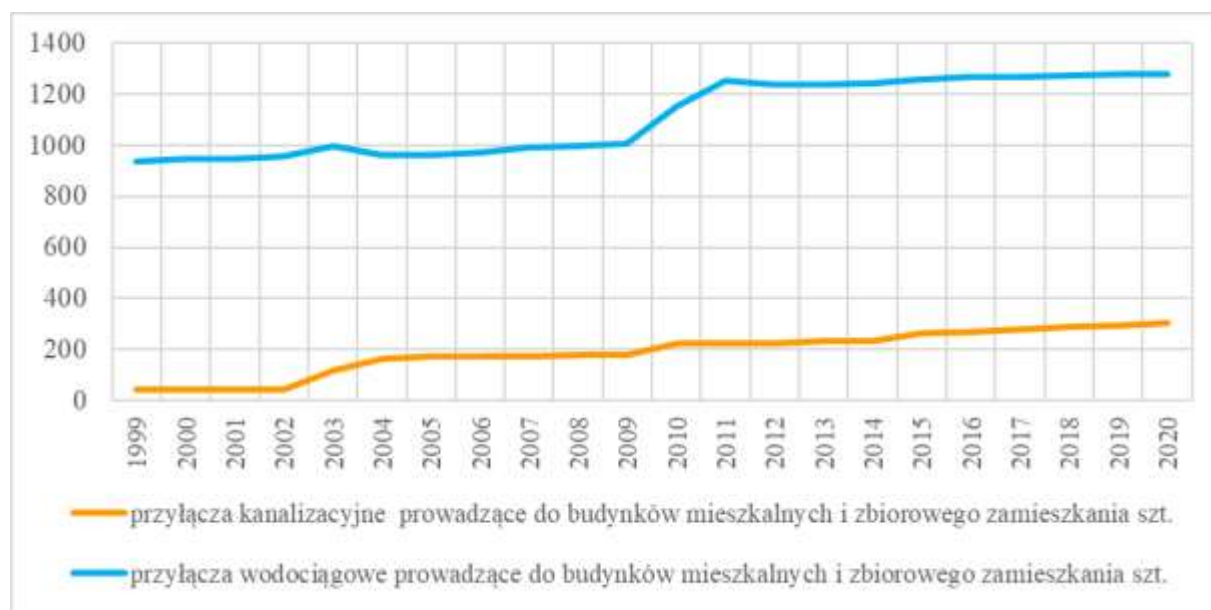
Stale rośnie liczba przyłączy do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania. W ostatniej dekadzie tempo przyrostu było z grubsza jednakowe dla przyłączy wodociągowych i kanalizacyjnych. Biorąc jednak pod uwagę, szybsze wyludnianie się miejscowości wiejskich w porównaniu z miastem Kleszczele – po osiągnięciu maksymalnych wartości w latach 2015-2016, w ostatnich latach liczba budynków przyłączonych do sieci spada i dotyczy to zarówno wodociągów, jak i kanalizacji.

Tabela 26 Liczba budynków podłączonych do wodociągu lub kanalizacji z podziałem na miasto i wieś w latach 2015-2019

l.p.	budynki mieszkalne podłączone do wodociągu		2015	2016	2017	2018	2019
1	ogółem	%	98,0	98,7	89,9	89,9	76,4
2	w miastach	%	99,4	99,2	99,2	99,2	89,4
3	na wsi	%	97,2	98,4	84,2	84,3	68,5
	budynki mieszkalne podłączone do kanalizacji		2015	2016	2017	2018	2019
4	ogółem	%	21,4	21,8	26,7	21,7	22,2
5	w miastach	%	48,0	48,6	49,2	45,8	46,5
6	na wsi	%	5,1	5,3	12,9	7,0	7,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS BDL

Wykres 11 Dynamika przyrostu liczby przyłączy wodociągowych i kanalizacyjnych w latach 1999-2019

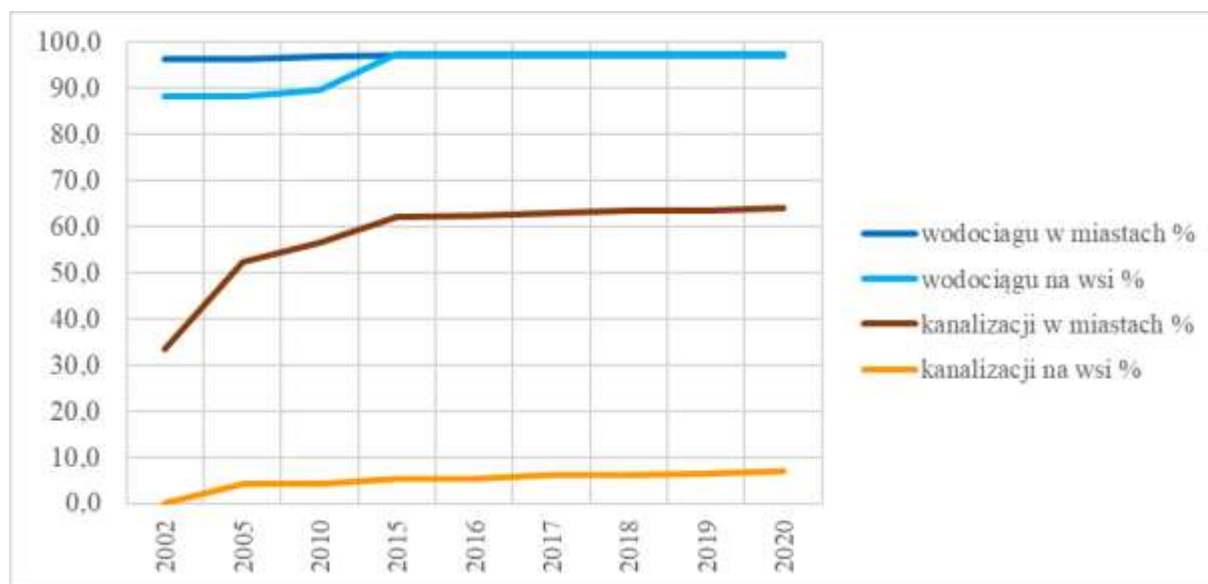

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS BDL

Od 5 lat nieomal cała populacja gminy Kleszczele (ponad 97%) zaopatrywana jest w wodę z sieci. W przypadku odprowadzania ścieków, liczba osób korzystających z sieci w mieście to 64,2% mieszkańców, natomiast na wsi zaledwie 7%, co daje wskaźnik dla gminy 36% ogółu mieszkańców. Biorąc pod uwagę ścieki dowożone do punktu zlewnego oczyszczalni przy ul. Sienkiewicza, w 2018 roku z oczyszczalni ścieków korzystało 48,1% ludności gminy ogółem¹⁸¹. Jeszcze na początku wieku wieś nie miała kanalizacji wcale, natomiast w mieście korzystało z niej 33,5% mieszkańców.

¹⁸¹ Zielone Płuca Polski w 2018 r., GUS, US w Białymstoku, Warszawa-Białystok 2020, s. 77.

Wykres 12 Dynamika przyrostu % ludności gminy korzystającej z instalacji wodno-kanalizacyjnej w latach 2002-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS BDL

Tabela 27 Korzystający z instalacji wodno-kanalizacyjnej w % ogółu ludności w latach 2002-2020

Korzystający z instalacji w % ogółu ludności		2002	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
wodociągu w miastach	%	96,3	96,3	96,9	97,1	97,1	97,1	97,2	97,2	97,2
wodociągu na wsi	%	88,4	88,4	89,8	97,5	97,5	97,5	97,5	97,5	97,5
kanalizacji w miastach	%	33,5	52,5	56,6	62,2	62,5	62,9	63,6	63,6	64,2
kanalizacji na wsi	%	0,0	4,2	4,2	5,4	5,4	6,1	6,1	6,5	7,0
wodociągu ogółem	%	92,3	92,3	93,3	97,3	97,3	97,3	97,3	97,3	97,3
kanalizacja ogółem	%	16,5	28,1	30,3	33,7	34,2	34,9	35,4	35,2	35,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS BDL

Zarządcą sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz ujęć wody i oczyszczalni ścieków jest przedsiębiorstwo Wodociągi Podlaskie Sp. z o.o., ul. Elewatorska 31, 15-620 Białystok, które także świadczy usługi dla ludności w zakresie zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków oraz podłączania nowych odbiorców do sieci.

Na obszarze gminy z roku na rok przybywa przydomowych oczyszczalni ścieków. W 2013 roku było ich 38, aktualnie jest 66¹⁸², a w najbliższych latach zakłada się wzrost do 120.

2.11.2.1 Zaopatrzenie w wodę

Zaopatrzenie ludności w wodę za pośrednictwem sieci wodociągowej odbywa się z trzech stacji wodociągowych. Poza Policzną, Kuraszewem, Białą Strażą, Dobrowodą i Repczycami, pozostałe miejscowości nieprzerwanie od lat siedemdziesiątych zaopatrywane są ze stacji wodociągowych w Kleszczelach (dwie stacje) i Suchowolcach. Wszystkie stacje dysponują aktualnymi pozwoleniami wodnoprawnymi na szczególne korzystanie z wód podziemnych.

Stacja wodociągowa w Kleszczelach zlokalizowana przy ul. Kościelnej ma dwie studnie wiercone, jedną przy ul. Plac Parkowy – SW-2 (dz. o nr ew. 3003/4), która jest studnią podstawową oraz drugą (awaryjną) – SW-1 przy ul. Kościelnej (dz. o nr ew. 2364/1). Zatwierdzone zasoby eksploatacyjne wynoszą 78,0 m³/h przy depresji 6,0 m. Woda pochodzi z utworów czwartorzędowych, nie wymaga odżelaziania czy też odmanganiania, stąd nie

¹⁸² wg danych z UM w Kleszczelach.

występuje problem wód popłucznych z hydroforni stacji. Woda nie wymaga też ciągłego chlorowania i chlorator uruchamia się na żądanie stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Hajnówce. Decyzją Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Dyrektora Zarządu Zlewni w Sokołowie Podlaskim z dnia 15 października 2018 r. ustanowiona została strefa ochronna ujęcia wody obejmująca wyłącznie teren ochrony bezpośredniej, wyznaczony w formie okręgu o średnicy 9,0 m wokół studni SW-2 i SW-1.

Stacja wodociągowa przy ul. Akacyjowej w Kleszczelach ma dwie studnie wiercone zlokalizowane na działce o nr ew. 849/23, o zatwierdzonych zasobach eksploatacyjnych wynoszących 194,0 m³/h przy depresji 6,1-8,0 m. Woda pochodzi z utworów czwartorzędowych i wymaga uzdatniania. Decyzja wodnoprawna oprócz zgody na szczególne korzystanie z wód podziemnych zawiera także zgodę na odprowadzanie ścieków do rowu melioracyjnego na działce o nr ew. 43/5 obr. Poręby. Decyzją Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Dyrektora Zarządu Zlewni w Sokołowie Podlaskim z dnia 15 października 2018 r. ustanowiona została strefa ochronna ujęcia wody obejmująca wyłącznie teren ochrony bezpośredniej - okrąg o średnicy 9,0 m wokół każdej studni.

Stacja wody w Suchowolcach powstała w latach siedemdziesiątych¹⁸³ i obsługuje „Wiejski wodociąg grupowy”, a za jego pośrednictwem mieszkańców gminy, głównie wiejskiej części. Pobór odbywa się z dwóch studni wierconych, SW-2 – podstawowej zlokalizowanej na działce o nr ew. 1251 oraz SW-1, awaryjnej zlokalizowanej na działce o nr ew. 1250. Zatwierdzone zasoby eksploatacyjne wynoszą 56,0 m³/h przy depresji 5,9 m. Woda pochodzi z utworów czwartorzędowych i wymaga uzdatnienia poprzez usunięcie nadmiaru żelaza i manganu. Z tego powodu decyzja wodnoprawna oprócz zgody na szczególne korzystanie z wód podziemnych zawiera także zgodę na odprowadzanie do ziemi wód popłucznych z odżelaziaczy i odmanganiaczy. Decyzją Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Dyrektora Zarządu Zlewni w Sokołowie Podlaskim z dnia 18 czerwca 2019 r. ustanowiona została strefa ochronna ujęcia wody obejmująca wyłącznie teren ochrony bezpośredniej, wyznaczony w formie okręgu o średnicy 9,0 m wokół obydwu studni.

Tabela 28 Charakterystyka ujęć wody

Charakterystyka studni wierconych	Kleszczele Ul. Kościelna		Kleszczele Ul. Akacyjowa		Suchowolce	
	SW-2	SW-1	SW-1	SW-2	SW-2	SW-1
Głębokość otworu [m]	45,0	50,0	64,0	58,0	62,5	102,5
Wydajność eksploatacyjna Q _e [m ³ /h]	78,0	43,0	128,0	100,0	56,0	16,8
Depresja eksploatacyjna S _e [m]	6,0	6,7	8,0	6,1	5,9	20,0
Ilość pobieranej wody Q _{h max}	25,0 m ³ /h		16,0 m ³ /h		15,6 m ³ /h	
Ilość pobieranej wody Q _{h śr}	17,3 m ³ /h				6,3 m ³ /h	
Ilość pobieranej wody Q _{d śr}	410,0 m ³ /dobę		120,0 m ³ /dobę		115,2 m ³ /dobę	
Ilość pobieranej wody Q _{d max}	515,0 m ³ /dobę				150 m ³ /dobę	
Ilość pobieranej wody Q _{r max}	150 000 m ³ /rok		56 940 m ³ /rok		40 000 m ³ /rok	
Ważność pozwolenia wodnoprawnego	do 20.02.2033 r.		do 25.12.2023 r.		do 08.08.2022 r.	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z pozwoleń wodnoprawnych Starosty Powiatu w Hajnówce

Średnie roczne zużycie wody na mieszkańca w ostatnich latach oscyluje wokół 20 m³. Aktualnie w mieście jest ono o ¼ mniejsze niż na wsi i ustabilizowało się na poziomie niespełna 18 m³. Na wsi w ostatnich latach była wyraźna tendencja zwykła zużycia wody.

¹⁸³ Studnia podstawowa została wykonana w 1977 r., a studnia obecnie pełniąca rolę studni awaryjnej w 1973 r.

Tabela 29 Dynamika zużycia wody w gospodarstwach domowych w latach 2002-2020

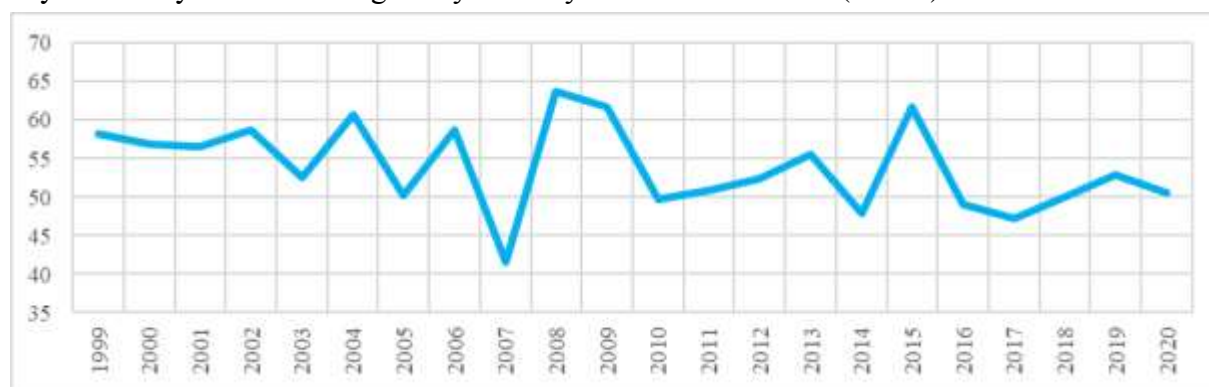
zużycie wody w gospodarstwach domowych [m ³]	2002	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem na 1 mieszkańca	19,2	17,1	17,6	23,4	18,7	18,2	19,9	21,4	20,7
w miastach na 1 mieszkańca	18,9	16,8	23,8	32,9	24,1	16,3	18,0	17,3	17,8
na wsi na 1 mieszkańca	19,4	17,4	11,4	14,1	13,3	20,1	21,9	25,6	23,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS BDL

Mając na uwadze fakt, że ludność gminy maleje, a jednostkowe zużycie na mieszkańca nie rośnie, istniejące stacje wodne pokrywają obecne i przyszłe zapotrzebowanie na wodę do celów bytowych i prowadzenia działalności gospodarczej. Ujęcia wody są w stanie dostarczyć rocznie blisko 250 dam³, podczas gdy roczne zużycie ogółem oscyluje wokół 50 dam³.

Wsie Policzna, Kuraszewo i Biała Straż obsługuje stacja i wodociąg w Dubiczach Cerkiewnych, natomiast Repczyce częściowo są zaopatrywane z wodociągu w Czeremsze.

Wykres 13 Dynamika rocznego zużycia wody w latach 1999-2020 (w dm³)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS BDL

2.11.2.2 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków

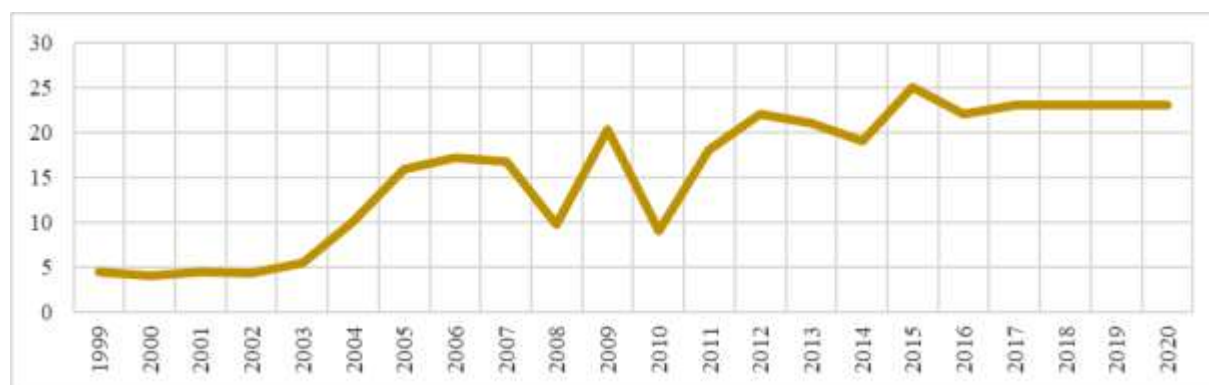
Oczyszczanie ścieków odebranych siecią kanalizacyjną zapewniają dwie oczyszczalnie mechaniczno-biologiczne, jedna zlokalizowana przy ul. Sienkiewicza, druga przy ul. Akacjowej. Oczyszczalnia przy ulicy Sienkiewicza ma punkt zlewny do odbioru ścieków taborem asenizacyjnym. Objętość ścieków podawanych oczyszczeniu i po oczyszczeniu zrzucanych do Nurca rośnie, przy czym z roku na rok wzrost jest coraz mniejszy. Obecnie zrzut ścieków oczyszczonych ustabilizował się na ilości 23 dam³. Oznacza to, że łączne dociążenie oczyszczalni wynosi ok. 50%. Ścieki odbierane są głównie z miasta Kleszczele oraz z ośrodka sportowo-wypoczynkowego i miejscowości Repczyce (oczyszczalnia przy ul. Sienkiewicza). Oczyszczalnia przy ul. Akacjowej odbiera ścieki z miasta oraz z zabudowy wielorodzinnej po PGR.

Tabela 30 Charakterystyka oczyszczalni ścieków

Charakterystyka oczyszczalni	ul. Sienkiewicza	ul. Akacyjowa
Typ oczyszczalni	Kontenerowa BOS-100	
Równoważna liczba mieszkańców RLM	> 2000	>2000
Punkt zlewny	tak	nie
Ilość odprowadzanych ścieków $Q_{d\ \text{śr}}$	99,00 m ³ /d	50 m ³ /d
Ilość odprowadzanych ścieków $Q_{h\ \text{max}}$	12,00 m ³ /h	7,1 m ³ /h
Ilość odprowadzanych ścieków $Q_{\text{max\ rocznie}}$	30 000 m ³ /rok	18 250 m ³ /rok
Dopuszczalne BZT ₅	40 mg O ₂ /l	25 mg O ₂ /l
Dopuszczalne ChZT	150 mg O ₂ /l	125 O ₂ /l
Zawiesina ogólna	50 mg/l	35 mg/l
odbiornik	Nurzec	Nurzec
Ważność pozwolenia wodnoprawnego	14.01.2023 r.	25.12.2023 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z pozwoleń wodnoprawnych Starosty Powiatu w Hajnówce

Wykres 14 Dynamika odprowadzania ścieków oczyszczonych z oczyszczalni ścieków w latach 1999-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS BDL

Mając na uwadze fakt, że ludność gminy maleje, a jednostkowe zużycie wody na mieszkańca nie rośnie, istniejące oczyszczalnie pokrywają obecne i przyszłe zapotrzebowanie w oczyszczaniu ścieków bytowych.

Na terenach, gdzie przeważa zabudowa rozproszona i utrudnione lub nieuzasadnione ekonomicznie jest budowanie zbiorczej kanalizacji sanitarnej i odprowadzanie ścieków do istniejących oczyszczalni ścieków, budowane są przydomowe oczyszczalnie ścieków, których liczba w ostatnich latach istotnie wzrosła.

2.11.3 Elektroenergetyka - zaopatrzenie w energię elektryczną

Kleszczele należą do Rejonu Energetycznego Bielsk Podlaski. Operatorem Systemu Dystrybucyjnego w województwie podlaskim jest PGE Dystrybucja S.A. Kleszczele należą do Oddziału Białystok.

Energia elektryczna do odbiorców z obszaru gminy Kleszczele dostarczana jest za pośrednictwem linii i stacji średniego i niskiego napięcia z GPZ Bielsk Podlaski.

Przez obszar gminy nie przebiegają ani linie energetyczne wysokich napięć ani najwyższych napięć. Linie średniego napięcia i niskiego napięcia generalnie są liniami napowietrznymi.

Zużycie energii elektrycznej na jednego mieszkańca od 2005 r. wykazuje bardzo niewielką tendencję zwykłą. W 2005 roku było to 558,6 kWh, a w 2020 roku 651,3 kWh. (wzrost o 14%). W przypadku wskaźnika zużycia na gospodarstwo domowe mimo pewnych wahań zużycie pozostaje na niezmiennym poziomie, a nawet w ostatnich dwóch latach spada. Nie

ma to związku z oszczędzaniem energii, a raczej ze zmniejszającą się liczbą osób tworzących gospodarstwa domowe.

Wykres 15 Dynamika zużycia energii elektrycznej w latach 2002-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS BDL

2.11.4 Gazownictwo i ciepłownictwo

Na obszarze gminy nie ma sieci gazowej. Gospodarstwa domowe i przedsiębiorcy korzystają z gazu w butlach.

Dostarczanie ciepła wyłącznie opiera się o indywidualne instalacje oparte na spalaniu drewna (w tym peletu), oleju opałowego, węgla i koksu. Pojedyncze gospodarstwa domowe korzystają z gazu gromadzonego w instalacjach zbiornikowych.

2.11.5 Telekomunikacja i łączność elektroniczna

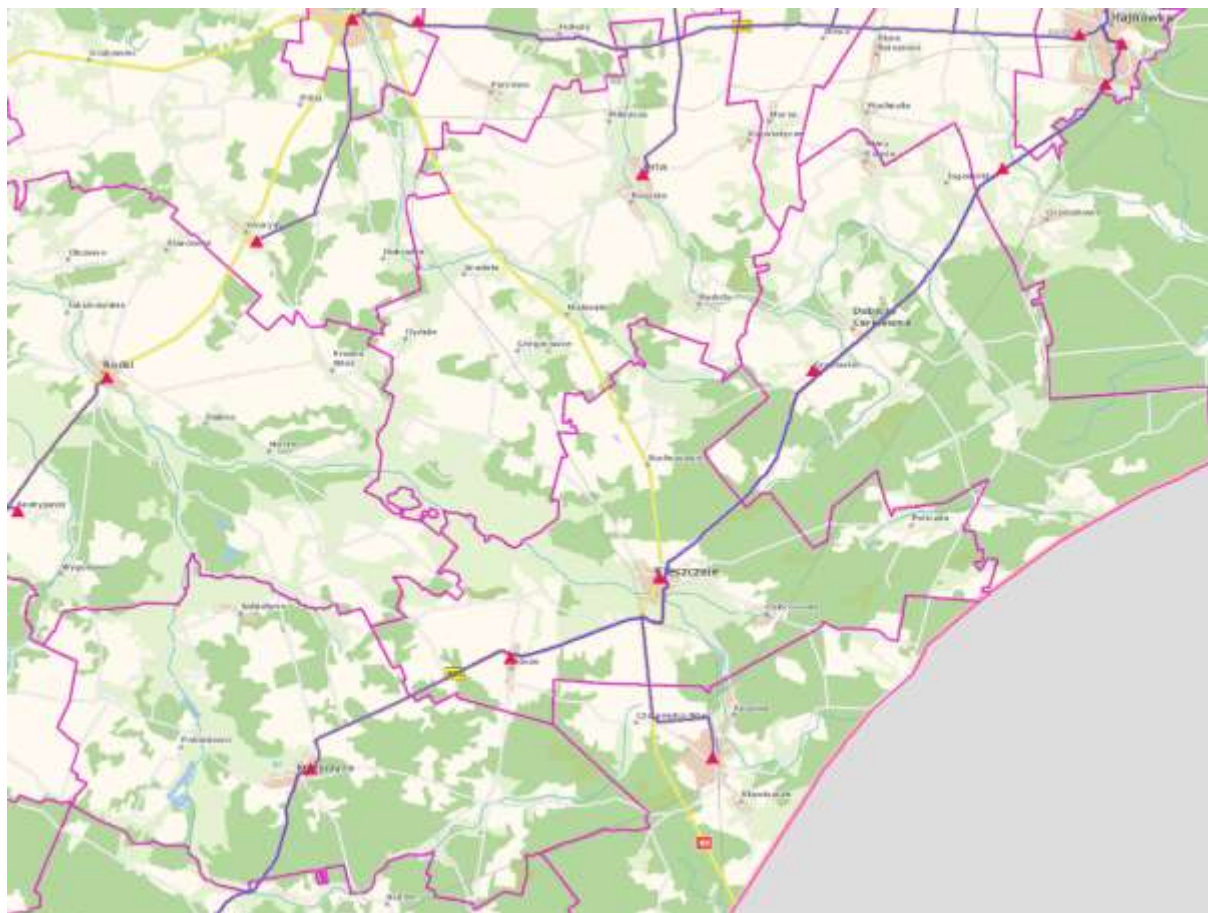
Przez ostatnie dwie dekady nastąpiła prawdziwa rewolucja w łączności. Łączność bezprzewodowa wyraźnie zaczyna dominować, aczkolwiek tam, gdzie niezawodność i trwałość połączenia jest priorytetem – stosuje się przewody. Kluczowym problemem staje się dostęp do Internetu.

Na obszarze gminy postawiono jedną stację bazową telefonii komórkowej (T-Mobile i Orange) na terenie zrekultywowanego składowiska odpadów. W sąsiedztwie gminy (nie najbliższym) położone są stacje w Dubiczach Cerkiewnych (2), Mołoczkach – gmina Boćki, Czeremcha-Wieś (2), Malinniki – gmina Orla.

Konkurencja na rynku dostawców zarówno łączności przewodowej, jak i bezprzewodowej sprawia, że potrzeby mieszkańców, przedsiębiorców i administracji w tym zakresie będą realizowane (i finansowane) przez dostawców komercyjnych.

Na terenie gminy istnieje sieć szerokopasmowa relacji Hajnówka-Kleszczele-Milejczyce, zrealizowana w ramach projektu Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej – województwo podlaskie.

Rys. 8 Przebieg Sieci Szerokopasmowej Polski Wschodniej – województwo podlaskie

Źródło: https://portale.wrotapodlasia.pl/sspw_wp/#

2.11.6 Gospodarka odpadami

W myśl obowiązującej ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach¹⁸⁴, gmina ma za zadanie zapewnić odbieranie i właściwe - ekologicznie bezpieczne, zagospodarowanie wszystkich odpadów komunalnych powstających na jej terenie. Obowiązkiem gminy jest zorganizowanie i nadzorowanie sprawnego systemu selektywnej zbiórki odpadów, które powinny zostać poddane odzyskowi lub recyklingowi. Za odbiór odpadów wszyscy mieszkańcy gminy uiszczają jedną podstawową stawkę. Dysponując środkami z opłat od mieszkańców, gminy pokrywają z nich koszty obsługi całego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi, w tym np. tworzenie i utrzymanie gminnych punktów selektywnego zbierania odpadów komunalnych (GPSZOK). Pod taki punkt wyznaczono działkę o nr ew. 1677/1 w obrębie Kleszczele w sąsiedztwie farmy fotowoltaicznej, w niewielkiej odległości od drogi DK66.

Selektywną zbiórką odpadów są objęte zabudowy mieszkaniowe: jednorodzinna i wielorodzinna. System selektywnej zbiórki obejmuje odbiór, transport i zagospodarowanie systemem workowym frakcji dla zabudowy jednorodzinnej: papier, szkło, metale i tworzywa sztuczne, odpady ulegające biodegradacji BIO oraz popiół. System selektywnej zbiórki obejmuje odbiór, transport i zagospodarowanie odpadów w zabudowie wielorodzinnej frakcji: papier, szkło, metale i tworzywa sztuczne, odpady ulegające biodegradacji BIO oraz popiół. System zbiórki w zabudowie wielorodzinnej odbywa się systemem pojemnikowym z gniazd. System segregacji odpadów na części niezamieszkałej odbywa się poprzez zawieranie

¹⁸⁴ tj. z 2021 r. poz. 888 z późn. zm.

indywidualnych umów na segregację odpadów. Obowiązuje system mieszany workowo-pojemnikowy¹⁸⁵.

Odpady komunalne z obszaru Kleszczel kierowane są do Zakładu Zagospodarowania Odpadów w Hajnówce¹⁸⁶, która jest instalacją komunalną (IK) zapewniającą mechaniczno-biologiczne przetwarzanie (MBP) niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych i wydzielenie z niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych frakcji nadających się w całości lub w części do odzysku. Zakład obsługuje wszystkie gminy powiatu hajnowskiego.

Na terenie powiatu hajnowskiego prowadzony jest¹⁸⁷ monitoring wód podziemnych w obszarze bezpośrednio zagrożonych zanieczyszczeniami pochodzącymi ze składowisk¹⁸⁸. W Kleszczelach monitoring¹⁸⁹ dotyczy składowiska odpadów komunalnych w Kleszczelach¹⁹⁰, które w 2018 r. zostało zrehabilitowane biologicznie poprzez dowożenie odpadów w postaci kompostu nie odpowiadającego wymaganiom (tj. nie nadający się do wykorzystania). W dwóch piezometrach wartości ogólnego węgla organicznego OWO w I serii badań odpowiadały IV klasie jakości. Wartości pozostałych wskaźników¹⁹¹ w piezometrach mieściły się w granicach klas I-III¹⁹². Docelowym kierunkiem rekultywacji jest las.

2.11.7 Cmentarze

Aktualnie na obszarze gminy jest 8 czynnych cmentarzy o łącznej powierzchni 7,63 ha. Stosunkowo najbardziej wypełniony jest cmentarz prawosławny w mieście – w części ogrodzonej wolnych miejsc nie pozostało zbyt wiele, ale część ogrodzona stanowi ok. 75% całej działki. Pozostałe cmentarze są wypełnione w 50-60%. Przez najbliższe 10 lat nie ma potrzeby szukania nowych lokalizacji pod cmentarze.

Tabela 31 Charakterystyka czynnych cmentarzy

I.p.	miejsowość	obręb	nr działki	wyznanie	Powierzchnia [ha]	% wypełnienia
1	Kleszczele	5.0005	558	prawosławny	1,7	80%
2	Kleszczele	5.0005	333	rzymsko-katolicki	1,2	50%
3	Dasze	4.0002	90	prawosławny	0,71	50%
4	Dobrowoda	4.0003	533	prawosławny	1,04	70%
5	Saki	4.0010	236	prawosławny	0,67	50%
6	Suchowolce	4.0011	883	prawosławny	1,22	50%
7	Zaleszany	4.0013	152	prawosławny	0,34	50%
8	Żuki-Kośna	4.0014	537	prawosławny	0,85	60%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z UM w Kleszczelach

2.12 Występowanie urządzeń wytwarzających energię z OZE

Do energii wytwarzanej z odnawialnych źródeł energii (OZE) zalicza się energię elektryczną lub ciepło pochodzące ze źródeł odnawialnych, w szczególności z elektrowni wodnych,

¹⁸⁵ Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Hajnowskiego na lata 2021-2024 (aktualizacja), s. 71.

¹⁸⁶ zarządzany przez Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o. w Hajnówce, 17-200 Hajnówka, ul. Szosa Kleszczelowska 35.

¹⁸⁷ Przez WIOŚ w Białymstoku.

¹⁸⁸ Składowiska odpadów komunalnych są obiektami, których istnienie wiąże się ściśle z bytowaniem ludzi i gromadzeniem na ich terenie odpadów o różnym składzie oraz czasie ich rozkładu. Potencjalne zagrożenie środowiska wodnego w otoczeniu eksploatowanych składowisk wynika z biochemicznego rozkładu odpadów, a także różnego stopnia ich zorganizowania.

¹⁸⁹ kontrole interwencyjne: styczeń-luty 2017 r., grudzień 2017 r.

¹⁹⁰ Działka 322 obr. Kleszczele.

¹⁹¹ zawartości metali ciężkich (Cu, Zn, Pb, Cd, Cr (VI), Hg), sumy wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych (WWA) oraz przewodności elektrolitycznej właściwej (PEW).

¹⁹² Informacja Podlaskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska o stanie środowiska na terenie powiatu hajnowskiego, WIOŚ Białystok, październik 2018, s. 19-27.

wiatrowych, biogazowych, fotowoltaicznych, ze źródeł wytwarzających energię z biomasy i ze źródeł geotermicznych oraz ze słonecznych kolektorów do produkcji ciepła. W województwie podlaskim nie ma warunków do pozyskiwania energii z wody oraz brak zasobów energii geotermalnej.¹⁹³ Do preferowanych sektorów OZE zalicza się energię z biomasy oraz energię słoneczną. Korzystne warunki rozwoju biomasy panują zarówno w rejonach o dobrze rozwiniętym rolnictwie, jak i w jednostkach osadniczych (przy wykorzystaniu osadów z oczyszczalni komunalnych) oraz na terenach sąsiadujących z obiektami przemysłowymi, których odpad może być wykorzystany do produkcji energii (mleczarnie, tartaki). Pomimo nieco gorszych warunków rozwoju niż przeciętnie w kraju, koszty pozyskania energii słonecznej maleją, a opłacalność jej produkcji wzrasta. Jej zaletą jest niewątpliwie brak istotnych barier lokalizacyjnych – poza przyrodniczymi obszarami sieci ekologicznej województwa. W regionie istnieją możliwości rozwoju zarówno instalacji indywidualnych, jak i farm wielkoobszarowych. Ponadto sektor daje możliwość pozyskania zarówno energii cieplnej (kolektory słoneczne), jak i elektrycznej (panele fotowoltaiczne). Problemem rozwoju jest wysoka terenochłonność i wpływ na krajobraz¹⁹⁴.

Jeszcze w 2018 roku na obszarze gminy nie było zarejestrowanych małych instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii, a i mikroinstalacje nie były zbyt liczne (kolektory słoneczne czy panele fotowoltaiczne). Ostatnie lata to przede wszystkim rozwój instalacji fotowoltaicznych, zarówno mikroinstalacji montowanych na budynkach, jak i małych farm fotowoltaicznych.

Z początkiem 2021 roku na obszarze gminy pod instalacje fotowoltaiczne było zajętych kilka nieruchomości w Kleszczelach, Daszach i Żukach.

Tabela 32 Wykaz instalacji fotowoltaicznych

I.p.	Miejscowość (obręb ewidencyjny)	Nr ew. działek	Moc instalacji
1	Dasze (4.0002)	174, 175	brak danych
2	Kleszczele (5.0005)	1677/5	brak danych
3	Kleszczele (5.0005)	1652/8, 1655/6, 1655/10, 1655/11	brak danych
4	Kleszczele (5.0005)	361	brak danych
5	Żuki (4.0014)	486	brak danych

Źródło: opracowanie własne

Montaż paneli fotowoltaicznych przeprowadzono na budynkach użyteczności publicznej gminy: Szkole Podstawowej w Kleszczelach, Urzędzie Miejskim w Kleszczelach przy ul. 1 Maja 10, budynku socjalnym w Repczycach.

Na obszarze gminy Kleszczele jak do tej pory nie są realizowane elektrownie wiatrowe ani biogazownie, choć takie przedsięwzięcia są realizowane w sąsiednich gminach.

2.13 Tereny zamknięte

Decyzją Nr 14 Ministra Infrastruktury z dnia 18 września 2020 r. w sprawie ustalenia terenów, przez które przebiegają linie kolejowe, jako terenów zamkniętych (Dz. Urz. MlR poz. 38) na obszarze gminy ustalono następujące tereny zamknięte:

- linia kolejowa nr 31 - dz. nr 17 obr. Policzna (pow. 16,0205 ha), dz. nr 4 obr. Kuraszewo (pow. 2,9784 ha), dz. nr: 539 (pow. 12,6895 ha), 894 (pow. 11,7631 ha), 953 (pow. 8,8503 ha) obr. Dobrowoda;
- linia kolejowa nr 32 - dz. nr 1226 obr. Suchowolce (pow. 12,6915 ha), dz. nr: 281/20 (pow. 42,8369 ha), 281/22 (pow. 0,0482 ha) obr. Kleszczele, dz. 641 obr. Dobrowoda (pow. 6,6466 ha).

¹⁹³ Program ochrony środowiska województwa podlaskiego do 2030 roku; s. 30.

¹⁹⁴ Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego, s. 25.

2.14 Wymagania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej

Zagadnienia ochrony przeciwpowodziowej regulują przepisy ustawy Prawo wodne.

Zgodnie z ww. ustawą ochronę przed powodzią prowadzi się z uwzględnieniem map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym. Na mapach zagrożenia powodziowego oraz mapach ryzyka powodziowego przedstawione są granice:

- 1) obszarów, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi raz na 500 lat lub na których istnieje prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzenia ekstremalnego;
- 2) obszarów szczególnego zagrożenia powodzią;
- 3) obszarów obejmujących tereny narażone na zalanie w przypadku:
  - a. zniszczenia lub uszkodzenia wału przeciwpowodziowego,
  - b. zniszczenia lub uszkodzenia budowli ochronnych pasa technicznego,

które uwzględnia się w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania przestrzennego oraz decyzjach o lokalizacji inwestycji celu publicznego.

Występujące na obszarze gminy zagrożenie powodziowe zostało omówione w [rozdziale 2.6.9.](#)

Ochronę ludzi i mienia przed powodzią realizuje się w szczególności poprzez:

- kształtowanie zagospodarowania przestrzennego dolin rzecznych lub terenów zalewowych;
- racjonalne retencjonowanie wód oraz użytkowanie budowli przeciwpowodziowych, a także sterowanie przepływami wód;
- zapewnienie funkcjonowania systemu ostrzegania przed niebezpiecznymi zjawiskami zachodzącymi w atmosferze oraz hydrosferze;
- zachowanie, tworzenie i odtwarzanie systemów retencji wód;
- budowę, rozbudowę i utrzymanie budowli przeciwpowodziowych.

2.15 Potrzeby i możliwości rozwoju gminy

2.15.1 Analizy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne

Rozpoznanie oraz analiza uwarunkowań rozwoju gminy Kleszczele, w tym aspektów ekonomicznych, środowiskowych i społecznych, opisana została we wcześniejszych rozdziałach. Dalej przedstawione jest podsumowanie, które stało się punktem wyjścia dla przyjętych dalej kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Wnioski z analiz społecznych

- 1) W gminie obserwowany jest stały spadek liczby mieszkańców zarówno jako wynik spadku urodzeń i wzrostu liczby zgonów, jak i migracji, w tym wyjazdów ludzi młodych.
- 2) Wskaźniki demograficzne takie jak: przyrost naturalny, płodność, dzietność, reprodukcja brutto, dynamika demograficzna są znacznie niższe niż średnie wartości tych współczynników dla kraju, a także są jednymi z najniższych w województwie podlaskim.
- 3) Kleszczele niekorzystnie wypadają we wskaźnikach obciążenia demograficznego zarówno na tle województwa podlaskiego jak i kraju.
- 4) Spadek liczby mieszkańców wiejskiej części gminy jest wyraźnie szybszy niż w mieście Kleszczele.
- 5) W ostatniej dekadzie tylko w sołectwie Dobrowoda nastąpił niewielki wzrost liczby mieszkańców, we wszystkich pozostałych 13 sołectwach liczba mieszkańców spadła, przy czym w 9 wsiach spadek był drastyczny, od 22% do 38%.

- 6) Szybciej wyludniają się miejscowości „wykluczone komunikacyjnie” bez dostępu do komunikacji publicznej autobusowej a zwłaszcza kolejowej, która umożliwia dostęp do rynku pracy większych ośrodków w tym Białegostoku.
- 7) Opuszczone gospodarstwa coraz częściej wykorzystywane są jako domy rekreacji indywidualnej przez mieszkańców miast z innych części Polski.
- 8) Połowa populacji mieszka w mieście, gdzie w porównaniu z większością miejscowości wiejskich są lepsze warunki zamieszkania wynikające z uzbrojenia terenu i koncentracji infrastruktury społecznej.
- 9) W mieście a zwłaszcza na wsi brak atrakcyjnych miejsc pracy, czego skutkiem jest emigracja; równoległe ze wspieraniem przedsiębiorczości niezbędne jest eliminowanie wykluczenia komunikacyjnego miejscowości.
- 10) Społeczność gminy jest zróżnicowana, etnicznie i wyznaniowo; po przezwycięzeniu kryzysu emigracyjnego i zakończeniu wojny, gmina powinna kontynuować współpracę transgraniczną w zakresie handlu, kultury i turystyki jak również tworzyć zachęty do napływu i osiedlania się ludności z Białorusi i Ukrainy.
- 11) Mieszkańcy gminy, mają niepełną świadomość walorów kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych gminy; potencjał endogeniczny gminy jest w tym zakresie nie w pełni wykorzystany; wsparcia wymaga nie tylko utrzymanie zabytków ale także niematerialnych dóbr kultury takich jak zwyczaje, tradycja, gwary, wymierające zawody.
- 12) Mieszkańcy gminy chętnie uczestniczą w różnych formach kultury, od lokalnych spotkań organizowanych w świetlicach wiejskich po cykliczne wydarzenia o zasięgu ponadlokalnym.
- 13) Większość gospodarstw domowych korzysta ze świadczeń pomocy socjalnej choć tendencja jest malejąca.
- 14) Gmina zapewnia dobry dostęp do edukacji przedszkolnej i szkolnej podstawowej oraz opieki dzieci do lat 3 - we wszystkich obiektach gminnych są rezerwy lokalowe.
- 15) Słabe możliwości kształcenia ustawicznego, zwłaszcza dla mieszkańców „wykluczonych komunikacyjnie”.

Podsumowanie analiz ekonomicznych:

- 1) Drastycznie zła sytuacja demograficzna gminy jest problemem regionalnym i bez systemowego wsparcia z zewnątrz, gmina nie przezwycięży tego kryzysu, który hamuje rozwój społeczno-gospodarczy gminy.
- 2) Gmina Kleszczele wraz z innymi 68 gminami województwa podlaskiego została zaliczona do gmin problemowych, zagrożonych trwałą marginalizacją, wymagających strategicznej interwencji, przy czym zidentyfikowano tu zarówno problemy społeczne jak i ekonomiczne.
- 3) Problemy społeczno-ekonomiczne Kleszczel są uwarunkowane historycznie co spowodowało zaliczenie gminy oraz gmin sąsiednich do obszarów problemowych opóźnienie urbanistycznego.
- 4) Położenie gminy Kleszczele w granicach Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI) wymaga gotowości do przyjęcia interwencji publicznej w ramach KSRR 2030¹⁹⁵, łączącej inwestycje finansowane z różnych źródeł, w tym w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne i w zasoby ludzkie, lub rozwiązania regulacyjne.
- 5) Wszystkie sołectwa gminy Kleszczele wraz z miastem, zostały zaliczone do obszarów z ograniczeniami naturalnymi do produkcji rolnej (ONW); wynikające z tego dopłaty dla rolników powinny być przynajmniej w części kierowane na restrukturyzację rolnictwa.
- 6) W związku położeniem w ONW nie są dobre rokowania dla tradycyjnej gospodarki rolnej opartej o małe i średnie gospodarstwa rodzinne; szans należy upatrywać

---

¹⁹⁵ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

w rozwoju gospodarstw ekologicznych a z drugiej strony dużych gospodarstw o profilu produkcji dobranym do warunków naturalnych i popytu, zwłaszcza produkcji mleka, mięsa i zielarstwie.

- 7) Wolno rozwija się agroturystyka, w której można upatrywać szansy na dodatkowe dochody mieszkańców wsi.
- 8) Rolnictwo z pozycji dominującej zapewne będzie funkcją uzupełniającą dla leśnictwa.
- 9) Przez ostatnie dekady praktycznie wszystkie gleby nieprzydatne dla rolnictwa zostały zalesione i aktualnie gospodarka leśna polega głównie na odnowieniach.
- 10) Nie maleje lokalne zapotrzebowanie na surowiec drzewny co dobrze rokuje gospodarce leśnej na terenie gminy.
- 11) Źródłem dochodów części mieszkańców jest eksploatacja złóż kruszyw budowlanych metodą odkrywkową; udokumentowano 26 złóż, wyznaczono 3 obszary perspektywiczne i 2 obszary prognostyczne.
- 12) Istotną rolę zarówno gospodarczą, ale także wspierającą ochronę przyrody pełni w Kleszczelach łowiectwo.
- 13) Gmina ma niskie dochody CIT i PIT głównie z powodu braku dużych przedsiębiorstw, oraz niewielkich dochodów mieszkańców, zwłaszcza zamieszkujących wieś.
- 14) Nie tylko w gminie, ale także w regionie jest niski zasób miejsc pracy, zwłaszcza pozarolniczych.
- 15) Gmina ma problem ze znalezieniem dużych, zainteresowanych długoterminowym inwestowaniem przedsiębiorców do zagospodarowania terenów, budynków i infrastruktury powstałej za czasów istnienia PGR oraz POM.
- 16) Inwestycje gminne opierają się na dofinansowaniach, głównie są to projekty unijne.
- 17) Infrastruktura techniczna i infrastruktura społeczna realizowana w ramach zadań gminy jest w dobrym stanie i mimo problemów demograficznych jest racjonalnie wykorzystywana i nie generuje kosztów przekraczających możliwości gminy.
- 18) Układ drogowy gminy nie wymaga rozbudowy z wyjątkiem budowy obwodnicy zabytkowego centrum miasta, co powinno być sfinansowane ze środków Skarbu Państwa.
- 19) Na obszarze gminy znajduje się wiele atrakcji turystycznych i sukcesywnie rozbudowywana jest infrastruktura turystyczna, w tym szlaki piesze, rowerowe i konne.
- 20) Atrakcyjność turystyczna gminy wynika także z faktu położenia na styku wielu kultur, różnorodności etnicznej i wyznaniowej.
- 21) Duże rezerwy w zakresie rozwoju wypoczynku świątecznego i pobytowego tkwią w adaptacji zabudowy zagrodowej do funkcji rekreacji indywidualnej; jest to jednocześnie szansa na zachowanie tradycyjnego drewnianego budownictwa.
- 22) Atrakcyjnie położone wsie (lasy) z ciekawą drewnianą zabudową mogą być promowane jako miejscowości letniskowe oparte o adaptację opuszczonych siedlisk rolniczych.
- 23) W związku ze spadkiem liczby mieszkańców, rezerwy w infrastrukturze zaopatrzenia w wodę i oczyszczania ścieków mogą być wykorzystywane dla potrzeb turystyki w mieście oraz nad Zalewem Repczyce.
- 24) Mimo dobrej bazy materiałowej (odpady z produkcji rolnej i leśnej) niewykorzystany jest w Kleszczelach potencjał budowy biogazowni.
- 25) Z asortymentu instalacji korzystających z OZE najprężniej rozwijają się małe farmy fotowoltaiczne.
- 26) Rekultywacja wyrobisk po eksploatacji kruszyw powinna być rozpatrywana także pod kątem szansy do tworzenia obiektów wspierających atrakcyjność turystyczną terenów wiejskich, zwłaszcza zbiorników wodnych, których w gminie jest niewiele.
- 27) Nie do końca jest zidentyfikowany endogeniczny potencjał gminy co utrudnia przyjęcie długoterminowej silnie zindywidualizowanej strategii zrównoważonego rozwoju gminy.

Podsumowanie analiz środowiskowych

- 1) Środowisko przyrodnicze gminy Kleszczele nie ma śladów degradacji a jego znakomity stan wynika z dużej lesistości, braku przemysłu i niewielkiej urbanizacji.
- 2) Powierzchnia lasów oraz powierzchnia obszaru gminy o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych plasuje Kleszczele powyżej średniej dla kraju i województwa.
- 3) Ani miasto, ani wiejska część gminy Kleszczele nie są wymieniane wśród jednostek, które mogą stanowić jakiegokolwiek zagrożenie dla środowiska w zakresie poboru wody, odprowadzania ścieków nieoczyszczonych mających wpływ na jakość wód powierzchniowych czy podziemnych, emisji zanieczyszczeń powietrza, czy hałasu.
- 4) Liczne i zróżnicowane dobra kultury i zabytki – są nie do końca wykorzystanym potencjałem turystycznym.
- 5) Atrakcyjny krajobraz o zróżnicowanej rzeźbie terenu oraz rozwinięta sieć szlaków turystycznych i rowerowych czyni Kleszczele gminą atrakcyjną dla turystyki krajoznawczej.
- 6) Niskie walory rolniczej przestrzeni produkcyjnej – cała gmina znajduje się w obszarze ograniczeń naturalnych do produkcji rolnej (ONW nizinne), gospodarka rolna utrzymywana jest w dużej mierze dzięki dopłatom dla rolników.
- 7) Niewykorzystany potencjał rozwoju rolnictwa ekologicznego.
- 8) Duże zasoby kruszyw naturalnych – udokumentowanych i perspektywicznych.
- 9) Wyrobiska, gdzie zakończono eksploatację wymagają rekultywacji.
- 10) Jednostki osadnicze mają skoncentrowany układ co jest korzystne ze względów kompozycji urbanistycznej, walorów krajobrazu kulturowego, rozbudowy infrastruktury (gminnej i grupowej).
- 11) Duże odległości dzielące poszczególne wsie są przesłanką do rozwoju systemów grupowych i indywidualnych zwłaszcza w oczyszczaniu ścieków i zaopatrzenia w ciepło;
- 12) Wszelkie inwestycje z zakresu OZE, przemysłu czy turystyki powinny być podporządkowane utrzymaniu świetnego stanu środowiska przyrodniczego i atrakcyjnego krajobrazu gminy aby nie osłabić naturalnego potencjału gminy do rozwoju funkcji turystycznej w gminie, jako alternatywy dla słabnącej funkcji rolniczej.

2.15.2 Prognoza demograficzna

Prognoza demograficzna dla Kleszczel pochodzi z opracowania GUS *Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030*¹⁹⁶ opracowanej w oparciu o długoterminowe założenia *Prognozy ludności Polski na lata 2014-2050* oraz *Prognozy dla powiatów i miast na prawie powiatu na lata 2014-2050*. Wymienione prognozy były tworzone w latach 2013-2014 i zostały opublikowane w IV kw. 2014 r. Jako punkt wyjścia prognoza przyjmuje stan ludności w dniu 31.12.2016 r. w obowiązującym wówczas podziale administracyjnym.

---

¹⁹⁶ *Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030, GUS, Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy, Warszawa sierpień 2017 – prognoza ma charakter eksperymentalny.*

Tabela 33 Prognoza ludności Kleszczel na lata 2017-2030

Rok	Ludność [30 XII]	Urodzenia	Zgony	saldo migracji		zmiany ludności	
				wewnętrznych	zagranicznych		
2016	2 632						
2017	2 595	17	51	-4	1	-37	-1,41%
2018	2 558	17	51	-4	1	-37	-1,43%
2019	2 521	17	50	-5	1	-37	-1,45%
2020	2 485	17	49	-5	1	-36	-1,43%
2021	2 451	17	47	-5	1	-34	-1,37%
2022	2 418	17	46	-5	1	-33	-1,35%
2023	2 386	17	45	-5	1	-32	-1,32%
2024	2 353	15	44	-5	1	-33	-1,38%
2025	2 322	15	43	-5	2	-31	-1,32%
2026	2 293	16	42	-5	2	-29	-1,25%
2027	2 265	15	40	-5	2	-28	-1,22%
2028	2 235	15	42	-5	2	-30	-1,32%
2029	2 205	15	42	-5	2	-30	-1,34%
2030	2 178	14	38	-5	2	-27	-1,22%
2016-2030		224	630	-68	20	-454	-17,25%

Źródło: Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030, GUS, DBDiRP, Warszawa, sierpień 2017

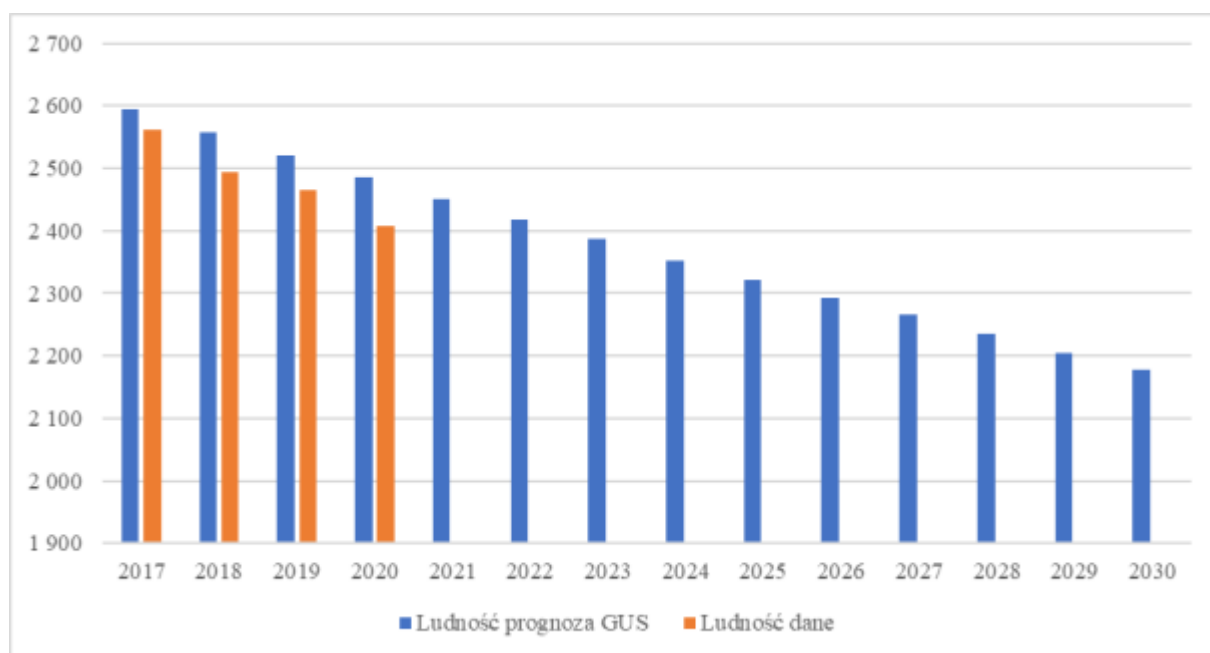
Tabela 34 Porównanie prognozy ludności na lata 2017-2020 z faktycznymi danymi

Rok	Ludność		Urodzenia		Zgony		Saldo migracji wewnętrznych		saldo migracji zagranicznych		zmiany ludności ogółem			
	prognoza GUS	dane	prognoza GUS	dane	prognoza GUS	dane	prognoza GUS	dane	prognoza GUS	dane	prognoza GUS	dane	prognoza GUS	dane
2016	2 632	2 632												
2017	2 595	2 561	17	19	51	69	-4	-23	1	2	-37	-71	-1,4%	-2,7%
2018	2 558	2 493	17	15	51	60	-4	-23	1	1	-37	-67	-1,4%	-2,6%
2019	2 521	2 466	17	15	50	42	-5	-3	1	2	-37	-28	-1,4%	-1,1%
2020	2 485	2 408	17	13	49	54	-5	-10	1	-6	-36	-57	-1,4%	-2,3%
2016-2020			68	62	201	225	-18	-59	4	-1	-147	-224	-5,59%	-8,51%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030, i BDL GUS

W tablicy prognozy GUS dla okresu obejmującego lata 2017-2020 dla porównania umieszczono dane statystyczne o ludności gminy, pochodzące z Bazy Danych Lokalnych GUS. Porównanie prognozowanej ludności z faktycznymi danymi pozwala wyciągnąć wniosek, że trend jest bardziej pesymistyczny niż prognozowano. Faktyczna ludność Kleszczel w kolejnych latach w porównaniu do prognozy była w tym okresie mniejsza w zakresie od 1,1% do 2,7%. Łączny spadek ludności w tym okresie wyniósł -8,5%, a zakładany był -5,6%. Do analiz konsekwentnie posłużono się liczbą mieszkańców podaną przez GUS, która nieznacznie różni się od liczby mieszkańców uzyskanych z UM w Kleszczelach.

Wykres 16 Prognoza GUS ludności Kleszczel na lata 2017-2030 wraz z faktycznymi danymi w okresie 2017-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030, i BDL GUS

Tabela 35 Prognoza ludności Kleszczel na lata 2020-2030 (bez zmiany wskaźników GUS) - wariant umiarkowany

Rok	Ludność	Urodzenia	Zgony	Saldo migracji wewnętrznych	saldo migracji zagranicznych	zmiany ludności ogółem
2016	2 632					
2017	2 561	19	69	-23	2	-71
2018	2 493	15	60	-23	1	-67
2019	2 466	15	42	-3	2	-28
2020	2 408	13	54	-10	-6	-57
2021	2 351	17	47	-5	1	-34
2022	2 317	17	46	-5	1	-33
2023	2 284	17	45	-5	1	-32
2024	2 252	15	44	-5	1	-33
2025	2 219	15	43	-5	2	-31
2026	2 188	16	42	-5	2	-29
2027	2 159	15	40	-5	2	-28
2028	2 131	15	42	-5	2	-30
2029	2 101	15	42	-5	2	-30
2030	2 071	14	38	-5	2	-27
2020-2030		156	429	-50	16	-307

Źródło: opracowanie własne z uwzględnieniem Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030, GUS,

Tabela 36 Prognoza ludności Kleszczel na lata 2020-2030 (po weryfikacji wskaźników GUS) - wariant pesymistyczny

Rok	Ludność	Urodzenia	Zgony	Saldo migracji wewnętrznych	saldo migracji zagranicznych	zmiany ludności ogółem
2016	2 632					
2017	2 561	19	69	-23	2	-71
2018	2 493	15	60	-23	1	-67
2019	2 466	15	42	-3	2	-28
2020	2 408	13	54	-10	-6	-57
2021	2 351	15	53	-10	1	-46
2022	2 305	15	52	-10	1	-45
2023	2 260	15	50	-10	1	-44
2024	2 216	14	49	-10	1	-45
2025	2 171	14	48	-10	2	-43
2026	2 129	15	47	-10	2	-40
2027	2 088	14	45	-10	2	-39
2028	2 049	14	47	-10	2	-41
2029	2 008	14	47	-10	2	-41
2030	1 966	13	43	-10	2	-38
2020-2030		142	480	-100	16	-423

Źródło: opracowanie własne

Analizując dane pod kątem znalezienia przyczyn większego spadku ludności niż zakładano, można stwierdzić, że największa rozbieżność występuje w wartościach migracji wewnętrznej, którą w latach 2017-2020 zanotowano na poziomie ponad trzykrotnie większym niż zakładano (założono saldo -18, a faktycznie saldo wyniosło -59). Błąd w przypadku urodzeń wyniósł niespełna -9%, a dla liczby zgonów – 12%.

Przyjmując wskaźniki z prognozy GUS oraz uwzględniając stan ludności Kleszczel w 2020 roku, należy liczyć się z tym, że zamiast prognozowanej liczby 2178, w 2030 roku Kleszczele będą liczyć 2071 mieszkańców. Po weryfikacji wskaźników o -9% dla urodzeń, -12% dla zgonów oraz zwiększając dwukrotnie ujemne saldo migracji wewnętrznej otrzymano realistyczny wariant pesymistyczny, według którego nie można wykluczyć, iż spadek ludności w latach 2020-2030 zamiast zakładanych 307 osób wyniesie nawet 432 osoby, co oznacza, że w roku 2030 ludność Kleszczel może spaść poniżej 2 tys. osób.

W prognozie GUS do 2030 roku założono spadek ludności o 17,25% w stosunku do roku 2016, po weryfikacji może on wynieść nawet 18% w stosunku do roku 2020 (25% w stosunku do roku 2016).

Istotnym z punktu widzenia szacowania potrzeb mieszkańców w zakresie terenów zabudowy mieszkaniowej jest zagadnienie prognozowania do 2030 roku liczby mieszkańców miasta Kleszczele i wiejskiej części gminy. W okresie powojennym do 2010 roku populacja wiejskiej części gminy była większa niż miasta Kleszczele (54%/46%). W latach 1997 - 2013 liczebność wsi i miasta zrównała się i spadała w podobnym tempie. Począwszy od 2013 roku spadek liczby mieszkańców wiejskiej części gminy jest wyraźnie szybszy niż w mieście Kleszczele. W 2020 roku liczebności te zrównały się i aktualnie ich udział jest po 50%. Niemniej jednak jedyną miejscowością, która zanotowała minimalny wzrost liczebności jest wieś Dobrowoda. Analizując przyczyny takiego stanu rzeczy, jedyny racjonalny powód jaki się nasuwa to dobre położenie tej wsi w układzie transportu publicznego, a konkretnie kolejowego. Dobrowoda ma bezpośrednie połączenie kolejowe z Hajnąwką – stolicą powiatu oraz dość

wygodne połączenie z Bielskiem Podlaskim i Białymstokiem z przesiadką w relatywnie dużym węźle kolejowym Czeremcha. Mieszkańcy Dobrowody mają dobry dostęp do placówek oświatowych (szkół średnich i wyższych), rynku pracy w powiecie i Białymstoku, oraz rynku lokalnego (gospodarka leśna, wydobywcze oraz usługi w pobliskich Kleszczelach). Ciekawa przeszłość historyczna i pełen walorów krajobraz kulturowy czynią z Dobrowody miejsce atrakcyjne turystycznie, zarówno dla turystyki krajoznawczej jak i rekreacji indywidualnej. Jednocześnie niewielki udział gleb o przynajmniej średniej przydatności rolniczej, nie dają szansy na kontynuowanie funkcji rolniczej czy rozwoju rolnictwa ekologicznego jak ma to miejsce w innych wsiach gminy.

Atuty Dobrowody są porównywalne z atutami miasta Kleszczele i w krótkiej perspektywie (do 2030 roku) można założyć, że utrzyma się parytet między ludnością miasta i wiejskiej części gminy.

Powyższe analizy należy przyjmować z dużą ostrożnością, ponieważ prognozy GUS zostały opracowane w latach 2013-2014 w oparciu o długoterminowe założenia *Prognozy ludności Polski na lata 2014 – 2050* oraz *Prognozy dla powiatów i miast na prawie powiatu na lata 2014 – 2050*. Jak zaznaczają autorzy „Prognoza dla gmin na lata 2017-2030 ma charakter eksperymentalny”. Rozbieżności między rzeczywistymi a prognozowanymi wielkościami obserwowane w ciągu kolejnych lat wymagają dokonania korekty danych wejściowych i aktualizacji założeń na poziomie kraju. Wskaźniki nie uwzględniają takich niespodziewanych zdarzeń jak pandemia czy zwiększona imigracja, a zwłaszcza nierejestrowana często imigracja z Białorusi czy Ukrainy. Niemniej jednak, analiza ruchu naturalnego i wędrownego w gminie Kleszczele nie pozwalają przypuszczać, że do 2030 roku nastąpi odwrócenie trendu spadku liczby ludności. Kolejną edycję prognoz ludności w przekrojach: dla kraju ogółem, województw, powiatów i miast na prawach powiatu oraz gmin GUS planował na 2019 rok¹⁹⁷, ale do końca 2021 roku prognozy takie nie zostały udostępnione.

2.15.3 Bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę

Do bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę, niezbędne było przyjęcie pewnych założeń i wybór źródeł danych.

Liczba ludności

Zgodnie z danymi uzyskanymi z Urzędu Miejskiego w Kleszczelach, na koniec 2020 r. gminę zamieszkiwało 2428 osób, przy czym w mieście mieszkało 1239 osób, a w wiejskiej części gminy 1189 osób.

Według *Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030*¹⁹⁸ przyjęto, że liczba mieszkańców gminy będzie spadać i w roku 2030 wynosie 2178 osób. Mając na względzie dotychczasowy rozkład liczby mieszkańców pomiędzy częścią miejską i wiejską gminy, przyjęto, że w roku 2030 miasto oraz część wiejską zamieszkiwać będzie po 1089 osób.

Wskaźniki charakteryzujące zasoby mieszkaniowe gminy

Tabela 37 Zestawienie wskaźników charakteryzujących zasoby mieszkaniowe gminy w 2020 r.

wskaźnik	gmina [m ²]	miasto [m ²]	wieś [m ²]
łączna powierzchnia użytkowa mieszkań	98 165	44 578	53 587
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania	70,4	72,6	68,7
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	40,8	36,7	45,0
liczba osób na 1 mieszkanie	1,73	1,98	1,53

¹⁹⁷ *Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030*, GUS, Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy, Warszawa sierpień 2017; s. 3.

¹⁹⁸ *Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030*, GUS, Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy, Warszawa sierpień 2017 – prognoza ma charakter eksperymentalny.

przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania oddanego do użytkowania w 2020 r.	123,8	132,5	115,0
---	-------	-------	-------

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Analiza danych GUS z lat 2010-2020 wykazała, że pomimo stałego spadku liczby mieszkańców gminy, co roku oddawane są do użytkowania nowe mieszkania¹⁹⁹ (przybyło 37 mieszkań, przy czym 28 na terenach wiejskich), wynikiem czego rośnie przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania - w gminie nastąpił wzrost o 1,2 m², w tym na terenie miasta o 0,7 m², a na terenach wiejskich o 1,7 m². Stale zmniejsza się liczba osób przypadających na 1 mieszkanie (spadek o 0,35 osoby w gminie, 0,34 w mieście i 0,36 na wsi), co jest konsekwencją z jednej strony spadku liczby ludności, a z drugiej wzrostu liczby mieszkań w gminie. Zaobserwowany w tym zakresie trend jest zbieżny z *Prognozą gospodarstw domowych na lata 2016-2050*²⁰⁰ z tym, że realny poziom wskaźników jest niższy od prognozowanego, a do tego realny spadek jest większy niż ten prognozowany. W wyniku wzrostu powierzchni użytkowej mieszkań oraz spadku liczby mieszkańców gminy, stale wzrasta przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę – wzrost o 7,6 m² w gminie, przy wzroście o 5,7 m² w mieście i 9,5 m² na wsi.

W latach 2010-2020 w gminie powstawały wyłącznie budynki mieszkalne jednorodzinne. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań oddawanych do użytkowania w danym roku była większa od przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania (za wyjątkiem 2014 r.).

Tabela 38 Zmiany powierzchni użytkowej mieszkań oddawanych do użytkowania w danym roku w gminie w latach 2010-2020

rok	gmina			miasto			wieś		
	liczba mieszkań oddanych w danym roku	pow. użytkowa mieszkań oddanych w danym roku	przeciętna pow. użytkowa mieszkania oddanego w danym roku	liczba mieszkań oddanych w danym roku	pow. użytkowa mieszkań oddanych w danym roku	przeciętna pow. użytkowa mieszkania oddanego w danym roku	liczba mieszkań oddanych w danym roku	pow. użytkowa mieszkań oddanych w danym roku	przeciętna pow. użytkowa mieszkania oddanego w danym roku
2010	35	3008	85,9	10	847	84,7	25	2161	86,4
2011	2	286	143,0	0	0	0	2	286	143,0
2012	6	655	109,2	0	0	0	7	745	106,4
2013	2	238	119,0	1	128	128,0	1	110	110,0
2014	3	193	64,3	1	33	33,0	2	160	80,0
2015	4	498	124,3	2	279	139,5	2	218	109,0
2016	2	151	75,5	1	99	99,0	1	52	52,0
2017	5	692	138,4	1	112	112,0	4	580	145,0
2018	4	474	118,5	2	195	97,5	2	279	139,5
2019	5	592	118,4	0	0	0	5	521	104,2
2020	4	495	123,8	2	265	132,5	2	230	115,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

2.15.3.1 Maksymalne zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową

Maksymalne zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową obliczono jako różnicę prognozowanej na rok 2030 łącznej powierzchni użytkowej mieszkań i łącznej powierzchni

¹⁹⁹ Zgodnie ze stosowaną przez Główny Urząd Statystyczny terminologią mieszkanie w statystycznym kontekście rozumiane jest zarówno jako lokal mieszkalny jak i dom.

²⁰⁰ *Prognoza gospodarstw domowych na lata 2016-2050*, GUS, Departament Badań Demograficznych i Rynku Pracy, Warszawa czerwiec 2016 r.

użytkowej mieszkań w roku 2020²⁰¹. Wyliczenia prognozowanej łącznej powierzchni użytkowej mieszkań dokonano w oparciu o prognozowaną na rok 2030 liczbę mieszkańców miasta oraz wiejskiej części gminy, a także wskaźnika przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania na 1 osobę.

Mając na względzie fakt, iż liczba mieszkańców gminy w perspektywie najbliższych 10 lat ma dalej maleć, utrzymać się powinien wzrost wskaźnika przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania na 1 osobę. Przyjęto więc założenie, że do roku 2030 wskaźnik ten wzrośnie w takim samym zakresie jak w latach 2010-2020 – wzrost o 5,7 m² w mieście i 9,5 m² na wsi.

Tabela 39 Maksymalne zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową

rok	część gminy	liczba mieszkańców [os.]	przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 os. [m ²]	łączna powierzchnia użytkowa mieszkań [m ²]
2020	miasto			44 578,00
	wieś			53 587,00
2030	miasto	1 089	42,40	46 173,60
	wieś	1 089	54,50	59 350,50
MAKSYMALNE ZAPOTRZEBOWANIE		miasto		1 595,60
		wieś		5 763,50

2.15.3.2 Chłonność obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej

Na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej Starostwa Powiatowego w Hajnówce²⁰², ortofotomap²⁰³, a także wizji terenowych, kierując się w pierwszej kolejności granicami ewidencyjnymi nieruchomości, wyznaczono obszary o w pełni zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej.

W celu oszacowania chłonności tych obszarów wyodrębniono istniejące działki gruntu, które spełniają definicję działki budowlanej²⁰⁴ i na których możliwa będzie realizacja nowej zabudowy. Za pomocą oprogramowania GIS dokonano obmiaru powierzchni wyodrębnionych działek oraz oszacowano liczbę nieruchomości, na których możliwa będzie realizacja pojedynczych gospodarstw domowych.

²⁰¹ Zgodnie z danymi BDL GUS.

²⁰² Bazy danych ewidencyjnych gruntów i budynków (EGiB), bazy danych geodezyjnej ewidencji sieci uzbrojenia terenu (GESUT) oraz wektorowej mapy zasadniczej.

²⁰³ Usługa przeglądania (WMS) ortofotomap dla obszaru Polski

<https://mapy.geoportal.gov.pl/wss/service/PZGIK/ORTO/WMS/StandardResolution>

²⁰⁴ Zgodnie z art. 2 pkt 12 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

Tabela 40 Bilans obszarów o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, na których możliwa jest lokalizacja nowej zabudowy

Solectwo	powierzchnia solectwa [ha]	powierzchnia obszarów o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej [ha]	powierzchnia działek możliwych do zabudowy [ha]	liczba nieruchomości umożliwiających realizację pojedynczych gospodarstw domowych
Biała Straż	354	3,10	0,63	2
Dasze	956	61,23	7,09	25
Dobrowoda	1 680	61,20	18,73	85
Gruzka	594	16,49	1,67	6
Kuraszewo	218	8,83	2,02	10
Piotrowszczyzna	334	8,74	2,25	10
Pogreby	391	16,09	3,86	23
Policzna	1 384	37,59	5,63	20
Repczyce	102	7,31	1,04	3
Saki	862	28,45	6,21	17
Suchowolce	1 075	36,34	4,22	16
Toporki	447	23,10	3,01	15
Zaleszany	409	15,35	5,37	23
Żuki	817	15,73	3,12	14
m. Kleszczele	4 674	151,57	25,85	165
SUMA	14 297	491,12	90,70	434

Źródło: Opracowanie własne na podstawie obmiaru z EGiB za pomocą programu GIS

Przyjęto założenie, że w ramach jednego gospodarstwa domowego (realizowanego na jednej nieruchomości), czy to w zabudowie mieszkaniowej jednorodzinnej czy zabudowie zagrodowej, może powstać tylko jedno mieszkanie.

Dodatkowo mając na względzie fakt, iż w prognozowanym okresie powstawać będą wyłącznie budynki mieszkalne jednorodzinne, do oszacowania chłonności obszarów o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej wykorzystano wskaźnik przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania oddanego do użytkowania. Po analizie danych z lat 2010-2020 wartość tego wskaźnika przyjęto na poziomie 110 m² w mieście i 115 m² na wsi.

Tabela 41 Szacunek chłonności obszarów o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, na których możliwa jest lokalizacja nowej zabudowy

część gminy	liczba nieruchomości	przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania oddanego do użytkowania [m ²]	łącznie powierzchnia użytkowa zabudowy [m ²]
miasto	165	110,00	18 150,00
wieś	269	115,00	30 935,00

2.15.3.3 Chłonność obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę mieszkaniową

W oparciu o analizę Bazy danych ewidencyjnych gruntów i budynków, ortofotomap²⁰⁵ oraz obowiązujących dokumentów planistycznych, określono powierzchnię obszarów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową, na których możliwa będzie lokalizacja nowej zabudowy, a które nie mieszczą się w granicach obszarów o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej. Dodatkowo określono liczbę istniejących niezabudowanych działek ewidencyjnych położonych w granicach tych obszarów.

Tabela 42 Bilans obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę mieszkaniową, na których możliwa jest lokalizacja nowej zabudowy

część gminy	powierzchnia ogólna obszarów [ha]	powierzchnia obszarów bez zabudowy [ha]	liczba istniejących niezabudowanych działek ewidencyjnych
miasto	0,516	0,516	4
wieś	0,000	0,000	0
SUMA	0,00	0,00	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie obmiaru z planów miejscowych za pomocą programu GIS

Z uwagi na brak w obowiązujących planach miejscowych ustaleń w zakresie wskaźników zabudowy i zagospodarowania terenu, w celu oszacowania chłonności obszarów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową, na których możliwa będzie lokalizacja nowej zabudowy, posłużono się wskaźnikiem przeciętnej powierzchni użytkowej mieszkania oddanego do użytkowania, przy czym poziom tego wskaźnika przyjęto zgodnie ze średnią w latach 2010-2020.

Tabela 43 Szacunek chłonności obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę mieszkaniową, na których możliwa jest lokalizacja nowej zabudowy

część gminy	liczba istniejących niezabudowanych działek ewidencyjnych	przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania oddanego do użytkowania [m ²]	łączna powierzchnia użytkowa zabudowy [m ²]
miasto	4	110,00	440,00
wieś	0	115,00	0,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie obowiązujących planów miejscowych

2.15.3.4 Analiza porównawcza

Tabela 44 Porównanie

część gminy	maksymalne zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową	chłonność obszarów, na których możliwa jest lokalizacja nowej zabudowy		RÓŻNICA
		w granicach OoWSFP	w granicach MPZP	
miasto	1 595,60	18 150,00	440,00	-16 994,40
wieś	5 763,50	30 935,00	0,00	-25 171,50

²⁰⁵ Usługa przeglądania (WMS) ortofotomap dla obszaru Polski
<https://mapy.geoportal.gov.pl/wss/service/PZGIK/ORTO/WMS/StandardResolution>

Zestawienie maksymalnego w skali gminy zapotrzebowania na zabudowę mieszkaniową w perspektywie najbliższych 10 lat oraz sumy powierzchni użytkowej nowej zabudowy, możliwej do realizacji w granicach obszarów o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej (OoWSFP) oraz obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę mieszkaniową, pozwala stwierdzić, iż zapotrzebowanie na nową zabudowę nie przekracza chłonności obszarów, na których możliwa jest realizacja nowej zabudowy. Uzasadnione jest więc założenie ograniczenia zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele budownictwa mieszkaniowego. Rozwój gminy w tym zakresie powinien mieć charakter jakościowy, w oparciu o obszary o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej oraz obszary przeznaczone pod zabudowę w planach miejscowych.

2.15.4 Możliwości finansowania przez gminę wykonania sieci komunikacyjnej i infrastruktury technicznej oraz infrastruktury społecznej, służących realizacji zadań własnych gminy

Suma wydatków z budżetu gminy Kleszczele wyniosła w 2019 roku 10,1 mln złotych, co daje 4,1 tys. złotych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Oznacza to wzrost wydatków o 19,8% w porównaniu do roku 2018.

Największa część budżetu gminy Kleszczele – 25,8%, została przeznaczona na Dział 801 - Oświata i wychowanie. Dużą część wydatków z budżetu przeznaczona została na Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska (12,7%) oraz na Dział 750 - Administracja publiczna (10,7%). Wydatki inwestycyjne stanowiły 1,2 mln złotych, czyli 11,4% wydatków ogółem.

Suma dochodów do budżetu gminy Kleszczele wyniosła w 2019 roku 10,5 mln złotych, co daje 4,2 tys. złotych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Oznacza to wzrost dochodów o 16,2% w porównaniu do roku 2018. Największa część dochodów wygenerował Dział 758 - Różne rozliczenia (34,6%). Duża część wpływów pochodzi z Działu 756 - Dochody od osób prawnych, fizycznych i od innych jednostek (27,2%) oraz z Działu 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska (8,7%). W budżecie gminy Kleszczele wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych wynosiły 492 złotych na mieszkańca (11,6%), natomiast dochód z tytułu podatków dochodowych od osób prawnych wynosił 1,4 złotych na mieszkańca (0,0%)²⁰⁶.

Istotną, z punktu widzenia możliwości rozwojowych danej jednostki samorządowej jest wielkość nakładów inwestycyjnych. W ten bowiem sposób samorzady mogą przyczyniać się do budowy konkurencyjności i atrakcyjności jednostki dla inwestorów zewnętrznych, a także przyczynić się do poprawy jakości życia dla swoich mieszkańców. Struktura wydatkowania środków w całym powiecie hajnowskim nie jest zbyt korzystna. W 2019 r. nakłady na inwestycje stanowiły bowiem jedynie 15,5% ogółu wydatków. Słabo, choć nie najgorzej w powiecie²⁰⁷ wypadają Kleszczele – inwestycje stanowią 11,4%, co oznacza, że praktycznie cały budżet pochłaniają wydatki bieżące. Dla porównania średnioroczny poziom wydatków inwestycyjnych w ostatnim 5-leciu w woj. podlaskim przekraczał 50%, a w 2019 roku sięgnął 61%.

Środki na realizację inwestycji z zakresu sieci komunikacyjnej, infrastruktury technicznej oraz społecznej, które należą do zadań własnych gminy, pochodzą przede wszystkim z budżetu, ale mogą być też pozyskiwane w ramach strukturalnych funduszy na rozwój regionalny, pożyczek i kredytów preferencyjnych lub umów z innymi podmiotami. Limity wydatków budżetowych oraz wieloletnie plany inwestycyjne powinny być każdorazowo ujęte w budżecie gminy na każdy rok. Ponadto realizacja inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej oraz społecznej, może być prowadzona we współdziałaniu z innymi podmiotami publicznymi

²⁰⁶ https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Kleszczele#infoPrac1k

²⁰⁷ Hajnówka – 18,7%, Białowieża – 21,5%, Czeremcha 8%, Czyże 8,8%, Dubicze Cerkiewne – 10%, Narew 9,6%, Narewka 31%, Hajnówka 15,9%.

i prywatnymi działającymi i inwestującymi na obszarze gminy, aby zoptymalizować wydatki publiczne.

2.15.5 Potrzeby inwestycyjne gminy wynikające z konieczności realizacji zadań własnych, związanych z lokalizacją nowej zabudowy

Zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym²⁰⁸ do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb ludności, w szczególności kwestie dotyczące sieci komunikacyjnej, infrastruktury technicznej oraz społecznej.

Wraz ze spadkiem liczby mieszkańców, zmniejsza się skala potrzeb społeczności, które gmina jest zobowiązana zaspokoić. Jednocześnie:

- we wszystkich miejscowościach na obszarze gminy została wybudowana sieć wodociągowa, a możliwości poboru (i uzdatnienia) wody przez istniejące ujęcia wody są większe niż aktualne potrzeby;
- w mieście Kleszczele oraz we wsiach Dobrowoda i Repczyce wybudowana została sieć kanalizacji sanitarnej;
- zarówno miejska oczyszczalnia ścieków jak i oczyszczalnia ścieków przy ul. Akacyjowej w Kleszczelach nie są wykorzystywane w 100%;
- istniejąca infrastruktura oświatowa – szkoła podstawowa, przedszkole oraz opieka nad dziećmi do lat 3 nie jest w pełni wykorzystana i istnieją tam znaczne rezerwy lokalowe;
- istniejący układ drogowy zapewnia obsługę komunikacyjną wszystkich miejscowości na obszarze gminy, a stan techniczny dróg w większości jest zadowalający.

Lokalizacja nowej zabudowy w granicach obszarów o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej oraz obszarów przeznaczonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego pod zabudowę, wiązać się będzie z realizacją zadań własnych gminy obejmujących następujące przedsięwzięcia:

- rozbudowa sieci kanalizacyjnej we wsiach Dobrowoda, Repczyce oraz w granicach miasta;
- ze względów ekonomicznych dalej położone miejscowości oraz zabudowa kolonijna mogą być wyposażane w przydomowe oczyszczalnie;
- rozbudowa sieci wodociągowej we wsiach Repczyce i Dobrowoda;
- przebudowa i modernizacja dróg gminnych – nie zachodzi potrzeba budowy nowych dróg, do obsługi nowych terenów zabudowy (bo takich terenów w praktyce nie będzie).

Z uwagi na ograniczony zakres niezbędnych inwestycji można stwierdzić, iż gmina jest w stanie udźwignąć koszty realizacji inwestycji niezbędnych do jej rozwoju w oparciu o obszary o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej oraz obszary przeznaczone pod zabudowę w planach miejscowych, zwłaszcza że ruch inwestycyjny na terenie gminy jest niewielki i proces zabudowy będzie rozłożony w czasie. W przypadku ożywienia gospodarczego i wzrostu tempa rozwoju, dochody gminy wzrosną co przyspieszy realizację zadań w dostosowaniu do potrzeb.

3. WPŁYW UWARUNKOWAŃ ROZWOJU NA USTALENIE KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA GMINY

Podsumowanie realizacji kierunków zagospodarowania przestrzennego wytyczonych w studium 1999 r.

Część tekstowa kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Kleszczele zawierała blisko 160 celów (zadań do realizacji). Co najmniej połowa z nich nie została zrealizowana i pozostaje aktualna (z drobnymi korektami). Połowa pozostałych wymaga głębszej weryfikacji, a pozostałe zostały zrealizowane lub do ich realizacji służy aktualnie inny dokument strategiczny (znajdują się poza zakresem ustaleń studium). Przez ponad dwie dekady

²⁰⁸ t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1372 z późn. zm.

nie była także aktualizowana strategia rozwoju gminy Kleszczele, ale wizja rozwoju pozostaje aktualna - *Miasto i gmina z rejonu „Zielonych Płuc Polski”, przyjazna, gościnna i czysta, miejsce tradycyjnych targów i handlu przygranicznego, obszar rozwijającej się małej i średniej przedsiębiorczości, związanej z produkcją „zdrowej żywności”, przetwórstwem rolnym, runem leśnym i przeróbką drewna. Gmina bogata różnorodnością tradycji, obyczajów oraz rękodzieła ludowego, z ciekawą ofertą turystyczną, rekreacyjną i wypoczynkową.*

Wyzwaniami rozwojowymi gminy Kleszczele są przede wszystkim:

- 1) Peryferyjne położenie w kraju na tradycyjnie zapóźnionej „Ścianie Wschodniej”.
- 2) Przewyciężenie negatywnych zmian demograficznych, odpływ mieszkańców zarówno z miejskiej, ale zwłaszcza z wiejskiej części gminy;
- 3) Zmiana przestarzałego modelu gospodarki rolniczej;
- 4) Przyciągnięcie średnich i małych przedsiębiorców, zagospodarowanie infrastruktury po Pom i PGR;
- 5) Przyciągnięcie turystów i wykorzystanie kapitału dziedzictwa kulturowego jak i świetnego stanu środowiska przyrodniczego

Aktualizacja modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej

Biorąc za punkt wyjścia dotychczas obowiązujące kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy Kleszczele, zweryfikowano model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy²⁰⁹ określony w studium z 1999 r., uwzględniając zwłaszcza:

- społeczne potrzeby gminy zidentyfikowane w trakcie analiz społecznych i prognozy demograficznej,
- walory ekonomiczne przestrzeni i gospodarcze potrzeby gminy zidentyfikowane w trakcie analiz ekonomicznych,
- uwarunkowania zrównoważonego rozwoju przestrzennego, w tym efektywnego gospodarowania przestrzenią – jako wnioski z analiz dotychczasowego przeznaczenia i zagospodarowania terenu i bilansu terenów do zabudowy,
- możliwości finansowe gminy realizacji infrastruktury technicznej i społecznej niezbędnej do realizacji potrzeb gminy,
- efektywne wykorzystanie istniejącego układu transportu, możliwości transportu publicznego oraz priorytet dla transportu pieszego i rowerowego,
- konieczność ochrony dziedzictwa kulturowego, także w kontekście budowanej funkcji turystycznej gminy,
- konieczność ochrony środowiska przyrodniczego, także w celu ochrony walorów krajobrazu gminy i rozwoju funkcji turystycznej,
- zrównoważoną eksploatację zasobów, zwłaszcza wody i kopalin,
- ograniczenia dla zmiany przeznaczenia, w tym dla zabudowy terenu.

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy wymaga modyfikacji głównie ze względu na bardzo niekorzystne trendy demograficzne, których odwrócenie jest mało prawdopodobne w perspektywie najbliższych 10 lat (przyjęty zakres czasowy obowiązywania dokumentu – po tym okresie dokument i przyjęte w nim kierunki powinny być obowiązkowo zweryfikowane).

- 1) W zakresie sieci osadniczej nie przewiduje się rozwoju przestrzennego ze względu na istniejące rezerwy w ramach obszarów o w pełni zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, zwłaszcza w odniesieniu do funkcji mieszkaniowej. Utrzymuje się rezerwy pod rozwój średniej i małej przedsiębiorczości.

---

²⁰⁹ Model struktury funkcjonalno-przestrzennej prezentuje pożądane kierunki rozwoju przestrzennego określonego terytorium/obszaru w danym horyzoncie czasowym. Przedstawia on zmiany, jakie powinny zaistnieć w przestrzeni, by zrealizować wyznaczone cele strategiczne oraz osiągnąć efekty tych celów - Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Departament Strategii, maj 2020 r.

- 2) Obszarami kluczowymi dla rozwoju są:
  - a. strefa turystyczno-rekreacyjna związana z Zalewem w Repczycach,
  - b. miejska strefa mieszkaniowo-usługowa miasta Kleszczele położona po północnej stronie doliny Nurca, gdzie koncentrują się wszystkie obiekty infrastruktury społecznej oraz ze względu na dziedzictwo kulturowe miasto może zyskać jako ośrodek turystyczny,
  - c. strefa koncentracji działalności gospodarczej położona po południowej stronie doliny Nurca w rejonie zbiegu ponadlokalnej infrastruktury transportowej: DK66, DW 693 i linii kolejowej, gdzie rozwój może odbywać się bez start w rolniczej przestrzeni produkcyjnej i form ochrony przyrody.
- 3) Nie wymaga rozwoju układ transportowy, ponieważ z gminy jest dogodny dojazd do ośrodków powiatowych i wojewódzkich, natomiast powinien być on stale modernizowany pod kątem bezpieczeństwa użytkowników, minimalizowania oddziaływania na środowisko przyrodnicze i kulturowe oraz ciągłego usprawniania przemieszczania ludzi i ładunków.
- 4) Mając na uwadze kryzys w energetyce opartej o paliwa kopalne i gaz, należy dla gminy opracować system oparty o indywidualne instalacje służące pokryciu zapotrzebowania na ciepło i energię elektryczną z OZE.
- 5) Stan środowiska przyrodniczego gminy jest bardzo dobry, a rozkład najcenniejszych przyrodniczo obszarów pozwala na harmonijny rozwój rolnictwa, leśnictwa, turystyki, przedsiębiorstw i usług działających na rzecz tych gałęzi gospodarki.
- 6) Położenie gminy Kleszczele w granicach Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI) wymaga gotowości do przyjęcia interwencji publicznej w ramach KSRR 2030210, łączącej inwestycje finansowane z różnych źródeł, w tym w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne i w zasoby ludzkie, lub rozwiązania regulacyjne.

4. CELE POLITYKI PRZESTRZENNEJ GMINY

Przyjęta w 2000 roku strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy i określone tam cele strategiczne pozostają w większości aktualne, choć ich realizacja wymaga znacznie więcej czasu niż pierwotnie założono. Zakłada się, że gospodarka gminy będzie oparta na trzech podstawowych filarach: całorocznej turystyce, zrównoważonej gospodarce leśnej oraz zrównoważonej gospodarce rolnej. Przez najbliższe lata rozwój zagospodarowania przestrzennego będzie polegał na podnoszeniu jakości zagospodarowania przestrzeni zurbanizowanej z eksponowaniem dziedzictwa kulturowego oraz ewolucji rolniczej przestrzeni produkcyjnej z wykorzystaniem tkwiącego w niej potencjału do produkcji zdrowej żywności i rozwoju różnych form turystyki i wypoczynku. Sprzyjać temu ma polityka przestrzenna oparta na następujących celach:

- I. tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców oraz napływu zewnętrznych inwestorów z myślą o ożywieniu gospodarczym gminy, realizowane przez:
  - a. pozostawienie rezerw terenów pod rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w rejonie DK66,
  - b. wskazanie terenów POM i PGR jako strefy rozwoju większych przedsiębiorstw branży przetwórstwa rolniczego lub przemysłu drzewnego - z myślą o rozwoju niewielkich klastrów rolno-przemysłowych bazujących na miejscowych surowcach,
  - c. strefowanie funkcjonalne zapewniające najlepsze wykorzystanie potencjału naturalnego miejscowości;
- II. rozwój jakościowy istniejącej sieci osadnictwa realizowany poprzez:
  - a. przyjęcie wielofunkcyjnego modelu rozwoju miasta z koncentracją obiektów użyteczności publicznej i innych obiektów do świadczenia usług publicznych,
  - b. przyjęcie opartego na specjalizacji poszczególnych miejscowości modelu rozwoju wielkiej części gminy,

---

²¹⁰ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

- c. przyjęcie elastycznego modelu uzbrajania terenów w infrastrukturę, w którym równolegle modernizowane są obiekty i sieci gminne, budowane są obiekty grupowe oraz wspierane są rozwiązania indywidualne, zwłaszcza w zakresie oczyszczania ścieków i zaopatrzenia w ciepło,
  - d. wspieranie adaptacji istniejących obiektów z myślą o ograniczaniu rozwoju przestrzennego miejscowości i przeciwdziałaniu rozpraszaniu zabudowy,
  - e. koncentrację zabudowy w ramach obszarów o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, co znacznie ograniczy nakłady na rozwój infrastruktury technicznej oraz przyczyni się do lepszego wykorzystania istniejących sieci i obiektów;
- III. wykorzystanie potencjału naturalnego środowiska przyrodniczego oraz bogatego dziedzictwa kulturowego gminy do rozwoju branży turystycznej, realizowany poprzez:
- a. wyznaczenie strefy rekreacyjno-wypoczynkowej przy Zalewie w Repczycach, gdzie istnieją rezerwy pod skoncentrowane inwestycje dla wypoczynku przyjezdnych i mieszkańców oraz budownictwa rekreacji indywidualnej,
  - b. ograniczenie rozwoju przestrzennego miejscowości, co powinno sprzyjać adaptacji opuszczonych siedlisk na inne cele, w tym zabudowę rekreacji indywidualnej, pensjonatowej oraz prywatnych domów opieki,
  - c. modernizacja układu drogowego oraz rozbudowa dróg rowerowych, szlaków turystyki pieszej oraz towarzyszących im centrów obsługi ruchu turystycznego;
- IV. racjonalne gospodarowanie rolną i leśną przestrzenią produkcyjną i zapobieganie konfliktom przestrzennym poprzez:
- a. rozwój rolnictwa ekologicznego i agroturystyki w granicach i w bezpośrednim sąsiedztwie form ochrony przyrody oraz w dolinach rzek,
  - b. tworzenie warunków do intensywniejszych form produkcji rolnej tam, gdzie nie będzie to miało negatywnego wpływu na środowisku przyrodniczym,
  - c. dalszy rozwój zrównoważonej gospodarki leśnej, zalesianie najsłabszych gleb ornych;
  - d. modernizacji zagospodarowania przestrzennego obszarów wiejskich z wykorzystaniem ich potencjału wewnętrznego, specjalizacji regionalnej i położenia przygranicznego.

5. KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

5.1 Kierunki i zasady realizacji celów polityki przestrzennej

5.1.1 Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy i przeznaczeniu terenów oraz wskaźniki dotyczące zagospodarowania i użytkowania terenów

Strukturę funkcjonalno-przestrzenną gminy Kleszczele tworzy 5 stref funkcjonalnych:

- 1) **miejska strefa mieszkaniowo-usługowa**, oznaczona symbolem **MU** z trzema podstrefami: MU1, MU2, MU3;
- 2) **wiejska strefa mieszkaniowo-produkcyjna**, oznaczona symbolem **MR**;
- 3) **strefa koncentracji działalności gospodarczej**, oznaczona symbolem **UP**;
- 4) **strefa turystyczno-rekreacyjna**, oznaczona symbolem **UT**;
- 5) **strefa rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej**, oznaczona symbolem **RLS**, obsługiwanych przez **system infrastruktury technicznej** oraz **system infrastruktury transportu**.

Dalej występujące określenia zostały użyte w następującym znaczeniu:

- 1) tereny z urządzeniami do produkcji energii z odnawialnych źródeł energii [OZE] – tereny lokalizacji biogazowni, elektrowni słonecznych (tzw. farm fotowoltaicznych) oraz turbin wiatrowych;

- 2) tereny sportu i rekreacji – tereny lokalizacji budowli sportowych i rekreacyjnych bez możliwości lokalizacji budynków;
- 3) system infrastruktury technicznej – układ rurociągów, linii telekomunikacyjnych i elektroenergetycznych o funkcji przesyłowej lub rozdzielczej mające postać zarówno obiektów liniowych jak i punktowych (np. słupy, stacje, maszty, wieże, studnie, oczyszczalnie ścieków, przepompownie itp.);
- 4) system infrastruktury transportu – układ dróg komunikacji samochodowej, kolejowej (drogi szynowe), rowerowej, konnej i pieszej mające postać zarówno obiektów liniowych jak i punktowych (np. skrzyżowania, parkingi);
- 5) zabudowa z budynkami użyteczności publicznej – uwzględniając przepisy określające warunki techniczne jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie są to: budynki przeznaczone na potrzeby administracji publicznej, wymiaru sprawiedliwości, kultury, kultu religijnego, oświaty, szkolnictwa wyższego, nauki, wychowania, opieki zdrowotnej, społecznej lub socjalnej, obsługi bankowej, handlu, gastronomii, usług, w tym usług pocztowych lub telekomunikacyjnych, turystyki, sportu, obsługi pasażerów w transporcie kolejowym i drogowym, wraz z niezbędną zabudową gospodarczą, infrastrukturą i zielenią towarzyszącą;
- 6) zabudowa podstawowych usług świadczonych dla ludności obejmuje: usługi napraw i konserwacji sprzętu i artykułów użytku osobistego i domowego, usługi prania i czyszczenia, usługi fryzjerskie i pozostałe usługi kosmetyczne, usługi krawieckie, usługi związane z poprawą kondycji fizycznej, usługi weterynaryjne, usługi pogrzebowe, rzemiosło (drobna wytwórczość), wraz z niezbędną zabudową gospodarczą, infrastrukturą i zielenią towarzyszącą;
- 7) zabudowa biurowa – budynek lub zespół budynków z lokalami, gdzie mogą być realizowane usługi: finansowe i ubezpieczeniowe, prawne i doradztwa, związane z obsługą rynku nieruchomości, profesjonalne, naukowe i techniczne, związane z wynajmem lub dzierżawą, związane z zatrudnieniem, związane z administrowaniem oraz wspomagające prowadzenie działalności gospodarczej, wraz z niezbędną zabudową gospodarczą, infrastrukturą i zielenią towarzyszącą;
- 8) zabudowa handlowo-usługowa – budynek lub zespół budynków handlu, gastronomii i usług, w szczególności: sklepy i butiki, centra handlowe, domy towarowe, hale targowe, restauracje, bary, warsztaty rzemieślnicze, stacje obsługi, myjnie samochodowe, stacje paliw, budynki dworcowe, apteki, wraz z niezbędną zabudową gospodarczą, infrastrukturą i zielenią towarzyszącą;
- 9) zabudowa kolonijna – jedno lub kilka gospodarstw położonych poza zwartą zabudową wsi;
- 10) zabudowa produkcyjna – budynek lub zespół niemieszkalnych budynków gospodarstw rolnych, budynków przemysłowych lub magazynowych, wraz z niezbędną zabudową gospodarczą, infrastrukturą i zielenią towarzyszącą;
- 11) zabudowa usług turystyki – budynek lub zespół budynków zakwaterowania turystycznego i rekreacyjnego (hotele, motele, pensjonaty, domy wypoczynkowe, schroniska turystyczne), samodzielnych restauracji i barów, wypożyczalni sprzętu turystycznego, obiektów kulturalnych, muzeów, wraz z niezbędną zabudową gospodarczą, infrastrukturą i zielenią towarzyszącą.

Przy formułowaniu objaśnień posługiwano się Polską Klasyfikacją Obiektów Budowlanych²¹¹ oraz Polską Klasyfikacją Wyrobów i Usług²¹².

²¹¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1999 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Obiektów Budowlanych (Dz. U. z 1999 r. Nr 112 poz. 1316 z późn. zm.).

²¹² Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 4 września 2015 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Wyrobów i Usług (Dz. U. z 2015 r. poz. 1676 z późn. zm.).

5.1.1.1 Miejska strefa mieszkaniowo-usługowa - MU

Obejmuje nieciągły obszar o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej miasta Kleszczele położony po obu stronach doliny Nurca. Jest to strefa koncentracji zabudowy usługowej służącej do realizacji zadań własnych gminy, zwłaszcza administracji, oświaty i kultury, oraz innych obiektów służących zaspokajaniu podstawowych potrzeb mieszkańców zarówno miasta jak i wiejskiej części gminy. W strefie wydzielono trzy podstrefy, różniące się uwarunkowaniami rozwoju, a co za tym idzie kierunkami rozwoju i zasadami zagospodarowania:

- podstrefa **MU1** – obejmuje wpisany do rejestrów zabytków urbanistyczny układ miasta oraz zabudowę w bezpośrednim jego sąsiedztwie;
- podstrefa **MU2** – obejmuje nieprzemysłową zabudowę w sąsiedztwie dworca kolejowego i linii kolejowej nr 32, pozostałości po POM oraz tereny w sąsiedztwie DK66 i DW693;
- podstrefa **MU3** – obejmuje nieprzemysłową zabudowę po PGR przy ulicy Akacjowej.

Tabela 45 Miejska strefa mieszkaniowo-usługowa - przeznaczenie terenu

	przeznaczenie terenu	MU1	MU2	MU3
przeznaczenie dominujące				
1	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna	x	x	x
2	zabudowa zamieszkania zbiorowego	x	x	x
3	zabudowa pensjonatowa	x	x	
4	zabudowa z budynkami użyteczności publicznej i zabudowa biurowa	x	x	x
5	zabudowa usług turystyki	x	x	
6	zabudowa handlowo-usługowa	x	x	
przeznaczenie uzupełniające				
7	zabudowa usługowa podstawowych usług świadczonych dla ludności	x	x	x
8	zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna		x	x
9	tereny zieleni	x	x	x
10	infrastruktura techniczna i transportowa	x	x	x

Tabela 46 Miejska strefa mieszkaniowo-usługowa - wskaźniki zabudowy

	przeznaczenie terenu	min. pnd [m ²]	max. wysokość [m]	min. pbc [%]
1	zabudowa jednorodzinna w podstrefie MU1	800	9	60
2	zabudowa jednorodzinna w podstrefach MU2 i MU3	1000	9	70
3	zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna		12	60
4	zabudowa pensjonatowa i zabudowa zamieszkania zbiorowego	1500	12	60
5	zabudowa z budynkami użyteczności publicznej, zabudowa biurowa, zabudowa usług turystyki	b.o.	12	40
6	zabudowa handlowo-usługowa i zabudowa podstawowych usług świadczonych dla ludności	800	12	40

pnd – powierzchnia nowo tworzonej działki

pbc – udział powierzchni biologicznie czynnej w działce budowlanej

b.o. – bez ograniczeń

Potrzeby mieszkaniowe będą realizowane głównie poprzez modernizację istniejącej zabudowy oraz ewentualnie poprzez dogęszczanie zabudowy nowymi domami w zabudowie mieszkaniowej jednorodzinnej wolnostojącej. Nie przewiduje się nowej zabudowy wielorodzinnej, a wskaźniki ustalone są na wypadek przebudowy lub modernizacji istniejącej zabudowy. Podstawowe usługi dla ludności oraz drobne rzemiosło powinny być głównie świadczone w lokalach wbudowanych w budynki o innej funkcji.

Przy sporządzaniu planów miejscowych należy wziąć pod uwagę lokalne ograniczenia dla zabudowy lub zagospodarowania terenu wynikające z ochrony zabytków, ochrony pomników przyrody (w podstrefie MU2), ochrony przed powodzią oraz z uciążliwości DK66 i linii kolejowych.

5.1.1.2 Wiejska strefa mieszkaniowo-produkcyjna - MR

Obejmuje nieciągły obszar o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, poszczególnych sołectw. Jest to strefa koncentracji budynków gospodarstw rolnych, w tym tradycyjnej zabudowy zagrodowej, a także zabudowy kolonijnej.

W ramach modernizacji zagospodarowania obszarów wiejskich zabudowa zagrodowa może być dostosowywana do wymagań prowadzenia gospodarstw ekologicznych lub agroturystyki, a także adaptowana na zabudowę rekreacji indywidualnej, zabudowę mieszkaniową jednorodziną, zabudowę pensjonatową lub zabudowę zamieszkania zbiorowego.

W strefie dopuszcza się również przedsięwzięcia (obiekty i instalacje) związane z rolnictwem wysokotowarowym, przetwórstwem drewna, przetwórstwem owoców, warzyw, mleka i innych produktów pochodzenia zwierzęcego, które nie są zaliczone do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko.

Tabela 47 Wiejska strefa mieszkaniowo-produkcyjna - przeznaczenie terenu

przeznaczenie terenu	
przeznaczenie dominujące	
1	zabudowa zagrodowa gospodarstw rolnych drobnotowarowych
2	zabudowa gospodarstw rolnych wysokotowarowych
3	zabudowa związana z przetwórstwem drewna
4	zabudowa rekreacji indywidualnej
5	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna
6	zabudowa zamieszkania zbiorowego
7	zabudowa pensjonatowa
przeznaczenie uzupełniające	
8	zabudowa z budynkami użyteczności publicznej
9	zabudowa podstawowych usług świadczonych dla ludności
10	zabudowa usług turystyki
11	tereny zieleni i tereny sportu i rekreacji
12	infrastruktura techniczna i transportowa

Tabela 48 Wiejska strefa mieszkaniowo-produkcyjna - wskaźniki zabudowy

	przeznaczenie terenu	min. pnd [m ²]	max. wysokość [m]	min. pbc [%]
1	zabudowa zagrodowa – budynki mieszkalne	b.o.	9	40
2	zabudowa zagrodowa – pozostałe budynki		12	
3	zabudowa gospodarstw rolnych wysokotowarowych	b.o.	15	40
4	zabudowa związana z przetwórstwem drewna	b.o.	12	40
5	zabudowa rekreacji indywidualnej	1000	9	80
6	zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna	1000	9	70
7	zabudowa pensjonatowa i zabudowa zamieszkania zbiorowego	2500	9	70
8	zabudowa z budynkami użyteczności publicznej i zabudowa usług turystyki	b.o.	9	40
9	zabudowa podstawowych usług świadczonych dla ludności	1000	9	40

Przy sporządzaniu planów miejscowych należy wziąć pod uwagę lokalne ograniczenia dla zabudowy lub zagospodarowania terenu wynikające z ochrony zabytków i ustanowionych form

ochrony przyrody, ochrony lasów, zadrzewień śródpolnych, cieków i zbiorników wodnych. Przy ustalaniu gabarytów zabudowy i jej położenia względem dróg publicznych należy kierować się istniejącą zabudową.

5.1.1.3 Strefa koncentracji działalności gospodarczej - UP

Obejmuje nieciągły obszar zabudowy produkcyjnej z czasów POM i PGR, rezerwy terenów przewidziane w studium z 1999 r. pod rozwój takiej zabudowy, a także działki gminne przewidziane pod realizację inwestycji celu publicznego z zakresu infrastruktury technicznej oraz tereny z urządzeniami do produkcji energii z OZE.

Tabela 49 Strefa koncentracji działalności gospodarczej – przeznaczenie terenu

przeznaczenie terenu	
przeznaczenie dominujące	
1	zabudowa produkcyjna
2	tereny z urządzeniami do produkcji energii z OZE
przeznaczenie uzupełniające	
3	zabudowa handlowo-usługowa
4	tereny zieleni
5	infrastruktura techniczna i transportowa

Tabela 50 Strefa koncentracji działalności gospodarczej - wskaźniki zabudowy

	przeznaczenie terenu	min. pnd [m ²]	max. wysokość [m]	min. pbc [%]
1	zabudowa produkcyjna	2000	18	30
2	zabudowa handlowo-usługowa	1000	12	30
3	tereny z urządzeniami do produkcji energii z OZE	b.o.	12	60

Przy sporządzaniu planów miejscowych należy wziąć pod uwagę lokalne ograniczenia dla zabudowy lub zagospodarowania terenu wynikające z ochrony lasów i zadrzewień oraz dolin cieków wodnych.

5.1.1.4 Strefa turystyczno-rekreacyjna - UT

Obejmuje zbiornik wodny w Repczycach oraz sąsiadujące z nim tereny przeznaczone do wypoczynku, zarówno dla mieszkańców, jak i turystów. Strefą objęte zostały tereny przeznaczone w obowiązującym planie miejscowym pod usług turystyki, usługi sportu i rekreacji, usługi kultury, a także zabudowy rekreacji indywidualnej i pensjonatowej. Strefa wraz z systemem szlaków turystycznych, dróg rowerowych i pieszych obsługuje znaczną część ruchu turystycznego gminy.

Tabela 51 Strefa turystyczno-rekreacyjna

przeznaczenie terenu	
przeznaczenie dominujące	
1	zabudowa rekreacji indywidualnej
2	zabudowa usług turystyki
3	zabudowa pensjonatowa
4	tereny zieleni
5	tereny sportu i rekreacji
przeznaczenie uzupełniające	
6	zabudowa z budynkami użyteczności publicznej
7	infrastruktura techniczna i transportowa

Tabela 52 Strefa turystyczno-rekreacyjna - wskaźniki zabudowy

	przeznaczenie terenu	min. pnd [m ²]	max. wysokość [m]	min. pbc [%]
1	zabudowa rekreacji indywidualnej	1000	9	80
2	zabudowa usług turystyki i zabudowa z budynkami użyteczności publicznej	b.o.	9	40
3	zabudowa pensjonatowa	2500	9	70

Przy sporządzaniu planów miejscowych należy wziąć pod uwagę lokalne ograniczenia dla zabudowy lub zagospodarowania terenu wynikające z ochrony lasów i zadrzewień, dolin cieków wodnych, ochrony przed powodzią oraz z uciążliwości dróg i kolei.

5.1.1.5 Strefa rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej - LSR

Jest to obszar rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej (w tym grunty gospodarstw rolnych, na których nie przewiduje się zabudowy), której fragmenty znajdują się w granicach form ochrony przyrody.

Główną funkcją strefy jest produkcja rolnicza – uprawa roślin i hodowla zwierząt w oparciu o grunty rolne oraz zrównoważona gospodarka leśna na gruntach leśnych. Najśłabsze grunty orne mogą być zalesiane, o ile nie jest to sprzeczne z ochroną przyrody.

W strefie znajdują się nieudokumentowane i udokumentowane złoża kopalin. Te ostatnie są aktualnie eksploatowane (w granicach obszarów górniczych) lub mogą być eksploatowane (po uzyskaniu niezbędnych koncesji i wyznaczeniu granic obszarów górniczych). Na terenach eksploatowanych złóż dopuszcza się budowle dla górnictwa i kopalnictwa. Po zakończeniu eksploatacji grunty przekształcone w wyniku działalności wydobywczej są rekultywowane.

W strefie znalazły się również istniejące cmentarze wraz ze zlokalizowanymi na ich terenie budynkami i urządzeniami, a także tereny z istniejącymi urządzeniami do produkcji energii z OZE.

Tabela 53 - Strefa rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

przeznaczenie terenu	
przeznaczenie dominujące	
1	tereny rolne
2	tereny lasów
3	tereny zalesień
4	tereny eksploatacji złóż
5	tereny pod wodami
przeznaczenie uzupełniające	
6	tereny z urządzeniami do produkcji energii z OZE
7	cmentarze
8	infrastruktura techniczna i transportowa

5.1.1.6 System infrastruktury technicznej i system infrastruktury transportu

Strefową strukturę funkcjonalno-przestrzenną gminy Kleszczele uzupełnia ciągły układ infrastruktury, w podziale na system infrastruktury technicznej i system infrastruktury transportowej, które pozostają ze sobą w relacji głównie ze względu na zazwyczaj wspólną lokalizację w przestrzeni gminy.

System infrastruktury technicznej gminy obejmuje:

- zaopatrzenie w prąd i wodę;
- nie przewiduje się zbiorowego zaopatrzenia w ciepło, a zbiorowe zaopatrzenie w gaz uzależnione jest od budowy infrastruktury poza obszarem gminy;
- usuwanie śmieci (posegregowanych) i usuwanie ścieków oraz ich oczyszczanie;
- komunikację za pośrednictwem infrastruktury telefonicznej i Internetu.

System infrastruktury transportowej gminy obejmuje:

- infrastrukturę kolejową;
- infrastrukturę drogową w podziale na lokalną i ponadlokalną służącą transportowi zbiorowemu;
- infrastrukturę transportu indywidualnego – drogi rowerowe i piesze.

5.1.2 Zasady realizacji kierunków polityki przestrzennej w planach miejscowych

Studium określa wskaźniki zabudowy i zagospodarowania terenu w odniesieniu do przypisanego poszczególnym strefom funkcjonalnym dominującego przeznaczenia oraz preferowanego przeznaczenia uzupełniającego. Postanowienia w tym zakresie zawierają tabele 45-52. Wskaźniki należy traktować jako minimalny lub odpowiednio maksymalny standard i każdorazowo przy sporządzaniu planu miejscowego należy brać pod uwagę lokalną specyfikę historycznie ukształtowanego krajobrazu kulturowego miejscowości i dostosowywać tak wskaźniki, aby chronić ład przestrzenny i walory krajobrazu.

Zasady określania przeznaczenia terenu oraz linii rozgraniczających w planach miejscowych

- 1) Granice stref funkcjonalnych, należy traktować jako orientacyjne a nie ściśle określone. Zostały one ustalone z dokładnością właściwą dla skali 1:10 000. Ustalając w planach miejscowych, sporządzanych z dokładnością właściwą dla skali 1:1000, położenie linii rozgraniczających tereny o różnym przeznaczeniu lub różnych zasadach zagospodarowania, należy uwzględnić:
  - a. istniejący stan zagospodarowania terenu,
  - b. aktualne granice użytków,
  - c. aktualne granice własności,
  - d. przebieg granic obszarów podlegających ochronie na podstawie przepisów odrębnych.
- 2) Za nienaruszające ustaleń Studium można uznać położenie osi linii rozgraniczających w planie miejscowym, które różni się od położenia osi granic stref funkcjonalnych:
  - a. nie więcej niż +/- 20 m w przypadku odwzorowań wektorowych lub,
  - b. nie więcej niż +/- 30 m w przypadku odwzorowań rastrowych lub analogowych,
  - c. oraz są uzasadnione przynajmniej jednym uwarunkowaniem wymienionym w pkt 1.
- 3) Wyznaczony dla poszczególnych stref zestaw dominującego przeznaczenia terenów może być rozszerzony w przypadku, gdy :
  - a. istniejące, legalnie uzyskane zagospodarowanie terenu nieruchomości na to wskazuje,
  - b. została wydana decyzja o pozwoleniu na budowę,
  - c. została wydana decyzja o warunkach zabudowy,
  - d. została wydana decyzja o lokalizacji inwestycji celu publicznego,
  - e. wynika to z przepisów odrębnych.
- 4) Tereny o wymienionych w [rozdziale 5.1.1](#) funkcjach, określonych jako przeznaczenie dominujące, powinny przeważać na obszarze danej strefy funkcjonalnej, przy czym w przypadku planów miejscowych o niewielkiej powierzchni lub obejmujących kilka nieruchomości, dopuszczalne jest, aby funkcja określona jako przeznaczenie uzupełniające dla strefy była przeznaczeniem podstawowym terenu lub terenów planu miejscowego.

Zasady kształtowania zabudowy i krajobrazu kulturowego

- 1) Brak w tabelach któregoś wskaźnika zabudowy lub zagospodarowania terenu dla terenów o przeznaczeniu ustalonym w [rozdziale 5.1.1](#) oznacza, że ten wskaźnik należy określić przy sporządzaniu planów miejscowych, w dostosowaniu do lokalnie rozpoznanych uwarunkowań, mając na uwadze ochronę ładu przestrzennego i krajobrazu kulturowego miejscowości.
- 2) W planach miejscowych dla terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, zabudowy zagrodowej oraz zabudowy rekreacji indywidualnej należy określić sposób sytuowania

budynków (szczytowy lub kalenicowy) względem drogi publicznej, z której następuje wjazd na działkę, uwzględniając przeważający w danej miejscowości sposób sytuowania budynków.

- 3) Dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, zabudowy zagrodowej oraz zabudowy rekreacji indywidualnej w planach miejscowych należy:
  - a. określić kolorystykę i materiał wykończenia elewacji,
  - b. określić kolorystykę, materiał pokrycia dachu oraz układ połączeń dachowych zgodnie z przeważającym w danej miejscowości typem, przy czym jako standard należy traktować dach dwuspadowy o równych połączeniach,
- 4) Ustalenia w zakresie wysokości i formy architektonicznej zabudowy powinny uwzględniać cechy budownictwa regionalnego, stosowanie tradycyjnych, najlepiej lokalnych materiałów do budowy i wykończenia budynku.

5.1.3 Zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego

Obszary i obiekty chronione na podstawie przepisów o ochronie przyrody

Występujące na obszarze gminy formy ochrony przyrody zostały wymienione i opisane w rozdziale 2.3.10, a także oznaczone na rysunku Studium – kierunki zagospodarowania przestrzennego.

W granicach rezerwatów, obszarów Natura 2000 oraz obszarów chronionego krajobrazu obowiązują wszelkie zakazy, nakazy, ograniczenia i dopuszczenia ustanowione przepisami odrębnymi²¹³ dla tych obszarów. Dodatkowo ochrona obszarów Natura 2000 realizowana jest w oparciu o ustalenia planów zadań ochronnych lub planów ochrony w przypadku ich ustanowienia. Ustalenia przepisów szczegółowych oraz aktów stanowiących formy ochrony przyrody mają charakter nadrzędny w stosunku do zasad określonych w Studium i należy je uwzględnić w planie miejscowym w brzmieniu aktualnym w momencie sporządzania planu miejscowego.

W planach miejscowych należy ustanowić ochronę pomników przyrody (istniejących oraz nowych w przypadku ich ustanowienia) poprzez wyznaczenie strefy co najmniej o promieniu 15 m, w obrębie której należy ustanowić ograniczenia w zabudowie i zagospodarowaniu terenu według art. 45 ustawy o ochronie przyrody. Oprócz wyznaczenia strefy ochronnej wskazane jest uwzględnienie w planach miejscowych ekspozycji pomników przyrody w krajobrazie kulturowym.

Ochrona zasobów wodnych

Ze względu na położenie gminy Kleszczele na obszarze deficytu wód podziemnych, w celu ochrony zasobów wodnych, na obszarach Natura 2000, obszarach chronionego krajobrazu oraz obszarach nieobjętych formami ochrony przyrody w planach miejscowych należy stworzyć warunki do zwiększenia retencji wodnej środowiska²¹⁴, poprzez:

- 1) ochronę i rozbudowę układu urządzeń małej retencji wodnej²¹⁵ także w lasach;
- 2) ochronę obiektów mikroretencji powstałych na skutek działalności bobra;
- 3) ochronę i budowę małych zbiorników śródpolnych;
- 4) stosowanie zbioru dobrej praktyki rolniczej²¹⁶;
- 5) realizacja i odtwarzanie stawów rybnych, rekultywacja wyrobisk w kierunku wodnym;
- 6) tworzenie i odtwarzanie zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i przywodnych;

²¹³ Ustawy o ochronie przyrody lub aktów ustanawiających.

²¹⁴ Istnieje m.in. retencja szaty roślinnej, retencja glebowa i gruntowa, śnieżna, depresyjna, zbiorników i cieków wodnych.

²¹⁵ Mała retencja - wszelkie działania techniczne i nietechniczne, które mają na celu wydłużenie odpływu wód ze zlewni poprzez ich gromadzenie (retencjonowanie) zatrzymanie w różnego rodzaju obiektach (np. zbiorniki wodne), a także w środowisku przyrodniczym (zarówno w jego części biotycznej jak i abiotycznej).

²¹⁶ Zbiór zaleceń dobrej praktyki rolniczej mający na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych z 2019 r. ;IUNG-PIB, 2019.

- 7) wyłączenie z zabudowy i intensywnej gospodarki rolnej terenów zagrożonych podtopieniami; stosowanie na nie ekstensywnego użytkowania²¹⁷;
- 8) ochronę obudowy biologicznej rzek, cieków i zbiorników wodnych;
- 9) ochronę torfowisk, bagien, oczek wodnych i starorzeczy, renaturyzację ekosystemów mokradłowych;
- 10) ochronę dolin cieków wodnych przed zabudową, także w granicach stref funkcjonalnych MU i MR;
- 11) zwiększanie retencji glebowej poprzez wyznaczenie pod zalesianie terenów nieprzydatnych rolniczo, szczególnie w rejonie wododziałów w strefach źródliskowych w celu spowolnienia spływu powierzchniowego, zmniejszenia ewapotranspiracji;
- 12) zrównoważony rozwój gospodarki wodno-ściekowej poprzez wyznaczenie niezbędnych terenów do rozbudowy infrastruktury kanalizacyjnej i wodociągowej w układzie zbiorczym lub grupowym lub w uzasadnionych ekonomicznie przypadkach także instalacji indywidualnych podlegających stałej kontroli;
- 13) poprawę naturalnej retencji powierzchniowej i gruntowej poprzez określenie zasad zagospodarowania wód opadowych dla poszczególnych terenów w ramach wyznaczonych stref funkcjonalnych MU, MR, UP i UT z uwzględnieniem:
  - a. zagospodarowania wód opadowych w granicach poszczególnych działek, na terenach zabudowy mieszkaniowej, poprzez odprowadzenie ich do gruntu,
  - b. ograniczania wielkości terenów z nieprzepuszczalną nawierzchnią (placów, ścieżek, parkingów, składów i innych) poprzez wprowadzanie - tam, gdzie to możliwe - nawierzchni perforowanych, ażurowych lub innych indywidualnych rozwiązań,
  - c. stosowania niezbędnych urządzeń podczyszczających wody opadowe spływające z dróg i parkingów,
  - d. dążenia do zachowania jak największej powierzchni terenów biologicznie czynnych,
  - e. budowy kanalizacji deszczowej w miejskiej strefie mieszkaniowo-usługowej MU1;
- 14) wykluczenie możliwości realizacji inwestycji wodochłonnych lub wywołujących lej depresyjny.

Ochrona gleb i rzeźby terenu

W celu ochrony przed degradacją gleb i rzeźby terenu, na obszarach Natura 2000, obszarach chronionego krajobrazu oraz obszarach nieobjętych formami ochrony przyrody w planach miejscowych należy uwzględnić:

- 1) zakaz zmiany naturalnej rzeźby terenu z wyjątkiem potrzeb wynikających z realizacji infrastruktury technicznej i drogowej;
- 2) zachowanie naturalnych form rzeźby terenu (skarp, zagłębień) poprzez wyłączenie ich z zabudowy i odpowiednie ustalenie linii zabudowy;
- 3) zalesianie słabych gruntów ornych zwłaszcza na zboczach o nachyleniu przekraczającym 12° (20%);
- 4) ochronę roślinności utrwalającej stoki skarp i wzniesień zwłaszcza w przypadku stoków o nachyleniu większym niż 12° (20%).

Ochrona powietrza

W celu ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem w planach miejscowych należy uwzględnić:

- 1) ograniczenie niskiej emisji, poprzez stosowanie niskoemisyjnych paliw i alternatywnych źródeł energii (ciepła) w tym mikroinstalacji i małych instalacji OZE;

---

²¹⁷ Przez ekstensywne użytkowanie rozumie się użytkowanie, przy którym nie stosuje się nawozów sztucznych, oraz środków ochrony roślin, w tym pestycydów. Rekomenduje się także ograniczenie wykonywania pokosów do maksymalnie dwóch w ciągu roku

- 2) ograniczenie zanieczyszczeń pochodzenia komunikacyjnego poprzez rozwój alternatywnej komunikacji - budowę dróg rowerowych;
- 3) ograniczenie pyłu zawieszonego w powietrzu poprzez sukcesywną modernizację gminnych dróg gruntowych.

Ochrona przed zagrożeniami

W celu ograniczenia uciążliwości hałasu komunikacyjnego i ochrony ludzi przed uciążliwym hałasem, w planach miejscowych należy:

- 1) uwzględnić budowę obwodnicy w ciągu drogi krajowej nr 66;
- 2) ustalać szerokość pasa drogowego tak aby możliwa była realizacja urządzeń ochrony akustycznej, a w efekcie uciążliwość akustyczna dróg publicznych zamykała się w granicach pasa drogowego;
- 3) stwarzać warunki do rozwoju komunikacji rowerowej, alternatywnej dla ruchu samochodowego, poprzez wskazanie przebiegu dróg rowerowych;
- 4) dostosowywać przeznaczenie terenu do warunków akustycznych, zwłaszcza nie lokalizować wzdłuż uciążliwych tras zabudowy mieszkaniowej oraz zabudowy związanej z wielogodzinnym przebywaniem dzieci i młodzieży.

W celu ochrony ludzi i środowiska przed oddziaływaniem pól elektromagnetycznych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy uwzględnić:

- 1) realizację kilku planowanych inwestycji radiokomunikacyjnych położonych blisko siebie na jednej konstrukcji masztovej, w bezpiecznej odległości od terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową;
- 2) kablowanie linii elektroenergetycznych średniego napięcia lub ograniczanie zabudowy związanej ze stałym pobytym ludzi w pasach technologicznych tych linii.

W celu ochrony ludzi i środowiska przed poważnymi awariami w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy:

- 1) wprowadzić zakaz budowy zakładów stwarzających zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi, a w szczególności zagrożenie wystąpienia poważnych awarii;
- 2) jeśli zajdzie taka potrzeba przy drogach prowadzących ruch tranzytowy, uwzględnić parkingi dostosowane dla pojazdów przewożących towary niebezpieczne.

Ochrona bioróżnorodności

W celu ochrony bioróżnorodności na obszarach Natura 2000, obszarach chronionego krajobrazu oraz obszarach nieobjętych formami ochrony przyrody w planach miejscowych należy uwzględnić:

- 1) ochronę zadrzewień nadwodnych, przydrożnych i śródpolnych (pól, łąk i pastwisk);
- 2) wyłączenie z zabudowy i intensywnego użytkowania rolniczego cennych siedlisk przyrodniczych zwłaszcza: muraw (kserotermicznych, ciepłolubnych, napiaskowych, bliźniaczkowych) wrzosowisk, stale lub okresowo wypełnionych wodą zagłębień bezodpływowych, torfowisk, zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych,
- 3) przeciwdziałanie fragmentacji siedlisk oraz umożliwienie migracji fauny poprzez rezygnację z grodzenia terenu, lub stosowanie ogrodzeń, które nie stanowią bariery dla migracji zwierząt.

5.1.4 Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

W gminie Kleszczele zostały wyróżnione obiekty i obszary stanowiące najcenniejsze dziedzictwo kulturowe gminy, których walory kwalifikują je do objęcia ochroną. Są to:

- 1) zabytki nieruchome (i ich otoczenie) wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków;
- 2) zabytki nieruchome (i ich otoczenie) umieszczone w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) zabytki archeologiczne wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków;

4) zabytki archeologiczne znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Zabytki nieruchome

Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków oraz umieszczonych w wojewódzkiej ewidencji zabiera tabela 16 w [rozdziale 2.4.2](#). Na rysunku Studium - kierunki zagospodarowania, oznaczono ich położenie.

Rejestr zabytków oraz wojewódzka ewidencja zabytków nie stanowią zamkniętych zbiorów, z tego powodu przy sporządzaniu planów miejscowych należy uwzględniać aktualne wykazy.

Zabytki wpisane do wojewódzkiego rejestru podlegają ochronie na mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przedmiot i zakres ochrony określają decyzje o wpisie do rejestru a informacja o wpisie obiektu do rejestru uwzględniana jest w tekście i na rysunku planu miejscowego

Ochrona zabytków znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji sprawowana jest na podstawie przepisów planów miejscowych. Przepisy należy formułować w postaci zakazów, nakazów, ograniczeń oraz dopuszczeń w odniesieniu do wyglądu budynku i jego ekspozycji w krajobrazie oraz otoczenia zabytku. Ochronę należy także uwzględnić w uchwale ustalającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane²¹⁸ (dalej: uchwała reklamowa).

Przy sporządzaniu planów miejscowych należy określić w zależności od potrzeb:

- 1) możliwość rozbudowy i nadbudowy, ewentualnie częściowej rozbiórki zabytkowego budynku lub zespołu budynków;
- 2) preferowaną funkcję zabudowy i możliwość adaptacji budynku lub jego części do nowych funkcji;
- 3) ograniczenia inwestycyjne w zakresie adaptacji parterów, w tym zakres zmian konstrukcyjnych, zasady aranżacji: nowych witryn, wejść do budynku, schodów zewnętrznych; zakres zmian elewacji, zwłaszcza układu otworów okiennych oraz montażu reklam i szyldów reklamowych;
- 4) ograniczenia inwestycyjne w zakresie adaptacji poddaszy na cele mieszkalne, w tym zakres zmian konstrukcyjnych, zakres zmian kubatury budynku, zakres zmian geometrii dachów, podnoszenia ścianek kolankowych, aranżacji nadbudów, wielkogabarytowych lukarn oraz montażu kilkuelementowych zespołów okien połaciowych i konstrukcji pod urządzenia OZE;
- 5) materiały, kolorystykę i sposób wykończenia elewacji budynku zwłaszcza na wypadek termomodernizacji;
- 6) zakres zmian w położeniu i wykończeniu otworów okiennych i drzwiowych, zasady wymiany stolarki okiennej i drzwiowej (układ, kolor i materiał) ewentualnie ograniczenia w jej wymianie;
- 7) kolorystykę i materiał pokryć dachów;
- 8) ograniczeń w lokalizacji nośników reklam na i w otoczeniu zabytków, z zakazem włączenie;
- 9) zasady i ograniczenia (do zakazu włączenie) umieszczania na elewacjach frontowych anten telewizyjnych i satelitarnych, jednostek zewnętrznych urządzeń klimatyzacyjnych oraz urządzeń wytwarzających energię z OZE;
- 10) zasady ekspozycji zabytkowej zabudowy i ochronę perspektyw widokowych.

Zabytki archeologiczne

Wykaz zabytków archeologicznych umieszczonych w wojewódzkiej ewidencji, w tym jeden zabytek wpisany do rejestru zawiera tabela 17 w [rozdziale 2.4.2](#). Na rysunku Studium - kierunki zagospodarowania, oznaczono ich położenie.

---

²¹⁸ O której mowa w art. 37a ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Rejestr zabytków oraz wojewódzka ewidencja zabytków nie stanowią zamkniętych zbiorów, z tego powodu przy sporządzaniu planów miejscowych należy uwzględnić aktualne wykazy.

Zabytki wpisane do rejestru zabytków uwzględnia się w tekście i na rysunku planu. Ochrona zabytków znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji sprawowana jest na podstawie przepisów planów miejscowych poprzez wyznaczenie w nich stref ochrony konserwatorskiej i określenie zasad ochrony, mających na celu zachowanie zabytków lub ich przebadanie i udostępnienie terenu dla inwestycji.

Zasady ochrony powinny dotyczyć:

- 1) zakazu zabudowy;
- 2) zakazu prowadzenia działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji zabytku, zmiany wyglądu lub jego wartości widokowych;
- 3) konieczności przeprowadzenia badań archeologicznych, na zasadach określonych w przepisach odrębnych, poprzedzających wszelkie działania inwestycyjne podejmowane w obrębie strefy (zmiana zagospodarowania lub prowadzenie robót budowlanych i ziemnych).

5.1.5 Kierunki rozwoju systemu infrastruktury transportowej

W celu zaspokajania potrzeb gminy Kleszczele w zakresie transportu ludzi i towarów należy sukcesywnie modernizować system infrastruktury transportowej, który tworzy układ dróg komunikacji samochodowej, kolejowej (drogi szynowe), rowerowej i pieszej.

Sprawność systemu zależy także od obiektów służących obsłudze ruchu samochodowego, kolejowego, rowerowego i pieszego, dlatego w planach miejscowych należy przewidzieć tereny o takim przeznaczeniu.

Ze względu na rosnące znaczenie w gospodarce gminy funkcji związanych z turystyką i wypoczynkiem, rozwój i modernizacja systemu infrastruktury transportowej powinny uwzględniać potrzeby ruchu turystycznego.

Komunikacja drogowa

Kierunki rozwoju układu drogowego gminy Kleszczele przewidują:

- 1) sukcesywną modernizację istniejącego hierarchicznego układu dróg publicznych, której celem jest ograniczenie uciążliwości transportu drogowego dla ludzi i środowiska przyrodniczego;
- 2) wyeliminowanie intensywnego ruchu samochodowego z zabytkowego centrum miasta z jednoczesnym rozwiązaniem kolizji przebiegu drogi krajowej przez tereny mieszkaniowe miasta poprzez budowę obejścia drogowego w ciągu DK66.

Ustala się następujące zasady rozwoju hierarchicznego układu dróg publicznych gminy Kleszczele:

- 1) dostęp do sieci autostrad i dróg ekspresowych, a za ich pośrednictwem do stolicy i ośrodków wojewódzkich zapewnia droga krajowa nr 66 o parametrach technicznych drogi klasy głównej ruchu przyspieszonego (GP); jednocześnie DK66 prowadzi do przejścia granicznego na granicy Polski z Białorusią;
- 2) dostęp do stolic powiatów – Hajnówki i Siemiatycz, zapewniają drogi wojewódzkie Nr 683 i Nr 695 o docelowych parametrach dróg klasy głównej (G),
- 3) dostęp do głównych ośrodków gmin powiatu hajnowskiego zapewniają drogi powiatowe o docelowych parametrach dróg klasy zbiorczej (Z);
- 4) połączenia wewnątrz oraz obsługę jednostek osadnictwa w gminie zapewniają drogi gminne o docelowych parametrach dróg klasy lokalnej (L) lub klasy dojazdowej (D).

Przebieg dróg publicznych określa rysunek Studium – kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy, przy czym dopuszcza się wyznaczenie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dróg nieujętych na rysunku Studium, jeśli nie będzie to

sprzeczne z innymi ustaleniami Studium i polepszy obsługę komunikacyjną obszarów przeznaczonych pod zabudowę.

Wrysowany na rysunku Studium przebieg obejścia drogowego zabytkowego centrum Kleszczel w ciągu DK66 należy traktować jako orientacyjny i pożądane jest określenie wytycznych technicznych dla obwodnicy i przeprowadzenie studiów, które doprecyzują optymalny jej przebieg.

Przy ustaleniu szerokości pasów drogowych w planach miejscowych:

- 1) jako standard dla dróg gminnych należy uznać:
  - a. dla dróg lokalnych 12 m na terenach zabudowanych i 15 m na obszarach niezabudowanych,
  - b. dla dróg dojazdowych 10 m;
- 2) poza przepisami odrębnymi i standardami ustalonymi w pkt 1 należy wziąć pod uwagę:
  - a. istniejące zagospodarowanie,
  - b. wymagania infrastruktury technicznej,
  - c. potrzebną izolację ruchu pieszego i samochodowego na terenach zabudowanych,
  - d. wymagania zbiorowego transportu autobusowego.

Komunikacja kolejowa

W związku z gruntowną modernizacją przebiegających przez gminę linii kolejowych zakłada się wzrost udziału kolei w transporcie ludzi i ładunków.

W planach miejscowych należy uwzględnić:

- 1) lokalizację parkingów P&R oraz parkingów na rowery w sąsiedztwie przystanków kolejowych;
- 2) budowę sieci dróg rowerowych zapewniających wygodny dojazd z miejscowości do przystanków kolejowych.

Komunikacja rowerowa

Nadrzędnym celem budowy układu dróg rowerowych jest stworzenie alternatywy komunikacyjnej dla ruchu samochodowego.

Układ dróg rowerowych służących komunikacji wewnętrznej mieszkańców gminy należy projektować w powiązaniu z ponadlokalnym układem dróg rowerowych służących turystyce rowerowej.

W planach miejscowych:

- 1) przy wyznaczaniu dróg rowerowych należy kierować się następującymi wymaganiami:
  - a. zapewnienie powiązań między gminą Kleszczele a gminami sąsiednimi,
  - b. zapewnienie powiązań między wiejską częścią gminy a miastem,
  - c. zapewnienie powiązań między terenami mieszkaniowymi a miejscami pracy i obiektami użyteczności publicznej,
  - d. zapewnienie dojazdu z miejscowości do przystanków kolejowych,
  - e. uwzględnienie realizacji w pasie drogowym dróg publicznych dróg rowerowych, w miarę możliwości odizolowanych od jezdni;
- 2) należy uwzględnić konieczność tworzenia infrastruktury do obsługi ruchu rowerowego, w tym miejsc do przechowywania i parkowania rowerów, szczególnie przy obiektach użyteczności publicznej, obiektach usługowych oraz przy przystankach autobusowych i kolejowych.

Komunikacja zbiorowa

Przewiduje się utrzymanie, a docelowo wzmocnienie roli komunikacji kolejowej i autobusowej w systemie transportowym gminy.

Ustala się następujące zasady kształtowania i rozwoju systemu komunikacji zbiorowej:

- 1) odległość do przystanku komunikacji autobusowej z poszczególnych wsi nie powinna być większa niż 2 km;

- 2) uzupełnienie wyposażenia przystanków autobusowych w zatoki, wiaty, zadaszenia, miejsca do przechowywania i parkowania rowerów;
- 3) uzupełnienie wyposażenia przystanków kolejowych w wiaty, zadaszenia, miejsca do przechowywania i parkowania rowerów, parkingi P&R.

5.1.6 Kierunki rozwoju systemów infrastruktury technicznej

Zaopatrzenie w wodę

Przewiduje się wyposażenie w sieć wodociągową terenów zurbanizowanych gminy (w tym terenów zabudowanych w strefie turystyczno-rekreacyjnej), przy czym dla zabudowy kolonijnej dopuszcza się indywidualne ujęcia.

Zakłada się połączenie sieci wodociągowych zasilanych z gminnych stacji wodociągowych - poprzez budowę sieci wodociągowej od stacji wodociągowej przy ul. Akacjowej do ul. Warszawskiej w Kleszczelach oraz budowę sieci wodociągowej od ul. 1 Maja w Kleszczelach do ujęcia wody w Suchowolcach, a w konsekwencji wyłączenie z użytkowania stacji wodociągowej w Suchowolcach.

Przewiduje się dalsze zasilanie sieci wodociągowej we wsiach Policzna, Kuraszewo, Biała Straż, Dobrowoda i Repczyce ze stacji wodociągowych położonych poza granicami gminy.

Odprowadzanie ścieków komunalnych

Przewiduje się wyposażenie w sieć kanalizacyjną terenów zurbanizowanych w mieście oraz wsiach Dobrowoda i Repczyce, realizowane poprzez sukcesywną rozbudowę i modernizację istniejącej sieci. Na terenach pozostałych wsi przewiduje się lokalne rozwiązania w postaci indywidualnych lub grupowych oczyszczalni ścieków, a także szczelne zbiorniki bezodpływowe.

Odprowadzanie wód deszczowych i roztopowych

Przewiduje się odprowadzenie nadmiaru wód deszczowych i roztopowych z terenów zabudowy do gruntu. W celu zapewnienia sprawnego zagospodarowania wód opadowych oraz w celu ograniczenia spływu nadmiaru wód opadowych na drogi publiczne, Studium określa minimalne wskaźniki udziału powierzchni biologicznie czynnej dla działki budowlanej.

Dopuszcza się budowę kanalizacji deszczowej w miejskiej strefie mieszkaniowo-usługowej MU1 i odprowadzanie do niej nadmiaru wód deszczowych i roztopowych z terenów dróg publicznych, terenów parkingów publicznych oraz terenów zabudowanych.

Gospodarka odpadami komunalnymi

Na terenie gminy nie przewiduje się lokalizacji instalacji przetwarzania odpadów komunalnych. Dopuszcza się przetwarzanie odpadów powstałych w produkcji rolnej w biogazowniach, lokalizowanych zgodnie z zasadami ustalonymi w [rozdziale 5.12](#).

Przewiduje się realizację gminnego punktu selektywnego zbierania odpadów komunalnych na działce o nr ew. 1677/1 w obrębie Kleszczele.

Organizacja odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych obywać się będzie zgodnie z przepisami odrębnymi.

Zaopatrzenie w energię cieplną

Ze względu na niską gęstość istniejącej i projektowanej zabudowy nie przewiduje się wprowadzenia na terenie gminy scentralizowanego systemu zaopatrzenia w ciepło. Zaopatrzenie w ciepło powinno być nadal oparte na indywidualnych instalacjach grzewczych stosujących niskoemisyjne paliwa i technologie. Zaleca się stosowanie źródeł ciepła wykorzystujących energię odnawialną.

Zaopatrzenie w gaz

Przewiduje się zaopatrzenie gminy w gaz ziemny, po realizacji gazociągu wysokiego ciśnienia oraz stacji redukcyjno-pomiarowej I stopnia w jej granicach.

Mając na względzie fakt, iż inwestycje te nie są uwzględnione w dokumentach i programach szczebla wojewódzkiego czy krajowego, na rysunku Studium – kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy, nie wskazano ich lokalizacji.

Zaopatrzenie w energię elektryczną

Istniejący system przesyłu i rozdziału energii jest wystarczający dla zaspokojenia potrzeb rozwojowych gminy Kleszczele. Nie przewiduje się budowy linii wysokiego napięcia. Niezbędna rozbudowa linii średnich (15 kV) i niskich (0,4 kV) napięć oraz stacji transformatorowych (15/0,4 kV) związana będzie z zakładanym rozwojem przestrzennym gminy. Przewiduje się systematyczne podłączanie nowych odbiorców poprzez rozbudowę linii kablowych średnich (SN) i niskich (NN) napięć. Nową i modernizowaną sieć w granicach stref funkcjonalnych MU i MR zaleca się realizować jako uzbrojenie podziemne.

Nie ogranicza się budowy indywidualnych mikroinstalacji OZE z ogniw fotowoltaicznych.

Systemy teleinformatyczne

Należy stworzyć warunki do zapewnienia dostępu do telewizji, radia, internetu i telefonu wszystkim mieszkańcom i przedsiębiorcom z terenu gminy, na warunkach komercyjnych określonych przepisami i umowami z właścicielami sieci i nadawcami.

W przypadku lokalizowania stacji bazowych telefonii bezprzewodowej należy uwzględnić wysokie walory krajobrazowe gminy oraz lokalne uwarunkowania społeczne.

Chowanie zmarłych

Istniejące na terenie gminy cmentarze parafialne mają wystarczające rezerwy do zapewnienia pochówku zmarłych do 2030 r.

Na rysunku Studium – kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy, oznaczono granice stref 50 m i 150 m od granic cmentarzy. W strefach tych obowiązują ograniczenia wynikające z rozporządzenia Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 25 sierpnia 1959 r. w sprawie określenia, jakie tereny pod względem sanitarnym są odpowiednie na cmentarze²¹⁹, w zakresie lokalizacji zabudowań mieszkalnych, zakładów produkujących artykuły żywnościowe, zakładów żywienia zbiorowego bądź przechowujących artykuły żywnościowe, oraz studzien, źródeł i strumieni służących do czerpania wody pitnej oraz do potrzeb gospodarczych.

5.1.7 Kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

Przyjmując priorytet ochrony gruntów rolnych i leśnych przed zmianą przeznaczenia, wydzielono strefę rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej (LSR) z dominującymi funkcjami:

- tereny rolnicze,
- tereny lasów,
- tereny zalesień.

Są to jednocześnie obszary cenne przyrodniczo, położone w sąsiedztwie lub w granicach form ochrony przyrody, gdzie gospodarka rolna i leśna powinna być prowadzona w sposób zrównoważony, co należy rozumieć jako podporządkowanie produkcji rolnej i leśnej celom ochrony środowiska.

W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy:

- 1) pozostawić w dotychczasowym użytkowaniu lasy;
- 2) chronić zadrzewienia śródpolne i zadrzewienia obudowy biologicznej układu hydrograficznego gminy;
- 3) pozostawić w rolniczym użytkowaniu najcenniejsze gleby, w szczególności chronić przed zmianą przeznaczenia grunty III klasy bonitacyjnej;

---

²¹⁹ Dz. U. z 1959 r. Nr 52 poz. 315

- 4) w dolinach rzek przekształcać grunty orne w użytki zielone, w szczególności na glebach organicznych i mineralno-organicznych okresowo lub stale podmokłych;
- 5) gleby orne klasy VI, a w przypadku obszarów wododziałowych, źródłkowych i predysponowanych do wykorzystania rekreacyjnego także klasy V, przeznaczać pod zalesienia, z wyjątkiem gruntów położonych na obszarze szczególnego zagrożenia powodzią oraz o ile nie jest to sprzeczne z celami ochrony przyrody w granicach obszarów form ochrony przyrody;
- 6) na terenach zmeliorowanych utrzymać produkcję rolną, zwłaszcza jako użytki zielone;
- 7) stworzyć warunki do zachowania i utrzymywania w odpowiednim stanie technicznym istniejący układ urządzeń melioracji wodnych.

5.2 Inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym

Kierując się definicją celów publicznych umieszczoną w art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami²²⁰, ustala się możliwość realizacji na całym obszarze gminy inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym w ramach zasad określonych w Studium z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z przepisów odrębnych.

Planowane na obszarze gminy inwestycje celu publicznego:

- 1) w zakresie obiektów użyteczności publicznej:
  - a. przebudowa budynku Urzędu Miejskiego,
  - b. przebudowa stadionu miejskiego w Kleszczelach,
  - c. przebudowa basenu kąpielowego w Kleszczelach,
  - d. budowa amfiteatru w Kleszczelach;
- 2) w zakresie systemów komunikacji:
  - a. budowa drogi gminnej POM,
  - b. przebudowa drogi Pogreby-Kośna (Dasze)²²¹ (droga nr 109148 B),
  - c. przebudowa drogi Saki-Grabowiec (droga nr 108674 B),
  - d. przebudowa drogi Toporki-Zaleszany (droga nr 109154 B),
  - e. przebudowa drogi w Białej Straży (droga nr 109165 B),
  - f. przebudowa drogi Suchowolce-Wólka Wygonowska (droga nr 108276 B),
  - g. przebudowa drogi Pogreby-Żuki (droga nr 109147 B),
  - h. przebudowa drogi Dasze-Mikulicze (droga nr 109142 B),
  - i. przebudowa drogi Dasze-Czeremcha (droga nr 109144 B);
- 3) w zakresie infrastruktury technicznej:
  - a. budowa sieci wodociągowej od stacji wodociągowej przy ul. Akacyjnej do ul. Warszawskiej w Kleszczelach,
  - b. budowa sieci wodociągowej do wsi Suchowolce (od ul. 1 Maja w Kleszczelach do ujęcia wody w Suchowolcach),
  - c. budowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej we wsi Repczyce.

5.3 Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym

Na obszarze gminy przewiduje się realizację opisanych w rozdziale 2.1.4 inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, ujętych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego oraz w programach zawierających zadania rządowe służące realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym, zgodnie z zasadami określonymi w Studium z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z przepisów odrębnych.

Inwestycją celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, nieujęta w planach i programach rangi wojewódzkiej i krajowej, a mającą zasadnicze znaczenie dla gminy Kleszczele jest

²²⁰ i.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1899 z późn. zm.

²²¹ *Plan Odnowy Miejscowości Żuki na lata 2016-2023*, s. 15-16.

budowa obwodnicy w ciągu drogi krajowej nr 66 omijającej od strony zachodniej strefę osadnictwa miejskiego Kleszczel, w tym wpisany do rejestru zabytków układ urbanistyczny Kleszczel.

5.4 Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego

Do obszarów, dla których sporządzenie planów miejscowych jest obowiązkowe na podstawie przepisów odrębnych zalicza się:

- 1) strefę „A” ochrony uzdrowiskowej, zgodnie z art. 38b ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych²²²;
- 2) obszary, na których utworzono parki kulturowe, zgodnie z art. 16 ust. 6 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- 3) nieruchomości zajęte pod byłe lotniska wojskowe, przekazane właściwym jednostkom samorządu terytorialnego, zgodnie z art. art. 98 ust. 2 ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o Agencji Mienia Wojskowego²²³;
- 4) tereny objęte planem generalnym, zgodnie z art. art. 55 ust. 9 ustawy z dnia 3 lipca 2002 r. Prawo lotnicze²²⁴;
- 5) obszar Pomnika Zagłady i jego strefy ochronnej, zgodnie z art. art. 5 ust. 1 ustawy o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady;
- 6) nieruchomości przejętych od wojsk Federacji Rosyjskiej, zgodnie z art. art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 10 czerwca 1994 r. o zagospodarowaniu nieruchomości Skarbu Państwa przejętych od wojsk Federacji Rosyjskiej²²⁵;
- 7) obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m², zgodnie z art. 11 ust. 3b ustawy o planowaniu;
- 8) obszary wymagające scaleń i podziału nieruchomości, zgodnie z art. 10 ust. 3 ustawy o planowaniu;
- 9) obszary przestrzeni publicznej, zgodnie z art. 10 ust. 3 ustawy o planowaniu.

Na obszarze gminy nie występują wyżej wymienione obszary objęte obowiązkiem sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

5.5 Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego

Mając na względzie bogactwo zachowanego dziedzictwa kulturowego, wskazuje się na konieczność sporządzenia planu miejscowego dla miejskiej strefy mieszkaniowo-usługowej MU1, po uprzednim doprecyzowaniu przebiegu obwodnicy Kleszczel w ciągu DK66.

5.6 Obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszary osuwania się mas ziemnych

Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi

Zgodnie z mapami zagrożenia powodziowego na obszarze gminy znajdują się obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w podziale na:

- 1) obszary szczególnego zagrożenia powodzią, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest wysokie i wynosi 10%,
- 2) obszary szczególnego zagrożenia powodzią, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest średnie i wynosi 1%,

²²² t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1301

²²³ t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 303 z późn. zm.

²²⁴ i.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1970 z późn. zm.

²²⁵ Dz. U. z 1994 r. Nr 79 poz. 363 z późn. zm.

3) obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie i wynosi 0,2%. Wyżej wymienione obszary zostały oznaczone na rysunku Studium - kierunki zagospodarowania.

Kierując się zasadą przezorności oraz uwzględniając wystarczającą dla potrzeb gminy podaż terenów pod zabudowę, które nie są zagrożone powodzią, przy sporządzaniu planów miejscowych:

- 1) na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią zakazać zabudowy,
- 2) na obszarach, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi jest niskie można dopuścić zabudowę gospodarczą, której ewentualne zalanie nie spowoduje znacznych strat materialnych oraz nie spowoduje zanieczyszczenia środowiska.

W przypadku konieczności realizacji obiektów lub urządzeń infrastruktury zaliczanych do inwestycji celu publicznego, przy ich projektowaniu i lokalizacji należy uwzględnić ryzyko powodziowe zarówno w zakresie odporności konstrukcji na zalanie, jak i możliwości ewakuacji obsługi.

Obszary osuwania się mas ziemnych

Na obszarze gminy nie występują obszary zagrożone ruchami masowymi oraz tereny osuwisk.

5.7 Obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny

Filary ochronne ustanawiane są w złożu kopaliny dla zabezpieczenia obiektów na powierzchni terenu przed nadmiernymi skutkami wybierania złoża.

W przypadku eksploatowanych złóż: Dasze III, Dasze V, Dasze VI (Pole I i II), Dobrowoda VII, Dobrowoda VIII, Gruzka, Gruzka II, Kleszczele, Piotrowszczyzna III, Piotrowszczyzna IV oraz Suchowolce II, w prawomocnych koncesjach nie zostały ustalone filary ochronne.

Dla pozostałych udokumentowanych złóż nie zidentyfikowano obiektów lub obszarów, które wymagałyby wyznaczenia w złożu kopaliny filaru ochronnego.

5.8 Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych

Na obszarze gminy nie występują pomniki zagłady.

5.9 Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji, rekultywacji lub remediacji

Obszary wymagające przekształceń

Na podstawie rozpoznanych uwarunkowań nie zidentyfikowano obszarów wymagających przekształceń.

Obszary rehabilitacji

Na podstawie rozpoznanych uwarunkowań nie zidentyfikowano obszarów wymagających rehabilitacji.

Obszary rekultywacji

Z przepisów ustawy Prawo geologiczne i górnicze wynika obowiązek rekultywacji obszarów przekształconych w wyniku działalności wydobywczej. Na podstawie przepisów ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych Starosta Hajnowski wydał sześć decyzji w sprawie rekultywacji. Tylko jedna z prowadzonych rekultywacji została uznana przez Starostę Hajnowskiego za zakończoną.

Tabela 54 Wykaz wydanych decyzji w sprawie rekultywacji

l.p.	data decyzji	nazwa złoża	obszar rekultywacji	pow. rekultywacji [ha]	termin wykonania rekultywacji	kierunek rekultywacji	data zakończenia rekultywacji
1	25.08.2000	DOBROWODA III	Dobrowoda dz. 386/15, 386/11, 386/13, 386/17, 390/2, 391/2, 392/2, 394, 401/4, 401/7, 401/8	14,73	25.08.2005	nie określono w decyzji	brak danych
2	23.01.2001	DOBROWODA IV	Dobrowoda dz. 462/1, 462/2, 463	4,48	23.01.2006	leśny	brak danych
3	20.12.2016	DOBROWODA V	Dobrowoda dz. 908/2	1,46	nie określono	wodny	5.02.2018
4	18.12.2019	SUCHOWOLCE	Suchowolce część dz. 1259/1	2,17	21.12.2021	rolny	
5	23.12.2019	DOBROWODA VI	Dobrowoda część dz. 393/2	1,90	31.12.2022	rolny	
6	31.10.2020	DASZE DASZE II DASZE III	Dasze dz. 592/1, 593, 594, 595, 932	7,95	31.10.2020	rolny	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z UM w Kleszczelach

Rekultywację, na zasadach określonych w przepisach odrębnych oraz zgodnie z wydanymi w tym zakresie decyzjami, należy przeprowadzić na obszarach złóż, w których zakończono eksploatację i złoża zostały skreślone z bilansu zasobów.

Tabela 55 Wykaz złóż kopalin wskazanych do rekultywacji

l.p.	nazwa złoża (ID złoża)	miejsowość nr działek	pow. złoża [ha]	stan zagospodarowania złoża	przewidywany sposób wykorzystania po rekultywacji
1	PIOTROWSZCZYŻNA (14768)	Piotrowszczyżna 218/4, 219	1,980	skreślone z bilansu zasobów dn. 31.12.2012 r.	leśno-wodny
2	PIOTROWSZCZYŻNA II** (15194)	Piotrowszczyżna 218/4, 219	0,856	skreślone z bilansu zasobów dn. 31.12.2012 r.	leśno-wodny
3	ŻUKI (13435)	Żuki 501, 502	1,597	skreślone z bilansu zasobów dn. 31.12.2016 r.	leśny
4	ŻUKI II (14628)	Żuki 499, 501, 502, 503, 504/1, 507, 508, 509	1,560	skreślone z bilansu zasobów dn. 31.12.2020 r.	rolniczy

Obszary remediacji

Na podstawie rozpoznanych uwarunkowań nie zidentyfikowano obszarów wymagających remediacji.

5.10 Obszary zdegradowane

Na obszarze gminy nie zostały wyznaczone, w drodze uchwały, obszary zdegradowane.

Na podstawie rozpoznanych uwarunkowań nie stwierdzono występowania przesłanek opisanych w art. 9 ustawy o rewitalizacji, determinujących wyznaczenie obszarów zdegradowanych.

5.11 Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych

Występujące na obszarze gminy tereny zamknięte zostały opisane w [rozdziale 2.13](#), a ich granice oznaczono na rysunku Studium - kierunki zagospodarowania.

Dla wspomnianych terenów zamkniętych nie zostały ustanowione strefy ochronne.

5.12 Obszary rozmieszczenia urządzeń wytwarzających energię z OZE

W granicach gminy przewiduje się możliwość lokalizacji urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy zainstalowanej większej niż 500 kW – biogazowni rolniczych oraz elektrowni słonecznych.

Urządzenia te można lokalizować w granicach strefy koncentracji działalności gospodarczej. W granicach strefy rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej możliwa jest lokalizacja elektrowni słonecznych, z wyłączeniem:

- 1) obszarów objętych ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody;
- 2) obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi;
- 3) obszarów udokumentowanych złóż kopalin;
- 4) gruntach rolnych klas III;
- 5) gruntów leśnych.

W granicach stref muszą zmieścić się tereny pod lokalizację urządzeń oraz ich strefy ochronne związane z ograniczeniami w zabudowie oraz zagospodarowaniu i użytkowaniu terenu.

Urządzenia wytwarzające energię z odnawialnych źródeł energii o mocy nie większej niż moc mikroinstalacji²²⁶ można instalować na budynkach lub w postaci budowli na obszarze całej gminy.

O lokalizacji urządzeń wytwarzających energię z odnawialnych źródeł energii o mocy większej niż 50 kW, ale nie większej niż 500 kW rozstrzygną plany miejscowe, przy czym:

- 1) zabrania się lokalizacji urządzeń wykorzystujących energię wiatru;
- 2) w odniesieniu do pozostałych urządzeń zabrania się lokalizacji:
  - a. w granicach obszarów objętych ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody,
  - b. na gruntach leśnych i przewidzianych pod zalesienia,
  - c. na gruntach rolnych klas I-III,
  - d. w granicach obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi,
  - e. na obszarach udokumentowanych złóż kopalin.

5.13 Monitoring realizacji kierunków

Monitoring realizacji kierunków zagospodarowania przestrzennego ustalonych Studium należy mieć na uwadze przy opracowywaniu:

1. corocznych raportów o stanie gminy sporządzanych na podstawie art. 28aa ustawy o samorządzie gminnym;
2. analizy zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy sporządzanej na podstawie art. 32 ustawy o planowaniu.

6. UZASADNIENIE I SYNTEZA PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ

Niniejszy dokument zastępuje studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Kleszczele, przyjęte uchwałą Rady Miejskiej w Kleszczelach

---

²²⁶ w rozumieniu art. 2 pkt 19 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 610 z późn. zm.)

z dnia 29 grudnia 1999 r., zmienione zarządzeniem zastępczym Wojewody Podlaskiego z dnia 2 lipca 2015 r.

W latach 1999–2020 nastąpiły istotne zmiany w uwarunkowaniach rozwoju gminy, głównie w sferze demografii, infrastrukturze ponadlokalnej i ochronie przyrody. Liczba mieszkańców gminy zmalała o jedną trzecią oraz zmieniły się proporcje pomiędzy ludnością miasta i wiejskiej części gminy. Począwszy od 2013 roku populacja miasta Kleszczele przewyższa populację wiejskiej części gminy. W ostatniej dekadzie tylko w sołectwie Dobrowoda nastąpił niewielki wzrost liczby mieszkańców, we wszystkich pozostałych liczba mieszkańców spadła, przy czym w 9 z 14 wsi spadek był drastyczny - powyżej 20%. W 2008 r. istotna część obszaru gminy znalazła się w granicach trzech obszarów Natura 2000 .

Analiza stanu realizacji kierunków zagospodarowania przestrzennego wytyczonych dokumentem z 1999 r. wykazała anachroniczność kierunków rozwoju gospodarki odpadami, rozbudowy infrastruktury zaopatrzenia w energię elektryczną, koncepcja rozwoju telekomunikacji oraz koncepcja zaopatrzenia w gaz. Niewielkim modyfikacjom uległy kierunki zaopatrzenia w wodę. Wobec zmniejszania się populacji ludności wiejskiej części gminy rozbudowa sieci kanalizacyjnej stała się ekonomicznie nieopłacalna i konieczne było przyjęcie rozwoju indywidualnych oczyszczalni ścieków. Weryfikacji wymagały kierunki zaopatrzenia w ciepło z rosnącym udziałem OZE w zakresie wykorzystania energii słonecznej (elektrownie słoneczne), energii fermentacji (biogazownie) oraz energii wiatru (elektrownie wiatrowe). Aktualizacji wymagała koncepcja rozwoju telekomunikacji, z uwzględnieniem rozwoju infrastruktury dla telefonii komórkowej oraz Internetu.

Przyjęte w 1999 roku kierunki rozwoju układu transportowego, zostały w większości zrealizowane, z wyjątkiem realizacji obejścia drogowego zabytkowego centrum miasta Kleszczele w ciągu drogi krajowej nr 66. Wbrew sugestiom studium z 1999 r. nie wykonano studiów na potrzeby budowy obejścia, nie opracowano założeń technicznych oraz nie sporządzono wstępnej oceny oddziaływania na środowisko tej inwestycji.

W tej sytuacji zakładane w Studium z 1999 r. kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego oraz służące ich realizacji kierunki rozwoju zagospodarowania przestrzennego wymagały weryfikacji, w przeciwnym bowiem razie, uchwalane zgodnie z nim plany miejscowe stałyby się instrumentem rozpraszania zabudowy, co jest sprzeczne z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Przeprowadzona analiza ruchu naturalnego i wędrownego w gminie Kleszczele nie pozwala przypuszczać, że do 2030 roku nastąpi odwrócenie trendu spadku liczby ludności gminy zwłaszcza, że faktyczny spadek ludności w latach 2016–2020 był szybszy niż zakładany w opracowanej przez GUS *Prognozie ludności gmin na lata 2017-2030*. W prognozie GUS założono spadek ludności o 17,25% w stosunku do roku 2016. Weryfikacja danych z lat 2017-2020 wykazała, że spadek liczby ludności może wynieść nawet 18% w stosunku do roku 2020 (25% w stosunku do roku 2016).

Uwzględniając wykonane analizy ekonomiczne, środowiskowe i społeczne oraz rozpoznane potrzeby rozwoju gminy, wykonano bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę w konfrontacji z prognozą demograficzną. Wykazał on, iż zapotrzebowanie na nową zabudowę nie przekracza chłonności obszarów, na których możliwa jest realizacja nowej zabudowy. Uzasadnione było zatem założenie ograniczenia zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele budownictwa mieszkaniowego.

Rozpoznane uwarunkowania stały się podstawą do stwierdzenia, że przez najbliższe lata rozwój zagospodarowania przestrzennego będzie polegał na podnoszeniu jakości zagospodarowania przestrzeni zurbanizowanej z eksponowaniem dziedzictwa kulturowego oraz ewolucji rolniczej przestrzeni produkcyjnej z wykorzystaniem tkwiącego w niej potencjału do produkcji zdrowej żywności i rozwoju różnych form turystyki i wypoczynku. Sprzyjać temu ma polityka przestrzenna oparta na następujących celach:

- I. tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców oraz napływu zewnętrznych inwestorów z myślą o ożywieniu gospodarczym gminy, realizowane przez:
  - a. pozostawienie rezerw terenów pod rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w rejonie DK66,
  - b. wskazanie terenów POM i PGR jako strefy rozwoju większych przedsiębiorstw branży przetwórstwa rolniczego lub przemysłu drzewnego - z myślą o rozwoju niewielkich klastrów rolno-przemysłowych bazujących na miejscowych surowcach,
  - c. strefowanie funkcjonalne zapewniające najlepsze wykorzystanie potencjału naturalnego miejscowości;
- II. rozwój jakościowy istniejącej sieci osadnictwa realizowany poprzez:
  - a. przyjęcie wielofunkcyjnego modelu rozwoju miasta z koncentracją obiektów użyteczności publicznej i innych obiektów do świadczenia usług publicznych,
  - b. przyjęcie opartego na specjalizacji poszczególnych miejscowości modelu rozwoju wiejskiej części gminy,
  - c. przyjęcie elastycznego modelu uzbrajania terenów w infrastrukturę, w którym równolegle modernizowane są obiekty i sieci gminne, budowane są obiekty grupowe oraz wspierane są rozwiązania indywidualne, zwłaszcza w zakresie oczyszczania ścieków i zaopatrzenia w ciepło,
  - d. wspieranie adaptacji istniejących obiektów z myślą o ograniczaniu rozwoju przestrzennego miejscowości i przeciwdziałaniu rozpraszaniu zabudowy,
  - e. koncentrację zabudowy w ramach obszarów o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, co znacznie ograniczy nakłady na rozwój infrastruktury technicznej oraz przyczyni się do lepszego wykorzystania istniejących sieci i obiektów;
- III. wykorzystanie potencjału naturalnego środowiska przyrodniczego oraz bogatego dziedzictwa kulturowego gminy do rozwoju branży turystycznej, realizowany poprzez:
  - a. wyznaczenie strefy rekreacyjno-wypoczynkowej przy Zalewie w Repczycach, gdzie istnieją rezerwy pod skoncentrowane inwestycje dla wypoczynku przyjezdnych i mieszkańców oraz budownictwa rekreacji indywidualnej,
  - b. ograniczenie rozwoju przestrzennego miejscowości, co powinno sprzyjać adaptacji opuszczonych siedlisk na inne cele, w tym zabudowę rekreacji indywidualnej, pensjonatowej oraz prywatnych domów opieki,
  - c. modernizacja układu drogowego oraz rozbudowa dróg rowerowych, szlaków turystyki pieszej oraz towarzyszących im centrów obsługi ruchu turystycznego;
- IV. racjonalne gospodarowanie rolną i leśną przestrzenią produkcyjną i zapobieganie konfliktom przestrzennym poprzez:
  - a. rozwój rolnictwa ekologicznego i agroturystyki w granicach i w bezpośrednim sąsiedztwie form ochrony przyrody oraz w dolinach rzek,
  - b. tworzenie warunków do intensywniejszych form produkcji rolnej tam, gdzie nie będzie to miało negatywnego wpływu na środowisku przyrodniczymu,
  - c. dalszy rozwój zrównoważonej gospodarki leśnej, zalesianie najsłabszych gleb orných,
  - d. modernizacji zagospodarowania przestrzennego obszarów wiejskich z wykorzystaniem ich potencjału wewnętrznego, specjalizacji regionalnej i położenia przygranicznego.

Strukturę funkcjonalno-przestrzenną gminy Kleszczele tworzy 5 stref funkcjonalnych:

- 1) miejska strefa mieszkaniowo-usługowa, oznaczona symbolem MU z trzema podstrefami: MU1, MU2, MU3;
- 2) wiejska strefa mieszkaniowo-produkcyjna, oznaczona symbolem MR;
- 3) strefa koncentracji działalności gospodarczej, oznaczona symbolem UP;
- 4) strefa turystyczno-rekreacyjna, oznaczona symbolem UT;
- 5) strefa rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, oznaczona symbolem RLS,

obsługiwanych przez system infrastruktury technicznej oraz system infrastruktury transportu.

Skoncentrowano się na racjonalizacji rozwoju społeczno-gospodarczego związanego z zabudową, polegającej na intensyfikacji zainwestowania w ramach wykształconych struktur z uwzględnieniem lokalnych wartości przyrodniczych i kulturowych oraz potrzeb mieszkańców. Rezerwy pod rozwój stref zamieszkania (strefy MU i MR) zostały ograniczone do obszarów o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej oraz obszarów przeznaczonych pod zabudowę w planach miejscowych. W przypadku występowania zabudowy kolonijnej (sołectwa Biała Straż, Policzna, Saki, Zaleszany, Żuki oraz miasto Kleszczele) zasięg terenów mieszkalnictwa dostosowano do istniejącego użytkowania terenu. Stworzone zostały warunki do koncentracji zabudowy usługowej, w szczególności zabudowy do realizacji usług publicznych, w celu utrzymania jakości świadczonych usług (strefa MU1). Rezerwy pod rozwój strefy skoncentrowanej działalności gospodarczej (strefa UP) zostały ograniczone do dwóch obszarów zlokalizowanych w południowej części miasta, wyznaczonych w oparciu o obszary o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, rezerwy terenów przewidziane w studium z 1999 r. pod rozwój takiej zabudowy, a także działki gminne przewidziane pod realizację inwestycji celu publicznego z zakresu infrastruktury technicznej (w tym produkcję energii z OZE). W celu zapewnienia warunków do bardziej dynamicznego rozwoju branży turystycznej wyznaczona została odrębna strefa obejmująca zbiornik w Repczycach oraz sąsiadujące z nim tereny przeznaczone do wypoczynku i rekreacji.

Ponadto:

- zaktualizowano kierunki rozbudowy ponadlokalnej infrastruktury m.in. usunięto planowane wcześniej sieci energetyczne najwyższych napięć oraz uelastyczniono kierunki zaopatrzenia w gaz;
- zaktualizowano kierunki rozwoju infrastruktury komunalnej w zakresie zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzania i oczyszczania ścieków;
- dostosowano do obowiązującego prawa kierunki rozwoju gospodarki odpadami;
- utrzymano kierunki rozwoju układu transportowego – drogowego i kolejowego;
- zaktualizowano kierunki wydobywania złóż, dodając nowe udokumentowane złoża.

Mając na celu zobrazowanie wprowadzonych zmian, przygotowano tabelaryczne porównanie kierunków zagospodarowania przestrzennego wytyczonych w studium z 1999 r. oraz w niniejszym dokumencie. Tabela w ujęciu liczbowym przedstawia zmiany powierzchni obszarów i stref funkcjonalnych przewidzianych pod zabudowę, jednocześnie zestawiając te dane z powierzchnią obszarów o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej.

Tabela 56 Porównanie kierunków zagospodarowania przestrzennego studium z 1999 r. oraz Studium

sołectwo	pow. obszarów przewidziane pod zabudowę w studium z 1999 r. [ha]					pow. stref przewidzianych pod zabudowę w Studium						pow. OoWSEFP [ha]
	MN	MN rozwój	U	P	P rozwój	MU1	MU2	MU3	MR	UP	UT	
Biała Straż	8,26								5,89			3,10
Dasze	81,44		2,56	3,08					61,23			61,23
Dobrowoda	49,07		0,20						61,21			61,20
Gruzka	15,61								16,49			16,49
Kuraszewo	6,38								8,83			8,83
Piotrowszczyzna	9,80								8,74			8,74
Pogreby	18,01								16,09			16,09
Policzna	30,14		2,58	2,01					38,45			37,59
Repczyce	4,48								7,31		36,22	7,31
Saki	34,32	8,36	1,25	0,99					41,74			28,45
Suchowolce	33,82	4,64							36,34			36,34
Toporki	22,83		0,68						23,10			23,10
Zaleszany	23,40								16,14			15,35
Żuki	16,58		0,41	0,75					17,41			15,73
m. Kleszczele	102,56	105,08	14,10	25,22	14,55	103,53	21,02	3,58		59,55		151,57
SUMA	456,70	118,08	21,78	32,05	14,55	103,53	21,02	3,58	358,97	59,55	36,22	491,12

Spis tabel

Tabela 1 Charakterystyka i zaludnienie obrębów ewidencyjnych	26
Tabela 2 Użytkowanie gruntów	27
Tabela 3 Bilans powierzchni terenów i obszarów wskazanych pod zabudowę w studium z 1999 r.....	29
Tabela 4 Obowiązujące plany miejscowe	32
Tabela 5 Plany miejscowe będące w trakcie sporządzania	33
Tabela 6 Ocena aktualności kierunków rozwoju określonych w studium z 1999 r.....	37
Tabela 7 Typy i podtypy gleb występujące w gminie.....	51
Tabela 8 Kompleksy przydatności rolniczej gleb według mapy glebowo-rolniczej	52
Tabela 9 Klasy bonitacyjne gleb na gruntach rolnych (stan 2020 r.).....	54
Tabela 10 Grunty zmeliorowane	54
Tabela 11 Gospodarstwa rolne - struktura wielkości w 2010 r.....	55
Tabela 12 Charakterystyka położenia sołectw w obszarach z naturalnymi ograniczeniami dla produkcji rolnej (ONW)	57
Tabela 13 Powierzchnia i struktura własnościowa lasów w roku 2020	58
Tabela 14 Koła łowieckie.....	59
Tabela 15 Wykaz pomników przyrody (stan 2020 r.).....	61
Tabela 16 Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru oraz umieszczonych w wojewódzkiej ewidencji	64
Tabela 17 Wykaz zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru oraz umieszczonych w wojewódzkiej ewidencji	66
Tabela 18 Zmiany ludności sołectw w latach 2010-2020	69
Tabela 19 Zagrożenie powodziowe w gminie.....	79
Tabela 20 Zagrożenie powodziowe w sołectwach	79
Tabela 21 Struktura własności gruntów	81
Tabela 22 Wykaz udokumentowanych złóż kopalin w gminie Kleszczele (stan 08.2022 r.)..	83
Tabela 23 Wykaz obszarów i terenów górniczych (stan 10.2022 r.)	85
Tabela 24 Wykaz dróg krajowych, wojewódzkich i powiatowych biegnących przez obszar gminy Kleszczele	86
Tabela 25 Wykaz dróg gminnych gminy Kleszczele	86
Tabela 26 Liczba budynków podłączonych do wodociągu lub kanalizacji z podziałem na miasto i wieś w latach 2015-2019	89
Tabela 27 Korzystający z instalacji wodno-kanalizacyjnej w % ogółu ludności w latach 2002-2020	90
Tabela 28 Charakterystyka ujęć wody.....	91
Tabela 29 Dynamika zużycia wody w gospodarstwach domowych w latach 2002-2020	92
Tabela 30 Charakterystyka oczyszczalni ścieków	93
Tabela 31 Charakterystyka czynnych cmentarzy.....	96
Tabela 32 Wykaz instalacji fotowoltaicznych	97
Tabela 33 Prognoza ludności Kleszczel na lata 2017-2030.....	102
Tabela 34 Porównanie prognozy ludności na lata 2017-2020 z faktycznymi danymi.....	102
Tabela 35 Prognoza ludności Kleszczel na lata 2020-2030 (bez zmiany wskaźników GUS) - wariant umiarkowany.....	103
Tabela 36 Prognoza ludności Kleszczel na lata 2020-2030 (po weryfikacji wskaźników GUS) - wariant pesymistyczny.....	104

Tabela 37 Zestawienie wskaźników charakteryzujących zasoby mieszkaniowe gminy w 2020 r.	105
Tabela 38 Zmiany powierzchni użytkowej mieszkań oddawanych do użytkowania w danym roku w gminie w latach 2010-2020.....	106
Tabela 39 Maksymalne zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową.....	107
Tabela 40 Bilans obszarów o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, na których możliwa jest lokalizacja nowej zabudowy	108
Tabela 41 Szacunek chłonności obszarów o w pełni wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, na których możliwa jest lokalizacja nowej zabudowy	108
Tabela 42 Bilans obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę mieszkaniową, na których możliwa jest lokalizacja nowej zabudowy	109
Tabela 43 Szacunek chłonności obszarów przeznaczonych w planach miejscowych pod zabudowę mieszkaniową, na których możliwa jest lokalizacja nowej zabudowy	109
Tabela 44 Porównanie	109
Tabela 45 Miejska strefa mieszkaniowo-usługowa - przeznaczenie terenu	116
Tabela 46 Miejska strefa mieszkaniowo-usługowa - wskaźniki zabudowy	116
Tabela 47 Wiejska strefa mieszkaniowo-produkcyjna - przeznaczenie terenu	117
Tabela 48 Wiejska strefa mieszkaniowo-produkcyjna - wskaźniki zabudowy	117
Tabela 49 Strefa koncentracji działalności gospodarczej – przeznaczenie terenu	118
Tabela 50 Strefa koncentracji działalności gospodarczej - wskaźniki zabudowy.....	118
Tabela 51 Strefa turystyczno-rekreacyjna	118
Tabela 52 Strefa turystyczno-rekreacyjna - wskaźniki zabudowy.....	119
Tabela 52 - Strefa rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej	119
Tabela 54 Wykaz wydanych decyzji w sprawie rekultywacji	132
Tabela 55 Wykaz złóż kopalin wskazanych do rekultywacji	132
Tabela 56 Porównanie kierunków zagospodarowania przestrzennego studium z 1999 r. oraz Studium.....	137

Spis ilustracji

Rys. 1 Położenie gminy Kleszczele	10
Rys. 2 Położenie gminy na tle mapy obszarów problemowych.....	14
Rys. 3 Granice Euroregionu Puszcza Białowieska	19
Rys. 4 Gminy tworzące obszar Zielonych Płuc Polski	20
Rys. 5 Rysunek kierunków rozwoju gminy Kleszczele w studium z 1999 r.	29
Rys. 6 Schemat kierunków rozwoju gminy Kleszczele w studium z 1999 r.	36
Rys. 7 Podtopienie i zagrożenie powodzią.....	78
Rys. 8 Przebieg Sieci Szerokopasmowej Polski Wschodniej – województwo podlaskie	95